

ზურაბ ხონელიძე

გვვიდობის ქართული პარადიგმა

- საუნივერსიტეტო დიპლომატია
  - საქართველოს არჩევანი
-

ZURAB KHONELIDZE

GEORGIAN PARADIGM OF PEACE

- UNIVERSITY DIPLOMACY
  - CHOICE OF GEORGIA
-

ЗУРАБ ХОНЕЛИДЗЕ

ГРУЗИНСКАЯ ПАРАДИГМА МИРА

- УНИВЕРСИТЕТСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ
- ВЫБОР ГРУЗИИ

ნაშრომში, ევროკავშირის ახალ სამოქმედო პლატფორმაზე დაყრდნობით, გაანალიზებულია თანამედროვე უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის როლი საზოგადოებრივი ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი საკითხების რეგულირების პროცესში.

ავტორმა თვალი მიადევნა მრავალსაუკუნოვან ქართულ გამოცდილებას - მშვიდობის ძიების პროცესში განათლებისა და დიპლომატიის, როგორც სახელმწიფოებრიობის მდგრადი და უწყვეტი განვითარების ინსტრუმენტს. ამ ისტორიულ გამოცდილებასა და წრფელ, შინაგანი მოთხოვნილებით წარმოქმნილ აზრს ეფუძნება ნაშრომში შემოთავაზებული განათლების პოლიტიკის ახალი მიმართულება - საუნივერსიტეტო დიპლომატია, როგორც უნივერსიტეტის განახლებული მისია, მშვიდობის მშენებლობის თანამედროვე ფორმა, საერთაშორისო ურთიერთობებისა და დიპლომატიის ახალი სახეობა.

მთავარი რედაქტორი : **ლადო ჭანტურია**,
საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი, სამართლის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
(საქართველო).

რედაქტორ გამომცემელი: **ზაურ ნაჭყებია**,
პუბლიცისტი (საქართველო).

რეცენზენტები:

დებორა ვინსლოუ ნუტერი, დოქტორი,
პროფესორი, ხელოვნების გლობალური
სამაგისტრო პროგრამის დამფუძნებელი
დირექტორი, ტაფტის უნივერსიტეტი -
ფლეტჩერის სამართლის სკოლა (აშშ).

ალან ჰენრიკსონი, ლი ე. დირკის
დიპლომატიური ისტორიის საპატიო
პროფესორი და დიპლომატიური კვლევების
დამფუძნებელი დირექტორი ტაფტის
უნივერსიტეტის ფლეტჩერის სკოლაში (აშშ).

მაიკლ ქაუგილი, საქართველოში აშშ-ის
სავაჭრო პალატის პრეზიდენტი, ქართულ-
ამერიკული უნივერსიტეტის (GAU)
პრეზიდენტი (აშშ - საქართველო).

გიორგი ხუბუა, სამართლის დოქტორი,
ბერლინის Steinbeis University-ის რექტორი,
პროფესორი (გერმანია-საქართველო).

სერგეი ბორისოვი, ფილოსოფიის
მეცნიერებათა დოქტორი, საექსპერტო
ცენტრი "Mepa"-ს დირექტორი, სოციოლოგი
(რუსეთი).

ჰალიკ ბარი, ქსენეთის ვიცე-სპიკერი
(ისრაელი).

იბრაჰიმ თელილილლუა, ისტორიის
მეცნიერებათა დოქტორი (თურქეთი).

საიდ მულიანი, ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი (ირანი).

ნამიკ ალიევი, საგანგებო და
სრულუფლებიანი ელჩი, სამართლის
დოქტორი, პროფესორი (აზერბაიჯანი).

სურენ არუთიანიანი, ფილოსოფიის
მეცნიერებათა დოქტორი, საგანგებო
და სრულუფლებიანი ელჩი (სომხეთი).

მიკოლა რიჟკოვი, პოლიტიკურ
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
(უკრაინა)

გიორგი ანჩაბაძე, ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი.

ლია ახალაძე, ისტორიის დოქტორი,
პროფესორი.

სერგო ვარდოსანიძე, ისტორიის
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

ნათელა ვასაძე, პედაგოგიურ მეცნიერებათა
დოქტორი, აკადემიკოსი, პროფესორი.

როინ მეტრეველი, ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, აკადემიკოსი, პროფესორი.

გურამ ნიკოლაიშვილი, გენერალ-
ლეიტენანტი.

ბადრი ნაჭყებია, ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი.

ჯაბა სამუშია, ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი.

გიორგი სოსიაშვილი, ისტორიის დოქტორი,
პროფესორი.

ვალერი ჩეჩელაშვილი, საგანგებო და
სრულუფლებიანი ელჩი, ეკონომიკის
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

მერაბ ჩუხუა, ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი, კავკასიათმცოდნე, პროფესორი.

ნოდარ ჭითანავა, ეკონომიკურ
მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსი, პროფესორი.

ISBN 978-9941-8-2976-5

@ ზურაბ ხონელიძე

წინათქმა

საქართველოსთვის საბჭოური სისტემის 30 წლიანი უსისტემო დემონტაჟისა და სახელმწიფოებრიობის მშენებლობის გზა წინააღმდეგობებით აღსავსე აღმოჩნდა. პოსტსაბჭოთა სივრცის ტრანსფორმაციის ზღურბლზე, რამდენიმე ქვეყნის მსგავსად, ჩვენც გვიღალატა პოლიტიკურმა ალლომ და ვერ გადავურჩით იმპერიის მიერ ჩადებულ „ნაღმებს“, – უპირველეს ყოვლისა, თავს მოხვეულ ე.წ. ეთნო-პოლიტიკურ კონფლიქტებს, რომელთა ტრაგიკულად მძიმე შედეგები დღესაც აისახება ქართულ სახელმწიფოსა და საზოგადოებაზე.

წინამდებარე პრობლემატიკით ავტორის დაინტერესება მხოლოდ დროის მოთხოვნა, ან პოლიტიკით გატაცება როდია. საქართველოში ათწლეულობით დაგროვილი პრობლემების ანალიზი გვიბიძგებს არსებული სტატუს-კვოს მიუღებლობისკენ. სახეზეა მოცემულობა: დროებით გაყოფილი, პოლიტიკურად დასწეულებული და ზნეობრივადაც გასაჭირში მყოფი ეროვნული სხეული, რომლის მომავალს ავტორი მხოლოდ ორგანული მთლიანობის გათვალისწინებით ხედავს. მიუხედავად იმისა, რომ XXI საუკუნე სამყაროს მოწყობის კონცეპტუალური სისტემის შეცვლასთან ერთად იდეების ეპოქად მოინათლა, საქართველოში აუცილებელი სიღრმისეული კვლევის შედეგად, მიგნებისა და ძველი პროცესების ამსახველი ახალი მომწესრიგებელი იდეით ჩანაცვლების ნაცვლად, ადგილი აქვს საზოგადოების გაუმართლებელ დაბნეულობას, კონფორმიზმს, მეტიც, უმძიმეს ჟამ-გამოვლილი ქართველი ერის დაუძლეველ სიღარიბესა და მისი მსხვერპლად ქცევის სამწუხარო ფაქტს! რეალურად, ქართული სახელმწიფო სამი ათეული წელია მოძრაობს ისეთ წრეზე (კალაპოტში), რომელიც აცდენილია და არ შეესაბამება ქვეყნის განვითარების ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ, კულტურულ-ცივილიზაციურ, გეოეკონომიკურ და გეოპოლიტიკურ ინტერესებს.

პრობლემების დრამატიზირების ნაცვლად, ქართველებმა, რომლებიც გონიერებით არავის ჩამოვრჩებიან, უნდა ვაღიაროთ, რომ გამოუვალი მდგომარეობა არ არსებობს. „რა გვჭირს?“ „რა სენით ვართ შეპყრობილნი?“ „თუ გვეშველება?“ „ვინ გვიშველის?“, პროვინციალიზმით გაჯერებულ ამ და სხვა კითხვებზე პასუხი უნდა ვეძებოთ არა ჩვენგან შორს „მიუწვდომლის წიაღში“, იქ, სადაც მისი მიგნება შეუძლებელია, არამედ, ჩვენში: საკუთარ აზროვნებაში, ქვეყნის როლის ახლებურ გააზრებასა და მისთვის დამატებითი ფუნქციის შეძენის აუცილებლობაში, მოქმედ არაეფექტიან სისტემაში, საზოგადოებაში, სახელმწიფოში, თვით პოლიტიკაში, რომელიც ანტიპოლიტიკად ვაქციეთ!

არსებული არასახარბიელო მდგომარეობა და ქართული სახელმწიფოს რეალური განვითარება მოითხოვს მავნე ჩვევებისგან გათავისუფლებას. მათ შორის, მიზეზ-შედეგობრივი კანონის შეუვალობიდან გამომდინარე (შედეგი ყოველთვის მიზეზის შესაბამისია), დამკვიდრებული სიმართლის თქმის შიშისგან გამიჯვნას (იმის გამო, რომ ღალატი არ დაგვწამონ) და თავის აურთილებლად, აღიარებას იმისა, რომ წარსულიდან მოყოლებული, ქართულ სახელმწიფოში მეტ-ნაკლებად სცოდავს ყველა ის სუბიექტი, რომლის პოლიტიკურ ნებაზე, ცოდნაზე, ხედვასა და მის სწორ გამოყენებაზე იყო და არის დამო-

კიდებული ქვეყნის მდგომარეობა. ასე, მაგალითად, სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების მიუხედავად:

I. საქართველოს ვერც ერთმა ხელისუფალმა:

- ობიექტურად ვერ შეაფასა გლობალიზებულ მსოფლიოში მიმდინარე პროცესები. ქვეყანას ვერ მოუპოვა თავისი მისიის შესაფერისი ბუნებრივ-ისტორიული ადგილი, ვერ განუსაზღვრა მიზანი და ვერ გამოიწვნა იგი საშუალებისგან. მარადიული იდეის გარშემო ერის კონსოლიდაციის ნაცვლად, არასწორ ღირებულებათა აქცენტების დასმითა და, როგორც თავისუფლების, ასევე პოლიტიკის დამახინჯებული აღქმიდან გამომდინარე, ვერც დროის მოთხოვნის ადეკვატური ნაბიჯები გადადგა;

- ვერ შეძლო საქართველოს მომავალ ბედში ტრადიციულად ჩართული გარე ფაქტორების თანდაყოლილი კონფრონტაციული ძალების იდენტიფიცირება, მათი რეალური ინტერესებისა და განმაპირობებელი მიზეზების განსაზღვრა. ქართულ სახელმწიფოს თავიდან ვერ ააცილა 1993 და 2008 წლებში საბედისწერო განაჩენისკენ მიდრეკილი საფრთხე, ქართველების ეთნიკური ნმენდა, დამძიმებულ მემკვიდრეობად ქცეული რუსული განგრძობადი ოკუპაცია და ვერ იქცა ერთიანი ქართული სივრცის პატრონად. ვერ გაითავისა, რომ არსებული მოცემულობა, მათ შორის, საქართველოს ტერიტორია, არასაკმარისი სივრცეა დაინტერესებული ქვეყნების, ძალების ინტერესთა თანხვედრისთვის, მით უფრო, ამ ინტერესების ქართულ სახელმწიფო ინტერესებთან შესაბამისობაში მოსაყვანად;

- საკუთარი ისტორიის არცოდნისა და თვალის გასწორების შიშით, საკუთარ სიცრუეში დარწმუნებისა და წარსულ ხელისუფალთა „შურისძიებით“ შეპყრობილმა ბოლომდე ვერ გაიაზრა ქართული ფენომენის არსი - „შეეცნო საკუთარი თავი, შუამავლების გარეშე“ და ქვეყნის ფუნდამენტური გარდაქმნის აუცილებლობის ნაცვლად, შემოიფარგლა მხოლოდ ე.წ. რეფორმებით, ანუ, ფორმის შეცვლით, რომელიც სრულიად განსხვავებული ამოცანაა, გააჩნია სხვა ტექნოლოგია - გააზრების ფორმა.

II. ზოგადად, ე.წ. ელიტის, მათ შორის, უპირველესად, პოლიტიკური ელიტის, დიდი ნაწილი:

- ყალბია და ვერ ამაღლდა ეროვნულის არსამდე. ხასიათდება დემოკრატიის განვითარების ხელისშემშლელი - პოლიტიკური კულტურის დაბალი დონით, პირადი „მე“-ს ინტერესებიდან გამომდინარე, პარტიული მონაცვლეობით, რაცი-ონალური და კრიტიკული აზროვნების უნარის ნაცვლად, ხასიათდება „აზროვნების დეზერტირობით“ და გადამდები, მათ შორის ქვეყნისთვისაც, პარაზიტის ცხოვრების წესით;

- ეგოიზმის ვირუსით შეპყრობილი, ვერ განთავისუფლდა რამდენიმე დესტრუქციული პოლიტიკოსისა და მასთან აფილირებული მცირე ჯგუფების მავნე გავლენისგან, მუდმივად უარყოფითი მუხტის შემოტანითა და ყალბი მოლოდინების, მათ შორის, მოსალოდნელი საფრთხის გაჩენით, ახერხებს საზოგადოების პოლარიზაციას, მის დაყოფას ორ არასრულფასოვან ნაწილად - ელიტა და სხვა დანარჩენი;

- მორალურად უუფლებო, შეზღუდული, მოსაწყენი, მაგრამ საკუთარ ამბიციებში ჩაფლული ხშირად ჯიუტად აგრძელებს საზოგადოების დამოძღვრას, პირადი სარგებლისთვის სახელმწიფო საჭიროების ნიღბის ჩამოცმას და რაც

ყველაზე ტრაგიკულია, ხელს უწყობს ქართულ საზოგადოებაში ნაციონალური შუღლის გაღვივებას.

III. საქართველოს საზოგადოების ნაწილი:

- განსაკუთრებით, ის გონიერი, განათლებული, ეროვნულობის ნიშნით გამორჩეული, არ, ან ნაკლებად მონაწილეობს პოლიტიკურ პროცესებში. ვერ ხვდება, რომ ასპარეზს უთმობს არასახელმწიფოებრივად მოაზროვნე, არაკეთილსინდისიერ, უპასუხისმგებლო სუბიექტებს. რეალურად კი, ხშირ შემთხვევაში, უმეცრებას, დილეთანტიზმს, კონფორმიზმს. ბოლომდე ვერ იყენებს ცივილიზაციების მიერ შექმნილ ცოდნას. ვერ ახერხებს ერის უარყოფითი ენერგიის დადებითად ტრანსფორმაციას და ისედაც დეფიციტური ენერგიის, უმძიმეს შედეგებთან ბრძოლის ნაცვლად, მის საერთო ეროვნულ ენერგიად გარდაქმნას;

- პოლიტიკური სისტემის შეცვლისა და ინსტიტუციური რეფორმის განხორციელების მოთხოვნის ნაცვლად, აღმოჩნდა ცენტრალიზებული, ერთპიროვნული სისტემის კერპად ქცეული „მამა-მარჩენალის“, უპირველესად, საბჭოთა ფსიქოლოგიურ ტყვეობაში. ვერ გაიაზრა, რომ პოლიტიკური ძალაუფლების ცენტრი მხოლოდ პოლიტიკური ფიგურის გარშემო არ ყალიბდება. ერთ ადამიანთან - სუბიექტთან, თუნდაც ერისა და ქვეყნის ბედისწერასთან გადაჯაჭვულთან, განურჩევლად მისი ღვაწლისა (ზვიად გამსახურდია, ედუარდ შევარდნაძე, მიხეილ სააკაშვილი, ბიძინა ივანიშვილი), არ უნდა დაეკავშირებინა ქვეყნის გადარჩენა, მისი მომავალი. პოლიტიკური სისტემების პერსონალიზაციის გამო, ვერ გაემიჯნა იმ მორალურად და რეპუტაციულად დაზიანებულ ეგოისტურ ინდივიდებს, არაკეთილსინდისიერ, უპასუხისმგებლო სუბიექტებს, რომლებმაც ამონურეს ქართულ პოლიტიკურ ავანსცენაზე ყოფნის დრო;

- ხასიათდება ქვეყნის უმთავრესი პრობლემის - კონფლიქტების დარეგულირებისადმი ნიჭილისტური დამოკიდებულებით. რაც აიხსნება არა საქართველოს ერთიანობის იდეის, არამედ, კონფლიქტის დარეგულირების განმახორციელებელი ინსტიტუტებისა და მათ მიერ წარმოდგენილი სამშვიდობო პოლიტიკური პროცესის მიმართ იმედგაცრუებით.

არსებული რთული და არა „ჩიხური“ მდგომარეობიდან გამოსავლის ძიება მოითხოვს ღრმა, მსოფლმხედველობით გარღვევას, სტრატეგიულ აზროვნებას (უპირველესად, ჩვენს აზროვნებაში ნესრიგის დამყარებას) და ფილოსოფიური ხასიათის ცვლილებებს, რაც ადამიანებს განაწყობს და დაუბრუნებს მათ სამყაროს საფუძველში მდებარე იდეების: თავისუფლების, სამართლიანობისა და სიყვარულის მიმართ ნდობას. ინტელექტუალური არგუმენტებით გაძლიერებული ამგვარი რწმენა, პრობლემის არსის საფუძვლიან გაგებასთან ერთად, გააჩენს აუცილებელ ინტელექტუალურ ნდობას, ანუ, გაცნობიერებას, რომელიც დაფუძნებული იქნება არა მიბაძვით, სხვათა მოიმიდევობაზე, არამედ მხოლოდ ობიექტურ ხედვაზე, მათ შორის:

- საქართველო არ არის და ვერ იქნება ჩაკეტილი ავტონომიური სისტემა. ქვეყანა, როგორც ერთიანი ცოცხალი ორგანიზმი, სივრცითი მოვლენა, ქმნის პოლიტიკურ მოცემულობას, არსებობს, იმართება და ცოცხლობს ამ სივრცით. ვერ იტანს სიცარიელეს, ცვალებადია და ხასიათდება სივრცისთვის დამახასიათებელი თვისებებით: იბადება, იზრდება, კვდება;

- სახელმწიფოს ფუნქციონირება, მისი კეთილდღეობა, სტაბილურობის უზრუნველყოფა და მოსალოდნელი საფრთხეების, მათ შორის, კვდომისკენ მიდრეკილ (იგულისხმება აფხაზეთი და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობა) ცალ-ცალკე სივრცეებად ჩამოყალიბების პროცესის შეჩერება, პოლიტიკური თამაშის წესების დაცვით, არსებული მოცემულობის შეცვლაში უნდავეძებოთ;
- განვსაზღვროთ ქვეყნის მიზანი, ჩამოვყალიბოთ მისი მიღწევის, მსოფლმხედველობის, გარემო პირობების, დროისა და სივრცის შესაბამისი, სტრატეგიული სამოქმედო გეგმა, რომელიც გააჩენს შესაძლებლობას: საქართველომ, პოლიტიკის ძირითადი რეგულატორის – დამატებითი ინტერესისა და მსოფლიო მომწესრიგებელ ძალთა წონასწორობის დაცვით, შეიძინოს განახლებული (საერთაშორისო) ფუნქცია, დაასაბუთოს ერთიანი სივრცის საჭიროება (მათ შორის გარე სამყაროსთვის), აღიდგინოს ან შექმნას ახალი სრულფასოვანი სივრცე-გარემო და კვლავ იქცეს ქართული სივრცის პატრონად, ორგანულად მთლიან, ერთიან მულტიეთნიკურ სახელმწიფოდ.

ამასთან, წინაპირობად უნდა განვიხილოთ იმ თემის მოძიება, რომელიც აუცილებელი საშინაო და საგარეო ფაქტორების გათვალისწინებით, ქვეყნის შიგნით ერის მაკონსოლიდირებელ – საქართველოს ერთიანობისა და უმაღლესი ღირებულების – თავისუფლების მარადიული იდეის რეალიზაციას დაუკავშირდება, ხოლო, ქვეყნის გარეთ – საქართველოსადმი, ცივილიზებული სამყაროს, საერთაშორისო თანამეგობრობის ერთიან მიდგომას-ქართული სახელმწიფოს ტერიტორიულ მთლიანობას, მის საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში. თემა, რომელიც შესაბამის კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს, საერთაშორისო რეპუტაციული ინსტიტუტების დღის წესრიგში რჩება, ერთადერთია და იგი, არა ერთი ქვეყნის, არამედ, სახელმწიფოებრივი, ეროვნული, მეტიც, საერთაშორისო სამართლის ფუძემდებელი ნორმების უპატივცემულობისა და სხვა გლობალური მნიშვნელობის ფსევდო-ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტის – აფხაზეთის (ასევე, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის) პრობლემის დარეგულირებასთან ასოცირდება.

ფაქტია, მაღალინტელექტუალური ქართველი ერისა და სახელმწიფოს წინაშე დგას გამოწვევა – საქართველოს ერთიანობის, კეთილდღეობისა და უსაფრთხო, გარანტირებული მომავლის უზრუნველყოფის უპირველეს ამოცანად ვაღიაროთ ე.წ. ეთნო-პოლიტიკური კონფლიქტები. მისი დაძლევა რეალობის პრაგმატული გააზრებით მოითხოვს:

I. შეიცვალოს ქვეყანაში 1993 წლიდან დღემდე გადაუჭრელი პრობლემის – კონფლიქტისადმი დამოკიდებულება, უპირველეს ყოვლისა, ხელისუფლების მხრიდან;

II. ვაღიაროთ, რომ კონფლიქტის გაჭიანურების მიზეზი არის არა დარეგულირების შესაძლებლობის არარსებობა, არამედ, ჩვენი „დაფარულობა“ – ვერ ვხედავთ გზას და მივიღივართ სხვა მიმართულებით;

III. გავაცოცხლოთ კონფლიქტის თემა, რომელიც, სწორი მიდგომის შემთხვევაში, არა თუ დამატებითი სირთულეების გაჩენით, ჩიხურ მდგომარეობაში მოაქცევს ქვეყანას, არამედ, პირიქით, იგი უკვე არსებული ჩიხიდან გა-

მოსვლის იმ შენიღბულ შესაძლებლობად უნდა განვიხილოთ, რომელიც საქართველოს სრულფასოვან სახელმწიფოდ გარდაქმნის ახალ გზაზე გაიყვანს.

სწორედ ამ შინაგანი მოთხოვნილების წარმოქმნილ აზრსა და მისი რეალიზაციის მცდელობას წარმოადგენს წინამდებარე ნაშრომი – **„მშვიდობის ქართული პარადიგმა“**, რომელიც არა მხოლოდ თეორიული დატვირთვის, არამედ, პრაქტიკული ღირებულების მატარებელია (არაფერია კარგ თეორიაზე პრაქტიკული). რეალურად, აჩენს შესაძლებლობას, პოლიტიკური ნების დაცვით, სიღრმისეული ცვლილება შევიტანოთ ჩვენს აზროვნებაში, უსარგებლო ინსტრუმენტის – უსასრულო, მოდური და არა საგნობრივი ლანძღვის ნაცვლად, სხვა ერებთან და ქვეყნებთან მშვიდობიანი თანაარსებობით, შევქმნათ ახალი ნარატივი, სასურველისკენ შევცვალოთ არსებული მოცემულობა და, შესაბამისად, ქართული სახელმწიფოს ბედი – მისი მომავალი.

ნაშრომი შედგება ერთმანეთისგან გამომდინარე ორი ნაწილისაგან, პირველი: განათლების პოლიტიკის ახალი მიმართულება – „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, როგორც უნივერსიტეტის განახლებული მისია, მშვიდობის მშენებლობის თანამედროვე ფორმა, საერთაშორისო ურთიერთობებისა და დიპლომატიის ახალი სახეობა. იგი ნათლად წარმოაჩენს, რომ:

– საქართველოს სუვერენიტეტისა და ერთიანობის უპირველესი პრობლემის – კონფლიქტების მოგვარების გზა არის მშვიდობიანი და გადის ჰუმანიზმზე დაფუძნებულ საყოველთაო ღირებულებებზე: განათლებაზე, მის უმაღლეს მწვერვალზე – მეცნიერებაზე და საზოგადოების ყველაზე ჯანსაღ, მოტივირებულ და პრაგმატულად მოაზროვნე ნაწილზე – ახალგაზრდობაზე. ცხადია, სამივე კომპონენტი ერთად თავს იყრის და მშვიდობიანად თანაარსებობს მხოლოდ თავისუფალ საუნივერსიტეტო სივრცეში. თუმცა, სამუხაროდ, თანამედროვე პირობებში უნივერსიტეტი, რომელსაც განგებამ, ძირითად საგანმანათლებლო ფუნქციასთან ერთად, სამშვიდობო პროცესის ინდიკატორის შესაძლებლობა მისცა, ბოლომდე არ აღმოჩნდა ადეკვატური დროსთან მიმართებაში, ვერ გააცნობიერა საკუთარი ისტორიული პასუხისმგებლობა;

– საუნივერსიტეტო იდეა კრიზისს განიცდის, თუმცა, უნივერსიტეტს, როგორც უნივერსალურ მოდელს, მისი განუსაზღვრელი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, აქვს შიდა რესურსი, დაასაბუთოს თავისი სიცოცხლისუნარიანობა, შეძლოს კონფლიქტების რეგულირების არჩეული – სამშვიდობო სტრატეგიის პოლიტიკური ველის საუნივერსიტეტო რესურსით შევსება და აქტიურად ჩაერთოს, მეტიც, იქცეს სამშვიდობო პროცესის ეპიცენტრად. საქართველოს მაგალითზე, ვგულისხმობთ, არა ზოგადად უნივერსიტეტს, არამედ, განსაკუთრებით, ქვეყნის ბედის თანაზიარ „პოლიტიკის მსხვერპლს“, აფხაზეთის დანარჩენ საქართველოსთან დამაკავშირებელ ცოცხალ ორგანიზმს – სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტს. უნივერსიტეტს, რომელიც სტრატეგიული მნიშვნელობიდან გამომდინარე (მსგავსი ბედის მსოფლიოში რამდენიმე „დევნილი უნივერსიტეტი“), აჩენს შესაძლებლობას, კონფლიქტში შესვლის ან ერის ისედაც დეფიციტური ენერგიის კონფლიქტის შედეგებთან ბრძოლისკენ მიმართვის ნაცვლად (წარსულისგან განსხვავებით), უნივერსიტეტის თავისუფალ აკადემიურ სივრცეში მხოლოდ თემის შემოტანითა და არასაუ-

ნივერსიტეტო რესურსის გაერთიანებით, კონფლიქტით დაინტერესებულ სუბიექტებთან, უპირველესად, ხელისუფლებასთან (ასევე, სამოქალაქო საზოგადოებასთან, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და „მხარეებთან“) მეცნიერულ-ჰუმანისტური დიალოგის გაჩენით კონფლიქტის მიზეზების დადგენასა და პრობლემის რეალურ დარეგულირებას მოემსახუროს;

– მიზნის რეალიზაციამ უნივერსიტეტისგან არა მხოლოდ ტრანსფორმაცია, არამედ, ხარისხობრივად ახალი ცოდნის – ახალი სიცოცხლის წარმოქმნა მოითხოვა. ამან კი, დამატებითი, არასაუნივერსიტეტო რესურსის სახით, მეორე აუცილებელი, ასევე, მხოლოდ მშვიდობიანი ხასიათის მატარებელი სუბიექტის – დიპლომატიის, როგორც მოლაპარაკების მეცნიერებისა და ურთიერთობის ხელოვნების მოძიება და მასთან შერწყმა განაპირობა. ორი თავსებადი თვისობრიობის – უნივერსიტეტისა და დიპლომატიის ერთობამ ჩამოაყალიბა ახალი პარადიგმა: „თეორიიდან ქმედებისკენ“, შექმნა საერთაშორისო ურთიერთობებისა და დიპლომატიის არა კლასიკური, ან ფორმალური, არამედ, სრულიად ახალი სახეობა – „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, როგორც კონფლიქტის (არ ვგულისხმობთ მხოლოდ ეთნო-პოლიტიკურსა და არც საქართველოს კონფლიქტებს) დამარეგულირებელი სისტემის შემქმნელი, და არა მსახური, თავისთავადობა – მშვიდობის უზრუნველყოფის ახალი ორიგინალური საშუალება.

ნიგნის მეორე ნაწილი – **„სამხრეთ კავკასია გეოპოლიტიკური სივრცე (რეგიონული თანამშრომლობის ახალი ფორმატი)“**, თემის აქტუალობის, მეტიც, ქართული სახელმწიფოს და რიგ სახელმწიფოთა მაღალი სასიცოცხლო ინტერესებიდან გამომდინარე, გთავაზობთ პროექტის **„საქართველოს არჩევანის“** (2013 წ.) განმეორებით გამოცემას. კიდევ ერთხელ ვადასტურებთ და გაგაცნობთ ინტეგრაციული პროცესების სიბრტყეზე საქართველოს უმთავრეს – გეოპოლიტიკურ, გეოეკონომიკურ და კულტურულ-ცივილიზაციურ რესურსს. რაც, საკუთარი საჭიროებისა და აუცილებლობის გაჩენის შესაძლებლობასთან ერთად, ქვეყანას შესძენს დამატებით და ყველასთვის მისაღებ (მეტ-ნაკლებად) რეგიონის გამაერთიანებლის ფუნქციას. ამასთან, მისცემს შესაძლებლობას, როგორც კონფლიქტის დარეგულირების, ასევე რეგიონის დეოკუპაციისა და თვითგანვითარების პროცესი წარმართოს არამხოლოდ საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით, არამედ, იმ ქვეყნის – რომლის მხარდაჭერას სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს და ყველაზე მეტად უნდა ვუმაღლოდეთ, ვგულისხმობთ, ამერიკის შეერთებულ შტატებს და, შესაბამისად, ევროკავშირის ქვეყნებს.

მართალია, თანამედროვე კავკასია ერთიანი რეგიონია, იგი ორი გეოპოლიტიკური „დონისგან“ შედგება – ეს არის: ჩრდილოეთ კავკასიის, ანუ, რუსეთის ფედერაციაში შემავალი პოლიტიკური სუბიექტები და სამხრეთ კავკასია, სამი დამოუკიდებელი სახელმწიფოთი: საქართველო, აზერბაიჯანი და სომხეთი. თუმცა, რეგიონულ სივრცეში (რომელიც საკუთრივ – კავკასიურის, აღმოსავლურისა და დასავლურის სინთეზია) უნდა ვიგულისხმოთ მხოლოდ სამხრეთ კავკასია, სადაც არა მხოლოდ გეოგრაფიული მდებარეობიდან და ისტორიულ-პოლიტიკურ-კულტურული განვითარებით, არამედ, მორფოლოგიურადაც, მაორგანიზებელი ცენტრის პრიორიტეტული მნიშვნელობა ოდით-

განვე საქართველოს ენიჭება. საქართველოდან გამომდინარე კი, სამხრეთ კავკასიას აქვს ბუნებრივ-ისტორიულ-გენეტიკური ფუნქცია შეასრულოს ორივე სივრცის – დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ქვეყნების დაბალანსების გამოკვეთილი სუბიექტის როლი. რაც შეეხება კავკასიას – მსოფლიო ხალხთა ცივილიზაციის აკვანს და მის კუთვნილებას – საქართველოც, იმ ისტორიის ნაწილია რომელსაც კავკასიური ერთობა ჰქვია. თუმცა, ფაქტია, რომ უხსოვარი დროიდან რეგიონის ერთიანობის რეალიზაცია ვერ მოხერხდა.

ამდენად, საქართველომ, რომელსაც წარსულის გარდა, მომავალიც აქვს, ძველი იდეისადმი ჩაბლაუჭების ნაცვლად, უმჯობესია, მით უფრო დღეს, როცა ანგარიშგასაწევი საგარეო ძალების, უპირველესად, ჩრდილოეთ კავკასიის რეალური მმართველის – რუსეთისთვის, კავკასიური სოლიდარობაც კი მიუღებელია და სამხრეთ კავკასიის არასტაბილურობა ჩრდილოეთ კავკასიის ფარული საფრთხეა, კავკასია კავკასიელ ხალხთა მხოლოდ კულტურულ-ცივილიზაციურ ერთობად განვიხილოთ, ხოლო სამხრეთ კავკასია, სუვერენული სახელმწიფოებისგან შემდგარ იმ გამოკვეთილ ერთიან რეგიონულ სივრცედ, რომელიც განვითარების გლობალური ვექტორის – უსაფრთხოების ერთიანი სისტემის ფორმირების, დაყოფისა და დაპირისპირების ხაზების გარეშე, ერთად წარსდგება (გადაწყვეტილების ერთობლივად მიღების აუცილებლობიდან გამომდინარე) მსოფლიოს ძირითადი გეოპოლიტიკური ცენტრების, უპირველესად, აშშ-ის, ევროკავშირის და მათი მეშვეობით, რუსეთის ფედერაციისა თუ რეგიონით დაინტერესებული სხვა მოთამაშეების წინაშე.

მართალია, საქართველოს უპირატესობა (რომელიც მხოლოდ გეოგრაფიული, ე.წ. „დერეფანის“ ფაქტორით არ შემოიფარგლება) საგანგებო და ისტორიული პასუხისმგებლობაა და ჩვენი მომავალი ბედ-იღბლის განსაზღვრა სცილდება ქვეყნის საზღვრებს. ამასთან, უნდა გავიაზროთ, რომ საერთაშორისო მასშტაბის ინიციატივების გაუქმდებლობა ან პასიური დამკვირვებლის პოლიტიკა, რუსეთის ფედერაციის ჩართულობის გამო ფორმატში ჩვენს მონაწილეობაზე უარის თქმა, ან თუნდაც, ე.წ. კავკასიური პლატფორმის მსგავსს „რეინტეგრაციულ“ პროექტებში ჩართულობა, სადაც სამხრეთ კავკასია არ არის წარმოდგენილი სამი თანაბარი სუბიექტით: საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთი და პროცესში, როგორც მისი წარმმართველი, არსებითად არ მონაწილეობს აშშ და ევროკავშირი, ქართულ სახელმწიფოს შეუზღუდავს სამოქმედო არეალს და დააკარგვინებს კავკასიაში ეთნიკური, რელიგიური და კულტურული მიმდინარეობის დამაკავშირებელ ფუნქციას – უნიკალურ გეოპოლიტიკურ და გეოეკონომიკურ სტატუსს.

სამხრეთ კავკასია, სადაც იმარჯვებს რეგიონული პოლიტიკის იდეა, თუ არ მოხდა გაუქმდებული ე.წ. პლატფორმის გაფართოება და მისი შევსება ჩვენს წიგნში მოცემული მოთამაშეებით (აშშ, ევროკავშირი და საერთო შეთანხმების შემთხვევაში, ჩინეთი), არ უნდა მივიღოთ ქართულ-გლობალურ რეინტეგრაციულ პროექტად, რადგან გააჩენს რეალურ საფრთხეს, კერძოდ კი:

I. დაირღვევა რეგიონის ერთიანი ეთნო-კულტურული სივრცე და სამხრეთ-კავკასიის ქვეყნებს შეეზღუდება თავისუფალი და დამოუკიდებელი არჩევანის გაკეთების საშუალება (სუვერენიტეტი);

II. სამხრეთ კავკასიის ნანატრი დეოკუპაციის ნაცვლად, ხელს შევეწყობთ

ოკუპაციის პროცესსა და მის ლეგიტიმაციას;

III. ინტეგრაციის ნაცვლად გაგრძელება სახელმწიფოთა ერთმანეთისგან გამიჯვნის პროცესი და არსებული დე-იურე და დე-ფაქტო საზღვრების გა-რდა რეგიონში ახალი ტიპის საზღვრების წარმოქმნის მოწმენი გავხდებით.

აღნიშნული და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით, იმედს ვიტოვებთ, რომ ქართველები, რომლებიც გონიერებით არავის ჩამოვრჩებით, გასაჭირი სიბრძნეს ამჟამად მაინც გვაზიარებს და ჩვენი მოქმედებაც მეტად გააზრე-ბული იქნება.

რაც შეეხება ნაშრომის წიგნად გამოცემას, იგი რამდენიმე ძირითადმა გა-რემოებამ გადაგვანყვეტინა:

პირველი: ავტორი არ წარმოადგენს პარტიას და არ გამოხატავს პოლიტიკუ-რად ორიენტირებული, პოპულიზმითა და რევანშიზმით გაჯერებული ჯგუფე-ბის ინტერესებს, მიუხედავად იმისა, რომ ჩართული იყო საქართველოს უახ-ლესი ისტორიის უმნიშვნელოვანეს პროცესებში, მონაწილეობა არ მიუღია აფხაზეთთან და ე.წ. სამხრეთოსეთთან დაკავშირებულ ტრაგიკულ მოვლენებში. წარსულში უშედეგო მცდელობის მიუხედავად, მისი ჰუმანური მოტივაცია და პრაგმატული მიზანი უცვლელია: **გამოაფხიზლოს საზოგადოება, მსოფლიო თანამეგობრობას და ანახოს საქართველოს რეალური სახე, გააჩინოს მისი საჭიროება და აუცილებლობა, ხელი შეუწყოს ქართველებსა და აფხაზებს, ოსებს, ასევე, ყველა სხვა ეროვნების ჩვენს თანამოქალაქეებს, ე.წ. პოლიტიკურ თუ სხვა ელიტებს გაიაზრონ არა მხოლოდ ცნება „სამშობლო“, რასაც ცალ-ცალკე, გაუცნობიერებლად ვენირებით, არამედ, „თანამედროვე სახელმწიფოს“ მნიშვნელობა, რომლის შექმნა მიღწევადია მხოლოდ ჩვენი ერთობითა და ზოგადქართული მრავალფეროვნებით და იგი სამშობლოსთვის გაცნობიერებულად ერთგული მსახურების შესაძლებლობას იძლევა;**

მეორე: კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების იდეის უალტერნატივობი-დან გამომდინარე, ჩვენი მცდელობა, მიმართული სამშვიდობო პოლიტიკის გაგრძელებისა და საქართველოში თავს მოხვეული ე.წ. ეთნო-პოლიტიკური კონფლიქტების მოგვარებისკენ, სამუხაროდ, სამი ათეული წელია, უშედე-გოდ გრძელდება. დღეს, როდესაც „იმარჯვებს“ რეგიონული პოლიტიკა და მსოფლიო ნაციონალიზმისა და რეგიონალიზმისკენ მიისწრაფის, ტენდენცია სახელმწიფოთა დაშლა-გაერთიანებაში გამოიხატება (დაშლა რაციონალური ნიშნით, გაერთიანება – ინტერესების ნიშნით). დუმილი დანაშაულის ტოლფა-სია, ახალი გარემოება კი – სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი უნივერსიტეტის რექტორობა, ასევე, საქართველოს განათლების მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტობა, „... როგორც ვალი და ტვირთი და არა, როგორც, თანამდებობა და პატივი“¹ მიქმნის დამატებით მოტივაციას: სოხუმის სახელმწიფო უნივერ-სიტეტი, პრობლემის გადაწყვეტის მომხრე – გულშემოთქვირის პოზიციიდან, თანამედროვე (მოდერნულ) საგანმანათლებლო კერად და სამშვიდობო პრო-ცესის თვისობრივი განახლების მაგალითად ვაქციოთ.

მესამე: საუნივერსიტეტო სივრცეში საჯარო და ღია მსჯელობის შედეგად

1 ციტატა ანთიმოზ ივერიელის თხზულებიდან: ანთიმოზ ივერიელი. დიდაქეები და სხვა თხზულებები (რიდერი) რიდერი მომზადდა სსიპ-შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით, ფუნდამენტური კვლევებისათვის სახელმწიფო სამეცნიერო გრანტის (No FR/454/2-170/13) ფარგლებში. <https://www.tsu.ge/data/file-db/faculty-humanities/antimusIverieliRideri.pdf>.

გაზიარებული საკუთარი ნააზრევნი აკადემიური სივრციდან ფართო საზოგადოების სამსჯავროზე გამოვიტანოთ და საერთო განსჯის საგნად ვაქციოთ.

კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარებისა და ამ მიზნით რეგიონული თანამშრომლობის ახალი ფორმატის – სამშვიდობო სივრცის უალტერნატივო დისკურსის გზის ძიებაში ხელისუფლება და საზოგადოება უფრო აქტიური და მიზანმიმართული გაცხადოთ. რეალურად, ყველამ ერთად უნდა „ვიბრძოლოთ ჩვენი გმირი წინაპრების მსგავსად, რათა საკუთარ თავში და ჩვენს გარშემო დავიცვათ ჩვენი წილი საქართველო. დღეს ეგ ომია თქვენი დიდგორი და თქვენი ბასიანი“².

ვფიქრობთ, შემთხვევითობას არ წარმოადგენს ის ფაქტობრივი გარემოება, რომ „მშვიდობის ქართული პარადიგმა“ წარმოიშვა ქვეყანაში, რომლის იდენტიფიკაცია კითხვებს არ უნდა აჩენდეს. საქართველო არათუ ასოცირდება, არამედ არის ევროპის ორგანული და განუყოფელი ნაწილი, მეტიც, მისი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი განშტოება – აღმოსავლურის, დასავლურის, საკუთრივ კავკასიურის სინთეზი, რომელიც ორი კონტინენტის მიჯნას ქმნის. რეალურად, ევროპული და აზიური ცივილიზაციების ელემენტების მატარებელი, კაცობრიობის პირველი ცივილიზაციის მსოფლმხედველობა, რომელმაც სამყაროს ტოლერანტობის, შემწყნარებლობის, ჰუმანიზმის პრინციპები უანდერძა. ქართული სახელმწიფო არის არა დერეფნის, არამედ ხიდის ფუნქციის მატარებელი, ცივილიზაციათა, ისტორიათა, რელიგიათა, ტრადიციათა, გლობალური საერთაშორისო აქტივობების – ეკონომიკური, ენერგეტიკული, სატრანსპორტო, ფინანსური, სავაჭრო, ტურისტული, განათლების, კულტურის, ტექნოლოგიების ტრანსფერის, ლოჯისტიკური, საერთაშორისო კაპიტალის ფორმირების და ა.შ. შესაყარია.

ნაშრომის მიზანია, მოკლე ისტორიულ ექსკურსთან ერთად, მიმოვიხილოთ ახალ ცოდნაზე დაფუძნებული ჩვენეული არასტანდარტული ხედვა და მტკიცე სახელმწიფოებრივი პოზიცია. მკითხველის სამსჯავროზე გზამკვლევად გამოვიტანოთ საკითხი: როგორ გამოიხატება ფორმირებად გლობალურ სივრცეში უნივერსიტეტისა და დიპლომატიის, ამ ორი ცნების სინერგიაზე („საუნივერსიტეტო დიპლომატია“) დაფუძნებული იდეის არსი და სამხრეთ კავკასიის (რომელიც არითმეტიკულ ჯამზე (3) მეტი სიდიდეა) სამშვიდობო სივრცედ ფორმირების მნიშვნელობა, რა ღირებულებებსა და ფასეულობებს ემყარება შემოთავაზებული მიდგომები, როგორ უწყობს ხელს ადამიანთა გონებრივი არეალის გაფართოებასა და მათი ქცევის სტერეოტიპის გაჯანსაღებას, როგორც საზოგადოებრივ ისე კულტურათშორის ურთიერთობათა გაღრმავება-განვითარებას, კონფლიქტში მონაწილე მხარეთა პრაქტიკული სარგებლის მიღებით გარემომცველი სამყაროს უკეთესობისკენ შეცვლასა და სხვ.

ჩვენი ღრმა რწმენით, „**მშვიდობის ქართულ პარადიგმას**“ აქვს პოტენციალი – ჩამოყალიბდეს მშვიდობის უზრუნველყოფის იმ ახალ (არსებულ, არდანახულ და დღემდე გამოუყენებელ) ეფექტიან მექანიზმად, რაც ხელს შეუწყობს:

² ციტატა მოგვყავს – უწმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია მეორის სამოძაო ეპისტოლედან. <http://patriarchate.ge/geo/2007-2/> ბოლო ნახვა–2020 წლის 11 ივნისი.

ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა, ევროპამ, ზოგადად, საერთაშორისო საზოგადოებამ, რუსეთის ფედერაციის ჩათვლით, ახლებურად გაიცნოს და შეიცნოს საქართველო, პრობლემურიდან, პროგნოზირებად სახელმწიფოდ გარდაქმნასა და მისი მეშვეობით კი, სივრცითი მთლიანობის აღდგენაში დაინახოს რეგიონული უსაფრთხოების სისტემის ფორმირებისა და სხვა დამატებითი ინტერესის რეალიზაციის საჭიროება.

ჩვენი ხედვის თეორიულ-მეთოდოლოგიური პოსტულატია (ამოსავალი სანყისი), დრომოჭმული ძალადობის უარყოფით, ხელი შევუწყობთ კაცობრიობის უპირველესი ოცნების – მშვიდობის დამკვიდრებას და ამ მიზნით შევქმნათ გლობალური, რეგიონული და ნაციონალური ინტერესების „ბედნიერი სივრცე-არენა“. ეს არ არის მხოლოდ თამამი ოპტიმიზმი, არამედ, რეალობაა, რომელსაც აქვს ისტორიული, ჯერ კიდევ სიცოცხლისუნარიანი ფესვები და ეფუძნება:

I. უნივერსიტეტის, სიცოცხლისუნარიანობის დასადასტურებლად, განახლებული მისიით ახალი საგანმანათლებლო მოდელის შექმნის იდეას;

II. კონფლიქტის მხარეთა თუ მისი დარეგულირების პროცესის მონაწილე ყველა დაინტერესებული სუბიექტისა და სამყაროს თანამედროვე ტენდენციების განვითარების ლოგიკას;

III. დომინანტ ძალთა დაბალანსებული ინტერესების, დასავლეთის უფრო არსებითი, ეფექტიანი ჩართულობისა და რეგიონის ქვეყნების, უპირველესად საქართველოს ისტორიულად ჩამოყალიბებული როლის გათანამედროვეების აუცილებლობის გაგებას.

ავტორი არ ცდილობს, გააკვირვოს მკითხველი, ან არაორდინალური ცხოვრებით ისედაც გადაღლილს, თავს მოახვიოს, თუნდაც შინაგანი მრწამსით გამოხატული, მისეული ორიგინალური ხედვა. სურვილი აქვს, დასავლური პრაგმატულობის, აღმოსავლური გულისხმიერებისა და ტრადიციების სრული დაცვით (რომელსაც ყველაფერი ემორჩილება), გამოაფხიზლოს და გამოიყვანოს იმ გაურკვეველი ბურუსისგან, რომელშიც ასე საფუძვლიანად გაახვიეს, მეტი ნდობა გამოუცხადოს და განაწყოს იგი (უპირველესად, აფხაზი და ოსი) ამ ნაშრომის გასაცნობად, რაც, ვფიქრობთ, სასარგებლო იქნება თავად მკითხველისთვის, ვინც განიცდის საკუთარ ბედ-ილბალს და აინტერესებს საკუთარი ერის უკეთესი მომავალი.

თუ რამდენად ობიექტური ვართ, ეს დრომ განსაჯოს!

უფალი შეგენიოთ თქვენ და შეენიოს ჩვენს ყველა კეთილ ნამოწყებას.

FOREWORD

For Georgia, the 30 years of non-systemic dismantling of the Soviet system, and the nation's state-building course has turned out to be full of contradictions. On the outset of the post-Soviet space transformation, we, like several other countries, were betrayed by our political intuition, having not been able to escape the "mines" planted by the empire – especially the imposed ethno-political conflicts, whose tragic consequences still affect the Georgian state and society.

The author's interest in the set of issues in question did not arise out of free time, or a passion for politics. The analysis of Georgia's problems, which have accumulated for decades, is urging us to recognize the inadmissibility of the status quo. The Georgia of today is a temporarily divided, politically ill, and morally distressed national body whose future the author sees only in terms of successfully achieving organic unity.

Although the twenty-first century has been dubbed the age of ideas and has been characterized by a change in the conceptual system of the world order, the indispensable in-depth research in Georgia, instead of pursuing the truth and replacing the old approaches with a new rectifying idea, has led to unjustified public confusion, conformism, and even worse—to the sad fact of impoverishment and victimization of the long-suffering Georgian nation. In fact, the Georgian state has been moving in the same groove for three decades—one that is antithetical to national, state-oriented, cultural, civilizational, geoeconomics, and geopolitical interests, all necessary for the country's development.

Instead of dramatizing the problems, Georgians must admit that where there's a will, there's a way. The answers to those petty irrelevant questions like, "What's wrong with us?," "What ill are we inflicted with?," "Is there a way out?," "Who is going to help us?," should be sought for not beyond us, somewhere in an unreachable profundity, but right here in ourselves, in our way of thinking, in a novel reconsideration of the role of this country, in an inevitable acquisition of the nation's additional function, in the extant ineffectual system, in our society, our state, and in politics which we have turned into anti-politics.

The current unfavorable situation and the actual development of the Georgian state require getting rid of certain harmful habits, such as distancing ourselves from the perpetuated fear of telling the truth, based on the irrefutability of the cause-and-effect law, thus escaping the accusation of treason, keeping in mind that the result is always compatible with the cause. We also have to acknowledge the fact that, from the distant passed up until now, any individual, having worked on a state level in Georgia, is more or less guilty of some wrong because the state of the country depended and depends on the appropriate usage of their political will, knowledge, and vision. For instance, regardless of opinion, there is no doubt that the following principles characterize the condition of Georgia today:

I. None of the Georgian authorities:

- Have managed to objectively assess the ongoing processes in the world, to

find a suitable natural historical place for Georgia, compatible with its mission, to define the goal and separate it from the means, and to take adequate steps towards meeting the demands of the present because they choose to place emphasis on wrong values, based on a distorted perception of both freedom and politics instead of consolidating the nation around the eternal ideas of liberty and independence.

- Have identified the inherent confrontational forces of external factors which are traditionally involved in the future fate of Georgia; have determined the real interests and motivating causes of those forces and factors; have escaped the imminent threat of the fatal verdicts of 1993 and 2008, of the ethnic cleansing of Georgians, and of the continuing Russian occupation, which has become into an aggravated legacy; have become a patron of the integrated Georgian space; have grasped the truth that the existing given, including the territory of Georgia, is insufficient space for the interested countries and forces to act together and bring these interests in line with the interests of the Georgian state.

- Fearing to look directly at their own history and realize their own lies, while obsessed with revenge against the erstwhile authorities, have been able to fully understand the essence of the Georgian phenomenon (knowing oneself without intermediaries), limiting themselves to so called reforms instead of radically transforming the country. Thus, they have changed it only in form, which is a completely different task, which calls for different technology and a totally different way of reasoning.

II. In general, most of the so-called elite, primarily the political elite:

- Are fake and has not been able to elevate themselves to the level of our national essence; they are characterized by low-level political culture, alteration of party affiliations motivated by self-interest, ineptitude of judgment rather than rational and critical thinking, and contagious parasitic lifestyle. All of these classifications affect the entire country and impede democratic development.

- Are inflicted with the virus of selfishness, unable to liberate themselves from the harmful influence of a few destructive politicians and small groups. They affiliate themselves with these groups, which constantly gives way to accusations, false expectations, and imminent danger; together, they manage to polarize society, dividing it into two deficient parts—the elite and the rest.

- Are morally deprived, narrow-minded, and boring. And yet, they are immersed in their own ambitions and often stubbornly continue to preach to society while they wear the mask of a state caretaker, stained by their need for personal gain. Most tragically, they contribute to the aggravation of national resentment in the Georgian society.

III. Part of the Georgian society:

- Especially the intelligent and educated class, almost does not participate in the political processes. They do not realize that their apathy is yielding the arena to the self-interested and those not mindful of the state, who are unconscionable, irresponsible individuals, to the point of ignorance, dilettantism, and conformism. Part of Georgian society cannot fully utilize its common lore, created by its ancestors; it

fails to transform the negative energy of the nation into a positive one; and it fails to turn the already deficient vigor into a common national power instead of fighting the worst consequences.

- Instead of demanding a change of the political system and advocating for institutional reform, it found itself in the old psychological captivity of the “father-provider,” who has become the idol of a centralized system, and who monopolizes truth and condescends to the people under the guise of “educating” them. It could not reify the truth that the center of political power should not be formed around a single political figure, even if that figure is supposedly intertwined with the destiny of the nation. Regardless of the merits of those likes Zviad Gamsakhurdia, Eduard Shevardnadze, Mikheil Saakashvili, and Bidzina Ivanishvili, the future of the state should not depend on them. Due to a growing politics of personality and trend toward sanctimonious populism, part of Georgian society could not separate itself from those morally and reputedly damaged selfish people–unconscionable, irresponsible individuals–or from systems that have run their course at the political forefront of Georgia.

- Is characterized by a nihilistic attitude towards the main problem of the country: conflict resolution. Georgia’s conflicts do not arise out of disillusionment with the idea of Georgia’s unity, but out of frustration towards the institutions which are instrumental in conflict resolution and which should catalyze the peace process.

Finding a way out of a difficult but, certainty, not unsolvable situation, requires a deep ideological breakthrough, strategic thinking (first and foremost, putting together our own way of thinking!), and philosophical changes that bring us back to the ideas and attitudes that form the foundation of the perennial universal values: freedom, justice, righteousness, and a human belief in love. Such a faith, reinforced by intellectual arguments, together with a thorough understanding of the essence of the problem, will give rise to the necessary intellectual confidence, that is, an awareness based not on imitation of others and not on reliance on others, but only on an objective vision, which will include the following tenets:

- Georgia is not and cannot be a locked autonomous system. The country, as a cohesive living organism and a spatial phenomenon, creates a political given; it exists, is governed, and lives thanks to this space. It cannot accept the void. It is changeable and characterized by the properties of space: it is born, it grows, and it dies.
- The functioning of the state, its well-being, its stability, and the nullification of processes which give way to threats—including the emergence of separate spaces, prone to dying out (implied is the aboriginal population of Abkhazia and the so-called South Ossetia)—must result from a change in the status quo in accordance with the rules of the political game.
- The definition of the country’s goal and the formulation of its strategic action plan should be compatible with the achievement of that goal, worldview, environmental conditions, time, and space, all of which will enable Georgia to (1) maintain balance of the key policy regulators, their additional interest, and the

entire world order, (2) to redeem the country's international function, (3) to substantiate the need for a unified space (including for the outside world), (4) to restore or create a new full-fledged space-environment in which policy officials are patrons of Georgia, an organically unified multiethnic state.

At the same time, as a precondition, we should concentrate on a topic that, taking into account the necessary internal and external factors, will be connected to the realization of the nation's consolidating idea: Georgia's unity and freedom at the highest value—this taking place within the country! We should also focus on Georgia's international standing, and discover how the civilized world perceives the territorial integrity of the Georgian state within its internationally recognized borders—this taking place beyond the country! The topic that meets these criteria is a singular one, and it is connected with the reconciliation of a pseudo-ethnopolitical conflict: the problem of Abkhazia (as well as the so-called South Ossetia). The topic which meets the pertinent criteria features prominently and consistently on the agendas of reputable international institutions; the theme is singular and is associated with a lack of respect not just towards a plain sectoral economic development of one given country, but with a sense of disregard for the state, the national, and even the fundamental norms of international law, thus impairing the resolution of the conflict in Abkhazia (and in South Ossetia).

It is a fact that the highly intellectual Georgian nation and the Georgian state are faced with a challenge: to ensure unity, prosperity, and a secure, guaranteed future of Georgia. To reach these goals, the primary task is the resolution of the so-called ethno-political conflicts. Using the way of pragmatic reasoning, the achievement of this goal demands the following:

- I. Change the attitude toward the conflict in Abkhazia, which has remained unresolved since 1993, by first of all changing the governmental attitude
- II. Recognize that the reason for procrastinating on a solution to the conflict is not because of a lack of a proposed prospect of settlement, but because our blurred vision and the fact that we do not see the proper way of executing this settlement.
- III. Revive the dialogue surrounding the Abkhazia conflict. This dialogue, if approached correctly, will not put the country in deadlock by heaping additional difficulties on to it; on the contrary, it will be rendered as a latent opportunity to break the existing deadlock, which will lead to a new path forward in transforming Georgia into a full-fledged state.

It is exactly this idea, born of the inner need and the attempt of its realization, that makes the present work, *Georgian Paradigm of Peace*, not only a theoretical work, but one which has practical value (nothing is more practicable than a good theory). In fact, by way of following the political rules, it creates the possibility of making a profound change in our thinking about peaceful coexistence with other nations and countries. This is also a chance to create a new and more desirable narrative, to change the existing given and, consequently, to alter the Georgian state, its fate, and, ultimately, its future.

This book consists of two parts, issuing from one another. The first part is about a new direction in education policy: “University Diplomacy” as a renovated mission of the university, a modern form of peacebuilding, and a new type of International Relations and diplomacy. University Diplomacy makes clear that:

- The way to resolve the main problem of Georgia’s sovereignty and unity–conflict–is peaceful and utilizes universal values based on humanism: education, science (education’s highest achievement), and the healthiest, most motivated and pragmatic part of society–the youth. Clearly, all three components come together and coexist peacefully only in a free university space. Unfortunately, however, in the modern world, the university, which, along with its basic educational function, is an indicator of the peace process, has not adequately developed from its origins to properly situate itself in the greater society, and has failed to realize its historical responsibility.

- The idea of the university is in crisis, however. The university, as a universal model, due to its great possibilities, has the internal resources to prove its viability, and is able to fill the political field of the peace strategy with more university resources, actively involve the political field, and, moreover, transform itself into the epicenter of the peace process. By the example of Georgia, we mean not the university in general, but the Sokhumi State University in particular–the “victim of politics”–that shares the fate of the country, the living organism that connects Abkhazia with the rest of Georgia. The University, issuing from its strategic importance (there are several “refugee universities” in the world with a similar fate) has the opportunity to simply bring into the academic space the theme in question, to unify the non-university community, and to establish a scientific-humanistic dialogue with the parties of the conflict–first and foremost, the government (along with civil society, international organizations, and “parties”), to determine the causes of the conflict and to propose a real settlement of the problem instead of entering the conflict or using the nation’s already-deficient energy on fighting the consequences of the conflict.

- To achieve the goal of peacebuilding, the work of the university must encompass not only the transformation, but also the creation of qualitatively new knowledge–new life. This knowledge will lead to the search for and merging of the university with the second essential subject (the only peaceful one) of diplomacy, as the science of negotiation and the art of communication. The coupling of two compatible entities–university and diplomacy–has created a new paradigm: “from theory to action.” This paradigm is neither a mere formality nor a recasting of a classical model of diplomacy, but a completely new kind of international relations.

University Diplomacy is a conflict-regulatory system (not just of ethno-political or indigenous conflicts) that does not merely service or critique the field of International Relations, but stands on its own as a new means of ensuring peace.

The second part of the book– “South Caucasus: Geopolitical Space (New Format of Regional Cooperation)–due to the topicality of the theme and the highly vital interests of the Georgian state and a number of other states, offers a reprint of

the project, "Georgia's Choice" (2013). We reaffirm and introduce Georgia's main geo-political, geo-economic, and cultural-civilizational resources on the plane of integration processes, which, together with its own necessity and indispensability, will give the country an additional and more or less acceptable function as the unifier of the region. At the same time, it will enable the settlement of the conflict, as well as the de-occupation and self-development of the region. This settlement will depend not only on Georgia's own forces, but also on the support of the United States and the EU, whose backing is strategically important.

Although the modern Caucasus is one coherent region, it consists of two geopolitical "levels." One is the political entity of the North Caucasus—a part of the Russian Federation. The other is the South Caucasus, which consists of three independent states: Georgia, Azerbaijan, and Armenia. However, when speaking about the regional space of the entire Caucasus (which in its own way is a synthesis of Caucasian, Eastern, and Western elements), what is most relevant to us is the South Caucasus, which is not only important for its geographical location and historical-political-cultural development, but also for its morphological significance as what has long been recognized as the organizing center of Georgia. Thanks to Georgia, the South Caucasus has a natural historical-genetic function as clear actor who balances both West and East. As for the Caucasus—the cradle of world civilization—Georgia belongs in the history of the region and as a part of what is called Caucasian unity. However, the fact is that the unity of the region has not been realized since ancient times.

Thus, Georgia must oppose the old idea, predominant today, that Caucasian solidarity is unacceptable to the accountable foreign powers—chiefly Russia, the real ruler of the North Caucasus—and that the instability of the South Caucasus is a hidden danger for the North Caucasus. Because of this contemporary, if artificial divide, let us consider the Caucasus only as a cultural-civilizational unity of Caucasian peoples, and the South Caucasus as a distinct single regional space consisting of sovereign states. Without the formation of a global vector of development, these states - the unified security system, dividing and confronting lines, will stand together before the main geopolitical centers, primarily the US, the EU, and, through them, the Russian Federation and other players interested in the region.

It is certainly true that Georgia's advantage (which is not limited to its geographical advantage—described by the so-called "corridor" factor) is a significant and historic responsibility, and our destiny goes beyond the boundaries of our country. We must understand that if we digress from international initiatives, accept the policy of a passive observer, or refuse to participate in the electoral process due to the Russian Federation's involvement or Georgia's involvement in the so-called "reintegration" projects (similar to the Caucasus Platform, where the South Caucasus is not represented by the three equal parties—Georgia, Azerbaijan, Armenia, and where the US and the EU do not participate in the process as its leader), the Georgian state will limit its scope and lose its function as a religious, ethnic, and cultural connector in the Caucasus.

The South Caucasus, which champions the idea of a regional policy, unless the current platform expands and is filled with other players (the United States, the EU and, in the case of a general agreement, China), should not be perceived as a Georgian global reintegration project, since it will create a real threat, namely:

I. The unified ethno-cultural space of the region will be violated and the countries of the South Caucasus will be restricted to make free and independent choices (sovereignty).

II. Rather than advocating for the de-occupation of the South Caucasus, we will, in effect, be promoting the process of occupation and of its legitimization.

III. Instead of integration, the process of separation of states will continue and we will witness the emergence of new types of borders in the region in addition to the existing de jure and de facto borders.

Taking into account these and other factors, we hope that this time, Georgians, whose wisdom is unmatched, will take into account their grave experiences of the past and our actions will be more thoughtful.

The choice to publish this work a book format was prompted by several major circumstances and its methodology is undergirded by some basic convictions:

First: The author does not represent any of the parties, neither has he expressed the interests of politically oriented populist or revanchist groups. Despite his involvement in the most important processes in Georgia's recent history, he has not participated in the tragic events of Abkhazia and the so-called South Ossetia. Notwithstanding his futile attempts in the past, his motivation and goal remain unchanged—to assist the Georgian, Abkhaz, and Ossetian communities, the authorities, the so-called political elite, and the elite in general, in conceiving not only the familiar notion of homeland, for which we keep making unconscious sacrifices, but also the vision of a modern state, which can only be created by our unity and the embracing of Georgian diversity at large. Both of these assets offer the opportunity to serve the homeland with conscious dedication.

Second: The only way to settle the conflict is peacefully; however, our attempts to keep the peace and maintain opportunities for conflict resolution have unfortunately been fruitless for the past three decades. Today, when regional politics is "winning" and the world tends toward nationalism and regionalism, a pattern becomes manifest as states disintegrate and unify (disintegrate on the basis of rationality, unify on the basis of interest). Silence is equal to crime. But now, two new positions—the rectorship of Sokhumi State University, a strategically important institution, and the presidency of the Georgian Academy of Education, (a position enacted "as a debt and a burden, not as a position and honor"¹)—provide additional motivation. Let us turn Sokhumi State University, known as an innovative problem solver among its fans, into a modern educational center and an example of a qualitative renewal of the peace process.

---

1 Citation from the Ivereli Antimoz. Didacts and Other Writings (Reader) The Reader was produced with the financial support of the LEPL National Science Foundation - Shota Rustaveli within the framework of the State Scientific Grant for Fundamental Research (№ FR/454/2-170/13) <https://www.tsu.ge/data/file-db/faculty-humanities/antimuslverieliRideri.pdf>.

Third: We should take our thoughts out of the university space and bring them to the public for judgment and discussion.

To make the government and the society more active and purposeful in search for a way of peaceful settlement of the conflict and a new format of regional co-operation: adopting an alternative discourse of peace. In fact, we should all “fight together like our heroic ancestors did to protect our share of Georgia in ourselves and around us. Today that war is your Didgori and your Basiani.”²

It is no accident that Georgia is the place of origin for a Paradigm of Peace. For Georgia is not only associated with, but is an organic and integral part of, Europe. It is, moreover, one of its most important branches, and is a synthesis of the East, the West, and the Caucasus proper, which forms the boundary between the two continents. In fact, Georgia, as the place of the first human civilization, is the progenitor the principles of tolerance and humanism, now essential elements of the European and Asian worldviews. The Georgian state is not a corridor, but a bridge—a junction of civilizations, histories, religions, traditions, and global international activities comprising economy, energy, transport, finances, trade, tourism, education, culture, technology transfer, logistics, international capital formation, etc.

The aim of this book is, partly by means of a brief historical excursus, to review our non-standard vision and our firm statehood-oriented position, based on new knowledge. As a guide to the reader’s judgment, let us put forward some central questions that will guide our discourse: how is University Diplomacy (the synergy of the university and diplomacy) manifested in the emerging global space, and what is its importance to the formation of the South Caucasus (whose significance as a whole is far greater than its constituent three parts)? As a peace space, how does the concept/practice boost the expansion and the improvement of the stereotype of their behavior, deepening and developing both public and intercultural relations, changing the surrounding world for the better by using all the pragmatic good that the parties might provide to this end.

We strongly believe that the Georgian Paradigm of Peace has the potential to be a new (existing, unseen, and still unused) and effective mechanism for ensuring peace. It is one that will help the entire national community, especially the United States, Europe, and even the Russian Federation, become acquainted with Georgia, while they will recognize the need of turning Georgia from a problematic into a predictable state. They will also realize, among other things, that in order to restore spatial integrity to Georgia, it is necessary to form a regional security system.

The theoretical-methodological postulate (starting point) of our vision is to promote the primary dream of mankind—peace by way of rejecting violence—and to create a “happy space-arena” of global, regional, and national interests. It is not just a piece of bold optimism, but a reality that has historical, viable roots and is based on:

I. The idea of creating a new educational model with a renewed mission to prove the viability of the University;

---

² Christmas Epistle, 2007 by His Holiness and Beatitude, Catholicos-Patriarch of All Georgia Ilia II

II. The parties to the conflict and every participating side, interested in resolving the conflict, as well as the logic of the development of modern trends and processes;

III. The understanding of balanced interests of dominant forces, more substantial and effective involvement of the West, and the need for modernization of the role of the countries in the region, especially of Georgia's historically established role.

The author, despite his passionate beliefs, has no intention of burdening a reader who is already caught up in the monotonous grind of everyday life. Neither does the author wish to impose his beliefs onto this reader. On the contrary, he hopes to offer the necessary respect and consideration for the reader's tradition value system or beliefs. He hopes his use of Western pragmatism and Eastern charm will awaken the jaded reader from his hazy disillusionment– disillusionment in which the political system and cultural biases have so deeply wrapped him. The author wishes to earn the trust of Abkhazians and South Ossettians and introduce them to this work, which the author believes will be valuable for any reader who cares about his own destiny and future of his own people, nation, or state.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Бессистемный демонтаж 30-летней советской системы и путь строительства государственности оказались для Грузии противоречивыми. На пороге трансформации постсоветского пространства, вслед за многими странами, Грузия не была исключением и из-за недостаточного политического чутья, оказалась в плену заложенных империей мин, не смогла избежать этнополитических конфликтов, трагические последствия которых отражаются в грузинском государстве и обществе по сей день.

Интерес автора к данной проблематике вряд ли продиктован временем или увлеченностью политикой. Анализ проблем в Грузии, накопленных десятилетиями, призывает нас к не восприятию существующего статус-кво. Мы имеем следующее положение: «национальный организм», временно разобщенный, политически раненый и нравственно опустошенный, будущее которого автор видит лишь в их органическом единстве.

Несмотря на то, что XXI век окрестили веком изменения концептуальной системы построения мира и веком идей, в Грузии в результате глубоких исследований, вместо прогрессивных изменений и свежих идей, имеет место быть неоправданное замешательство общества, конформизм, более того, не преодоливая нищета многострадальной грузинского народа и на лицо факт ее превращения в жертву.

Реально, Грузинское государство уже в течение трех десятилетий находится в замкнутом кругу, сошедшем с правильного пути и не соответствующем национальным, государственным, культурно-цивилизованным, геоэкономическим и геополитическим интересам развития страны. Вместо того, чтобы драматизировать проблемы, мы, как мыслящая и умная нация, должны понимать и осознавать, что не бывает без выходных ситуаций. И на такие вопросы, как: что с нами происходит? Каким недугом больны?

Есть ли выход? Где искать помощи? На эти и другие, наполненные провинциализмом, вопросы ответы мы должны искать не извне, в недостижимом, там, где невозможно получить ответы, а в нас самих, в собственных мыслях, в необходимости переосмысления роли страны и обретения для нее новой дополнительной функции, в действующей неэффективной системе, в обществе, в государстве, в самой политике, которую сами же превратили в анти-политику.

Существующее ужасное положение и реальное развитие Грузинского государства требует освобождения от вредных привычек, в том числе, исходя из причинно-следственного закона, который невозможно обойти (следствие всегда соответствует причине), избавление от вечного страха говорить правду, дабы не слыть предателем, и признать наконец-то, что в прошлом и настоящем в Грузинском государстве были и есть субъекты, которые так или иначе грешили и грешат, от политической воли, знаний, взглядов, видений которых и их искаженного применения зависело и зависит положение страны. Например, независимо от субъективных или объективных причин:

I. Ни один, находящийся у власти, субъект в Грузии:

Не смог объективно оценить мировые процессы, не смог обрести естественно-историческое место для страны, соответствующее ее миссии, не смог определить цели, не отличив ее от средства. Вместо консолидации нации вокруг вечной идеи, акцентируя внимание на неправильные ценности в отношении свободы и неправильного восприятия политики, не предпринял адекватных и востребованных временем шагов;

-не смог идентифицировать конфронтационные силы, внешние факторы, традиционно вовлеченные в будущую судьбу Грузии, не смог определить их реальные интересы и обусловленные причины, не смог защитить Грузинское государство от неизбежной опасности в 1993 и 2008 гг., не смог предотвратить этническую чистку грузин и русскую оккупацию, протяженную во времени и пространстве, и ставшую тяжелым наследством, не смог стать полноправным хозяином единого грузинского пространства;

-не смог осознать, что данное положение, в том числе территория Грузии, не является достаточным пространством для совпадения интересов Грузинского государства с интересами других стран и сил;

-на фоне незнания собственной истории и страха смотреть правде в глаза, на фоне одержимой мести против прежних властей и погрязшей в собственной лжи, не смог до конца вникнуть в суть грузинского феномена - узнать себя лучше без посредников и вместо фундаментальных преобразований страны ограничился лишь т.н. реформами, т.е. видоизменил форму, а задача состоит в другом, имеет другую технологию-форму осмысления.

II. Большая часть т.н. политической элиты:

Лживая и не вникшая в суть национального, характеризуется низким уровнем политической культуры, выступая против развития демократии, исходя из собственных интересов, занимается только сменой власти, вместо обладания навыков рационального и критического мышления, характеризуется «дезертирством» мышления и ведет паразитический образ жизни, распространяющийся в том числе и на страну;

-Одержимая вирусом эгоизма, не смогла выйти из пагубного влияния деструктивных политиков и аффилированных с ними небольших групп людей, привнося постоянный отрицательный заряд и ложные ожидания, сопровождающиеся образованием надвигаемой опасности, умудряется поляризовать и расколоть общество на две неполноценные части-элиту и все остальные.

Не имея моральных прав, ограниченная, скучная, погрязшая в собственных амбициях, упорно продолжает «просвещать» общество в собственных целях с маской государственной необходимости и, что самое трагичное, способствует разжиганию национальной розни в грузинском обществе.

III. Часть общества Грузии:

Умная, образованная, наделенная патриотическими качествами часть общества или не участвует или в малых дозах участвует в политических процессах, не догадываясь о том, что уступает место негосударственно мыслящим, нечестным, безответственным субъектам, в реальности - невежеству, дилетантизму, конформизму. Не до конца пользуется знаниями, созданными ци-

вилизациями, не в силах положительно трансформировать отрицательную энергию народа, преобразовав ее в общую национальную энергию.

Вместо требования изменить политическую систему и осуществить институционную реформу, общество оказалось в прежде всего, советском психологическом плену централизованной единоличностной системы, превратившейся в идола, «Отца-покровителя». Общество не осознало, что центр политической власти формируется только вокруг политической фигуры, один человек-субъект, переплетенный с судьбой страны и нации, независимо от его заслуг перед Отечеством (Звиад Гамсахурдия, Эдуард Шеварднадзе, Михаил Саакашвили, Бидзина Иванишвили) не может быть единственной фигурой спасения страны и ее будущего. В то же время, общество не отделилось от тех морально и репутационно испорченных эгоистичных персон, недобросовестных и безответственных субъектов, и даже систем, которые изжили себя на грузинской политической авансцене.

Общество характеризуется нигилистическим отношением к одной из главных проблем страны-урегулированию конфликтов, что объясняется разочарованием по отношению к институтам, представляющих сторону урегулирования и их концепций мирного политического процесса.

Поиск выхода из сложного «тупикового» положения требует глубокого мировоззренческого прорыва, стратегического мышления (прежде всего, наведения порядка в наших мыслях) и изменений философского характера, что приведет к положительному настрою людей и вернет им доверие к фундаментальным идеям мироздания мира: свободы, права и любви.

Такая вера, подкрепленная интеллектуальными аргументами, вместе с основательным пониманием сути проблемы, породит необходимое доверие, основанное не на подражании, а лишь на объективном видении, в том числе:

- Грузия не является и не будет замкнутой автономной системой. Страна как единый живой организм, пространственное явление, формирует политическую реальность, существует, управляется и живет этим пространством. Не выносит пустоты, изменчива и наделена качествами, характерными для пространства: рождается, развивается, умирает;
- Функционирование государства, его благоденствие, обеспечение стабильности и ожидаемые угрозы, в том числе склонное к вымиранию (имеется ввиду аборигенное население Абхазии и т.н. Южной Осетии), процесс приостановления формирования отдельных пространств с соблюдением правил политической игры, необходимо искать в изменении данного положения;
- Определим цель страны, наметим стратегический план действий, соответствующий ее мировоззрению, условиям среды, времени и пространства, благодаря которым появится возможность: Грузия на фоне соблюдения равновесия основного регулятора политики и мировых сил должна приобрести новую международную функцию, доказать необходимость единого пространства (в том числе для внешнего мира), восстановить или создать новое полноценное пространство-среду и в новь стать хозяином грузинского пространства, органически целого, единого мультиэтни-

ческого государства.

- Вместе с тем, предпосылкой должен стать выбор темы, который с учетом внешних и внутренних факторов, внутри страны свяжется с вечной идеей реализации свободы, являющейся высшей ценностью консолидации нации и единства Грузии, а за пределами страны - с единым подходом цивилизованного мира и международного содружества по отношению к Грузии, к ее территориальной целостности в пределах признанных международным содружеством границ. Тема, которая соответствует критериям, остается единственной на повестке дня международных репутационных институтов и ассоциируется с неуважением норм международного права многих стран и проблемой урегулирования псевдо-этнополитического конфликта глобального значения-Абхазии и т.н. Южной Осетии.
- Факт, что высокоинтеллектуальной грузинской нации и государству брошен вызов, – первостепенной задачей единства Грузии, ее благосостояния и гарантированного безопасного будущего является признание т.н. этнополитических конфликтов. Их разрешение с прагматическим учетом реальности требует:

1). Изменения отношения в стране к неразрешенной с 1993 года и по сей день проблеме, - отношения к конфликту, и прежде всего со стороны власти;

2). Признания того, что причиной затяжного конфликта не является отсутствие возможности урегулирования, а наша «замкнутость» - незнание пути и движение в другом направлении;

3). Оживления темы конфликта, которая, при правильном подходе, станет «замаскированной» возможностью выхода из тупиковой ситуации и выведет Грузию на новый путь, превратив ее в полноценное государство.

Представленная работа «Грузинская парадигма мира» и есть попытка реализации возникшей идеи и внутренней потребности и является носителем не только теоретического значения, но и практической ценности (нет ничего лучше практического, чем хорошая теория).

Реально, она формирует возможность внести глубокие изменения в наших мыслях, соблюдая политические правила, и вместо постоянной модной и бессмысленной ругани, мирно сосуществуя вместе с другими народами и странами, создать новый нарратив и направить в нужное русло настоящее страны и, соответственно, изменить к лучшему судьбу Грузинского государства- его будущее.

Работа состоит из двух взаимосвязанных частей, первая-«Новое направление политики образования»-«Университетская дипломатия», как обновленная миссия университета, современная форма строительства мира, новый тип международных отношений и дипломатии. В данной работе четко прослеживается мысль о том, что:

Одна из первостепенных проблем суверенитета и единства Грузии - путь решения конфликтов - мирный и базируется на гуманизме и общепризнанной ценности-образовании, на его вершине-науке, и на самой здравомыслящей, прагматичной и мотивированной части-молодежи.

Очевидно, что все три компонента объединяются и мирно сосуществуют

только в свободном университетском пространстве, хотя, к сожалению, в современных условиях несмотря на то, что университету по воле судьбы была возложена не только образовательная функция, но и возможность быть индикатором мирного процесса, он не оказался адекватным по отношению ко времени и не осознал собственную историческую ответственность;

Университетская идея переживает кризис, хотя университет как универсальная модель, исходя из его несчетных возможностей, обладает внутренним ресурсом, чтобы доказать свою жизнеспособность, заполнить университетскими ресурсами мирную стратегию политического поля урегулирования конфликтов и подключиться активно, более того, стать эпицентром мирного процесса. На примере Грузии, подразумеваем не в общем университет, а Сухумский государственный университет-живой организм, связывающий Грузию с Абхазией, «жертву политики» и разделивший судьбу страны.

Университет, исходя из стратегического значения (в мире существует всего несколько «Университетов в изгнании» с аналогичной судьбой), способен создать возможность введения в свободное университетское пространство темы и ведения научно-гуманистического диалога со всеми заинтересованными субъектами (властями, гражданским обществом, международным и организациями и «со сторонами»), дабы установить причины возникновения конфликта и служить реальному регулированию проблемы, а не входить в конфликт или растрачивать дефицитную энергию нации на борьбу с результатами конфликта;

Реализация цели потребовала от университета не только трансформации, но и образования качественно нового знания-новой жизни. Последнее же, дополнительно обусловило поиск второго необходимого носителя мирного субъекта - дипломатии, являющейся наукой переговоров и искусством отношений и слияние с ней.

Единство двух совместимых понятий-университета и дипломатии породило новую парадигму: «Из теории к действию», образовало не классический и не формальный тип международных отношений и дипломатии, а абсолютно новый тип -«Университетскую дипломатию», как форму, способную создать систему урегулирования конфликта, подразумевая не только этнополитический и грузинский конфликт, а любой. Это своего рода новое оригинальное средство обеспечения свободы.

Вторая часть книги- «Южный Кавказ-геополитическое пространство (новый формат регионального сотрудничества)», актуальностью темы и исходя из жизненно важных интересов Грузинского государства и ряда других государств, предлагает повторное издание проекта «Выбор Грузии» (2013 г.). Еще раз подтверждаем и в плоскости интегральных процессов ознакомим Вас с важным для Грузии геополитическим, геоэкономическим и культурно-цивилизационным ресурсом, который, вместе с собственными нуждами и необходимыми возможностями, обретет для страны дополнительную и более или менее приемлемую функцию объединителя. Вместе с тем, даст возможность вести процесс урегулирования конфликта, деокупации региона и саморазвития, используя не только собственные силы и возможности, но и опираясь

на страну, чья поддержка является стратегически важной, и мы благодарны ей за это -имеем в виду США, соответственно и страны Евросоюза.

Очевидно, что Кавказ-единый регион, состоящий из двух геополитических «уровней», это: Северный Кавказ-политический субъект в составе Российской Федерации и Южный Кавказ, представленный тремя независимыми государствами-Грузией, Азербайджаном и Арменией. Но под региональным пространством должны подразумевать только Южный Кавказ (синтез Кавказского, Восточного и Западного), где и географическим положением, и историко-политическим, и культурным развитием, и морфологически организационным центром издревле была и остается Грузия.

Учитывая Грузию, Южный Кавказ наделен естественно-исторически-генетической функцией сбалансирования обоих пространств, стран Запада и Востока, выступая в качестве однозначного субъекта.

Что касается Кавказа-колыбели цивилизации народов мира и его части-Грузии, является частью истории, называемой Кавказским единством, хотя, реализация единства региона с незапамятных времен не удалась.

Поэтому, Грузия, у которой есть и прошлое, и будущее вместо того, чтобы хвататься за старую идею, тем более сегодня, когда для будущего вместо того, чтобы таких внешних авторитетных сил, как Россия, являющейся реальным правителем Северного Кавказа, неприемлемой является даже кавказская солидарность и нестабильность на Южном Кавказе представляет скрытую опасность, должна рассматривать Кавказ как культурно-цивилизованное единство кавказских народов, а Южный Кавказ - тем выделяющимся единым региональным пространством, состоящем из суверенных государств, который без глобального вектора развития – формирования, раздела и линий противостояния, всем единством предстанет перед основными мировыми геополитическими центрами, прежде всего, перед США, Евросоюзом и с их помощью, перед Российской Федерацией или другими игроками, заинтересованными данным регионом.

Очевидно, что преимущество Грузии, не ограничивающееся лишь т.н. географическим «коридором», возлагает на нее чрезвычайную и историческую ответственность и решение нашей будущей судьбы выходит за пределы границы. Вместе с тем, мы должны понимать, что не озвучивание инициатив международного масштаба, или политика пассивного наблюдателя, отказ от участия в формате из-за присутствия Российской Федерации, или хотя бы присутствие в подобных «рейтинговых» проектах кавказской платформы, в котором Южный Кавказ не представлен тремя равноправными субъектами: Грузией, Азербайджаном, Арменией, и в процессе существенным образом не участвуют США и Евросоюз, все это ограничит Грузии ареал для действий и она потеряет связывающую функцию этнического, религиозного и культурного направления на Кавказе и свой уникальный геополитический и геоэкономический статус.

Южный Кавказ, где побеждает идея региональной политики, если не случится расширение озвученной нами т.н. платформы и ее дополнение игроками, данными в нашей книге, (США и Евросоюз и на основании общего согла-

сия Китай), мы не должны воспринимать это в качестве грузино-глобального реинтеграционного проекта, так как это вызовет реальную опасность, в частности:

1. Нарушится единое этнокультурное пространство региона и страны Южного Кавказа ограничатся в свободном и независимом выборе (в суверенитете).

2. Вместо желаемой деоккупации Южного Кавказа получим оккупацию и реальную угрозу его легитимации.

3. Вместо интеграции продолжится процесс разобщения государств и кроме существующих в регионе границ де-факто и де-юре, окажемся свидетелями возникновения границ нового типа.

С учетом этих и других факторов, мы надеемся, что умных грузин беда наделит мудростью и наши действия будут более осознанными и обдуманными.

Решение издания данной работы в формате книги было обусловлено несколькими обстоятельствами:

Первое: Автор не принадлежит ни к одной партии и не выражает интересов политически ориентированных и одержимых популизмом и реваншизмом групп, несмотря на свое участие в важных процессах новейшей истории Грузии, он не участвовал в трагических событиях, связанных с Абхазией и т.н. Южной Осетией.

Несмотря на безрезультатную попытку в прошлом, его гуманная мотивация и прагматическая цель неизменны: открыть глаза обществу, показать мировому содружеству реальную Грузию, подчеркнуть ее важность и необходимость, помочь грузинам и абхазцам, осетинам, а также гражданам других национальностей, политическим и другим элитам осознать не только понятие «Родина», из-за чего мы все по-отдельности становимся жертвами, но и понимание значения «Современное государство», строительство которого возможно только благодаря нашему единству и обще-грузинской многогранности, что даст шанс верно служить Родине.

Второе: Исходя из безальтернативности идеи мирного решения конфликта, наша попытка, направленная на продолжение мирной политики и решение навязанных на Грузию этнополитических конфликтов, к сожалению, безрезультатно продолжается три десятилетия.

Сегодня, когда «побеждает» региональная политика и мир стремится к национализму и регионализму, тенденция выражается в разделении-объединении государств (разделение под знаком рационального, объединение - под знаком интересов). Молчание равносильно предательству, а новые обстоятельства - ректорство стратегически важного университета, а также президентство Академии Наук Образования Грузии, «как...долг и ответственность, а не как должность и честь»¹

дают дополнительную мотивацию: исходя из позиции сторонника болельщика решения проблемы, превратить Сухумский государственный универ-

¹ Цитата из сочинения Антимоза Ивериели: Антимоз Ивериели. Дидактики и др. Сочинения (ридер), подготовленный при финансовой поддержке Национального научного фонда имени Шота Руставели, в рамках государственного научного гранта фундаментальных исследований <https://www.tsu.ge/data/file-db/faculty-humanities/antimuslverieliRideri.pdf>.

ситет в современный (модернизированный) образовательный очаг и сделать примером качественного обновления мирного процесса.

Третье: Идеи и мысли, озвученные и получившие одобрение в университетском пространстве в результате открытых дискуссий, должны быть вынесены за пределы академического пространства, превратив их в предмет всеобщего обсуждения.

Наша цель-заставить власти и общество быть более активными и целеустремленными в вопросах мирного решения конфликта и предложить новый формат регионального сотрудничества - безальтернативный дискурс мирного процесса. Реально, мы все вместе должны «бороться» подобно нашим героям-предкам, дабы защитить в себе и вокруг нас нашу половинку Грузии. Сегодня это война - ваш Дидгори и ваш Басиани».²

Полагаем, не случайно то фактическое обстоятельство, что «Грузинская парадигма мира» возникла в стране, в идентификации которой нет никаких сомнений. Грузия не только ассоциируется, а является органической и неотъемлемой частью Европы, более того, она одна из ее важнейших ветвей-синтез восточного, западного, собственно кавказского, создающей рубеж двух континентов. Реально, носитель элементов европейской и азиатской цивилизаций, мировоззрение первой цивилизации человечества, которое завещало миру принципы толерантности, снисходительности и гуманизма.

Грузинское государство является носителем функции моста, а не коридора, соединяющий цивилизации, истории, религии, традиции, глобальные международные активности-экономические, энергетические, транспортные, финансовые, торговые, туристические, образовательные, культурные, трансфер технологий, логистические, формирование международного капитала и т.д.

Цель работы – вместе с кратким историческим экскурсом, рассмотреть опирающееся на новые знания наше нестандартное видение и твердую государственную позицию. На рассмотрение читателя в качестве путевода выносятся следующие вопросы: Как выражается суть идеи синергии двух понятий университета и дипломатии в развивающемся глобальном пространстве («Университетская дипломатия»), Что означает превращение Южного Кавказа в мирное пространство (являющийся в 3 раза больше арифметической суммы), На какие ценности опираются предложенные подходы, Как содействует расширению интеллектуального ареала людей и оздоровлению стереотипа их поведения, углублению-развитию как общественных, так и культурных отношений, изменению к лучшему окружающего мира участников в конфликте сторон и получению практической выгоды и др.

По нашему глубокому убеждению, «Грузинская парадигма мира» имеет потенциал превратиться в тот новый, ранее существующий, но не использованный, эффективный механизм обеспечения мира, и поможет миру:

США, Евросоюзу, международному обществу, включая Россию, по-новому

² Цитату приводим из Рождественского епископа Ильи II, Святейшего и Блаженнейшего Католикоса Патриарха всея Грузии, <http://patriarchate.ge/geo/2007-2/> (последний источ, 11 июня 2020 года).

узнать и познать Грузию, преобразовать государство из проблемного в прогнозируемое и при помощи него в процессе восстановления пространственной целостности увидеть необходимость формирования системы региональной безопасности и реализации других дополнительных интересов.

Теоретически-методологическим постулатом нашего видения на фоне отказа от изжившего себя насилия, является содействие в утверждении первостепенной мечты человечества-утверждении мира, и с этой целью создание «Счастливого пространства-арены» глобальных, региональных и национальных интересов. Это не просто смелый оптимизм, а реальность, которая имеет исторические и все еще животворные корни и базируется:

1. На идее создания новой образовательной модели с обновленной миссией для доказательства жизнеспособности университета;

2. На логике развития современных тенденций мира и участников конфликта, а также всех заинтересованных в урегулировании процесса сторон;

3. На понимании необходимости сбалансированных интересов доминантных сил, более активного и эффективного участия Запада, на превращении исторической роли стран региона, особенно Грузии, в современную форму. Автор не стремится удивить читателя, или навязать уставшему от неординарной жизни читателю свое оригинальное, выраженное внутренней верой, видение. На фоне полного соблюдения западной прагматичности и традиций восточной отзывчивости, автор желает открыть глаза и вывести из непонятного мрака, в который его окунули, выразить доверие и настроить его (прежде всего абхазцев и осетин) на ознакомление работы, что, по мнению автора, окажется полезным для самого читателя, переживающего за свою судьбу и заинтересованного в лучшем будущем своего народа.

Время рассудит, насколько мы объективны!

Пусть Бог благословит Вас и благословит все наши добрые начинания!

საუნივერსიტეტო დიპლომატია

- ქართული საგანმანათლებლო სკოლისა და დიპლომატიის ისტორიიდან
- საუნივერსიტეტო დიპლომატია –
საერთაშორისო ურთიერთობების
განახლებული ფორმა და დიპლომატიის
ახალი სახეობა
- ვისწავლოთ მშვიდობა

შესავალი

საზოგადოების განვითარების ყოველ ეტაპზე, პოლიტიკურ აზროვნებაში ახალი ტერმინის შემოტანა, მისი მნიშვნელობის, შინაარსისა და ფორმიდან გამომდინარე, მეცნიერულ აღქმას, საფუძვლიან და შეუცდომელ განსჯას საჭიროებს. ჩვენთვის დიდი პატივია, მეცნიერებს, სპეციალისტებს, სტუდენტებსა და საკითხით დაინტერესებულ ფართო საზოგადოებას განსახილველად წარვუდგინოთ სრულიად ახალი ღირებულებითი ცნება – **„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“**, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობებისა და დიპლომატიის ორიგინალური ფორმა-სახეობა.

ეს არ არის წიგნი უნივერსიტეტსა და დიპლომატიაზე, არც მხოლოდ იმ მიზეზებსა და სატკივარზე, რამაც დროებით რამდენიმე ნაწილად გაყო ერთიანი ქართული სივრცე, ქართული საზოგადოება. ეს არის წიგნი უნივერსიტეტისა და დიპლომატიის ორგანულ შერწყმაზე, მათი ახალი პოზიციონირებით-წინააღმდეგობებითა და კონფლიქტებით სავსე არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ კაცობრიობის პრიორიტეტული პრობლემების ანალიზი და მათი მოგვარების გზების შეთავაზება.

ნაშრომის მიზანია: შევიმეცნოთ ჩვენეული არასტანდარტული ხედვა, ვაქციოთ იგი, როგორც ლოკალური, ასევე, სხვა ბევრი პრობლემის გადანყევტის, ზოგადად, სამშვიდობო პროცესის ინპლემენტაციის რეალისტურ-ინოვაციურ მეთოდად, შევქმნათ სოციალური სამართლიანობის, თანამშრომლობისა და საერთო ინტერესთა თანხვედრის პრინციპზე დაფუძნებული ზოგადქართული, ერთიანი ქართულ-აფხაზური (ასევე, ქართულ-ოსური და საქართველოში მცხოვრები სხვა ეთნოსების მონაწილეობით) სახელმწიფოს მოდელი, რომელიც აღჭურვილი იქნება შესაბამისი ხედვით, კონცეფციითა და რეალიზებადი პროგრამით.

ამასთან, უზრუნველვყოთ საქართველოში კონფლიქტის მონაწილე (და არა გარე/დაინტერესებულ) მხარეთა ძირითადი ტრიადის – იდენტობის, კეთილდღეობისა და უსაფრთხოების მყარი საფუძვლების შექმნა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველომ დამოუკიდებლობის აღდგენა მოახერხა XX საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში, დღემდე **„საერთაშორისო არენაზე მიმდინარეობს ეროვნული და სახელმწიფოებრივი ხელახალი თვითდამკვიდრების პროცესი“¹ ჭეშმარიტად მართალი იყო ცნობილი დიპლომატი, როცა ამბობდა: „ძნელია ახალი სახელმწიფოსთვის მზის ქვეშ ადგილის პოვნა“²**. მსოფლიო მოწყობა და წესრიგი, გეოპოლიტიკა და გეოსტრატეგია, დიდ და პატარა სახელმწიფოთა ინტერესები კალეიდოსკოპური სისწრაფით იცვლება თვისებრივად, ყალიბდება ხარისხობრივად.

ყოველ ახალ წელიწადს საერთაშორისო ურთიერთობებში ახალი გლობალური და რეგიონული გამოწვევები და ამოცანები მოაქვს. მიმდინარეობს დიდ

1 ალექსანდრე ჩიკვაძე, ჰამლეტ ჭიპაშვილი. დიპლომატიის სამზარეულო, თბილისი 2008. გვ. 5.

2 ალექსანდრე ჩიკვაძე. პოლიტიკური ჭადრაკი სამი სხვადასხვა ქვეყნის ელჩის თვალით, თბილისი 2004. გვ. 213.

სახელმწიფოთა ინტერესების ხელახალი დაბალანსება. ორმხრივის ნაცვლად, სულ უფრო დიდ მნიშვნელობას იძენს მრავალმხრივი დიპლომატია³.

ასეთ ვითარებაში, ევროპულმა პოლიტიკურმა ისტებლიშმენტმა მსოფლიოს მშვიდობისა და კეთილდღეობის, საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარების უზრუნველყოფის ახალი ფორმატი შესთავაზა სამეცნიერო დიპლომატიის სახით. იგი, მართალია, მსოფლიო გამოცდილების გათვალისწინებით ემსახურება, უპირველეს ყოვლისა, თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში არსებული პრობლემების მონესრიგებას, ისევე როგორც საუნივერსიტეტო დიპლომატია ეფუძნება რბილი ძალის თეორიას, მაგრამ, მათ აქვთ როგორც საერთო, ასევე მკვეთრად განმასხვავებელი ნიშნებიც⁴. თუ „სამეცნიერო დიპლომატია“ საერთაშორისო ურთიერთობებში საერთო პრობლემების მოგვარებასა და კონსტრუქციულ საერთაშორისო პარტნიორობაზე ფოკუსირდება⁵, „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ განათლების ელიტური კერის – უნივერსიტეტის, ანუ განათლებისა და მისი უმაღლესი მწვერვალის – მეცნიერების, რაც მთავარია, ჩვენი საზოგადოების ყველაზე ჯანსაღი, პრაგმატული და მოტივირებული ნაწილის – სტუდენტი ახალგაზრდობის ჩართულობით ქმნის სრულიად ახალ შესაძლებლობებს მდგრადი მშვიდობის მშენებლობის უზრუნველსაყოფად.

ჩვენი საკვლევი თემა – კონფლიქტი, მიუხედავად იმისა, რომ კონკრეტულია, ცნებები, რომლებიც პრობლემის მოგვარების მოქმედ საშუალებებად უნდა გამოვიყენოთ, ვგულისხმობთ უნივერსიტეტსა და დიპლომატიას, არც ცალ-ცალკე და მით უფრო, საერთაშორისო ურთიერთობის ახალი ფორმისა და დიპლომატიის ახალი სახეობის სახით, ჯერჯერობით, საგანგებო ყურადღების საგანი არ გამხდარა. ამდენად, ვიდრე რალაც თვალსაზრისს ავირჩევდეთ (არა შემთხვევით), მანამდე „გასასინჯია“ თვით ამ საყრდენების დღევანდელი რეალური მდგომარეობა.

და მაინც: რა არის დიპლომატია და რა არის უნივერსიტეტი? რა საერთო აქვთ მათ და როგორ შეიძლება მათი გაერთიანება და მშვიდობისა და განვითარების სამსახურში ეფექტური ჩაყენება?

დიპლომატია სახელმწიფოთა საგარეო პოლიტიკის განმახორციელებელი ერთ-ერთი ინსტრუმენტი და საშუალებაა⁶, რომელიც მოლაპარაკების ხელოვნების საფუძველზე, კონსტრუქციული დიალოგის საშუალებით განახორციელებს საკუთარი სახელმწიფოს ინტერესების დაცვას საერთაშორისო არენაზე. დიპლომატიის, როგორც საგარეო პოლიტიკის ინსტრუმენტის მთავარი ფუნქციაა მხარეებს შორის საერთო ინტერესების მოძებნა და კონფლიქტური

3 ალექსანდრე ჩიკვაძე, ჰამლეტ ჭიპაშვილი. დიპლომატიის სამზარეულო, გვ. 5.

4 ზურაბ ხონელიძე. „რბილი ძალა“ თანამედროვე პოლიტიკაში და საქართველო. აკადემიკოს როინ მეტრეველის დაბადებიდან 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული. თბილისი, 2019; ასევე Prof. Dr. Zurab KHONELIDZE. New “Soft Power” For Sustainable Peace Building / Новая «Мягкая Сила» Для Строительства Устойчивого Мира, 2ND INTERNATIONAL BLACKSEAJOURNALSOCIALSCIENCE SYMPOSIUM, THE BOOK OF PROCEEDINGS 21-23 JUNE-2019, GİRESUN – TURKEY. pp. 61- 65; <http://www.dergikaradeniz.com/ibsess/upload/bildiri-kitabi.pdf>.

5 Fedoroff, N. “Science diplomacy in the 21 st Century”, Cell, 136(1), 2009, January, pp. 9.

6 ჰამლეტ ჭიპაშვილი. დიპლომატიის ანბანი. გვ. 17.

საკითხების გამორკვევა მათი მშვიდობიანი გადაწყვეტის მიზნით⁷.

უნივერსიტეტი მომდინარეობს ლათინური სიტყვისგან *universitas* და კორპორაციას ნიშნავს. ოფიციალური განმარტებით, უნივერსიტეტი უმაღლესი განათლებისა და კვლევითი დაწესებულებაა, სადაც კურსდამთავრებულებს აკადემიურ ხარისხს ანიჭებენ. დანიელი პროფესორის ოლაფ პედერსენის აზრით, შუა საუკუნეების უნივერსიტეტები მხოლოდ მეცნიერთა და მასწავლებელთა გაერთიანებას წარმოადგენდა⁸, მაგრამ დღეს უნივერსიტეტს გაცილებით მეტი ფუნქცია აქვს. გარდა იმისა, რომ აკადემიურ წოდებას ანიჭებს კურსდამთავრებულებს, გერმანელი მკვლევრისა და ფილოსოფოსის, უდო რაინჰოლდ იეკის აზრით, ის „გავლენას ახდენს მსოფლიო ცივილიზაციაზე და მისი მოქმედების არეალი საერთაშორისოა, უფრო მეტიც, შეიძლება ითქვას, რომ ის კარგავს თავის მნიშვნელობას იმ შემთხვევაში, თუკი მისი მიღწევები ცოდნის გლობალურ საფუძვლებს არ ემყარება“⁹.

მსოფლიოში გავრცელება ჰპოვა უნივერსიტეტის იმ მოდელმა, რომლის წარმოშობაც ევროპაში შექმნილმა სოციალურ-პოლიტიკურმა გარემომ განაპირობა. დღეს უნივერსიტეტი შეიძლება წარმოვიდგინოთ ცოდნისა და რწმენის სინთეზის პრაქტიკაში განხორციელების ადგილად¹⁰.

სახელმწიფოსთან უნივერსიტეტის მიმართება საფუძვლიანად აქვს გააზრებული კარლ იასპერსს ნაშრომში „უნივერსიტეტის იდეა“. ავტორმა საკითხის ფუნდამენტური საფუძვლები წარმოაჩინა და აქცენტი გადაიტანა სახელმწიფოსთან უნივერსიტეტის მჭიდრო კავშირზე, თუმცა, იქვე მიუთითა, რომ მიუხედავად უნივერსიტეტის იდეის ზესახელმწიფოებრიობისა და ზენაციონალურობისა, ის (უნივერსიტეტი) მაინც პოლიტიკურად დამოუკიდებელია, რადგან, პოლიტიკური სივრცის თავისებურებები განაპირობებს უნივერსიტეტის სახეს, უმაღლესი განათლების მოდელს, დამოუკიდებელ და თავისუფალ კვლევებს. ასე რომ, უნივერსიტეტი თანამედროვე სახელმწიფოს არსებობის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა¹¹.

თუ ეს ასეა, მაშინ, უნივერსიტეტი სახელმწიფოებრივი მისიის მქონე კორპორაცია დაწესებულებაა, რომლის ვალია არა მარტო აკადემიური ხარისხის მინიჭება და ახალი კადრების აღზრდა, არამედ, მეცნიერულად დასაბუთებული სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის მქონე კონცეფციების, პლატფორმებისა და თეორიების შექმნა, სახელმწიფოებრივ განვითარებას რომ უზრუნველყოფენ.

სამეცნიერო, დიპლომატიურმა და სხვა სახის გამოცდილებამ, საქართვე-

7 სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარი. სერიის რედაქტორი მარინე ჩიტაშვილი. თბილისი, 2004. გვ.63.

8 Olaf Pedersen. The First Universities: Studium Generale and the Origins of University Education in Europe. Cambridge: Cambridge Univ. Press. 1997.

9 უდო რაინჰოლდ იეკი. ალექსანდრიის პროექტი და მისი შედეგები. მუზეიონი, როგორც ინტერკულტურული ცოდნის ცენტრი, კრებულში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია. კრებული რედაქტორები: მიტროპოლიტი გრიგოლი (ბერბიჭაშვილი), უდო რაინჰოლდ იეკი და თენგიზ ირემაძე. თბ., 2018. გვ. 9.

10 გიორგი თავაძე. უნივერსიტეტების წარმოშობა შუა საუკუნეებში. წიგნში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია. გვ.77.

11 ლალი ზაქარაძე. უნივერსიტეტის მისია. წიგნში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია, გვ.44.

ლოში და მის გარეთ არსებული მდგომარეობისა და მიმდინარე ტრანსფორმაციული პროცესების სისტემურმა ანალიზმა, SWOT-ანალიზმა, GAP ანალიზმა, PEST-ანალიზმა და სხვ. ავტორს შესაძლებლობა მისცა, დაენახა უნივერსიტეტი სრულიად ახალი პროდუქტის შემქმნელ სივრცე-გარემოდ, რომელიც შესაძლებელია, იქცეს არა მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის, უახლესი ისტორიის მთავარი გამოწვევის – ქართულ-აფხაზური, ქართულ-ოსური კონფლიქტის მოგვარების მექანიზმად, მომავლის ახლებურად გააზრების საძირკვლადაც¹².

„საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ გაჟღერება საქართველოში (კერძოდ, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში) შემთხვევით არ მომხდარა. საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ საქართველო ღვთისმშობლის წილხვედრი ქრისტიანული ქვეყანაა. სადაც მშვიდობიანად თანაარსებობენ ქართველი ქრისტიანები, მუსულმანები, იუდეველები და სხვა რელიგიისა თუ კონფესიის წარმომადგენელი ჩვენი თანამოქალაქეები.

ჩვენი კულტურა, მეტწილად, განსაზღვრულია დასავლური ცივილიზაციით, რაც დასტურდება არა მხოლოდ ანთროპოლოგიური, ლინგვისტური თუ არქეოლოგიური ფაქტებით, არამედ, საერთო ღირებულებებისადმი პატივისცემის, ჰუმანიზმის, ტოლერანტობისა და შემწყნარებლობის ფუნდამენტური პრინციპებით. ქართველები ევროპელები ვართ, ევროპა არის ჩვენი წარსული და ჩვენი მომავალი. თუმცა, იმის თქმა, რომ საქართველო ევროპული კულტურის ორგანული ნაწილი და მისი ერთ-ერთი განშტოებაა, სრულად მაინც ვერ ასახავს ქართული სახელმწიფოს როლსა და იმ ადგილს, რაც მას კაცობრიობის ისტორიაში ეკუთვნის! ამდენად, ევროპისა და აზიის გზაგასაყარზე ჩამოყალიბებული ქართული ცივილიზაცია, არასოდეს ყოფილა და ვერც იქნებოდა მხოლოდ ევროპული, ან მხოლოდ აზიური. ჩვენთვის უცხო არც ევროპული იდეალებია და არც აღმოსავლური კულტურული ფასეულობანი.

ქართული კულტურული თვითმყოფადობის მრავალფეროვნება მისივე მთავარი სიმდიდრე და სიძლიერეა. რაც არ ნიშნავს იმას, რომ ჩვენს კულტურას სხვა კულტურაზე მაღლა ვაყენებთ. საუბარია მხოლოდ მის იმ უნიკალურობაზე – განსხვავებულობაზე, რამაც შესაძლებელი გახადა ქართული ნიჭის გამოღვიძება და თავისივე ქვეყნის ბუნების სალაროდან არაორდინალური აზრის – „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობებისა და დიპლომატიის ახალი ფორმის დაბადება – აღქმული ტვირთად და პასუხისმგებლობად, ცივილიზებული სამყაროს წინაშე.

12 აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ წინამდებარე ნაშრომი ახალი ნარატივის თეორიული კონცეპტია. მომავალში იგეგმება წარმოდგენილი ხედვის კვლევითი ნაწილის შედეგების გამოცემა.

თავი I

ქართული საგანმანათლებლო სკოლისა
და დიპლომატიის ისტორიიდან

ქართული საგანმანათლებლო სკოლისა და დიპლომატიის ისტორიიდან

(მშვიდობის ძიება და ძველი ქართული საგანმანათლებლო სისტემა)

ძველი ქართული და უცხოური საისტორიო წყაროების მიხედვით, საქართველოში დიპლომატიური და პოლიტიკური ურთიერთობების მოგვარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საშუალება იყო საგანმანათლებლო ცენტრები. ისინი ხელს უწყობდნენ განათლებისა და მეცნიერების განვითარებას და ასევე არეგულირებდნენ მრავალმხრივ ურთიერთობებს გარე სამყაროსთან.

საქართველოს ისტორიაში ბევრია იმის მაგალითი, თუ როგორ ამყარებდნენ ჩვენი წინაპრები სამეზობლო ურთიერთობებს და როგორ იცავდნენ მშვიდობას განათლების საშუალებით.

აღმოსავლეთ-დასავლეთის გზათგასაყარზე მცხოვრები ერი, რომელსაც უცხოელ დამპყრობთა არაერთი დარბევა და გამანადგურებელი შემოსევა განუცდია, საუკუნეების განმავლობაში ეძებდა მრავალ ხერხსა და საშუალებას საკუთარი ერის პოლიტიკური და კულტურული იდენტობის გადასარჩენად. ეს იყო ურთულესი პროცესი: როცა დიდი იმპერიები და სახელმწიფოები ისტორიის სარბიელიდან ეტაპობრივად ქრებოდნენ, მცირერიცხოვან ერებს უნდა მოგვეძებნა ოქროს შუაღედი, რაც კულტურისა და სახელმწიფოებრიობის გადარჩენის, მშვიდობისა და იდენტობის შენარჩუნების შესაძლებლობას მოგვცემდა.

ურთულეს გეოპოლიტიკურ რეგიონში მცხოვრები ერის გადარჩენის ერთადერთ საშუალებად მშვიდობის ძიება, მშვიდობისთვის მუდმივი ბრძოლა იკვეთებოდა. ამ ძიებისა და ბრძოლის შედეგი უნდა იყოს შუა საუკუნეების **ქართველთა ეგზისტენციური ყოფიერების ტრადული პრინციპის დაფუძნება: განათლება, ტოლერანტობა და კულტურულ-ეთნიკური იდენტობა.** სამივე პრინციპის სათავე განათლებაა და ეს პრინციპები, თავის მხრივ, ძველი ქართული საგანმანათლებლო სისტემის საყრდენიც იყო.

მშვიდობის ძიებაში, ქართველთათვის ქრისტიანული ფილოსოფია გახდა თავისუფლების, ტოლერანტობისა და კულტურული იდენტობის შენარჩუნების მთავარი ინსტრუმენტი. სწორედ ეს განასხვავებს ქართულ ქრისტიანულ ფილოსოფიას დასავლური და აღმოსავლური (ბიზანტიური) ქრისტიანული ფილოსოფიისგან. მიუხედავად იმისა, რომ ყველა მათგანი ეყრდნობოდა საერთო ქრისტიანულ მოძღვრებას, გეოპოლიტიკური თავისებურებებიდან გამომდინარე, სიცოცხლის ფილოსოფია იყო სხვადასხვა: აღმოსავლეთის ერებს ქრისტიანობა სჭირდებოდათ მშვიდობისთვის – სიცოცხლის, ეროვნული მიკუთვნებულობისა და სახელმწიფოებრიობის გადასარჩენად. შესაბამისად, ქართული ქრისტიანული საგანმანათლებლო ფილოსოფიაც

მშვიდობის ძიების პროცესს ეფუძნებოდა და საკუთარი მსოფლმხედველობის ევოლუციური განვითარებისთვის ქმნიდა ისეთ შედეგებს, როგორიცაა იაკობ ხუცესის „შუშანიკის წამება“, იოანე საბანის ძის „აბოს წამება“, გიორგი მერჩულეს „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“, ათონელ მამათა ცხოვრება და ა. შ.; ქმნიდა საერო პოეზიას საგმირო-სარაინდო ეპოსის სახით, რომლის გვირგვინიც შოთა რუსთველის „ვეფხისტყაოსანია“. ჟანრობრივი სხვაობის მიუხედავად, თითოეული მათგანი ქართული ქრისტიანული ფილოსოფიის ძირითად პრინციპებს ეყრდნობა: თავისუფლება, ტოლერანტობა და კულტურული იდენტობა. სამივე მათგანს პეტრე იბერიის ფილოსოფიურმა მსოფლმხედველობამ – არეოპაგიტულმა კორპუსმა ჩაუყარა საფუძველი და უმაღლეს მწვერვალს იოანე პეტრიწის ფილოსოფიაში მიაღწია. იმის მიუხედავად, რომ ამ მსოფლმხედველობას საუკუნეების განმავლობაში ებრძოდა ქრისტიანული ფილოსოფიური სკოლასტიკა, ის გახდა შუა საუკუნეების ქართული ფილოსოფიური აზრისა და სწავლა-აღზრდის სისტემის საფუძველი.

ქართულ და უცხოურ საისტორიო წყაროებში დაცული ცნობები საფუძველს გვაძლევს, ვისაუბროთ ძველი ქართული საგანმანათლებლო სისტემის შესახებ. მკვლევართა აზრით, სწავლა-აღზრდის უძველესი კერა, რომელიც წყაროებში დასტურდება, იყო ფაზისის აკადემია და მას კოლხეთის უმაღლეს რიტორიკულ სკოლასაც უწოდებენ. აკადემია ახ. წ. III–IV საუკუნეების მიჯნაზე, თანამედროვე ფოთის მახლობლად მდებარეობდა (ზოგიერთი მკვლევარი მას ტრაპეზუნტის მიდამოებში ასახელებს). ერთადერთი პირდაპირი ცნობა, რომელიც ფაზისის აკადემიაზე მოგვითხრობს, IV საუკუნის ცნობილი ბერძენი ფილოსოფოსისა და რიტორის თემისტოქოსის (ახ.წ. 317–388) წერილია. თემისტოქოსი, თავის მრავალრიცხოვან სიტყვათაგან, ერთ-ერთში ამბობს, რომ მან და მისმა მამამ ევგენიოსმა, რომელიც ასევე ფილოსოფიის განთქმული მასწავლებელი იყო, განათლება პონტოს ბოლოში, ფაზისის მახლობლად მიიღეს. თემისტოქოსის სიტყვით, ეს იყო ელინური ადგილი და „მუზეუმის ტაძარი“¹.

დღეს არ მოგვეპოვება რაიმე ცნობა იმის შესახებ, თუ რა პროგრამით ან რა ენაზე მიმდინარეობდა სწავლება, მაგრამ თემისტოქოსი, კოლხეთის უმაღლესი რიტორიკული სკოლის დამაარსებელს „ბრძენს“ და „სათნოს“ უწოდებს და კოლხეთს კი კულტურულად დაწინაურებულ ელადას ადარებს. ცხადია, იმ დროს განსწავლა ათენშიც შეიძლებოდა, მაგრამ სპეციალური რიტორიკული სკოლა, როგორც ჩანს, კოლხეთშიც არსებობდა. თემისტოქოსის ცნობით, კოლხეთის უმაღლეს რიტორიკულ სკოლაში, მეზობელ ბარბაროსთა წესების მიხედვით, ისარტ ტყორცნა და ოროლთ სროლა ან ჯირითი კი არ ისწავლებოდა, არამედ ამ სკოლის აღსაზრდელები რიტორიკულ ხელოვნებაში ინრთობოდნენ და ელინთა დღეობებზე ბრწყინავდნენ. ამ ცნობას არსებითი მნიშვნელობა აქვს, რამდენადაც კოლხეთის უმაღლესი რიტორიკული სკოლის აღზრდილე-

¹ თემისტოქოსის სიტყვები, გეორგიკა, ტ. I. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ. ბერძნული ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტება დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა, ტფ. 1934. გვ. 50.

ბის ბერძნულ ენაში განვრთნილობასა და კლასიკურ ბერძნულ ლიტერატურაში საფუძვლიან განსწავლულობაზე მიუთითებს.

თემისტოქოსის სიტყვებით თუ ვიმსჯელებთ, ფაზისის აკადემია მხოლოდ სასწავლო საგანმანათლებლო ცენტრი არ იყო. აქ სხვადასხვა ქვეყნიდან, განსაკუთრებით კი განთქმული ელადიდან ჩამოსულ მოსწავლეებს, მათი მშობლები და თანმხლები პირებიც სტუმრობდნენ ხოლმე. შესაბამისად, ეს აკადემია ჩვენი ქვეყნისთვის იყო ერთგვარი საგანმანათლებლო დიპლომატიური ცენტრიც, რომელიც თავის როლს ასრულებდა ელადასა და ეგრისს შორის ურთიერთობების დასარეგულირებლად.

ფაზისის რიტორიკულ სასწავლებელში, როგორც ჩანს, ბერძნული ენის მცოდნე ახალგაზრდებს იღებდნენ. ეს კი გვაფიქრებინებს სპეციალური მოსამზადებელი სკოლის არსებობას, რადგან თემისტოქოსის მიხედვით, კოლხეთის უმაღლესი რიტორიკული სკოლა, თავისი შინაარსით, მიზნებითა და საქმიანობით, ძველი ბერძნულ – რომაული რიტორიკული სკოლებისგან ბევრად არ განსხვავდებოდა და ცოდნის იმ მინიმუმის დაუფლებას მოითხოვდა, რაც ორატორისთვის ციცერონისა და კვინტილიანეს შეხედულებებით იყო გათვალისწინებული. ისევე როგორც ბერძნულ რომაულ რიტორიკულ სასწავლებელში, ფაზისის რიტორიკულ სკოლაშიც უთუოდ ასწავლიდნენ ლიტერატურას, ასტრონომიას, მუსიკას, მათემატიკის ელემენტებს, ძირითადად კი, ფილოსოფიისა და სამართლის საფუძვლებს. რიტორიკულ ხელოვნებას იმჟამინდელ საქართველოში დიდი პრაქტიკული გამოყენება ჰქონდა – ვგულისხმობთ არა მარტო აღნიშნულ ცენტრებში მიმდინარე სასწავლო-საგანმანათლებლო საქმიანობასა და მეცნიერების განვითარების ხელშეწყობას, არამედ, ამ ცენტრების, როგორც საზოგადოებრივი და დიპლომატიური ურთიერთობების მოწესრიგების ხელშეწყობა ერთ-ერთ აუცილებელ საშუალებას. მკვლევართა აზრით, ეს სკოლა საქართველოში ერთადერთი არ უნდა ყოფილიყო და საქართველოში რიტორიკული სკოლების გვერდით სხვადასხვა ქალაქში უსათუოდ იქნებოდა დაწყებითი საფეხურის სკოლებიც².

აკადემიკოსი როინ მეტრეველი, ექვთიმე თაყაიშვილის დაკვირვებაზე დაყრდნობით, თვლის, რომ ოპიზის, ოშკის, შატბერდის, ბერთას, ხანძთის და სხვა მონასტრებთან ხშირად გვხვდება შენობები, რომლებიც, ალბათ, აქვე არსებული სკოლებისთვის იყო განკუთვნილი³. მართალია, ეს უფრო მოგვიანო პერიოდის, VIII–IX საუკუნეების საქართველოს ისტორიული რეალობაა, მაგრამ ამ ტიპის სკოლებს საფუძველი გაცილებით ადრე, ქრისტიანობის დამკვიდრების ადრეულ ეტაპზე, IV–V საუკუნეებში უნდა ჩაყროდათ.

საისტორიო წყაროების მიხედვით, საქართველოში განათლების მიღების პროცესში ჩართული იყო როგორც სპეციალური სკოლები, ასევე საოჯახო განათლება. საოჯახო განათლებას იღებდნენ როგორც საეკლესიო, ასევე სა-

² სვიმონ გამსახურდია. სწავლა-განათლება ძველ საქართველოში. თბილისი. 1975. გვ. 14–15; შდრ. როინ მეტრეველი. დავით IV აღმაშენებელი, ეპოქის სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკურ-კულტურული ისტორიის მიმოხილვა. თბილისი, 1986. გვ.300.

³ როინ მეტრეველი. დავით IV აღმაშენებელი, გვ.300.

ერო პირები. მაგალითად, V საუკუნეში, ქართლის მეფის, ვახტანგ გორგასლის ეპოქაში, გავრცელებული ყოფილა ოჯახში განათლების მიღება, რაც დასტურდება „ქართლის ცხოვრების“ ისტორიული თხზულებების კრებულით. კერძოდ, ვახტანგ გორგასლის ისტორიკოსი ჯუანშერი მოგვითხრობს, რომ „მაშინ ვახტანგ იზრდებოდა და ისწავლიდა მიქაელ ეპისკოპოსისგან ყოველსა მცნებასა უფლისასა“⁴, ხოლო თხუთმეტი წლის ვახტანგი ფილოსოფოსთა მიერაც ყოფილა აღზრდილ – განსწავლული: „მაშინ მეფემან, ვითარცა მოხუცებულმან და ბრძენმან და ვითარცა აღზრდილმან ფილოსოფოსთა თანა, იწყო ზრახვად ხმითა მადლითა“⁵. მკვლევართა აზრით, საოჯახო განათლების მიღებაში არა ერთი პედაგოგი მონაწილეობდა. მოცემული ციტატები ადასტურებენ, რომ იბერიაში სერიოზული ფილოსოფიური განათლების მიღება იყო შესაძლებელი, როგორც საგანმანათლებლო ცენტრებში, ასევე ოჯახებშიც, თუმცა, სწავლა განათლება, ძირითადად, ქრისტიანულ საეკლესიო სკოლებში მიმდინარეობდა და შესაბამისად, ეს სკოლები, ეკლესია მონასტრებთან არსებობდა.

ქართული ეკლესიისა და განათლების ისტორიისთვის, VI საუკუნე თვისებრივად ახალი საფეხურია, რადგან ამ ეტაპზე, საქართველოში საფუძველი ჩაეყარა როგორც სამონასტრო ცხოვრებას, ასევე ქრისტიანული სკოლის პრინციპებსაც. საქართველოში სამონასტრო ცხოვრების იდეის სულისჩამდგმელები და პრაქტიკული განმახორციელებლები იყვნენ ასურელი მამები, რომლებიც სირიიდან მოვიდნენ და მაშინდელი იბერიის, ანუ ქართლის სამეფოს ტერიტორიაზე მძლავრ საეკლესიო ცენტრებს ჩაუყარეს საფუძველი. საეკლესიო ცენტრები კი, ამავე დროს, საგანმანათლებლო კერებიც იყვნენ.

ასურელ მამათა ცხოვრებანი ჩვენამდე რამდენიმე რედაქციითაა მოღწეული. „აბიბოს ნეკრესელის წამება“ არსენი საფარელმა, იმავე არსენი დიდმა, ქართლის კათალიკოსმა დაწერა. არსენი მეორემ, რომელიც ასევე ქართლის კათალიკოსი იყო, აღწერა წმ. იოანე ზედაზნელის, აგრეთვე, მისი მოწაფის, წმ. შიოსა და მისი მოწაფის წმ. ევაგრეს ღვაწლი. გვიანდელი სვინაქსარული ვარიანტი უნდა იყოს წმ. ისე წილკნელის, წმ. ანტონ მარტყოფელისა და წმ. იოსებ ალავერდელის „ცხოვრებანი“⁶. ასურელ მამათა ცხოვრებაზე ინფორმაცია დაცულია ძველ ქართულ საერო მწერლობაშიც, კერძოდ, უძველეს ქართულ სამოქალაქო ხასიათის თხზულებაში „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ და ვახტანგ გორგასლის ცხოვრების გაგრძელებაში⁷. საგულისხმოა, რომ წერილობით

4 ჯუანშერი. ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა, წიგნში: „ქართლის ცხოვრება“. ტ. I. ტექსტი დადგენილი ყველა ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი. 1955. გვ. 146.

5 ჯუანშერი. ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა. გვ. 147.

6 ასურელ მამათა ცხოვრებანი იხილეთ წიგნში: ასურელ მოღვაწეთა ცხოვრების წიგნთა ძველი რედაქციები. ტექსტი გამოკვლეულია და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ. თბილისი, 1955. გვ. 7-68; შედარებით ადრინდელი გამოცემა: მ. საბინინი. საქართველოს სამოთხე, სანკტ-პეტერბურგი. 1882; იხილეთ ასევე გამოკვლევა ასურელ მამებზე: დავით მერკვილაძე. ასურელი მამები და მუდებანობა, თბილისი 2005.

7 ჯუანშერი. ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა. ქართლის ცხოვრება, 208; იხილეთ ასევე: ასურელ მოღვაწეთა ცხოვრების წიგნთა ძველი რედაქციები. ტექსტი გამოკვლეულია და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ. თბილისი, 1955. გვ. 7-68.

წყაროებში, პირველი სასწავლო სახელმძღვანელო სწორედ ასურელ მამათა ცხოვრებათა თხზულებებში ჩანს. მაგალითად, შიო მღვიმელს თავისი მოწაფეებისთვის, ორიგინალური სახელმძღვანელო დაუწერია, როცა, ისინი შეევედრნენ, „რათა მისცეს მათ სწავლანი მის მიერნი“, მაშინ „აღუწერა მათ“ შიომ „ას სამოცი თავი სწავლა ყოვლად შუენიერი და ტკიბილი, რომლითა განისწავლებოდეს ყოველნი იგი კრებულნი“. ცხადია, ეს სახელმძღვანელო მაშინდელი ქრისტიანული სკოლების ინტერესებსა და მიზნებს ემსახურებოდა და ქრისტიანობა, რომელიც გლობალისტური რელიგია იყო (და არის), ადრე-შუასაუკუნეებში, საკუთარი იდეოლოგიური მრწამსის დამკვიდრების პირველ ეტაპზე, ცდილობდა, მჭიდრო კავშირები შეენარჩუნებინა ქრისტიანულ თემებსა და სახელმწიფოებს შორის, მათ შორის, ქრისტიანული სკოლების მოწყობის პრინციპების, სწავლების მეთოდების, შინაარსისა და საგნების შესახებ. VIII საუკუნის ჰაგიოგრაფიული თხზულების „აბოს წამების“ პირველი თავიდან ჩანს, რომ თხზულებას სასწავლო სახელმძღვანელოდ იყენებდნენ, ანუ, ჰაგიოგრაფია ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სასწავლო საგანი უნდა ყოფილიყო, საღმრთო წერილთან ერთად. სამოელ ქართლის კათალიკოსი თავის წერილში იოანე საბანისძისადმი პირდაპირ მიუთითებს, რომ ეს წიგნი „დაიდოს ესეც წმინდა კათოლიკე ეკლესიაში ყველასთვის გასახსენებლად, ვინც კი ჩვენს შემდეგ იქნება“⁸. „დაიდვას იგიცა წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა შინა მოსაწესებელად ყოველთა, ვინ იყვნენ შემდგომად ჩუენსა“⁹.

ქართველთა საგანმანათლებლო საქმიანობის ერთ-ერთ საუკეთესო ნიმუშად უნდა ჩაითვალოს ცნობილი ქართველი საეკლესიო მოღვაწისა და ფილოსოფოსის, პეტრე იბერის მიერ პალესტინასა და იერუსალიმში დაარსებული რელიგიურ-ფილოსოფიური განათლების ცენტრი, რომელიც უთუოდ უმაღლესი განათლების კერად უნდა მივიჩნიოთ. აკადემიკოს შალვა ნუცუბიძის აზრით, აღნიშნული სკოლები იყო საგანმანათლებლო ცენტრები, რომლებშიც სხვადასხვა ეროვნების ახალგაზრდები ქრისტიანულ ფილოსოფიას ეუფლებოდნენ¹⁰. შეიძლება ითქვას, რომ ქართული განათლების ისტორიაში ეს არის ერთ – ერთი პირველი უმაღლესი სკოლა, არა მხოლოდ ფილოსოფიის სწავლების, იმავდროულად, ტოლერანტობის უდიდესი ცენტრი. აქ მოღვაწეობდნენ იოანე ლაზი და ზაქარია ქართველი, ბერძნები იოანე და რუფუსი, სირიელი სერგიოს რეშაინელი და სხვა. ანუ, ქრისტიანობის თეოლოგიური პრინციპები ხელსაყრელ პირობებს იძლეოდა, სწავლა-განათლებას საერთაშორისო ხასიათი მიეღო და ერებს შორის პოლიტიკური და კულტურული ურთიერთობების განვითარებისთვის ხელშემწყობ ფაქტორად ქცეულიყო.

8 იოანე საბანისძე. წამება წმიდისა მოწამე აბოსი. ძველი ქართული ტექსტი ახალ ქართულზე თარგმნა ედიშერ ჭელიძემ. საეკლესიო ბიბლიოთეკა. ტ. I. თბ., 2008. [http://library.church.ge/index.php?option=com-content&id=448:2011 ბოლო ნახვა 2020 წლის 5 აგვისტო](http://library.church.ge/index.php?option=com-content&id=448:2011%20ბოლო%20ნახვა%202020%20წლის%205%20აგვისტო).

9 იოვანე საბანისძე. აბოს წამება (წამება წმიდისა და ნეტარისა მოწამისა ქრისტესისა ჰაბოვსი, რომელი იწამა ქართლსა შინა, ქალაქსა ტფილისს, ჴელითა სარკინოზთაჲთა, გამოთქმული იოვანე, ძისა საბანისი. ბრძანებითა ქრისტესს მიერ სამოელ ქართლისა კათალიკოსისაჲთა), <http://www.nplg.gov.ge/civil/statiebi/saskolo/abos-wameba.htm> ბოლო ნახვა 2020 წლის 5 აგვისტო.

10 შალვა ნუცუბიძე. კრიტიკული ნარკვევები. თბილისი, 1965. გვ. 340.

პეტრე იბერის სკოლა ერთ-ერთი მაგალითია იმისა, რომ ჩვენი წინაპრები, სწავლა-განათლების საერთაშორისო ცენტრების ჩამოყალიბებით, ხელს უწყობდნენ არა მარტო ქრისტიანულ სწავლებას, არამედ, მშვიდობის განვითარებას იმპერიასა და პატარა სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობების დარეგულირებას.

VI საუკუნე რომ გარდამავალი და, ამავე დროს, სიახლის მომტანი საფეხურია ქართულ საგანმანათლებლო ისტორიაში, ამაზე მრავალი წყარო მიუთითებს: ერთი მხრივ, ჩანს ანტიკური პლატონური რიტორიკული სკოლების გავლენა დასავლეთ საქართველოში და მეორე მხრივ, აღმოსავლეთ საქართველოში სირიელი ქრისტიანი მამების მიერ დაარსებული ახალი საეკლესიო ცენტრები, რომლებმაც მოგვიანებით საგანმანათლებლო ფუნქციებიც იტვირთეს. გვაქვს VI საუკუნის ბერძენი ისტორიკოსის აგათია სქოლასტიკოსის (536-582) საისტორიო თხზულებაში დაცული ცნობა ქართველი პოლიტიკური მოღვაწეების – აეტისა და ფარტადის ბრწყინვალე ორატორული გამოსვლების შესახებ¹¹. ცხადია, ეგრისის (ლაზიკის) სამეფოში ეს ცოდნა მაშინდელი მსოფლიოს მოწინავე ბერძნულ – რომაულ საგანმანათლებლო ტრადიციებთან კავშირების გარეშე არ დაგროვდებოდა. როგორც ჩანს, მათ თანამიმდევრულად და საფუძვლიანად ითვისებდნენ ანტიკური ეპოქის ცნობილი სწავლულებისგან. არსებობს საფუძვლიანი ვარაუდი, რომ ფაზისის აკადემიის ტრადიციებს კოლხეთში VI საუკუნეშიც აგრძელებდნენ და ორატორულ ხელოვნებას აქ სერიოზულად ეკიდებოდნენ. ბერძნული სკოლების გავლენაზე მიუთითებს აგათია სქოლასტიკოსის მეორე ცნობა, სადაც მოხსენიებულია „დარბაისელი კოლხები, რომელთაც უკვე კარგა ხანია შეესწავლათ ელლინთა ენა“¹².

ძველი ქართული ქრისტიანული საგანმანათლებლო სისტემის ფორმირება, როგორც ჩანს, IV-V საუკუნეებში იწყება და VIII-IX საუკუნეებში მთავრდება. სანყის ეტაპზე, იგი ელინიზმის ძირითად ფილოსოფიურ ტრადიციებსა და წარმართული ეპოქის ტენდენციებს ეყრდნობოდა, მაგრამ IV-VI საუკუნეებიდან განათლება მთლიანად ქრისტიანულ სწავლებას დაუკავშირდა და ასე გაგრძელდა მომდევნო – VIII – X საუკუნეებშიც. ნიშანდობლივია, რომ სწორედ ამ ეპოქამ შვა ქართველთა სიცოცხლის ფილოსოფიის საზრისი – მესიანიზმის იდეა, რომელიც დამახასიათებელია ქრისტიანობისთვის, განსაკუთრებით აღმოსავლური ქრისტიანობისთვის. ქართული მესიანისტური იდეა საყოველთაოდ ცნობილ ოთხ იდეოლოგიურ პოსტულატს ეყრდნობოდა: 1. საქართველო ღმრთისმშობლის წილხვედრი ქვეყანა იყო; 2. მცხეთაში უფლის კვართი იყო დაცული; 3. ქართველი ბაგრატიონები ბიბლიური წარმომავლობისა იყვნენ; 4. „ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულისა ენისაჲს“ თანახმად, ქრისტე, მეორედ მოს-

11 აგათია სქოლასტიკოსი. გეორგიკა, ტ. III. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, ბერძნული ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტება დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა, გვ. 53 – 81; <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3327/1/Georgika-1936-Tomi-III.pdf> ბოლო ნახვა 2020 წლის 11 აგვისტო.

12 აგათია სქოლასტიკოსი. გეორგიკა, ტ. III. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, ბერძნული ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტება დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა, გვ. 127. <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3327/1/Georgika-1936-Tomi-III.pdf>

ვლის დროს, კაცობრიობას ქართულ ენაზე განიკითხავდა.

ამრიგად, პირველი მსხვილი რელიგიურ – საგანმანათლებლო ცენტრები VI საუკუნეში დააარსეს ასურელმა მამებმა: შიო მღვიმელმა შიო მღვიმის ლავრა, იოანე ზედაზნელმა ზედაზნის ლავრა, დავით გარეჯელმა დავით გარეჯის ლავრა, აბიბოს ნეკრესელმა ნეკრესის მონასტერი და ა. შ. ამ ცენტრებმა გავლენა მოახდინეს ადრე შუა საუკუნეების საქართველოს საგანმანათლებლო და კულტურულ ცხოვრებაზე და ხელი შეუწყვეს ქრისტიანულ-ფილოსოფიური აზროვნების განვითარებას საქართველოში.

ამ ეპოქაში საქართველოში ჩამოყალიბებული საგანმანათლებლო ცენტრები, პირველი ქართული ქრისტიანული სკოლები იყო, საერო სახის სკოლებზე კი, ისტორიულ წყაროებში, ცნობები არ მოგვეპოვება, შესაბამისად, ჩვენ მხოლოდ საეკლესიო ცენტრებთან არსებულ სწავლა-აღზრდის კერებზე შეგვიძლია საუბარი. თუმცა 529 წლამდე, სანამ ბიზანტიის იმპერატორის, იუსტინიანეს ედიქტით, ყველა ფილოსოფიური სკოლა აიკრძალებოდა, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ელინური, საერო სკოლის იდეები საქართველოშიც ვრცელდებოდა.

ძველ ქართულ საგანმანათლებლო სისტემაში ცალკე ეტაპად უნდა განვიხილოთ VIII–IX საუკუნეების საქართველოში დანეშებული დიდი მოძრაობა, რომელიც ტაო-კლარჯეთში¹³ სამონასტრო ცხოვრების განვითარებას და სწავლა-აღზრდის ახალი კერების ჩამოყალიბებას ითვალისწინებდა. ამ საქმის სათავეში დგას გამოჩენილი ქართველი სასულიერო მოღვაწე გრიგოლ ხანძთელი. მისმა წამოწყებულმა მოძრაობამ დიდი როლი შეასრულა არა მარტო სასულიერო, არამედ, საგანმანათლებლო კუთხითაც.

ისტორიული წყაროები მოგვითხრობენ, რომ სამხრეთ საქართველოს ამ მხარეებს „ქართულ სინას“ უწოდებდნენ, რადგან, აქ არაერთი მნიშვნელოვანი საეკლესიო – საგანმანათლებლო ცენტრი დაარსდა გრიგოლ ხანძთელის მეთაურობით. მაგალითად, ცნობილია პარეხის სკოლა, რომელსაც მიქელ პარეხელი ედგა სათავეში. ბასილი ზარზმელის „სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრება“ მოგვითხრობს, რომ აქ სწავლა – განათლება მიუღიათ ცნობილ ისტორიულ პირებს – ბასილი ზარზმელს, იოანე ზარზმელს და სხვებს. ამავე პერიოდში მოქმედებდა ოპიზის სახელგანთქმული სკოლაც, სადაც გიორგი მანყვერელი აღიზარდა. „აღიზარდა განთქმულსა მას ოპიზასა“ – წერს მემამულიანე. საგულისხმოა, რომ ოპიზის სახელს უკავშირდება ბექა და ბექენ ოპიზარების განათლებაც. ქართველოლოგიაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ აქ (ოპიზაში) არსებობდა ცნობილი სამხატვრო სკოლა, რომელშიც აღიზარდნენ ეს სწორუპოვარი ოსტატები.

საეკლესიო და საგანმანათლებლო ცენტრების დიდი აღმშენებლობის მეორე ეტაპი, VIII–IX საუკუნეებს უკავშირდება. ამ დროს გრიგოლ ხანძთელმა დააარსა ხუთი მონასტერი – ორი დედათა და სამი მამათა. მათ შორის გამო-

13 სამხრეთ საქართველოს ზოგადი ისტორიული სახელი, რომელიც მომდინარეობს ძველი ქართული ისტორიული პროვინციების – ტაოსა და კლარჯეთის სახელებიდან.

რჩეული ადგილი ეკავა ხანძთისა და შატბერდის მონასტრებს, რომლებიც არა მარტო საეკლესიო, არამედ, საგანმანათლებლო ცენტრებიც იყვნენ. ეპოქის განათლების სისტემაში სრულიად გამორჩეული ადგილი უჭირავს ხანძთის სკოლას, რომელსაც თავად გრიგოლ ხანძთელი ხელმძღვანელობდა და სადაც იმ ეპოქის არაერთი გამოჩენილი მოღვაწე გაიზარდა, მათ შორის X საუკუნის ცნობილი ჰაგიოგრაფი მწერალი გიორგი მერჩულე.

მნიშვნელოვანია ოპიზის, მიძნაძორის, წყაროსთავის, პარხლის, ხახულის, იშხნის, ოშკის საეკლესიო ცენტრები, რომლებიც დიდ საგანმანათლებლო საქმიანობას ეწეოდნენ, რისი დამადასტურებელი ისტორიული წყაროები მრავლად მოგვეპოვება. მაგალითად, ამ დროს შეიქმნა შატბერდის ცნობილი კრებული, რომელიც პირველ ქართულ სასწავლო სახელმძღვანელოდ ითვლება და სხვადასხვა წიგნიდან ამოკრებილი ეგზეგეტიკური, ჰაგიოგრაფიული, ჰიმნოგრაფიული და საისტორიო ხასიათის თხზულებების კრებულაა. ამ კრებულიდან ცნობილი ხდება, რას ასწავლიდნენ ძველი საქართველოს სკოლებში: ღმრთისმეტყველებას, ჰაგიოგრაფიას, ჰიმნოგრაფიას (მუსიკას), ვარსკვლავთმრიცხველობას, ისტორიასა და არითმეტიკას¹⁴.

როცა ვსაუბრობთ ძველ ქართულ საგანმანათლებლო ცენტრებზე, ბუნებრივია, გვერდს ვერ ავუვლით VIII–XII საუკუნეებში ქართველთა მიერ საზღვარგარეთ დაარსებულ საეკლესიო კერებს, რომლებიც უმნიშვნელოვანეს საგანმანათლებლო საქმიანობასაც ეწეოდნენ. მათ შორის ქართული კულტურისა და განათლების ისტორიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ათონის ივერთა მონასტრის, საბანძინდის ლავრის, იერუსალიმის ჯვრის მონასტრისა და სხვა სკრიპტორიუმების არსებობას. ამ მხრივ, ფასდაუდებელია საბერძნეთში, ქალკედონის ნახევარკუნძულზე, ათონის წმინდა ლავრის დამაარსებლების – იოანე და ეფთვიმე ათონელების მოღვაწეობა. გიორგი მთაწმინდელის ცნობით, რადგან ეფთვიმემ იცოდა „ქართლისა ქუეყანაჲ დიდად ნაკლულევან არს წიგნთაგან“, შეუსვენებლივ შრომობდა, ღამეებს ათევდა, თარგმნიდა ან ქმნიდა ორიგინალურ თხზულებებს და საქართველოში აგზავნიდა. იმავე ათონის მთაზე მოღვაწეობდა თავად გიორგი მთაწმინდელი, რომლის საქმიანობა აღწერა მისმა მოწაფემ გიორგი მცირე ხუცესმონაზონმა. ფასდაუდებელია გიორგი მთაწმინდელის ღვაწლი ქართული კულტურისა და განათლების წინაშე: მან მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები შექმნა, ან ორიგინალიდან თარგმნა ჰაგიოგრაფიაში, აპოკრიფულ მწერლობაში, ეგზეტიკასა და ჰიმნოგრაფიაში. გარდა იმისა, რომ მას ეკუთვნის ისტორიულ-ჰაგიოგრაფიული ხასიათის თხზულება „ცხოვრება ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანესი და ეფთვმესი და უწყებაჲ ღირსისა მის მოქალაქობისა მათისაჲ“, გიორგი მთაწმინდელმა ლიტურგიკის სფეროში ქართულ მწერლობას შესძინა როგორც თარგმნილი ისე ორიგინალური თხზულებანი – „დიდი სვნაქსარი“, „სახარებაჲ გამოკრებული სანელინდო“, „პავლეს გამო კრებული სანელინდო“, „თთუენი ათორმეტნივე“

¹⁴ შატბერდის კრებული X საუკუნისა, გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა და ელ. გიუნაშვილმა, თბილისი 1979. გვ. 27–37.

დასხვა. გიორგი მთანმინდელის ინიციატივით, საქართველოდან 80 უდემამო ბავშვი წაიყვანეს ბიზანტიაში განათლების მისაღებად. გიორგი მთანმინდელის მრავალფეროვანმა მოღვაწეობამ ხელი შეუწყო ქართული კულტურისა და განათლების აღმავლობას მომდევნო საუკუნეებში.

ბუნებრივია, ისეთ ფართო მოძრაობას, რომელიც მიმართული იყო საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთ არა მარტო საეკლესიო, არამედ, საგანმანათლებლო კერების დაარსებისკენ, საზოგადოებრივი აზროვნების არნახული დანინაურება მოჰყვა, ეს აისახა ჩვენი ქვეყნის, მომდევნო ეპოქების პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრებაზე: X-XIII საუკუნეები არის საქართველოს პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრების ოქროს ხანა. X საუკუნიდან საფუძველი ეყრება საქართველოს გაერთიანების პროცესს, ხოლო კულტურის სფეროში დანინაურდა ჰიმნოგრაფია, ფილოსოფია, საერო პოეზია, ისტორიული მწერლობა, საეკლესიო არქიტექტურა და მხატვრობა, ოქრომჭედლობა და ტიხრული მინანქარი. ახალ საფეხურზე ავიდა ქართული დამწერლობისა და კალიგრაფიის კულტურა. ამ ეპოქამ შვა უდიდესი მოაზროვნენი და მოღვაწენი: იოანე და ეფთვიმე ათონელები, ეფრემ მცირე, გიორგი მთანმინდელი, გიორგი მცირე ხუცესმონაზონი, იოანე პეტრიწი, არსენ იყალთოელი, სარგის თმოგველი, მოსე ხონელი, ჩახრუხაძე და დიდი შოთა რუსთაველი. ამ ეპოქამ შვა დიდი პოლიტიკოსები და მხედართმთავრები: გიორგი ჭყონდიდელი, დავით აღმაშენებელი, გიორგი მესამე, მეფე თამარი, შალვა და ივანე ახალციხელები, ზაქარია და ივანე მხარგრძელები და ა. შ. ამ ეპოქაში შეიქმნა გელათისა და იყალთოს აკადემიები. გელათს დავითის ისტორიკოსი „მეორე იერუსალიმს“ უწოდებდა: გელათი „ან წინამდებარე არს ყოვლისა აღმოსავალისა მეორედ იერუსალემად, სასწავლოდ ყოვლისა კეთილისად, მოძღურად სწავლულებისად, სხუად ათინად, ფრიად უაღრეს საღმრთოთა შინა წესითა, დიაკონად ყოვლისა საეკლესიოსა შუენიერებისად, ხოლო სახელი მისი გელათი“¹⁵. გელათისა და იყალთოს აკადემიების წარმატებას იოანე პეტრიწისა და არსენ იყალთოელის ავტორიტეტი განაპირობებდა—მათ ხომ განათლება ბიზანტიაში, მანგანის აკადემიაში ჰქონდათ მიღებული.

დავითის ისტორიკოსი მეორეგან მოგვითხრობს: „რამეთუ მოიგონა აღშენება მონასტრისა და დაამტკიცა, რომელიცა გამოირჩია მადლმან საღმრთო მან ადგილსა ყოვლად შუენიერსა და ყოვლით ურთუნაკლოსა, რომელსა შინა ვითარცა მეორე ცაღ გარდაართხა ტაძარი ყოვლად წმიდისა და უფროსად კურთხეულისა დედისა ღმრთისა, რაბამ რამე აღმატებული ყოველთა წინანდელთა ქმნულთა, რომელი ზეშთა ჰმატს შუენიერებასა ყოველთასა, სივრცითა და ნივთთა სიკეთითა და სიმრავლითა, და მოქმნულობისა შეუსწორებლობითა, რომელსა ან თანამონობით ხედვენ თვალნი ყოველთანი“¹⁶.

15 დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი. ცხოვრება მეფეთ-მეფე დავითისი, წიგნში ქართლის ცხოვრება, ტ. I. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ. თბ., 1955. გვ. 330–331.

16 დავითის აღმაშენებლის ისტორიკოსი. ცხოვრება მეფეთ-მეფე დავითისი. წიგნში: „ქართლის ცხოვრება“, ტ. I, გვ. 329–330.

XII საუკუნის მსოფლიოს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საგანმანათლებლო ცენტრსწარმოადგენდამანგანისაკადემიაბიზანტიაში. დავით აღმაშენებელმა ამ აკადემიაში განსწავლული ორი ქართველი – იოანე პეტრიწი და არსენ იყალთოელი ჩაუყენა სათავეში მის მიერ დაარსებულ გელათისა და იყალთოს აკადემიებს. მომდევნო პერიოდში განათლების უდიდეს კერად იქცა ვარძიის მონასტერი. ზოგადად, ამ ეპოქის საქართველოში სწავლა-განათლებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა.

გელათის აკადემიაში მოღვაწე იოანე პეტრიწმა საქართველოში შემოიტანა ანტიკური ნეოპლატონიზმი და მის საფუძველზე შექმნა ახალი ქრისტიანული ფილოსოფია. არისტოტელეს, ნემესიოსემესელის, პროკლე დიადოხოსის და სხვა თარგმანების საფუძველზე, პეტრიწმა ჩამოაყალიბა ქართული ფილოსოფიური ცნებითი და ტერმინოლოგიური აპარატის ახალი დონე¹⁷. იოანე პეტრიწის ნაღვანისგან დღეს შემორჩენილია ორი თარგმანი – ნემესიოს „ბუნებისათვის კაცისა“ და პროკლე დიადოხოსის „კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“, რომლებსაც ახლავს იოანე პეტრიწის ზოგადი შესავალი, კომენტარები და ბოლოსიტყვაობა¹⁸. მკვლევართა საერთო აზრით, იოანე პეტრიწის კომენტარები, შესავალი და ბოლოსიტყვაობა იმ დიდების საფუძველია, რომლითაც შემოსილია იოანე პეტრიწის სახელი¹⁹.

საქართველოში ქრისტიანულ ფილოსოფიასა და საგანმანათლებლო სისტემაში თავისუფლების, კაცთმოყვარეობისა (ჰუმანიზმის) და ტოლერანტობის იოანე პეტრიწისეული იდეების ქადაგებამ წარმოშვა შუა საუკუნეების გენიალური პოეტის შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“, რომელიც თავისუფლების, სიყვარულის, მეგობრობისა და ტოლერანტობის პრინციპებს ეფუძნება. ეს არის ფეოდალური ეპოქის საქართველოს პოეზიის, ფილოსოფიის, საზოგადოებრივი აზროვნებისა და საგანმანათლებლო სისტემის მწვერვალი. ეპოქალურად, ეს არის XII – XIII საუკუნეების მიჯნა, რომლის შემდეგ, ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების, პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრების ისტორიაში „დაჩიხულობისა და სტაგნაციის ხანა“ იწყება²⁰.

XIII საუკუნეში აღმოსავლეთ საქართველოში დაწყებულმა მონღოლთა ბატონობის ეპოქამ თანდათანობით ჩრდილო – დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო – საგანმანათლებლო ცენტრების დაწინაურებას შეუწყო ხელი. ეს რე-

17 გურამ თევზაძე. შუა საუკუნეების ფილოსოფიის ისტორია. თბილისი, 1996. გვ. 188–189.

18 უკანასკნელ ხანს გამოიცა პროკლე დიადოხოსის კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი იოანე პეტრიწის თარგმანით, წინასიტყვაობით, კომენტარებითა და ბოლოსიტყვაობით. იხილეთ: პროკლე დიადოხოსის პლატონური ფილოსოფოსი. „კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“. თარგმანი და განმარტება იოანე პეტრიწისა. H –1337 ხელნაწერის ფაქსიმილური გამოცემა, I ტომი. რედაქტორ გამომცემელი დამანა მელიქიშვილი, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. თბილისი, 2016; პროკლე დიადოხოსის პლატონური ფილოსოფოსი. „კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“. თარგმანი და განმარტება იოანე პეტრიწისა. ხელნაწერი H –1337 დიპლომატური გამოცემა, II ტომი. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს დამანა მელიქიშვილმა, ნათია მიროტაძემ, რედაქტორ-გამომცემელი დამანა მელიქიშვილი, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. თბილისი, 2016.

19 გურამ თევზაძე. შუა საუკუნეების ფილოსოფიის ისტორია. გვ. 189.

20 აღნიშნული ტერმინი ნიკო ბერძენიშვილმა გამოიყენა XIV–XV სს. ქართული ისტორიოგრაფიის დახასიათებისას. ნიკო ბერძენიშვილი. ქართული ისტორიოგრაფიის მთავარი ხაზი. თეზისები, თბილისი, 1964. გვ. 25.

გიონი ამ დროს შედარებით დაცული იყო გარეშე მტრების შემოსევებისგან. თვალსაჩინოა ამ პერიოდის ბიჭვინთის, მოქვის, ბედიის, ლიხნის, შემოქმედის, მარტვილის, ილორის სკრიპტორიუმები, რომლებმაც შემოგვინახეს ეპოქალური სახელები ნიკოლოზ და სოფრონ გონგლიბაისძენი, დანიელ მოქველი, ანტონ ბედიელი (ჟუანისძე), კირილე ჟუანისძე, გერმანე ჩხეტიძე, ევდემონ ჩხეტიძე, ეფთვიმე საყვარელიძე და მრავალი სხვა. მათი ნაღვანი დღეს შემორჩენილია მოქვის ოთხთავის, ბიჭვინთის ოთხთავის, ბედიის გულანის, ბედიის, ილორისა და შემოქმედის წიგნთსაცავების მრავალრიცხოვანი ხელნაწერებისა და ჭედური ხელოვნების ძეგლებით; „დაჩიხულობისა“ და „სტაგნაციის“ ხანის სამხრეთ საქართველოში თვალსაჩინო საეკლესიო-საგანმანათლებლო ცენტრი იყო ალის მონასტერი.

XV-XVII საუკუნეები რთული და უმძიმესი გამოწვევების ხანა იყო ქართული კულტურისა და განათლებისთვის, ამის მიუხედავად, ქართულ კულტურასა და განათლებას ეპოქის შესატყვისი ისტორიული და კულტურული ხასიათის ძეგლები შეემატა, რაც ერის სიცოცხლისუნარიანობის, თვითგადარჩენისა და თავისუფლებისთვის ბრძოლის დიდ წყურვილზე მიუთითებს.

XVIII საუკუნის I მეოთხედში დაწყებული ქართული რაციონალიზმი, მთლიანად ეყრდნობა ქართლის მეფის ვახტანგ VI-ის საგანმანათლებლო მოღვაწეობას, რომელიც, ფაქტობრივად, მისი ბაბუის ვახტანგ V-ის მიერ წამოწყებული კულტურული საქმიანობის გაფართოებად უნდა შევაფასოთ. ქართული კულტურის ასაღორძინებლად, ვახტანგმა თანამიმდევრული პოლიტიკა გაატარა: დააარსა „სწავლულ კაცთა კომისია“, რომელსაც ბერი ეგნატაშვილი ჩაუყენა სათავეში – ამავე კომისიის წევრი იყო თავად მეფე და მისი გამზრდელი სულხან საბა ორბელიანი, რომლებიც ეწეოდნენ დიდ მთარგმნელობით საქმიანობას: ამ დროს ითარგმნა მაშინდელ მსოფლიოში ცნობილი ნაწარმოებები, შეიქმნა ორიგინალური მხატვრული, ისტორიული და სამოგზაურო ჟანრის თხზულებები, დაარსდა სტამბა, რომელშიც მაშინდელი სწავლა-განათლების სისტემისთვის აუცილებელი და საჭირო წიგნები იბეჭდებოდა. მათ შორის ერთ-ერთი პირველი იყო შოთა რუსთველის „ვეფხისტყაოსანი“. ამ დროს შეიქმნა დიდაქტიკური ხასიათის პირველი ქართული ნაწარმოები – სულხანსაბა ორბელიანის „სიბრძნე სიცრუისა“. 1711 წელს ვახტანგის სტამბაში დაიბეჭდა სახელმძღვანელო

– „სწავლა თუ ვითარ მართებს მოძღვარსა სწავლება მოწაფისა“. ვახტანგ მეექვსემ თარგმნა სახელმძღვანელო „ვარსკვლავთმრიცხველობა“ და შეადგინა ასტრონომია-კოსმოგრაფიის მოკლე კურსი, რომელიც განმარტავდა ცალკეულ ასტრონომიულ ტერმინებსა და ცნებებს²¹...

ფასდაუდებელია ვახტანგ VI-ის საქმიანობა სამართლის დარგში: მან სპეციალურად შექმნა საკოდიფიკაციო კომისია და მანამდე მოქმედ ქართულ და სხვა კანონებს კრებულის სახე მისცა. კრებული შეიცავს შესავალს და შვიდ

21 მანანა ქიქოძე. ვახტანგ VI – ის სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობა (პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სოციალურ – კულტურული საქმიანობა), თბილისი, 1988. გვ. 151-195; 22.

საკანონმდებლო ძეგლს, მათ შორის ცალკეა ვახტანგ ბატონიშვილის (ვახტანგ VI-ის) მიერ შექმნილი სამართალი. „სამართალი ბატონიშვილის ვახტანგისა“ შეიქმნა წარსული საკანონმდებლო მემკვიდრეობის – ძველი ქართული სახელმწიფო სამართლის ძეგლებისა და ჩვეულებითი სამართლის კრიტიკული შეთვისება – გადახალისების შედეგად, მასში, ასევე, შევიდა მთელი წყება სიახლეებისა. „სამართალი ბატონიშვილის ვახტანგისა“ გავრცელდა და მოქმედებდა საქართველოს ყველა სამეფოსა და სამთავროში²². ვახტანგის კანონებმა დაიმკვიდრეს სავალდებულო ძალის უფლება – ეს ფაქტი აისახა სასამართლო პრაქტიკასა და პროცესუალურ სამართალშიც²³. ვახტანგის სამართლის ნორმები მოქმედებდა რუსეთთან შეერთების შემდეგაც – 1859–1870–მდე და, დოკუმენტური წყაროებით, ყველაზე დიდხანს მისი მოქმედება აფხაზეთის სამთავროში დასტურდება. საგულისხმოა, რომ ამ სამართლის სამოქმედო დებულებანი შეიტანეს რუსეთის კანონთა კრებულის X ტომში.

უდავოა, რომ საგანმანათლებლო და კულტურულ- აღმშენებლობითი საქმიანობის შეფასებით, ვახტანგ VI, ბაგრატიონთა შორის ყველაზე მოწინავე, ენციკლოპედიური განათლებით აღჭურვილი და მრავალმხრივი მეცნიერული ნიჭით დაჯილდოებული პიროვნება იყო, მაგრამ ტრაგიკული ბიოგრაფიით²⁴.

ვახტანგ მეფე ყურადღებით ადევნებდა თვალს ცნობილ მოღვაწეს **პიმენს**, რომელმაც, მეფის დახმარებით, გურიაში წარჩინებული წრის შვილებისა და დაბალი სოციალური ფენის წარმომადგენლებისთვის, სასწავლებელი დააარსა. სამწუხაროდ, ოსმალთა მოძალების გამო, პიმენმა გურიაში ვერ გააგრძელა საქმიანობა და ქართლში ვახტანგ მეექვსის კარზე გადმოვიდა.

კონცეპტუალურად, XVIII საუკუნის ქართული განათლება და საზოგადოებრივი აზრი რამდენიმე ისტორიულ ფაქტორს ეფუძნება:

1. ვახტანგ მეექვსის რაციონალიზმსა და მის მიერ შექმნილ „სწავლულ კაცთა კომისიას“, რომელმაც შექმნა „ახალი ქართლის ცხოვრება“;

2. სულხან საბა ორბელიანის მოღვაწეობასა და მის დიდაქტიკას „სიბრძნე სიცრუისას“²⁵ და სიტყვათა კონას;

3. დიდ ქართველ ისტორიკოსს ვახუშტი ბაგრატიონს, რომელმაც კრიტიკულად პირველმა შეისწავლა ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა და მოგვცა მეცნიერულად გადამუშავებული საქართველოს ისტორია „აღწერა-სამეფოსა საქართველოჲსა“²⁶. მანვე შეცვალა ისტორიის წერის მეთოდოლოგია და მსოფლმხედველობა: თხზულებაში ისტორიული პროცესების აღწერა-ლობა და ანალიზი წარმოდგენილია საქართველოს პოლიტიკური ისტორიის, ეთნოგრაფიის, ისტორიული გეოგრაფიის, ქრონოლოგიისა და გენეალოგიის

22 ივ. ჯავახიშვილი. ქართული სამართლის ისტორია, წიგნი პირველი, თხზულებანი თორმეტ ტომად. ტომი VI. თბილისი, 1982. გვ. 111–118.

23 მანანა ქიქოძე. ვახტანგ VI – ის სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობა (პოლიტიკურ- ეკონომიკური და სოციალურ – კულტურული საქმიანობა), გვ. 184.

24 იქვე, გვ. 195.

25 სულხან საბა ორბელიანი. სიბრძნე სიცრუისა. თბილისი. 1970.

26 ბატონიშვილი ვახუშტი. აღწერა სამეფოსა საქართველოსა. ქართლის ცხოვრება. ტ. IV. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ. თბილისი, 1973.

საფუძველზე, რითაც წინარე ეპოქებისაგან თვისობრივად განსხვავებული ნაშრომი გვიანდერძა²⁷. ვახუშტი არის პირველი ქართველი ისტორიკოსი, რომელმაც შექმნა საქართველოს, კავკასიისა და მიმდებარე ქვეყნების გეოგრაფიული აღწერილობა შესაბამისი რუკებით.

4. ანტონ I კათალიკოსის შემოქმედებას, ძირითადად, წყობილსიტყვაობასა და სპეკალს²⁸;

5. სამი ისტორიკოსის სეხნია ჩხეიძის, პაპუნა ორბელიანისა და ომან ხერხეულიძის ნააზრევს. მიუხედავად იმისა, რომ მათ „წვრილი ისტორიკოსები“ უწოდეს, ფასდაუდებელია მათი ცნობები ისტორიული მოვლენების შესწავლის თვალსაზრისით. ამავე დროს, ეს ისტორიკოსები ზუსტად გამოხატავენ საკუთარი ეპოქის ქართულ საზოგადოებრივ აზრს²⁹;

6. ალექსანდრე ამილახვარის ფილოსოფიას, რომელმაც პირველმა სცადა პოლიტიკური ფილოსოფიის დაფუძნება ახალი დროის ქართულ საზოგადოებრივ აზროვნებაში. XVIII საუკუნეში დაიწერა ქართველი ფილოსოფოსის ტრაქტატი „ბრძენი აღმოსავლეთისა“, რომელიც თავის მკვლევარს დღემდე ელის³⁰.

დიდ ყურადღებას აქცევდა სწავლა-განათლებას ერეკლე მეორე. ფაქტობრივად, ვახტანგ მეექვსის შემდეგ, განათლება სახელმწიფოს საქმედ იქცა. ერეკლეს საგანმანათლებლო პოლიტიკა მთლიანად ვახტანგის კონცეფციას ეყრდნობოდა, თუმცა, გამუდმებით მშვიდობის ძიებამ, საგარეო და საშინაო პრობლემებმა მეფეს არც თუ დიდი შანსი დაუტოვა ამ მიმართულებით ფართო საქმიანობის გასაშლელად. ამის მიუხედავად, ერეკლე მეორემ შეძლო, 1755 წელს ანჩისხატის ეზოში თბილისის სემინარია გაეხსნა და მას ფილიპე ყაითმაზაშვილი ჩაუყენა სათავეში. სემინარიაში ასწავლიდნენ: ღმრთისმეტყველებას, გრამატიკას, ლიტერატურას, გალობას, ლოგიკას, ფიზიკას, მათემატიკას, ისტორიას და ა. შ. 1782 წელს გაიხსნა თელავის სემინარია, რომელიც იმავე წელს გადაკეთდა ფილოსოფიურ სემინარიად. მას სათავეში გაიოზ რექტორი ედგა. ცნობილია, რომ ერეკლე მეორის სამეფო კარი იყო ერთგვარი კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრი, სადაც მოღვაწეობდნენ ქართველი, აზერბაიჯანელი და სომეხი სწავლულები, პოეტები და მწერლები. ამის დასტურია სომეხი პოეტის საიათნოვას, აზერბაიჯანელი პოეტების ვაგიფისა და ვიდადის მფარველობა მეფის მიერ, სომეხი და აზერბაიჯანელი საზოგადო მოღვაწეებისა და ფილოსოფოსების ხშირი სტუმრობა თელავისა და თბილისის სამეფო-სასახლეებში...

27 შოთა ხანთაძე. ვახუშტი ბაგრატიონი, ქართული ისტორიოგრაფია XVIII საუკუნეში. თბილისი 1985. გვ. 57-117.

28 მიხეილ ქავთარია. ანტონ პირველის ეპისტოლარული მემკვიდრეობა, XVIII საუკუნის ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიიდან, თბილისი, 1977. გვ. 3-90.

29 შოთა ხანთაძე. XVIII საუკუნის მემკვიდრეობა, ქართული ისტორიოგრაფია XVIII საუკუნეში. გვ. 118-144.

30 გიორგი ხუროშვილი. ალექსანდრე ამილახვარი. ბრძენი აღმოსავლეთისა - პოლიტიკური ფილოსოფიის დაფუძნების ცდა ახალი დროის ქართულ აზროვნებაში, კრებული: ახალი დროის ქართული ფილოსოფია და მისი მთავარი ნაშრომადგენლები. თბილისი. 2014. გვ. 64-73.

ერეკლეს ეპოქაში ითარგმნა და შეიქმნა ორიგინალური სახელმძღვანელოები, სასწავლო საგნად იქცა გეოგრაფიის ახალი სახელმძღვანელო, რომელიც დიდმა ისტორიკოსმა, გეოგრაფმა და მოაზროვნემ ვახუშტი ბაგრატიონმა შექმნა. თელავის სემინარიას, გაიოზ რექტორის შემდეგ, ხელმძღვანელობდა ცნობილი სწავლული დავით ალექსი-მესხიშვილი, რომელიც ეწეოდა ნაყოფიერ სამეცნიერო-პედაგოგიურ მოღვაწეობას. სემინარიაში ასწავლიდა გრამატიკას, თეორიულ ფიზიკას, ეთიკას, მაგრამ ოფიციალური სასწავლო გეგმები არ აკმაყოფილებდა და ფართოდ გაშალა საგანმანათლებლო მუშაობა – სემინარიაში დააარსა ლიტერატურულ-შემოქმედებითი წრე. იგი არის მრავალი ორიგინალური სახელმძღვანელოს ავტორი: „საქართველოს მეზობელ მხარეთა აღწერა“, გალექსილი ღრამატიკა,

„არიოთმეტიკა“, „სწავლანი ოთხნაწილედნი“, ქართული წერის დედნები და სხვა. მან შეადგინა ხელნაწერთა სია, რომელიც ცნობილია 1810 წლის კატალოგის სახელწოდებით. მასვე ეკუთვნის მეორე ბიბლიოგრაფიული ნაშრომი – „ძველთა ქართველთა მთარგმნელთათვის“, სადაც თავმოყრილია ცნობები ძველ ქართველ მწერლებსა და მთარგმნელებზე. დავით ბატონიშვილის ცნობით, მეფე გიორგი XII-ის დავალებით, დავით რექტორს შეუმოწმებია ნათლისმცემლის, კალოუზნის, სიონის, ქაშვეთის, მცხეთისა და ანჩისხატის სკოლები. ანუ, XVIII საუკუნის საქართველოში სასკოლო სისტემა კვლავ ეკლესიასთან არსებობდა, მაგრამ მას კონტროლს სამეფო ხელისუფლება უწევდა.

ფასდაუდებელია ამავე ეპოქაში მოღვაწე კათალიკოსის ანტონ პირველის საქმიანობა ქართული კულტურისა და განათლებისთვის. მან მდიდარი ფილოსოფიურ – თეოლოგიური და ლიტერატურული მემკვიდრეობა დატოვა, შექმნა ორიგინალური თხზულებები და ა.შ. ანტონ I ყოველნაირად უწყობდა ხელს კალიგრაფიული სკოლების, ბიბლიოთეკების, თეატრის შექმნას, მხატვრობის, პოეზიისა და ხელოვნების სხვა დარგების განვითარებას; მკვიდრ ნიადაგზე დააყენა განათლების საქმე; ერეკლე II-ის დახმარებით თანდათან გარდაქმნა ნახევრად კერძო ეპარქიული სასწავლებლები სახელმწიფო ტიპის სკოლებად, დიდი მონაწილეობა მიიღო ჯერ თბილისის (1755), შემდეგ კი თელავის (1782) სემინარიების დაარსებაში. ერეკლე მეორესთან ერთად, შეიმუშავა აღმოსავლეთ საქართველოში – თბილისში, გორსა და თელავში სამი უმაღლესი სასწავლებლის დაარსების პროექტი. თვითონვე მოჰკიდა ხელი სახელმძღვანელოების შედგენის საქმეს, ამ მიზნით გამოიყენა თავისი ორიგინალური და ნათარგმნი წიგნები: „ქართული ღრამატიკა“, სხვადასხვა ავტორის შრომები ლოგიკის, მეტაფიზიკის, ფიზიკის და სხვა დარგებში.

ამრიგად, თუ გადავავლებთ თვალს ძველი ქართული ქრისტიანული განათლების ისტორიას, მასში შეიძლება გამოვარჩიოთ რამდენიმე დიდი მოვლენა და თვალსაჩინო ისტორიული პირი, რომლებმაც რთულ ვითარებაში, ეპოქალური ნაბიჯები გადადგეს და შეძლეს, ჩამოეყალიბებინათ მდგრადი განვითარების პრინციპები: თავისუფლება, ტოლერანტობა და კულტურული იდე-

ნტობა, ეს კი სახელმწიფოებრიობისა და იდენტობის გადარჩენისთვის მეზობელ ქართველთა ცხოვრების ფილოსოფიადიქცა.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ძველი ქართული განათლების ისტორიაში ეპოქალური მნიშვნელობის მოვლენები, ქრონოლოგიურად, შეიძლება ასე წარმოვადგინოთ:

1) პეტრე იბერიელისა და ასურელ მამათა მოღვაწეობა და მათ მიერ სამონასტრო ცენტრების დაარსება;

2) გრიგოლ ხანძთელის მიერ წამოწყებული დიდი სამონასტრო მშენებლობა ტაო-კლარჯეთში და ამ რეგიონში მსხვილი სამონასტროსაგანმანათლებლო ცენტრების ორგანიზება;

3) საზღვარგარეთ არსებული საეკლესიოსაგანმანათლებლო ცენტრების დაარსება და მთაწმინდელთა (იოანე, ეფთვიმე, გიორგი) კულტურულსაგანმანათლებლო საქმიანობა;

4) დავით აღმაშენებელი და მისი საგანმანათლებლო პოლიტიკა, იმდროინდელი მსოფლიოსთვის მნიშვნელოვანი ცენტრების გელათისა და იყალთოს აკადემიების დაარსება, მაშინდელ მსოფლიოში ცნობილი, მანგანის აკადემიაში განსწავლული იოანე პეტრიწისა და არსენ იყალთოელის წინამძღოლობით;

5) დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო ცენტრების დაწინაურება (მოქევი, ბედი, ლიხნი, მარტვილი, ბიჭვინთა), რომლებიც აღმოსავლეთ საქართველოში მონღოლთა გამოჩენის შემდეგ განსაკუთრებით გაძლიერდნენ;

6) ვახტანგ VI-ის რაციონალიზმი და მისი საქმიანობა კულტურული აღორძინებისა და თვითმყოფადობისათვის;

7) ერეკლე მეორის საგანმანათლებლო პოლიტიკა.

რაც შეეხება XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში ერეკლეს II-ის წარმატებულ საქმიანობას, ჩვენი აზრით, ეს იყო ვახტანგ VI-ის მიერ დაწყებული კულტურულ-საგანმანათლებლო მოღვაწეობის ერთგვარი განვითარება, რომელსაც უთუოდ ბრწყინვალე გაგრძელება ელოდა, მაგრამ XVIII საუკუნის მიწურულს, საქართველოს ირგვლივ შექმნილმა საგარეო ვითარებამ – რუსეთის იმპერიის მიერ დაგებული პოლიტიკურმა ხაფანგმა დაანგრია ქართული სახელმწიფოებრიობა, კულტურულ – საგანმანათლებლო სისტემა და რუსული კოლონიური სისტემის მსხვერპლნი აღმოვჩნდით.

თუშევამბობთძველსაქართველოშიგანათლებისისტორიისგანვითარების მოკლე მატრიანეს, თვალნათლივ ჩანს, რომ ამ საქმეს, ძირითადად, ეკლესია განაგებდა, მაგრამ განვითარებული სახელმწიფოებრიობისა და ძლიერი სამეფო ხელისუფლების პირობებში, მას საერო ხელისუფლება წარმართავდა. მიუხედავად ამისა, არ იცვლებოდა კონცეფცია, რომელიც ეფუძნებოდა გეოპოლიტიკურად რთულ რეგიონში მცხოვრები ერის ეთნოფსიქოლოგიას: ყოველთვის და ყველა ეტაპზე, ეკლესია და საერო ხელისუფლება, ერთი და ბერიც ცდილობდა, განათლების, კულტურისა და ტოლერანტული ურთიერთობებით ეშენებინათ მშვიდობა სიცოცხლის, კულტურისა და იდენტობის,

სახელმწიფოებრიობის გადასარჩენად.

მომდევნო XIX საუკუნე განსხვავებული საგანმანათლებლო ესთეტიკის ხანაა – რეალურად, ეს არის ქართველთა ბრძოლა არა ფიზიკური, თვითგადარჩენისთვის, არამედ ბრძოლა კულტურული იდენტობისა და ეროვნული ცნობიერების შენარჩუნებისთვის. XIX საუკუნე, პოლიტიკურად და კულტურულ-ისტორიული თვალსაზრისით, თვისებრივად განსხვავებული ეტაპია ქართულ საგანმანათლებლო სისტემაში და, ზოგადად, საქართველოს ისტორიაში.

მე-19 საუკუნის დასაწყისში საქართველოში შექმნილმა პოლიტიკურმა ვითარებამ წინარე საუკუნეებში შემუშავებული საგანმანათლებლო კონცეფციის შეცვლა მოითხოვა. რუსეთის იმპერიის მიერ ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმებამ და ქართულ სამეფო-სამთავროებში ხელისუფლების უზურპაციამ, საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმებამ ხანგრძლივი დროით შეაფერხა ეროვნული საგანმანათლებლო სისტემის ჩამოყალიბებისა და განვითარების პროცესი.

ისევე როგორც შუა საუკუნეების ევროპაში, საქართველოშიც საგანმანათლებლო ცენტრები მონასტრებთან არსებობდა. დაწყებითი სასწავლო კლასები და უმაღლესი სასწავლებლებიც კი საეკლესიო ცენტრების გვერდით გვერდ საქმიანობდნენ და საუკუნეების მანძილზე ამ სისტემას ცვლილება არ განუცდია. ევროპაში შედარებით ადრე დაიწყო საერო სასწავლებლების დაარსება, ხოლო, საქართველოში რუსეთის მიერ ქართლ-კახეთის ოკუპაციის დროსაც, საგანმანათლებლო სისტემა საეკლესიო ცხოვრებასთან იყო მიბმული. 1811 წელს საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმებამ, აღნიშნული სასწავლებლების მოშლა გამოიწვია, სანაცვლოდ კი, იმპერიას ქართველი ხალხისთვის არაფერი შემოუთავაზებია, გარდა ორიოდ რუსულენოვანი სასწავლებლისა, რომლებიც მხოლოდ ერის გარუსებას ემსახურებოდნენ!

1801 წლიდან საქართველოში ქართული საგანმანათლებლო საქმის გამგრძელებელი გახდა კეთილშობილთა სასწავლებელი. პირველი მცდელობა, რუსული ენა საყოველთაო გაეხადათ საქართველოში, იყო 1802 წელს გახსნილი ვაჟთა ორკლასიანი სასწავლებელი, სადაც სწავლა მხოლოდ რუსულად მიმდინარეობდა, მასწავლებლებად კი კანცელარიის რუსი მოხელენი იყვნენ მოწვეულნი. რუსულენოვანი სასწავლებელი უცხო და მიუღებელი აღმოჩნდა ქართული საზოგადოებისთვის, რის გამოც სკოლამ არსებობა მალევე შეწყვიტა. ის 1804 წელს მთავარმართებელ პავლე ციციანოვის (ციციშვილის) ინიციატივითა და მზრუნველობით აღადგინეს და მას „კეთილშობილთა სასწავლებელი“ უწოდეს. ამ სკოლის ისტორიაში აისახა ქვეყნის ცხოვრებაში მიმდინარე ყველა მნიშვნელოვანი მოვლენა. კეთილშობილთა სასწავლებელი 26 წლის მანძილზე საქართველოში არსებული ერთადერთი საერო სკოლა იყო.

სასწავლებლის პირველ დირექტორად დაინიშნა ალექსი პეტრიაშვილი. პირველმა დირექტორმა, მთავარმართებელ ციციანოვის დახმარებით, შეძლო სასწავლებელში ღირსეული პედაგოგების მოწვევა, საჭირო ლიტერატურითა და ინვენტარით სკოლის უზრუნველყოფა, სწავლის დონის ამაღლება.

მან კეთილშობილთა სასწავლებელს ავტორიტეტი შესძინა. მდგომარეობა შეიცვალა ახალი მთავარმართებლის – ალექსანდრე ტორმასოვის დროს, რომელმაც კეთილშობილთა სასწავლებლის სამხედრო სკოლად გარდაქმნა განიზრახა, რასაც კატეგორიულად არ ეთანხმებოდა ალექსი პეტრიაშვილი, თუმცა მისი წინააღმდეგობა უშედეგო აღმოჩნდა და 1810 წელს უარი თქვა სასწავლებლის დირექტორის თანამდებობაზე.

თავდაპირველად, კეთილშობილთა სასწავლებელი ორკლასიანი იყო. 1823 წლიდან ის უკვე ექვსკლასიანი გახდა, ფაქტობრივად, გიმნაზიის როლს ასრულებდა. 1830 წელს თბილისის კეთილშობილთა სასწავლებელი გიმნაზიად გადაკეთდა. ამ დროს აქ მოღვაწეობდნენ ქართული ეროვნული იდეალებისთვის მებრძოლი სოლომონ დოდაშვილი და დიმიტრი ყიფიანი. მათ დიდი წვლილი მიუძღვით კეთილშობილთა სასწავლებლის გიმნაზიად გამოცხადებაში. მიუხედავად ამისა, ეს არ იყო ქართული სასწავლებელი და ვერ ვისაუბრებთ მასზე, როგორც ქართული საგანმანათლებლო სისტემის ნაწილზე.

1817 წელს თბილისში გაიხსნა მართლმადიდებელთა რუსული სემინარია. მსგავსი სემინარიებისა და სასწავლებლების დაარსება ხელს უწყობდა გარუსების პოლიტიკას, ხოლო, ქართული სასწავლებლების დაარსება რუსეთის ინტერესებში არ შედიოდა.

ადგილობრივი სამეფო ხელისუფლების გაუქმება, სამეფო დინასტიის წარმომადგენელთა და საეკლესიო პირთა რუსეთში იძულებით გადასახლება მძიმედ აისახა ქართულ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. სწორედ ამან განაპირობა ის დაბნეულობა და არასისტემურობა, რომელიც მე-19 საუკუნის I ნახევრის ქართველთა საქმიანობაში შეიმჩნევა: ეს პერიოდი ქართველმა ერმა რუსეთის კოლონიური ხელისუფლების წინააღმდეგ ბრძოლასა და გაუქმებული სახელმწიფოებრიობის აღდგენაზე ფიქრს შეაღია – 1802, 1804, 1812, 1819–1820 წლების აჯანყებებმა, 1832 წლის შეთქმულებამ, 1840 წლის აჯანყებამ, გამოსვლებმა და მზადებამ ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენისთვის, რუსულ კოლონიალიზმთან უთანასწორო ბრძოლაში, ერს საუკეთესო, მებრძოლი შვილები გამოაცალა ხელიდან. ამ ისტორიულმა მოვლენებმა უამრავი ქართველის სიცოცხლე შეინირა, რამაც ერის გენოფონდი საგრძნობლად შეამცირა. საჭირო გახდა იმპერიის წინააღმდეგ საბრძოლველად ახალი პოლიტიკის შემუშავება. შეცვლილმა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა ცხოვრებამ მოითხოვა წინარე საუკუნეების ქართველთა საგანმანათლებლო კონცეფციის შეცვლა და ახლით ჩანაცვლება. რუსეთის კოლონიალიზმის წინააღმდეგ იარაღითა და მახვილით ბრძოლა შეუძლებელი აღმოჩნდა – ეს გვიჩვენა მე-19 საუკუნის პირველი ნახევრის შეიარაღებულმა გამოსვლებმა.

უზარმაზარი რუსეთის კოლონიური სისტემის წინააღმდეგ ბრძოლას სხვა მეთოდები და საშუალებები დასჭირდა, რაც XIX საუკუნის 60–იან წლებში სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოსულმა თერგდალეულებმა იტვირთეს. თერგდალეულები რუსულ იმპერიალიზმს განათლებით დაუპირისპირდნენ, მათ აიღეს ტრადიციული ქართული ბრძოლის მეთოდი, რომელიც ითვალისწინებდა

ეროვნული ცნობიერების, კულტურული იდენტობის გადარჩენასა და აღორძინებას. ეს იყო რუსული კოლონიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის მიდგომა, თვითგადარჩენის კონცეფცია, რომელიც განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის განვითარებას ეფუძნებოდა.

ილია ჭავჭავაძე და მისმა თანამოაზრეებმა – თერგდალეულებმა, საკუთარი კონცეფცია იმ ისტორიულ გამოწვევებზე დაყრდნობით ააგეს, პირველ რუსულ ოკუპაციას რომ მოჰყვა საქართველოში.

თერგდალეულთა სტრატეგია სამ მთავარ ღირებულებით პოსტულატს დაეფუძნა: მამული, ენა, სარწმუნოება. ეს სამი პოსტულატი, თავის მხრივ, გახდა საძირკველი აქტივობებისა, რომელიც ქვეყანას იმ პერიოდის ცივილიზებულ სამყაროთა რიგებში ჩააყენებდა.

ილიასა და მისი თანამებრძოლების უდიდესი ძალისხმევის შედეგად შეიქმნა სათავადაზნაურო საადგილმამულო ბანკი (1875 წ.), რომელიც, უდიდეს ფინანსურ დახმარებას უწევდა ყველა ძირითად კულტურულ თუ საგანმანათლებლო დაწესებულებას საქართველოში.

1877 წელს დაფუძნდა პროგრესული პერიოდული გამოცემა „ივერია“, რომელიც სამი ათეული წლის მანძილზე საქართველოს ეროვნული, სულიერი და ინტელექტუალური ცხოვრების ერთ-ერთი ძირითადი ცენტრი იყო. გაზეთ „ივერიის“ გამოცემით შეიქმნა და შეიკრა ერთიანი ქართული საკომუნიკაციო ველი, რაც ეროვნული თვითშეგნების, ეროვნული ღირსებისა და ეროვნული თვითცნობიერების გარანტი გახდა.

1879 წელს დაარსდა „ქართველთა შორის წერაკითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“, რომლის მთავარი საქმიანობა ხალხში განათლების შეტანა გახდა. 1881 წელს კი, კვლავაც ილიას ინიციატივით დაარსდა ქართული დრამატული საზოგადოება, რომელიც ასევე, გახდა ქართული, ნაციონალური ცნობიერების მატარებელი და ერთგვარი შემოქმედი ინსტიტუცია.

ნაშრომის კონტექსტიდან გამომდინარე, უფრო დაწვრილებით შევხებით წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების საქმიანობას.

ზოგადად, თერგდალეულთა პროგრამა ითვალისწინებდა ქართველი ხალხის, როგორც ეროვნულ, ისე სოციალურ განთავისუფლებას. ისინი კარგად იცნობდნენ რუსეთისა და ევროპის პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწეების ნააზრევს; იყვნენ მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესების კურსში³¹. მათი პროგრამით, თავდაპირველი ამოცანა რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში ავტონომიის მოპოვება იყო. თერგდალეულთა მიერ გამოცე-

31 იგულისხმება იტალიისა და გერმანიის გაერთიანება და მისი თანმდევი პოლიტიკური მოვლენები, რუსეთის იმპერიის დამოკიდებულება ამ მოვლენების მიმართ, ევროპის პატარა ერების გამოვლინება და ბრძოლა სახელმწიფოებრიობის აღდგენისთვის და ა. შ. მაგ. ცნობილი ფაქტია ილია ჭავჭავაძის გამომხაურება იტალიის განმანათლებლური მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერის ჯუზეპე გარიბალდისადმი და ა. შ; ილია ჭავჭავაძისა და მისი თანამოაზრეების მეხედულებები რუსეთისა და ევროპის პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწეების ნააზრევსა და XIX საუკუნის მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ასახულია „ივერიის“ ფურცლებზე. იხილეთ კვლევები: ივ. ჯავახიშვილი. ილია ჭავჭავაძე და საქართველოს ისტორია, ტფილისი, 1938; როინ მეტრეველი. „რანი ვიყავით, რანი ვართ“ – ილია ჭავჭავაძე და ისტორია. საისტორიო ნარკვევები, თბილისი 2013. გვ. 113–127.

მულ ჟურნალებში განიხილებოდა საქართველოს ისტორიასა და კულტურასთან, თანადროულ პოლიტიკურ, სოციალურ და ეკონომიკურ პრობლემატიკასთან დაკავშირებული საკითხები. თერგდალეულთა მოღვაწეობა დაემთხვა რუსიფიკაციის პოლიტიკის არნახულ გაძლიერებას. რუსეთის იმპერიამ ტერმინ „საქართველოს“ აკრძალვა კი მოინდომა. პრესაში მხოლოდ თბილისისა და ქუთაისის გუბერნიების მოხსენიება შეიძლებოდა.

ქართულ საზოგადოებაში გაძლიერდა აზრი გლეხოებაში სწავლაგანათლების დედაენაზე შეტანისა და, ამ მიზნით, წერაკითხვის საზოგადოების დაარსებისა. საზოგადოების შექმნის იდეა ჩაისახა ვინრო წრეში, ეს აზრი განსაკუთრებით მომწიფდა იოსებ მამაცაშვილის ოჯახში, სადაც იკრიბებოდნენ მოწინავე ქართველები: იაკობ გოგებაშვილი, დიმიტრი ბაქრაძე, დიმიტრი მუსხელიშვილი, კონსტანტინე მამაცაშვილი, გეგე მაღალაშვილი, ვახტანგ თულაშვილი, ანტონ ფურცელაძე და სხვანი. ამ ჯგუფს 1870 წლიდან შეემატნენ ნიკო ცხვედაძე და გიორგიიოსელიანი.

საზოგადოების პირველი (დამფუძნებელი) სხდომა 1879 წლის 15 მაისს შედგა. საზოგადოებისა და გამგეობის პირველ თავმჯდომარედ აირჩიეს დიმიტრი ყიფიანი, მის მოადგილედ – ილია ჭავჭავაძე, წევრებად – იაკობ გოგებაშვილი, ნიკო ცხვედაძე, ივანე მაჩაბელი, ალექსანდრე სარაჯიშვილი და რაფიელ ერისთავი.

1882 წელს დიმიტრი ყიფიანის გადასახლებისა და 1887 წელს მისი მკვლელობის შემდეგ, საზოგადოებას სათავეში ჯერ ივანე ბაგრატიონმუხრანსკი (1882–1885), ხოლო 1885 წლიდან ილია ჭავჭავაძე ჩაუდგა და 1907 წლამდე უცვლელად თავმჯდომარეობდა. საზოგადოების მეცადინეობით გაიხსნა სკოლები, გამოიცა სახელმძღვანელოები და სხვა სახის ნაშრომები, შეგროვდა ძველი ხელნაწერები და ფოლკლორული მასალა, დაიწყო ისტორიულ ძეგლებზე ზრუნვა და, რაც მთავარია, საზოგადოების მთავარი საზრუნავი ხალხის მასებში განათლების შეტანა გახდა. ილიას თავმჯდომარეობით ახლად არჩეული გამგეობის წევრები იყვნენ: აკაკი წერეთელი, იაკობ გოგებაშვილი, გიორგი ქართველიშვილი, გიორგი იოსელიანი, ალექსი მირიანაშვილი, ნიკო ცხვედაძე, ვასილ ყიფიანი, ეკატერინე გაბაშვილი, ალექსანდრე ჩოლოყაშვილი, ანტონ ფურცელაძე, ალექსანდრე ჭყონია და სხვები. საზოგადოების მდივნებად ამ პერიოდში მუშაობდნენ იონა მეუნარგია, გრიგოლ ყიფშიძე, ალექსანდრე სარაჯიშვილი, დავით კარიჭაშვილი³². საზოგადოების სასარგებლოდ, თბილისში, სხვა ქალაქებსა და დაბა-სოფლებში იმართებოდა სხვადასხვა ხასიათის საქველმოქმედო საღამოები, წარმოდგენები, ლატარიები და სხვა ღონისძიებები. ბევრი ქართველი მწერალი თავის თხზულებათა გამოცემას სწირავდა საზოგადოებას. ცნობილმა მეცენატებმა – ძმებმა ზუბალაშვილებმა და დავით სარაჯიშვილმა დიდძალი თანხა შეიტანეს საზოგადოების სალაროში. თბილისის საადგილ – მამულო ბანკმა (რომლის დამფუძნებელი და

32 ვ. გაგუა. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, თბილისი 1979; ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება. პროსოგრაფიულ მონაცემთა ბაზა. <http://society.iliauni.edu.ge> ბოლო ნახვა 2020 წლის 12 იანვარი.

თავმჯდომარე იყო ილია ჭავჭავაძე) 11 ათასი მანეთი ჩარიცხა საზოგადოების ფონდში; ამდენივე თანხა გაიღო ქუთაისის ბანკმა, რომლიდანაც 8 ათასი მანეთი გადაინახეს ქუთაისში ქართული სათავადაზნაურო სკოლის გასამართავად. ცნობილი ფაქტია, რომ იაკობ გოგებაშვილი თავისი შემოსავლის დიდ ნაწილს წერა-კითხვის გავრცელებისა და ღარიბი ახალგაზრდების სწავლის საქმეს ახმარდა.

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წინაშე დიდი დამსახურება მიუძღვის აკაკი წერეთელს, რომელმაც თავისი ქონების დიდი ნაწილი ამ საზოგადოებას უანდერძა. 1885 წელს პირადი ბიბლიოთეკა გადასცა წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას ნიკო დადიანმა, მანვე რამდენიმე სკოლა გახსნა სამეგრელოში, რაც ქართული ენის შენარჩუნებას უწყობდა ხელს, რადგან სამეგრელოში, ისევე როგორც მთელს საქართველოში რუსული ენა სულ უფრო დომინირებდა³³. საზოგადოებამ 1923 წლამდე იარსება და ქართული განათლების მდიდარი ისტორია შექმნა.

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება გახდა მთავარი დასაყრდენი და ფუნდამენტი იმ ფასეულობების ჩამოყალიბებისა, რომელსაც მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრის საქართველოს საგანმანათლებლო ფილოსოფია შეიძლება ეწოდოს და რომლის მთავარი მიზანი იყო ბრძოლა თვითგადარჩენისთვის, მშვიდობის გზით. ანუ, ახალი საგანმანათლებლო კონცეფცია ითვალისწინებდა ეროვნული მენტალიტეტის, კულტურული იდენტობის გადარჩენასა და აღორძინებას განათლების გზით. ამ კონცეფციამ გაამართლა: ეროვნული ნიჭილიზმისა და მოდური იმპერიული ამბიციების დაძლევის შემდეგ ქართულ საზოგადოებაში გაჩნდა საუნივერსიტეტო განათლების იდეა, რომლის შემოქმედი გახლდათ დიდი ივანე ჯავახიშვილი.

საიდან იღებს სათავეს ნაციონალური საუნივერსიტეტო განათლების იდეა და რას დაეფუძნა ივ. ჯავახიშვილისეული საუნივერსიტეტო პარადიგმა?

მართალია, უნივერსიტეტის იდეა ევროპაში გაჩნდა და პირველ უნივერსიტეტებად ბოლონიის (1088) ან პარიზის (XII ს.) უნივერსიტეტს, ზოგჯერ კი მანგანის აკადემიას (855//1054) აცხადებენ, მაგრამ „ნაციონალური“ უნივერსიტეტი ევროპაში XIX საუკუნის დასაწყისიდან ყალიბდება და სიმბოლურ თარიღად 1810 წელი-ბერლინის უნივერსიტეტის დაარსება შეიძლება მივიჩნიოთ. ნაციონალური უნივერსიტეტი გულისხმობს ნაციონალური კულტუ-

³³ ნიშანდობლივია, რომ დღემდე ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების საქმიანობის შესახებ არ არსებობს ფუნდამენტური მონოგრაფია, რომელშიც სრულად, საფუძვლიანად იქნება ასახული ამ საზოგადოების წევრთა მოღვაწეობა და თავდადება ეროვნული კულტურის გადარჩენის, შენარჩუნებისა და განვითარების საქმეში. მართალია, არსებობს ცალკეული კვლევები (ტ. ხუნდაძე, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, თბ., 1958; ტ. ხუნდაძე, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, ნარკვევი საარქივო მასალების მიხედვით, თბ., 1960; ვ. გაგუა, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, თბ., 1979; მ. გიულმამედოვი, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება და აზერბაიჯანის ქართველობა, თბ., 1984; ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, თანამედროვეთა მოგონებები, შემდგენელი ლ. ნანიტაშვილი, თბ., 2004), გამოქვეყნდა ამ საზოგადოების ფონდის აღწერილობა (ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, ფონდის აღწერილობა - 1878-1927, მ. ჩხეტიას და ა. იოვიძის რედაქციით, თბ., 1953), შეიქმნა წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წევრთა ელექტრონული საძიებელი, რაც აუცილებლად მისასალმებელი ამბავია.

რისა და ნაციონალური განათლების კონცეპტებს. ნაციონალურ კულტურა საეკლესიო კანონის მიზნით ქმნის საკუთარ ნაციონალურ კანონს, რომელიც წმინდანთა ნაცვლად ნაციონალურ გმირებს, ნაციონალურ მწერლებს, ხელოვნების წარმომადგენლებს, ფილოსოფოსებსა და ხანდახან „ნაციონალურ“ წმინდანებსაც კი მოიცავს (მაგალითისთვის, იოანა არკელი – ჟანა დარკი)³⁴.

და რადგან „ნაციონალური კანონის ცენტრს, ძირითადად, ლიტერატურა და ფილოსოფია აყალიბებს, XIX საუკუნის გერმანიაში კანონის ცენტრი ფილოსოფია იყო, ხოლო ინგლისში – ლიტერატურა, ინგლისური უნივერსიტეტის კონცეფცია ლიტერატორმა მეტიუ არნოლდმა განსაზღვრა, ხოლო გერმანულისა – ენათმეცნიერმა და ფილოსოფოსმა ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტმა. ამან განაპირობა ის ფაქტი, რომ XIX საუკუნის ევროპაში უნივერსიტეტი ჩამოყალიბდა: ფილოსოფიაზე ორიენტირებული – გერმანული და ლიტერატურაზე ორიენტირებული – ინგლისური³⁵.

ნაციონალური ტიპის უნივერსიტეტებმა დასავლეთში II მსოფლიო ომის დასრულებამდე იარსებეს, შემდეგ იწყება ამ ტიპის უნივერსიტეტების კრიზისი, რაც განსაკუთრებით შესამჩნევია XX საუკუნის 60-იანი წლების ბოლოდან გახდა და რასაც ბილ რიდინგსმა უნივერსიტეტის ნანგრევები უწოდა³⁶. კრიზისი მთავრდება უნივერსიტეტის ახალი ტიპის გამოკვეთით, რომელსაც შეიძლება პოსტნაციონალური უნივერსიტეტი ვუწოდოთ და მიაჩნიათ, რომ დასავლეთში, უნივერსიტეტის ეს ტიპი, ფაქტობრივად, საბოლოოდ ჩამოყალიბდა, მაგრამ განვითარების ამ ხაზში სად არის ქართული უნივერსიტეტი, რომელიც საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენამდე საბჭოთა იდეოლოგიის ნაწილი იყო?

დღეს, ქართული უნივერსიტეტის დაარსებიდან 103 წლის შემდეგ, შეიძლება ვისაუბროთ იმის შესახებ, თუ რას დაეფუძნა ჩვენი საუნივერსიტეტო პარადიგმა? თუ ევროპაში, კერძოდ, გერმანიაში ეს განსაზღვრა ფილოსოფოსმა ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტმა და ინგლისში ლიტერატორმა მეტიუ არნოლდმა, ნაციონალური ქართული უნივერსიტეტის კონცეფციას საფუძველი ისტორიკოსმა ივანე ჯავახიშვილმა ჩაუყარა. ის ფაქტი, რომ ქართული უნივერსიტეტის დაარსების იდეა ლიტერატორთა წრეში გაჩნდა და მისი განხორციელება ისტორიკოსმა ითავა, ხაზგასმით მიუთითებს, თუ რამ განაპირობა ეს ფაქტი. ჩვენი აზრით, პასუხი ერთია: რუსეთის კოლონიურმა პოლიტიკამ – საქართველოს სახელმწიფოს, კულტურისა და ისტორიის ხელალებით უარყოფამ, უპატივცემულობამ და გარუსების მიზანმიმართულმა პოლიტიკამ³⁷. XIX ს. მეორე

34 ზაზა შათირიშვილი. უნივერსიტეტის იდეა: ორი პარადიგმა. სერია „ევროპული ძიებანი“, სტატიების კრებული – 2006. ქართული საზოგადოება და ევროპული ღირებულებები. თბ., 2007.

35 Бил Ридингс. Университет в Руинах, Перевод с английского Андрея Корбута. Москва 2010. // Bill Readings. The University in Ruins, Harvard University Press <https://b-ok.org/book/3166800/1f4f79> შდრ. ზაზა შათირიშვილი. უნივერსიტეტის იდეა: ორი პარადიგმა.

36 Бил Ридингс. Университет в Руинах, გვ. 64–65; 262–281.

37 აქ არის სხვა დეტალებიც, მაგალითისთვის მოვიყვანთ ერთს: XIX საუკუნის 40-იანი წლებიდან მოყოლებული ქართველოლოგიას (მარი ბროსე, დიმიტრი ბაქრაძე და სხვები) გამუდმებით უწევდა იმის მტკიცება, რომ საქართველოს დედა ისტორია – „ქართლის ცხოვრება“ XVIII საუკუნეში, ვახტანგ VI-ის ეპოქაში არ შექმნილა (სენკოვსკი, პატკანოვი) და რომ ქართველებს „აღექსნანდრე

ნახევარში რუსიფიკატორული პოლიტიკის პირობებში „ეროვნული თვითშეგნების გაღრმავებისათვის, აგრეთვე, ერის ფსიქიკურ თავისებურებებზე ზემოქმედების თვალსაზრისით, ისტორიის მნიშვნელობას გადაუჭარბებელად აფასებდნენ იაკობ გოგებაშვილი, ვაჟა ფშაველა, აკაკი წერეთელი, ილია ჭავჭავაძე და სხვები³⁸. ამ შეფასებას ჰქონდა მნიშვნელოვანი საყრდენი კონცეპტუალური თვალსაზრისითაც. შესაბამისად, 1918 წელს, ივ. ჯავახიშვილისეული საუნივერსიტეტო განათლების კონცეფციის პარადიგმა საქართველოს სახელმწიფოს ისტორიას, სამართლისა და კულტურის ისტორიას დაეფუძნა.

1930 წლის 7 ივლისს, საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოს დადგენილებით, ჩატარდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რეორგანიზაცია. უნივერსიტეტი დაიშალა რამდენიმე უმაღლეს სასწავლებლად. მთელს საბჭოთა კავშირში გამოცხადდა ბრძოლა ე. წ. „კონდრატევეშჩინას“ წინააღმდეგ. ეს იყო ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისთვის არასაიმედო მეცნიერებთან. 1930 წლის 13 დეკემბერს პედაგოგიური ინსტიტუტის (რომელიც უნივერსიტეტის განაყოფი იყო) რექტორმა ივანე ვაშაყმაძემ წამოიწყო ივანე ჯავახიშვილისა და მისი სკოლის განქიქება სპეციალურად მოწვეულ საგანგებო სხდომაზე (ასეთი სხდომა სამჯერ გაიმართა³⁹ – 13, 14 და 17 დეკემბერს). საბოლოოდ, 1931 წლის 28 მაისს, განათლების სახალხო კომისიის ბრძანებით, ივ. ჯავახიშვილი უნივერსიტეტიდან დაითხოვეს. 1933 წელს უნივერსიტეტი აღდგა და ივ. ჯავახიშვილიც დააბრუნეს, მაგრამ 1936 წლიდან დაიწყო ივანე ჯავახიშვილისა და უნივერსიტეტის წინააღმდეგ ბრძოლის ახალი ეტაპი, რომელიც კარლო ორაგველიძის რექტორობის პერიოდს მოიცავს.

1936 წლის 23 მარტს გამართულმა უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის საბჭოს სხდომამ⁴⁰ მოისმინა კარლო ორაგველიძის მოხსენება, რომელშიც ავტორმა სტალინის, ჟდანოვისა და კიროვის, ასევე, საკავშირო სახკომსაბჭოსა და ცენტრალური კომიტეტის 1936 წლის 27 იანვრის დადგენილების საფუძველზე, „ამხილა“ ივ. ჯავახიშვილის „ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური

მაკედონელიდან, ვიდრე პეტრე დიდაძე მშვიდად“ არ „გვეძინა“ და „ისტორიების წერით“ თავსაც ვინუხებდით და სხვებსაც ვანუხებდით (ამ უკანასკნელზე მიუთითებს ძველი ბერძნული, ბიზანტიური, რომაული, არაბული, სპარსული, სომხური, თურქული საისტორიო მწერლობა). „ქართლის ცხოვრებისა“ და საქართველოს სახელმწიფოს ისტორიის შესახებ დაუსაბუთებელი დავა, რომ მეურაცხმყოფელი და მიუღებელი იყო ქართველი ერისთვის, კარგად აისახა XIX საუკუნის მეორე ნახევრისა და XX საუკუნის დასაწყისის პუბლიკაციებში. ეს სხვა, უფრო ფართო საუბრის თემაა და აქ აღარ შევჩერდებით.

38 დავით მალაზონია. XIX საუკუნის ქართული საისტორიო აზრი ერის ნიშნების კლასიფიკაციის შესახებ, მეცნიერებისა და საზოგადოების განვითარების ფონდი. პე-რიოდული სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტი“, N 3 (26), 2006. <http://eprints.iliauni.edu.ge/1145/1/inteleqti%203%20%2826%29.pdf> ბოლო ნახვა 2020 წლის 11 აგვისტო.

39 სხდომის სტენოგრაფიული ჩანაწერები, რომლებიც არცთუ სასიამოვნო წასაკითხია, იხილეთ; ივანე ჯავახიშვილი ტირანის სამსჯავროს წინაშე – დოკუმენტები და მასალები (XX საუკუნის 20–30-იანი წლები). კონდრატევეშჩინა საქართველოში (1930 წლის 13–17 დეკემბერი), გამოსაცემად მოამზადეს, შესავალი წერილი და კომენტარები დაურთეს პროფ. მერაბ ვაჩნაძემ და პროფ. ვახტანგ გურულმა, თბ., 2004. გვ. 29–114.

40 როინ მეტრეველი. ღვანლისა და წამების გვირგვინით შემკული. ივანე ჯავახიშვილი 130. ნიგნში: საისტორიო ნარკვევები, თბ., 2009. გვ. 323.

სკოლა“⁴¹ და კიდევ ერთხელ მომზადდა ნიადაგი უნივერსიტეტიდან მისი დათხოვნისთვის, თუმცა, პროლეტარიატის დიქტატურის იდეებით შეპყრობილმა საზოგადოების ერთმა ნაწილმა ეს მაშინ ვერ განახორციელა.

ვფიქრობთ, ეს არ იყო მხოლოდ ივანე ჯავახიშვილისა და მისი შრომების წინააღმდეგ ბრძოლა, ეს იყო თავისუფალი სივრცის – საუნივერსიტეტო განათლების მოსპობის მცდელობა. ამ თვალსაზრისით, ნიშანდობლივია ის ფაქტი, რომ ივანე ჯავახიშვილის შემდეგ, ანუ 1928 წლიდან მოყოლებული, უნივერსიტეტის ყველა რექტორი (თევდორე ღლონტი, მალაქია ტოროშელიძე, ივანე ვაშაყმაძე, ალექსანდრე ერქომაიშვილი, ლევან აღნიაშვილი, კარლო ორაგველიძე) ვიდრე დავით ყიფშიძემდე, დახვრიტეს 1937–1938 წლებში. მათ შორის თვით ივანე ვაშაყმაძე და კარლო ორაგველიძე.

საბჭოთა ხელისუფლებისთვის მიუღებელი აღმოჩნდა ივ. ჯავახიშვილი და მის მიერ დაარსებული უნივერსიტეტი, რომლის კონცეფცია რუსული კოლონიალიზმის წინააღმდეგ იდეოლოგიური ბრძოლის პროცესში ჩამოყალიბდა. ეს ფაქტი, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ საბჭოთა კავშირი რუსეთის იმპერიის გენეტიკური მემკვიდრე და უფრო ბოლშევიკური მსოფლმხედველობის სახელმწიფო იყო.

ამის მიუხედავად, საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, კარგა ხნის მანძილზე, საბჭოთა რუსეთმა ვერ შეძლო ქართული უნივერსიტეტის ბოლშევიზმის მარნუხებში მოქცევა, როგორც აღინიშნა, იყო მისი გაუქმების მცდელობაც, 30–იანი წლების ტერორის მიუხედავად, უნივერსიტეტმა შეძლო ივ. ჯავახიშვილის მიერ შემუშავებული საერთო კონცეფციის შენარჩუნება: სწორედ ამან განაპირობა, რომ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ათეული წლების მანძილზე არამხოლოდ ქართული განათლებისა და მეცნიერების, არამედ, ქვეყნის თავისუფლებისათვის ბრძოლის ფლაგმანადაც გვევლინებოდა.

თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ საბჭოთა იდეოლოგიამ გავლენა იქონია ქართული უნივერსიტეტის ცალკეული დარგების განვითარებაზე, ამოაგდო ის ბუნებრივი განვითარების კონცეპტიდან, მაგრამ, რადგან თავად რუსული უნივერსიტეტი (მათ შორის საბჭოთა საგანმანათლებლო სისტემაც), გარკვეულწილად, ეფუძნებოდა განათლების გერმანულ, უფრო ზუსტად, პრუსიულ მოდელს⁴², ქართულმა უნივერსიტეტმა მძაფრი იდეოლოგიური ზეწოლის პირობებში, შეძლო ნაციონალური სახის შენარჩუნება. ცხადია, დასავლეთის ნაციონალური უნივერსიტეტების მსგავსად, ქართულ უნივერსიტეტებშიც უნდა დამდგარიყო პოსტნაციონალური კრიზისი, თუმცა, ეს შედარებით უფრო გვიან დაიწყო, ვიდრე ევროპაში.

ქართული ნაციონალური უნივერსიტეტების კრიზისი, ჯერ კიდევ XX საუ-

41 ივანე ჯავახიშვილი ტირანიის სამსჯავროს წინაშე – დოკუმენტები და მასალები (XX საუკუნის 20–30–იან წლები). დისკუსია საისტორიო ფრონტზე მდგომარეობის შესახებ (1936 წლის 23 მარტი – 2 აპრილი) დოკუმენტები და მასალები, გვ. 115 – 308.

42 Герман Вейль. Университеты и наука в Германии, В книге: Математическое Мышление. перевод с английского и немецкого составитель Ю. А. Данилов под редакцией Б. В. Бирюкова и А. Н. Паршина. Москва, 1989. 306–326.

კუნის 90-იანი წლების დასაწყისიდან შეიმჩნევა და დღემდე გრძელდება. კრიზისის დაძლევის მიზნით, გადაიდგა ბევრი სასარგებლო ნაბიჯი: ბოლონიის პროცესზე მიერთება, კრედიტების ტრანსფერისა და დაგროვების ევროპული სისტემის შემოღება, საერთაშორისო პროექტებში (მათ შორის უმნიშვნელოვანესია ევროკავშირის პროექტები) ჩართულობის გაზრდა, დასავლეთის პოსტნაციონალურ უნივერსიტეტებთან ალიანსი და ა.შ. მიუხედავად ამ ნაბიჯებისა, ქართული უნივერსიტეტების კრიზისი ჯერ კიდევ დაძლეული არ არის. საჭიროა საგანმანათლებლო სისტემის, მათ შორის უნივერსიტეტების რეფორმა, „მაგრამ განათლების რეფორმამ უნდა უზრუნველყოს, რომ ჩვენმა მომავალმა თაობამ იმავე ენაზე იმეტყველოს, რა ენაზეც მეტყველებს მთელი სამყარო, მაგრამ უნდა იმეტყველოს, როგორც საკუთარი კულტურის შვილმა და არა როგორც ანონიმურმა და უფესვებო არსებამ“.⁴³

ასეთ ვითარებაში, საჭიროა ახალი კონცეფცია, ახალი ხედვა და სტრატეგია ქართული საუნივერსიტეტო სივრცისა და საგანმანათლებლო სისტემის სიცოცხლისუნარიანობის გასახანგრძლივებად. ამ კრიზისის დაძლევის ერთ-ერთი (და არა ერთადერთი) მექანიზმი შესაძლოა, გახდეს „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ ფორმატი.

43 ზაზა ფირალიშვილი. ნაციონალიზმი და განათლება. კრებულში: ქართული საზოგადოება და ევროპული ღირებულებები, თბილისი, 2007. გვ. 157–166.

თავი II

საუნივერსიტეტო დიპლომატია –
საერთაშორისო ურთიერთობების
განახლებული ფორმა და
დიპლომატიის ახალი სახეობა

საუნივერსიტეტო დიპლომატია – საერთაშორისო ურთიერთობების განახლებული ფორმა და დიპლომატიის ახალი სახეობა

საუნივერსიტეტო დიპლომატია მდგრადი მშვიდობის
მშენებლობისთვის

ქართული სახელმწიფოს ფუნქციონირება, მისი კეთილდღეობა, სტაბილურობის უზრუნველყოფა და მოსალოდნელი საფრთხეების, მათ შორის, კვდომისკენ მიდრეკილ ცალ-ცალკე სივრცეებად ჩამოყალიბების პროცესის შეჩერება, პოლიტიკური თამაშის წესების დაცვით, არსებული მოცემულობის შეცვლაში უნდა ვეძებოთ. მიდგომა მოითხოვს სტრატეგიული განვითარების სამოქმედო გეგმის შედგენას, რომელიც სისტემური და თანმიმდევრული მოქმედებით გააჩენს შესაძლებლობას: საქართველომ, პოლიტიკის ძირითადი რეგულატორის დამატებითი ინტერესისა და მსოფლიო მომწესრიგებელ ძალთა წონასწორობის დაცვით, შეიძინოს მსოფლმხედველობითი და გარემო პირობების შესაბამისი საერთაშორისო ფუნქცია, დაასაბუთოს ერთიანი სივრცის საჭიროება, მათ შორის გარე სამყაროსთვის, აღიდგინოს ან შექმნას ახალი სრულფასოვანი დემოკრატიულ სივრცე, გარემო და კვლავ იქცეს ორგანულად მთლიანი, ერთიან მულტიეთნიკურ სახელმწიფოდ.

აღნიშნული მიზნის მიღწევის აუცილებელი წინაპირობაა საშინაო და საგარეო ფაქტორების გათვალისწინებით, მოვიძიოთ თემა, რომელიც ქვეყნის შიგნით ერის მაკონსოლიდირებელ – საქართველოს ერთიანობისა და უმაღლესი ღირებულების – თავისუფლების მარადიული იდეის რეალიზაციას დაუკავშირდება, ხოლო, ქვეყნის გარეთ – საქართველოსადმი საერთაშორისო თანამეგობრობის აღიარებულ ერთიან მიდგომას – ქართული სახელმწიფოს ტერიტორიულ მთლიანობას. თემა, რომელიც აღნიშნულ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს, ერთადერთია და იგი, ფსევდო-ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტის – აფხაზეთის (ასევე, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის) პრობლემის დარეგულირებასთან ასოცირდება.

ზოგადად, კაცობრიობის ისტორიაში უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს კონფლიქტებს. მე-19 საუკუნიდან მოყოლებული, განსაკუთრებით მე-20 საუკუნეში, საერთაშორისო პოლიტიკაში მასშტაბურად შემოდის მისი ერთ-ერთი ნაირსახეობა – კონფლიქტი ერებსა და ეთნოსებს შორის. ვფიქრობთ, ამ პროცესში დიდი როლი შეასრულა დეკოლონიალიზმის ეპოქის დროს დამკვიდრებულმა „ერებს შორის თვითგამორკვევის უფლებების“ არასწორმა ინტერპრეტაციამ. აქედან გამომდინარე, ყველა კონფლიქტი, მათ შორის ეთნოპოლიტიკური, ატარებს უკიდურესად რთულ და კომპლექსურ ხასიათს. ამის ნა-

თელ მაგალითად გამოდგება საქართველო – ქვეყანა, სადაც კონფლიქტების წარმოშობისა და მისი დარეგულირების გზაზე დაბრკოლებად იქცა ქვეყნის ბუნებრივი უპირატესობა – გეოსტრატეგიული მდგომარეობა. მიზეზი ახსნადია. პოსტსაბჭოთა სივრცის ტრანსფორმაციის ზღურბლზე, წარსულში საქართველოს ვერცერთმა ხელისუფლებამ:

1. ქვეყანას ვერ მოუპოვა თავისი ბუნებრივ-ისტორიული ფუნქციის შესაფერისი ადგილი და ვერც დროის მოთხოვნის ადეკვატური ნაბიჯი გადადგა; 2. ვერ შეძლო საქართველოს მომავალ ბედში, ტრადიციულად ჩართული გარე ფაქტორების, თანდაყოლილი კონფრონტაციული ძალების იდენტიფიცირება, ძირითადი გეოპოლიტიკური ცენტრების, ტრანსნაციონალური კორპორაციების, პოლიტიკური სისტემების, მსოფლიო დომინანტი და რეგიონული ლიდერ სახელმწიფოთა ინტერესების (მოკლევადიან თუ გრძელვადიან პერსპექტივაში) გათვალისწინება, ჩანაცვლებული ქვეყნების მხრიდან მოსალოდნელი საფრთხე.

რიგ სახელმწიფოთა წინააღმდეგობრივი ხასიათიდან გამომდინარე, ვერ გაითავისა, რომ საქართველოს ტერიტორია არასაკმარისი სივრცეა ძირითადი დაინტერესებული ქვეყნების, ძალების, ინტერესთა თანხვედრისათვის, მით უფრო, ამ ინტერესების ქართულ სახელმწიფო ინტერესებთან შესაბამისობაში მოსაყვანად.

საქართველო, რთული სამეზობლოთი, არ არის ავტონომიური, ჩაკეტილი სისტემა. იგი, რელიგიურად, ისტორიულად და გეოგრაფიულად, იმ გეოპოლიტიკურ, გეოეკონომიკურ და სამხედრო-პოლიტიკურ ინტერესთა გადაკვეთის ეპიცენტრშია, რომელსაც არა მხოლოდ ქართული, არამედ, სამხრეთ კავკასიური, საერთო კავკასიური სოციო-კულტურული და პოლიტიკური სივრცე ჰქვია. ჩვენი ბედ-იღბლის განსაზღვრა და სახელმწიფოებრივი ამოცანების რეალიზაცია (მათ შორის, უპირველესი – ერთიანობისა და ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა), სცილდება ქვეყნის საზღვრებს, იძენს რა რეგიონულ და გლობალურ მასშტაბებს, ვერ იქნება დამოკიდებული მხოლოდ საქართველოზე, ან ქვეყანაზე, რომლის მიერ დღემდე ოკუპირებულია ჩვენი ტერიტორიის 20 პროცენტი.

მართალია, კავკასია ერთიანი რეგიონია, მაგრამ რეგიონულ სივრცეში (რომელიც საკუთრივ – კავკასიურის, აღმოსავლურისა და დასავლურის სინთეზია) უნდა ვიგულისხმოთ მხოლოდ სამხრეთ კავკასია, სადაც მორგანიზებული ცენტრის პრიორიტეტული მნიშვნელობა ოდითგანვე საქართველოს ენიჭება. რაც შეეხება კავკასიას მსოფლიო ხალხთა ცივილიზაციის აკვანს და მის კუთვნილებას, საქართველოც იმ ისტორიის ნაწილია, რომელსაც კავკასიური ერთობა ჰქვია. თუმცა, ფაქტია, რომ IV საუკუნიდან ამ ერთიანობის იდეის რეალიზაცია ვერ მოხერხდა. ამდენად, ძველი იდეისადმი ჩაბლაუჭების ნაცვლად, უმჯობესია, მით უფრო დღეს, როცა ანგარიშგასანევი ძალების, უპირველესად, რუსეთისთვის, კავკასიური სოლიდარობაც კი მიუღებელია, კავკასია კავკასიელ ხალხთა მხოლოდ კულტურულ-ცივილიზაციურ ერთობად უნდა

განვიხილოთ. ხოლო, სამხრეთ კავკასია სუვერენული სახელმწიფოებისგან შემდგარ იმ ერთიან რეგიონულ სივრცედ, რომელიც ერთად წარსდგება მსოფლიოს ძირითადი გეოპოლიტიკური ცენტრების, უპირველესად აშშ-ისა და მისი მეშვეობით ევროკავშირისა და რუსეთის წინაშე.

რეგიონი, ჯერ კიდევ „დიდი აბრეშუმის გზის“ ისტორიული ეპოქიდან, საკვანძო-სტრატეგიული მდებარეობით (მოქმედი თუ პოტენციური ენერგოდერეფანი, სატრანსპორტო, სავაჭრო კავშირების მაგისტრალი და ა.შ.), XXI საუკუნის ახალი მსოფლიო წესრიგის ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებული – ამერიკის, რუსეთის, ევროპის, ჩინეთის, თურქეთის, ირანის, აზიისა და სხვა საერთაშორისო ძალთა ინტერეს ჯგუფებს შორის დაპირისპირების ადგილია;

ღია თუ სხვა ფარული ინტერესები (მათ შორის, ჩინეთის თანდათანობით მზარდი) და განსაკუთრებით, ძირითადი მოთამაშეების – აშშ-რუსეთის, ასევე, რეგიონით დაინტერესებული აღნიშნული სხვა გავლენიანი ძალების ურთიერთობის ხარისხი (თანაარსებობა რთული, ხოლო მის გარეშე შეუძლებელი), გამორიცხავს საქართველოსა და საერთო რეგიონული სივრცისადმი ყოველგვარი ცალმხრივი სტრატეგიის არსებობას, რაც მთლიანობაში მათი მონაწილეობისა და გადანაცვეტილების ერთობლივად მიღების აუცილებლობას, ანუ კონსტრუქციული თანამშრომლობის რეალურ შესაძლებლობას განაპირობებს.

საერთაშორისო თანამეგობრობამ – საქართველოს წარსულ ხელისუფალთა არაეფექტიანი და არათანმიმდევრული საქმიანობის, უპირველესად, საკუთარ ინტერესს მორგებული სახელმწიფო პოლიტიკის, ენერგოიმპერია-სთან კონფრონტაციის რეჟიმში ყოფნის, საერთაშორისო სისტემაში რუსეთის ფაქტორისა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებით მეტი დაინტერესების შედეგად, ბოლომდე ვერ/არ გააცნობიერა საბჭოთა იმპერიის მიერ ჩვენს ქვეყანაში (ასევე, პოსტსაბჭოთა სივრცის სხვა ქვეყნებშიც) ეროვნული სუვერენიტეტის წინააღმდეგ ჩადებული ნაღმების, ეთნოპოლიტიკურ კონფლიქტებად მონათლული პოლიტიკური კონფლიქტების პროვოცირებისა და გლობალურ პრობლემად მისი ქცევის რეალური მიზეზები.

მართალია, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია ცდილობდა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ტერიტორიების სტატუს-ქვოს პოლიტიკის გატარებას, მაგრამ, როგორც ჩანს, პრობლემური, ქართული სახელმწიფოსადმი არასაკმარისი მოტივაციის (მიზეზი, უპირველესად, ჩვენშია), შიდა და პოლიტიკური კონფლიქტის მხოლოდ ფორმალური ინტერნაციონალიზაციის გამო, მოუზადებელი აღმოჩნდა ცივი ომის შემდგომ პერიოდში საქართველოში, აფხაზეთში (1993 წ.), ასევე, ე.წ. სამხრეთ ოსეთში (2008 წ.) კონფლიქტებისა და შექმნილი, ჩამოყალიბებული სხვა რეალობის, ერთმანეთზე დამოკიდებული საერთო რეგიონული პრობლემის გადანაცვეტაში საქართველოს, როგორც პროგრესული ქვეყნის როლის გააზრების თვალსაზრისითაც.

ცნობილია, რომ ეთნოსშორისი ურთიერთობები თავისთავად მაღალი კონფლიქტოგენურობით გამოირჩევიან. ხოლო, როდესაც ამას ემატება პოლიტი-

კური შეცდომებიც, მათი ფეთქებადი პოტენციალიც რამდენჯერმე იზრდება. საბჭოთა კავშირის დაშლამ, არა მხოლოდ ქვეყნების შიგნით, არამედ, საერთაშორისო დონეზეც კარდინალური ძვრები გამოიწვია. ეს იყო პერიოდი, როდესაც ხელისუფლებებს მაქსიმალურად სწორი და ზომიერი პოლიტიკა უნდა გაეტარებინათ, „მარქსისტული ინტერნაციონალიზმი“ ჩაენაცვლებინათ ეროვნული იდეოლოგიით, რათა საქართველოში მცხოვრებ ეთნოსებს გასჩენოდათ ერთიანი სახელმწიფოებრიობის განცდა.

ზვიად გამსახურდიას ხელმძღვანელობით, საქართველოს მარადიული იდეის-თავისუფლების გარშემო ერის კონსოლიდაცია და ერთიანობის განცდა, სამუხაროდ, ხანმოკლე აღმოჩნდა და სამხედრო გადატრიალებით დასრულდა. შემდგომში, ანტისახელმწიფოებრივად განწყობილი ჯგუფები, მათ შორის, ქვეყნის გარედან მართულნი, როგორც ეთნიკური, ასევე პოლიტიკური ნიშნით, ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ მატერიალური დოვლათისა და ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად. ამ ყველაფრის ფონზე, საქართველოს, როგორც ნაციონალური პოლიტიკური ორგანიზმის აღქმა, ხშირად, პირად ინტერესებს მორგებულ ჯგუფებს შორის შეიარაღებულ დაპირისპირებაში გადაიზარდა. გარკვეულმა ძალებმა არსებული ვითარება გამოიყენეს ეთნიკური ნიშნით დაპირისპირებისა და კონფლიქტისთვის. სხვებმა კი, პოლიტიკურ იდეოლოგიებს ამოფარებულებმა, ქვეყნის შიგნით კონფლიქტების კერები შექმნეს.

მართალია, საქართველომ მძიმედ, მაგრამ მაინც დაძლია არალეგალურ დაჯგუფებებსა და სახელმწიფოს შორის დაპირისპირება, მაგრამ, ე.წ. ეთნიკური კონფლიქტები, დღემდე ყველაზე მწვავე პრობლემად რჩება.

აფხაზეთში საომარი მოქმედებების დასრულებიდან, 1993 წლიდან, აფხაზეთის საკითხთან დაკავშირებით, გაეროს უშიშროების საბჭოს მიღებული აქვს ათობით პოლიტიკური რეზოლუცია, რომლებშიც, გამოხატულია მხარდაჭერა და პატივისცემა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის, იძულებით გადაადგილებული პირების – დევნილების უპირობო დაბრუნების, დევნილი საქართველოს მოქალაქეების ქონებრივი საკითხების მიმართ. აქ იგულისხმება აფხაზეთის სეპარატისტული ხელისუფლების მიერ ჩატარებული ე.წ. არჩევნების არცნობა და ა.შ. ასევე, გაეროს უშიშროების საბჭომ საფუძველი ჩაუყარა „გაეროს დამკვირვებელთა მისიას“ საქართველოში. 1997 წლიდან ამოქმედდა „გაეროს გენერალური მდივნის საქართველოს მეგობართა ჯგუფი“¹, რომლის შემადგენლობაშიც შევიდნენ ამერიკის შეერთებული შტატები, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი. ამ ჯგუფის მიზანი იყო საქართველოში არსებული კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარება, საერთაშორისო ჩართულობის გაზრდის ხარჯზე.

ამასთან, საქართველოსა და რუსეთს შორის 2008 წლის 12 აგვისტოს ცე-

1 1993 წლის დეკემბერში, საქართველოს მეგობართა ჯგუფის შექმნა გაერო-ს გენერალური მდივნის მხარდასაჭერად, ქართულ-აფხაზურ სამშვიდობო პროცესში გარკვეული დაძაბულობის მაჩვენებელი იყო დასავლეთის მთავრობებსა და რუსეთს შორის. ჯგუფის წევრები დასავლეთიდან თვლიდნენ, რომ მათ უნდა გაეცნოთ სწორებინათ რუსეთის მხრიდან აფხაზეთის ხელისუფლებისათვის გაწეული მხარდაჭერა საქართველოს მთავრობის მტკიცე მხარდაჭერით. წყარო: <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>.

ცხლის შეწყვეტის შეთანხმების შესაბამისად, იმავე წლის 15 ოქტომბერს შეიქმნა ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების ფორმატი. იგი იმართება გაეროს, ევროკავშირისა და ეუთოს თანათავმჯდომარეობით ე.წ. აგვისტოს ომში მონაწილე მხარეების – საქართველოსა და რუსეთს შორის. მოლაპარაკებებში ჩართულნი არიან წარმომადგენლები აშშ-დან, მონაწილეობენ აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე, ყოფილი ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის დროებითი ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი და საოკუპაციო, დე ფაქტო რეჟიმის წარმომადგენლები აფხაზეთიდან და ცხინვალის რეგიონიდან.

ჟენევის მოლაპარაკებები მიზნად ისახავს: უსაფრთხოების კომპლექსური მექანიზმებისა და უსაფრთხოების გარანტიების შემუშავებას მთლიანად რეგიონისთვის, ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური დაპირისპირების ზონების ჩათვლით, რაშიც თავისთავად იგულისხმება აფხაზური და სამხრეთ ოსური მხარეების ინტერესების გათვალისწინება და პასუხიმგებლობის წილის განსაზღვრა.

არსებული მრავალმხრივი საერთაშორისო ფორმატი, სადაც საქართველო არ არის უმცირესობაში და რუსეთს ქართულ მხარესთან დიალოგი ჩვენზე მოკავშირეებისა და სტრატეგიული პარტნიორების – ამერიკისა და ევროპელების თანდასწრებით უხდება, შექმნა სიტუაცია, სადაც „გარეგნულად ყველაფერი წესრიგშია“. თუმცა, რეალურად, საერთაშორისო დისკუსიამ მაინც ვერ უზრუნველყო ძირითადი მიზნის ასრულების – დეოკუპაციის პროცესის დაწყება. მიზეზი – პრობლემა არის არა მედიატორებში, მათი მხრიდან ვალდებულებების შეუსრულებლობაში, არამედ, გაუმართლებლად გადაჭარბებულ წარმოდგენებში, რომელიც ყალბად, მხოლოდ საკუთარი პასუხიმგებლობიდან გაქცევის მიზნით, ჩამოაყალიბეს ყოფილმა ხელისუფლებებმა და ე.წ. ელიტებმა.

ამდენად, გადაუდებელ ამოცანად მიგვაჩნია არა უარის თქმა ამ უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო ფორმატებზე, ან მათი ჩანაცვლება, არამედ, უკვე არსებულ ფორმატებში ცვლილებების შეტანა (დამატებით, ახლის შექმნაც), რომელიც პრობლემის ახლებური გააზრებით შეცვლის კონფლიქტისადმი მიდგომას და გაზრდის ფორმატის ქმედუნარიანობასა და პროდუქტიულობას. ვგულისხმობთ სამუშაო ჯგუფების რეკომენდაციების სანაცვლოდ, რომელთაც არა აქვთ შესრულების ვალდებულება, მოქმედი ფორმატის სტატუსის გაზრდას და ა.შ.

მართალია, „მშვიდობას ყველაზე უკეთ უზრუნველყოფს ძალა, რომელსაც სახელმწიფოების გათვლებზე გავლენის მოხდენა შეუძლია“², მაგრამ გასათვალისწინებელია ორი მნიშვნელოვანი გარემოება.

პირველი: „საქართველო, დღესაც, როგორც საუკუნეების განმავლობაში, დგას ცივილიზაციათა გზაჯვარედინზე. მისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობა მუდმივად განპირობებულია სხვა სახელმწიფოთა ინტერესების გადაკვეთით.

² ბრუს ჯენტლესონი. ამერიკის საგარეო პოლიტიკა, არჩევანის დინამიკა 21-ე საუკუნეში, თბილისი, 2015. გვ. 11-12.

იგი კვლავ რჩება ღერძულა სახელმწიფოების გავლენის სფეროში. ამიტომ, ქვეყნის წინაშე მდგარი ამოცანები და ეროვნული ინტერესების განხორციელება განსაკუთრებულ გონიერებასა და ძალისხმევას მოითხოვს. და იმისათვის, რომ საქართველომ შეძლოს მის წინაშე მდგარი უმთავრესი ამოცანების შესრულება, მან უნდა გაითვალისწინოს რეგიონსა და მსოფლიოში არსებულ ძალთა პოლიტიკური ბალანსი³.

მეორე: დიდი სახელმწიფოების გათვლებში უნდა გვეჭიროს არა აბსოლუტური ძალის, არამედ, ე.წ. აგრეგირებული სტრუქტურული ძალის პოზიცია, რომელიც მიმართულია არა აბსოლუტური ძალის, არამედ, კონკრეტული საკითხის გარშემო მობილიზებული ძალის წინააღმდეგ.

დასავლურმა პოლიტიკურმა ისტებლიშმენტმა მსოფლიოს მშვიდობისა და კეთილდღეობის, საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარების უზრუნველყოფის ახალი მიდგომა შესთავაზა – სამეცნიერო დიპლომატიის სახით. იგი ეფუძნება მსოფლიო გამოცდილებას და, უპირველეს ყოვლისა, თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში არსებული სამეცნიერო – ტექნიკური და ეკონომიკური პრობლემების მოწესრიგების პარალელურად, ზრდის ნდობას და ჩართულობის პროცესს ურთიერთთანამშრომლობის პროცესში.

მსოფლიო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ კონფლიქტების სამშვიდობო რეგულირების შემოთავაზებული მოდელებით, რომლებიც საერთაშორისო ორგანიზაციებს, სამთავრობო და არასამთავრობო რესურსებსა და მათ, ძირითადად მაინც, სახელმწიფოს მხრიდან არაგეგმიურ და არაკორდინირებულ საქმიანობას ეყრდნობა, ჯერ კიდევ მიღწეული არ არის თანამედროვე პოლიტიკური პროცესების „ჩიხში შესული“ კონფლიქტების აღმოფხვრა. მაგალითად: ისეთი კონფლიქტები, როგორიცაა: აფხაზეთი და ცხინვალის რეგიონი (საქართველო), მთიანი ყარაბაღი (აზერბაიჯანი), დნესტრისპირეთი (მოლდოვა), ბოსნია, ჰერცეგოვინა, კოსოვო (ყოფილი იუგოსლავია), ქაშმირი (ინდოეთი), კვიპროსი (საბერძნეთი, თურქეთი), ტაივანი (ჩინეთი), ჰონგ კონგი (ჩინეთი), სამხრეთი ტიროლი (იტალია) და ა.შ. არსებული მდგომარეობის დრამატიზების ნაცვლად, თუ არ გვინდა ქართული სახელმწიფო პოლიტიკა რეალური პრობლემებისგან გაქცევას დაემსგავსოს, აუცილებელია ფილოსოფიური გააზრება (ზედმეტი პოლიტიზების გარეშე), მიდგომა დაგვეხმარება უპირველესი ამოცანის გარკვევაში – „თუ რა გვჭირს“, „რა სენით ვართ შეყრობილნი“ (დაავადებულნი) და როგორ მოვძებნოთ გამოსავალი, რომელიც, ძირითადად მაინც, ქართველი ხალხისა და მისი ხელისუფლების სტრატეგიულ აზროვნებაზე, ჩვენს აზროვნებაში „წესრიგის დამყარებაზე“, გონიერებასა და ქმედუნარიანობაზე იქნება დამოკიდებული.

კონფლიქტის დარეგულირების ორი გზა არსებობს: ძალისმიერი და მშვიდობიანი. ამდენად, ჩვენ, ქართველები, არჩევანის წინაშე არ ვდგავართ. ქვეყნის მთლიანობის უზრუნველყოფის ერთადერთ საშუალებად მხოლოდ მშვიდობიანი თანაარსებობა გვესახება. არჩევანამდე – რა გზას დავადგეთ – აუ-

3 <http://www.parliament.ge/uploads/other/49/49745.pdf>.

ცილებელია, სწორად განვსაზღვროთ სახელმწიფოს ახალი მიზანი, დავასაბუთოთ მისი საჭიროება, სარგებლიანობა, მათ შორის, გარე სამყაროსთვის და სისტემური მიდგომით ჩამოვყალიბოთ მიზნის მიღწევის, მსოფლმხედველობისა და გარემო პირობების შესაბამისი, თანამიმდევრული, სტრატეგიული მოქმედების ერთიანი გეგმა (პროგრამა – პროექტი). არსებული რესურსებით (ინსტიტუციებით), ამის განხორციელება შეუძლებელია. ამიტომ, ვფიქრობთ, საჭიროა ახალი, არაპოლიტიზებული ინსტიტუცია, ინტელექტუალური რესურსი, რომელიც პოლიტიკის ველზე შეავსებს კონფლიქტების რეგულირების არჩეულ სტრატეგიას და ხელს შეუწყობს დაპირისპირებულ მხარეებს შორის ურთიერთობების გაჯანსაღების (თუნდაც, საკუთარი პრაგმატული ინტერესებიდან გამომდინარე) აუცილებლობის გაცნობიერებას.

ჩვენი სახელმწიფოებრივი მშენებლობის გზა ქართულ-აფხაზური, ქართულ-ოსური და მულტიეთნიკურია. იგი დღეს გადის განათლებაზე, როგორც სისტემურ ქმედებათა პროცესზე, მის უმაღლეს მწვერვალზე მეცნიერებაზე, როგორც ობიექტური ცოდნის ჭეშმარიტ წყაროზე და მოტივირებულ, პრაგმატულად მოაზროვნე და საზოგადოების ყველაზე ჯანსაღ ნაწილზე, როგორც ჩვენს შემდგომ თაობაზე ახალგაზრდობაზე.

ინსტიტუცია, რომელიც მოიცავს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდების ერთობას, არის საგანმანათლებლო დაწესებულება. მას აქვს შესაძლებლობა, არა მხოლოდ დააკმაყოფილოს აღნიშნული მოთხოვნები (ისე, რომ თავად არ დაზარალდეს), მოახდინოს ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების გენერირებისა და ფორმირების თავისუფალ საბაზისო სივრცედ გარდაქმნა და იქცეს კონფლიქტის მშვიდობიანი დარეგულირების საწყისად. ასეთი ინსტიტუცია ერთადერთია და ეს არის უნივერსიტეტი. დიახ, უნივერსიტეტი – ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების გენერირებისა და ფორმირების საბაზისო სივრცე, ყველგან და ყველა დროში განათლების, მეცნიერების, კულტურის, ჰუმანური ტრადიციების, პროგრესის, ცივილიზაციისა და, რაც მთავარია, თავისუფლების სიმბოლო.

უნივერსიტეტის იდეა, ანუ მისია, თავის თავში მოიცავს ისეთ პრინციპებს როგორებიცაა: თავისუფლება, ჰუმანიზმი, სეკულარიზმი, დემოკრატია, ტოლერანტობა, როგორც ადამიანური საწყისის ნამდვილი ტრიუმფი და ა.შ. სწორედ ამ ლიბერალური ღირებულებების საფუძველზე მოხდა საერთო ევროპული ცნობიერების ჩამოყალიბება, სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირება, ინდუსტრიალიზაცია, ეკონომიკის მოდერნიზაცია და საზოგადოების კეთილდღეობის ამაღლება.

მსოფლიოს მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილება ადასტურებს, რომ უნივერსიტეტი, როგორც განათლების ელიტური კერა:

- აერთიანებს ისტორიულად მიღებულ ტრადიციულ ცოდნასა და თანამედროვე, ინოვაციურ მიდგომებს;

- ხელს უწყობს ზოგადსაკაცობრიო პრობლემების, თაობებსა და განსხვავებული ინტერესების მქონე აქტორებს შორის არსებული წინააღმდეგობების

დაძლევას;

- სუბიექტური და სარგებლის მიღების ობიექტური, პრაგმატული პოზიციიდან გამომდინარე, იგი, როგორც მთავარი ბენეფიციარების სტუდენტისა და პროფესორის დამაკავშირებელი ინსტიტუცია, ბუნებრივად წარმოქმნის მათი ურთიერთთანამშრომლობის, ინფორმაციის მიღებაგაცვლის შესაძლებლობისა და ინტერესების სინერგიის აუცილებლობას, უზრუნველყოფს მემკვიდრეობითობის პრინციპების დაცვასა და რეალიზაციას;

- ხასიათდება პრაქტიკული ფილოსოფიისა და ჰუმანური პოლიტიკის მთავარი ცნებების, დასავლური აზროვნების ძირითადი ღირებულებების პიროვნული და მეცნიერული თავისუფლების მაღალი ხარისხით. იგულისხმება საუნივერსიტეტო, ანუ აკადემიური თავისუფლებით სარგებლობის შესაძლებლობა, რომლის გარეშეც შეუძლებელია კრეატიული აზროვნების ფორმირება და განვითარება;

- სარგებლობს ისტორიულად დამკვიდრებული ინსტიტუციური ერთეულის მიმართ საზოგადოების ნდობითა და მოლოდინებით. ორიენტირებულია მომავლის სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებაზე, რომელსაც შეუძლია ეროვნული ფასეულობების მიხედვით სახელმწიფოსა და ხალხის ბედის განსაზღვრა.

- სხვა შესაძლებლობებთან ერთად, განათლების, ინფორმაციის მიღების, ახალი ცოდნის წარმოქმნა გავრცელების, ინდივიდუალური უნარების გამოვლენისა და მათი განხორციელების, კრიტიკული, შემოქმედებითი, სტრატეგიული, ჭეშმარიტი სახელმწიფოებრივი აზროვნების, სწორი, ცოდნაზე დაფუძნებული, დროის გამოწვევების შესაბამისი ხედვების ფორმირების მყარი საფუძველია.;

- არის პროგრესისა და უწყვეტობის პროცესი, სადაც ყალიბდება საშუალო კლასი და ელიტა, ვითარდება ეროვნული კულტურა, უპირველეს ყოვლისა, ახალგაზრდობაში. რაც მთავარია, ის ადგილია, სადაც ნათლად ვლინდება ეპოქის შემეცნება და „ჭეშმარიტების ძიების გზა, როგორც ადამიანის, დამოუკიდებელი ინდივიდის, პრეროგატივა“⁴.

- აჩენს რეალურ შესაძლებლობას, ფორმირებადი გლობალური სივრცის ქარტეხილებში გამოატაროს დროსთან ადაპტირების ეროვნული ენერგია, შეასრულოს თვითრეგულირების უნარის შენარჩუნება-განმტკიცების ისტორიული, საგანგებო მისია და სხვ.

უნივერსიტეტი, დღევანდელ პირობებში, საკუთარი ფუნქციის ახლებური გააზრების საფუძველზე და განახლებული მისიის მეშვეობით, აჩენს შესაძლებლობას, იქცეს ქვეყნის მუდმივი პროგრესის, განათლების, კულტურისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ისეთ კერად, საერთაშორისო არაფორმალური პოლიტიკის სუბიექტად, რომელიც საერთაშორისო სამეცნიერო სკოლების თანამედროვე თეორიების აქტიურ განხილვასთან ერთად, საზოგადოებას

⁴ კარლ იასპერსი. უნივერსიტეტის იდეა. <http://www.socium.ge/index.php/articles/education/60-2012-08-07-20-16-19>, ბოლო ნახვა 2020 15 თებერვალი.

წარუდგენს ინტერდისციპლინარულ კვლევებზე დაფუძნებულ პროექტებს, პრობლემების, მათ შორის ტერიტორიულ მთლიანობასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტის ალტერნატიულ რეკომენდაციებს და ა.შ.

ცხადია, უნივერსიტეტი დაარსების დღიდან პოზიციონირებს, როგორც უნივერსალური საგანმანათლებლო კერა, რომლის გარეშე წარმოდგენილია რაიმე სახის საზოგადოებრივი წარმატება და განვითარების პერსპექტივის სწორად განსაზღვრა. სწორედ უნივერსიტეტის წიაღში იშვა „ახალი ევროპის“ ფორმირების იდეა. მაგრამ, ფაქტია, ევროპაშიც და, ზოგადად, მსოფლიოშიც არის სერიოზული პრობლემები, რომელთა მოგვარებაც, სამწუხაროდ, არსებული მიდგომების საფუძველზე ვერ ხერხდება. ფაქტია, უნივერსიტეტი დღეს სრულად ვერ ასრულებს თავის რეალურ ფუნქციას – პრობლემების მიმართ ვერ აყალიბებს ერთიან ხედვასა და ვერ გვთავაზობს პრობლემათა დაძლევის მექანიზმს. ვფიქრობთ, არსებული მიდგომარეობის ახსნა ამგვარად არის შესაძლებელი:

I. ჩვენი წარმოდგენა უნივერსიტეტის, ანუ, მისი შესაძლებლობების შესახებ გადაჭარბებულია;

II. უნივერსიტეტი (განათლება და მეცნიერება) „ჩამორჩა დროს ცვლილების პროდუქტს, ვერ იქცა მნიშვნელოვან სოციალურ პოლიტიკურ ძალად და ვერ პასუხობს თანამედროვე გამოწვევებს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია, მისი მოდერნიზაცია, შემდგომი განვითარება. უნივერსიტეტს მართალია, აქვს განვითარების რესურსი, არსებული ცოდნის აკუმულირებისა და მეცნიერული მეთოდოლოგიის გამოყენებით, ახალი პრაქტიკის შექმნის შესაძლებლობაც. მაგრამ, სამწუხაროდ, თანამედროვე პრობლემებისთვის გამკლავებისა და შიდა ტრანსფორმაციისთვის, ეს საკმარისი არ არის.

ამდენად, აუცილებელია, განვსაზღვროთ, თუ რა ტიპის პრობლემებებთან გვაქვს საქმე. ზოგადად, როდესაც გლობალურ პრობლემებზეა საუბარი, უპირველეს ყოვლისა, კონფლიქტებს გულისხმობენ (შიდაეთნიკურს, პოლიტიკურს, ეთნოპოლიტიკურს, სამხედროს, სოციალურს, რელიგიურს, ეკონომიკურს...), რაც არ არის გასაკვირი, რადგან, თანამედროვე კონფლიქტები, სოციალურ ცხოვრებაში ნეგატიური გავლენის მქონე ყველაზე მასშტაბიანი მოვლენებია. ვფიქრობთ, უნივერსიტეტი მაყურებლის მიდგომარეობისა და „კარგი დროის“ მოლოდინის რეჟიმში ვერ იქნება (ვინც კარგ დროს ელოდება, იგი ცუდს ახანგრძლივებს) და პრობლემატიკა ფუნდამენტურ დონეზე უნდა შეისწავლოს. ვგულისხმობთ, არა კონკრეტულად კონფლიქტის, როგორც ჩვენი ლოკალური პრობლემის, არამედ, ზოგადად, ყველა ტიპის კონფლიქტის გამომწვევი მიზეზების საფუძვლის, ანუ, ზოგადად, ყველა დაპირისპირების საწყისის ქვეყნებს შორის გაუცხოების დადგენას, მისი შემდგომი აღმოფხვრის მიზნით.

ამოცანა მეტად რთულია და უნივერსიტეტისგან მოითხოვს არა მხოლოდ ცოდნასა და გამოცდილებას ან მათს გაღრმავებას, არამედ, არსებით გარდაქმნასა და ახალი მეცნიერების, როგორც ახალი ცოდნის წარმოქმნას – მის და-

ბადებას. სამწუხაროდ, საამისო რესურსი და გამოყენების შესაძლებლობა, დღევანდელ უნივერსიტეტს დამოუკიდებლად, როგორც ერთ სუბიექტს, არ გააჩნია. მეტიც: რაგინდ გაგვიკვირდეს, დღეს თავად უნივერსიტეტის იდეა განიცდის კრიზისს და ესაჭიროება დროსთან ადეკვატური ინოვაციური იდეებითა და განვითარებაზე ორიენტირებული მოქმედებით განახლება.

თუ გავითვალისწინებთ იმ ელემენტარულ ჭეშმარიტებას, რაც ბუნების კანონით განსაზღვრულ აუცილებელ პირობას წარმოადგენს – ახალი სიცოცხლის მიცემა შეუძლია მხოლოდ ორ სუბიექტს, მათი აუცილებელი თავსებადობის შემთხვევაში, „დანყვილებით“. ვინ, ან რა შეიძლება იყოს ის ჯანსაღი, უნივერსიტეტთან თავსებადი, რომელიც უნივერსიტეტის მსგავსად განუმეორებელი და ამოუწურავი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, ამართლებს თავის არსებობის აუცილებლობას, აქვს მდიდარი წარსული – ფესვები, მომავალი, სარგებლობს მაღალი ავტორიტეტითა და საზოგადოების მხოლოდ დადებითი მოლოდინიდან გამომდინარე, ასოცირდება მშიდობასა და ხელოვნებასთან? ამ ურთულეს კითხვაზე პასუხის გასაცემად უნდა გამოვიდეთ ჩვენი და, ზოგადად, ყველაზე დიდი პრობლემის – კონფლიქტის დარეგულირების მიზნიდან. ფაქტია, რომ ყველა კონფლიქტის წარმოქმნის საფუძველი, ნაირსახეობის მიუხედავად, ყველასთვის საერთოა და იგი, ურთიერთობების გაუცხოებაში უნდა ვეძებოთ. ვგულისხმობთ, როგორც ადამიანებსა და სოციალურ ჯგუფებს, ასევე, ინსტიტუტებს, ქვეყნებს...

ამდენად, როგორც კონფლიქტის დაძლევის, ასევე უნივერსიტეტის მისიისა და საერთო მიზნის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, ვისაც შეუძლია, იქცეს უნივერსიტეტის უმნიშვნელოვანეს პარტნიორად, არის მხოლოდ – დიპლომატია. მართალია, იგი, უნივერსიტეტის მსგავსად, მოდერნიზაციის მიუხედავად, ჩამორჩა დროს, მაგრამ მას, როგორც ურთიერთობების ხელოვნებას, ერთადერთს აქვს პოტენციალი – დიპლომატია (მშვიდობიანი მოლაპარაკებები) მაღალ მეცნიერულ დონეზე აიყვანოს, რისი რეალიზაციაც მხოლოდ უნივერსიტეტშია შესაძლებელი.

ცოტა რამ დიპლომატიისაზე:

ნაშრომის შესავალში უკვე აღვნიშნეთ, რომ „დიპლომატია“ კაცობრიობის განვითარების ისტორიაში ადამიანთა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საქმიანობის ერთ-ერთი ურთულესი და, ამავდროულად, მეტად საჭირო სფეროა, რომელმაც დღემდე განვითარების რთული და დაბრკოლებებით აღსავსე გზაგანვლო.

დიპლომატიისაზე ბევრი დაწერილა და მომავალშიც ბევრი დაიწერება. მისი, როგორც საგნის, მრავალფეროვანი და ხშირად განსხვავებული შეფასებების მიუხედავად, დარწმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე ეპოქაში დიპლომატიის მნიშვნელობა იზრდება და მისი მოქმედების არეალი ფართოვდება. ფაქტია, დღემდე არასდროს ყოფილა სამყარო ძლიერ, პროგნოზირებად, თანამიმდევრულ, ერთიან სტანდარტებსა და კრიტერიუმებზე დაყრდნობილ დიპლომატიასზე ესოდენ დამოკიდებული.

დიპლომატია სათავეს იღებს საგარეო ურთიერთობების, საგარეო პოლიტიკის არსებობის დღიდან. პოლიტიკური ტერმინი – **დიპლომატია ბერძნული წარმოშობისაა და ნიშნავს ორ შეტყუებულ ფიცარს ან პატარა დაფებს წარწერით: „დიპლომა.“** მათ თან ატანდნენ ელჩებს, მათი მისიის, უფლებებისა და მოვალეობების განსაზღვრისთვის. ცნება „დიპლომატია“ თანდათანობით დაიხვეწა შინაარსობრივად, გამოიკვეთა, მისი ადგილი, დანიშნულება სახელმწიფო პოლიტიკაში და შეიძინა საერთაშორისო საზოგადოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი როლის – საგარეო პოლიტიკის მიზნებისა და ამოცანების სათანადოდ განხორციელების ფუნქცია.

თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში ერთმანეთისგან განასხვავებენ დიპლომატიის სამ გაგებას:

I. მსოფლიო პოლიტიკაში რეპუტაციის მქონე სახელმწიფოებსა და სხვა ერთეულებს შორის ურთიერთობის წარმართვა ოფიციალური აგენტების მიერ მშვიდობიანი საშუალებებით. ეს ამ ტერმინის ყველაზე ფართო გაგებაა⁵;

II. ოქსფორდის ინგლისურ ლექსიკონში წარმოდგენილია სერ ჰაროლდ ნიკოლსონის განმარტება: „დიპლომატია არის საერთაშორისო ურთიერთობების მართვა მოლაპარაკებების საშუალებით; მეთოდი, რომლითაც ეს ურთიერთობები ერთმანეთთან შესაბამისობაში ექცევა ელჩებისა და დესპანების მიერ: დიპლომატის საქმიანობა ან ხელოვნება“⁶;

III. საერთაშორისო ურთიერთობების იმგვარი წარმართვა, რომელიც ამ ტერმინის ყოველდღიური მნიშვნელობით გამოიყენება. ჰედლი ბულის მოჰყავს, ამ თვალსაზრისით, სერ ერნესტ სატოუს განთქმული განსაზღვრება: „დიპლომატია არის ინტელექტისა და ტაქტის გამოყენება დამოუკიდებელი სახელმწიფოების მთავრობებს შორის ურთიერთობების წარმართვისთვის, რაც ხანდახან ამ მთავრობების ვასალურ სახელმწიფოებთან ურთიერთობებაზეც ვრცელდება; ან კიდევ უფრო მოკლედ, სახელმწიფოებს შორის საქმიანობის წარმართვა სამშვიდობო მეთოდებით“⁷.

ჩვენს შემთხვევაში, განსაკუთრებული ინტერესის საგანი და შესწავლის ობიექტია დიპლომატია, როგორც საქართველოს – საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის – გარე სამყაროსთან ურთიერთობის (საგარეო პოლიტიკის), ასევე, ქვეყნის შიგნით მშვიდობიანი გზით მოლაპარაკებათა წარმოების, საკუთარი მოქალაქეების უფლებებისა და ქვეყნის ინტერესების დაცვის ინსტრუმენტი. უფრო ზუსტი მნიშვნელობით კი, იგი მოლაპარაკებების მეცნიერებაა და ურთიერთობის ხელოვნება. ან, უბრალოდ, ხელოვნება – საქმის ცოდნით განახორციელოს, წარმართოს და აწარმოოს პოლიტიკური მოლაპარაკებები, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე ქვეყნის გარეთ. მართალია, დიპლომატიების მსჯელობის საგანია შეიარაღებული კონფლიქტები ეთნიკურ

⁵ ჰედლი ბული. ანარქიული საზოგადოება: ნესრიგის საკითხი მსოფლიო პოლიტიკაში, მთარგმნელი გიორგი ხელაშვილი, თბ., 2003. გვ. 178.

⁶ ჰედლი ბულს, ავტორს მხედველობაში აქვს ოქსფორდის ენციკლოპედია.

⁷ Harold Nicolson, Diplomacy (Oxford University press), 1950. P.15. შდრ. ჰედლი ბული. ანარქიული საზოგადოება: ნესრიგის საკითხი მსოფლიო პოლიტიკაში, გვ. 178.

ჯგუფებს, ერებს, ქვეყნის შიგნით, ქვეყნის გარეთ, ქვეყნებს შორის და ა.შ. მაგრამ, მათი საქმიანობა განსხვავდება სამხედრო-ოპერატიული საქმიანობისგან და მხოლოდ მშვიდობიან ხასიათს ატარებს. კერძოდ, იგი მხარეებს შორის საერთო ინტერესების მოძებნასა და კონფლიქტური საკითხების გარკვევას ემსახურება

– მხოლოდ და მხოლოდ მოლაპარაკებების გზით. „**დიპლომატიის არდადეგების ომიწოდება**“ (გუსტავ იუნგი – შვეიცარიელი ფსიქიატრი და ფსიქოთერაპევტი), დიპლომატიის მარცხის შედეგი კონფლიქტია. კონფლიქტების მშვიდობიანი მოგვარება, განსხვავებული, ხშირად დიამეტრალურად საპირისპირო ინტერესების მორიგება, დაინტერესებულ მხარეების შორის დარღვეული ინტერესთა წონასწორობის აღდგენა და მათი თანამშრომლობის უზრუნველყოფა–დიპლომატიის უმთავრესი დანიშნულებაა.

ტერმინმა „დიპლომატია“ – მიუხედავად იმისა, რომ შეინარჩუნა თავისი კლასიკური ფუძე და დღემდე მოიხსენიება პოლიტიკის წარმართვის (ძირითადად საგარეოს) იმ ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტად, რომელიც სახელმწიფო მიზნების შესრულებას ემსახურება, თანამედროვე გამოწვევების ფონზე განიცადა ტრანსფორმაცია, დაკარგა ერთმნიშვნელოვანი განმარტება და შეიძლება ითქვას, რომ საჭიროების შედეგად გაფართოვდა მისი მნიშვნელობა.

დღეს საზოგადოებრივი ინტერესი დიპლომატიისა და ზოგადად საგარეო პოლიტიკის (ასევე საშინაოს და საგარეოს) მიმართ საგრძნობლად იზრდება. მისი პრინციპები, განხორციელების მეთოდები და საშუალებები საზოგადოებისთვის, ინფორმაციისადმი თავისუფალი წვდომის გამო, კოგნეტიურად და ემოციურად ხელმისაწვდომი გახდა. რის შედეგადაც, ეს სფერო ფართო მასებისთვის განსაკუთრებული ინტერესის საგანია. ზოგადად, პოლიტიკისადმი ინტერესმა და საზოგადოების ჩართულობამ გააღრმავა სახელმწიფოთა დემოკრატიული პრინციპები, გახადა საზოგადოებრივი ინსტიტუტები უფრო ძლიერი და დამოუკიდებელი, ჩამოაყალიბა თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოება, რამაც, თავის მხრივ, დასავლური ცივილიზაცია მიიყვანა ეკონომიკურ და პოლიტიკურწარმატებამდე.

ფაქტია, სწორედ სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობისა და კონტროლის გარეშე დარჩენილი პოლიტიკური სისტემა, შესაძლოა, აღმოჩნდეს, როგორც ქვეყნის შიგნით მძიმე ეკონომიკურ მდგომარეობაში, აგრეთვე, სხვა სახელმწიფოების, ან საერთაშორისო ორგანიზაციების მიმართ აღებული ვალდებულებების ტყვეობაში. ამგვარ ვითარებაში, სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკა ვერ იქნება ეფექტიანი და მაშასადამე, ვერცერთი პარტიის პოლიტიკა და წინასაარჩევნო პროგრამა ვერ ჩაითვლება სრულყოფილად. ისეთი პატარა ქვეყნისთვის, როგორიც საქართველოა, სასიცოცხლოდ აუცილებელია ქვეყნის შიგნით დემოკრატიულ პრინციპებზე, სახელმწიფო-საზოგადოების ვერტიკალურ ურთიერთობებზე დაყრდნობით, ჩამოყალიბდეს საგარეო პოლიტიკური ხედვა და მისი განხორციელების ერთგვარი დიპლომატიური

გზამკვლევი, განერილი დროსა დასივრცეში.

კვლევები გვიჩვენებს, რომ მსოფლიოში აქტიურად მიმდინარე გლობალიზაციისა და ციფრული ტექნოლოგიების განვითარების პროცესები ზღუდავს ტრადიციული პროფესიების გამოყენების არეალს. ამასთან, მხოლოდ ძლიერდება ისეთი „კონსერვატიული“ პროფესიის მნიშვნელობა, როგორიცაა დიპლომატია. ჩვენს თვალწინ ყალიბდება ახალი პოლიტიკური რეალობა: იზრდება ყველა მოთამაშისთვის (მიუხედავად „ზომისა და წონისა“), ქცევის ერთიანი წესების მნიშვნელობა. ამასთან, საქართველოსთვის განსაკუთრებულ სირთულეს ქმნის ის გარემოება, რომ აღნიშნულ წესებზე ღია იერიშის მიტანის შედეგად, სახეზეა 21-ე საუკუნეში ევროპის ტერიტორიაზე უკვე ორი ღია კონფლიქტი (2008 წელს – საქართველოში და 2014 წელს – უკრაინაში).

გლობალურ პროცესებთან ერთად, დიპლომატია არ უნდა ჩამორჩეს საზოგადოების დინამიურ განვითარებას, რაც ასოცირდება საერთაშორისო ურთიერთობების, როგორც არა მხოლოდ ოფიციალურ პირთა მოლაპარაკებების უპრეცედენტო გააქტიურებასთან, ხალხთა შორის ურთიერთქმედების ახალი ფორმებისა და მეთოდების განვითარებასთან. აღნიშნული პროცესები იწვევს დიპლომატიის ახალი სახეობებისა და ფორმების გაჩენას. ვინც ამ პროცესებს დროულად შეაფასებს, გაიაზრებს და გამოიყენებს, შეიძენს მოვლენების განვითარებაზე ზემოქმედების სრულიად ახალ ბერკეტებს. ინფორმაცია რეალურ დროში გადაიცემა ათასობით კილომეტრზე, იგი მყისიერად ხდება მილიონების საკუთრება. შედეგად, დღეს, არსებითად, ყველა მოქალაქეს აქვს საკუთარი წარმოდგენა, როგორც დიპლომატიაზე, ასევე ზოგადად საშინაო, საგარეო და გლობალური პოლიტიკის პრობლემებზე.

დიპლომატია უკლებლივ ყველა ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანია, მაგრამ განსაკუთრებით ისეთ მდგომარეობაში მყოფი სახელმწიფოსთვის, როგორიცაა საქართველო. ვგულისხმობთ ჩვენს ძლიერ მეზობელთან, მათ შორის ტრადიციული დიპლომატიის სფეროში, გაეროს უშიშროების საბჭოს მუდმივ წევრთან, რუსეთის ფედერაციასთან (გასაგები მიზეზების – ჩვენი მიწა-წყლის ნაწილის დროებითი ოკუპაციის გამო) დიპლომატიური ურთიერთობების განწყვეტას, რამაც გამოიწვია ერთიანი ცოცხალი ორგანიზმის ქართული სახელმწიფოს სივრცეებად დაყოფა, გამყოფი ხაზები ეთნოსების დროებითი განცალკევება და ზოგადად საერთო კეთილდღეობის პერსპექტივის კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენება. ეს არის ის რთული რეალობა, რომელშიც ჩვენს ქვეყანას უწევს საკუთარი სუვერენიტეტის, დამოუკიდებლობის, საზღვრების ხელშეუხებლობისა და ტერიტორიული მთლიანობისდაცვა.

ამასთან, საქართველოს აქვს საკუთარი უპირატესობები: ისტორიული სამართლიანობა და საერთაშორისო სამართალი – თანამედროვე მსოფლიო წესრიგის საყრდენი. მართალია, კარგია ჩვენი ამ უპირატესობის, როგორც რესურსის ფლობა, მაგრამ აუცილებელია მისი გამოყენების შესაძლებლობის გაჩენა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, რესურსმა შეიძლება, ჩვენი ქვეყნის ინტერესის წინააღმდეგ იმუშაოს (რაც არაერთხელ დაგვემართა). სწორედ ამ მიზე-

ნის რეალიზაციის საჭიროება განაპირობებს ძლიერი დიპლომატიის აუცილებლობას.

უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოებაც, რომ დიპლომატიის მხოლოდ ტრადიციული მეთოდებისა და ფორმების გამოყენებით რთული იქნება საერთაშორისო ასპარეზზე არსებულ პრობლემებთან და გამონეგებებთან გამკლავება.

საქართველომ დაიმკვიდრა ავტორიტეტი, უპირველესად, რეგიონში, როგორც ერთ-ერთმა გამორჩეულმა გეოსტრატეგიული (გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური) მნიშვნელობის მქონე სამხრეთ კავკასიურმა ქვეყანამ და „დიდი კავკასიის“ ნაწილმა. ქართული დიპლომატია შეეცადა, გრძელვადიანი დაბალანსებული, განონასწორებული და ამოცნობადი პოლიტიკა განეხორციელებინა. მუხედავად ამისა, შემდგომი წინსვლის შესაძლებლობები უკიდურესად შეიზღუდება, თუ დიპლომატიის მოქმედება შემოიფარგლება მხოლოდ მოქმედი ტრადიციული მეთოდებითა და ფორმებით.

საქართველომ განაცხადა, რომ საკუთარ ინტერესებს დაიცავს მხოლოდ მშვიდობიანი საშუალებებით, სამხედრო ძალის გამოყენების გარეშე⁸. ეს ნიშნავს, რომ უპირველესი ამოცანის, ქვეყნის მთლიანობის აღდგენის მიზნით, არსებული კონფლიქტებისა და მათთან დაკავშირებული რთული გეოპოლიტიკური, გეოეკონომიკური და სამხედრო-პოლიტიკური და სხვა პრობლემების გადაწყვეტა ქვეყანას მოუწევს მხოლოდ „რბილი ძალის“, მათ შორის დიპლომატიის აქტიური ჩართულობითა და მხოლოდ მასთან ერთად. შექმნილი ვითარება გვაიძულებს, გადავხედოთ დიპლომატიისადმი ჩვენს დამოკიდებულებას, ვიფიქროთ მისი ახალი ფორმებისა და მეთოდების გამოყენებაზე, გავაძლიეროთ სახელმწიფოს მაკოორდინებელი როლი, უზრუნველყოთ ყველა ინსტიტუტის, მათ შორის, საგანმანათლებლო და არასახელმწიფო კომპონენტების კოორდინირებული საქმიანობა, დიპლომატიის სფეროში ქვეყანაში არსებული საუკეთესო ინტელექტუალური და პროფესიონალური რესურსის მაქსიმალური გამოყენება, დარგის მაღალი დონის სპეციალისტების მომზადება (მათ შორის, საქართველოს მიერ დროებით არაკონტროლირებადი რეგიონებიდანაც), რომლებიც იქნებიან „შეიარაღებული“, როგორც ფუნდამენტური თეორიული ცოდნით, ასევე პრაქტიკული დიპლომატიური საქმიანობის უნარ ჩვევებით.

საერთო ინტერესების ძებნისა და კონფლიქტური საკითხების მშვიდობიანი დარეგულირების მექანიზმების შემუშავების მიზნით, დიპლომატია ყალიბდებოდა საზოგადოებრივი მოთხოვნების საფუძველზე, რის შედეგადაც გამოიყო შემდეგი დარგები – პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული, ბოლო პერიოდში ტექნოლოგიური და ციფრული, აგრეთვე, დიპლომატიაში ახალ ფორმებად ჩამოყალიბდა – სახელმწიფოთაშორისო, სამეცნიერო, საჯარო, ანუ სახალხო, სავაჭრო, სამედიცინო, მრავალშრიანი, პუბლიცისტური,

8 Georgia Makes 'Unilateral Pledge' of Non-Use of Force Civil Georgia, Tbilisi / 23 Nov.'10 /17:09 <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=22880> ბოლო ნახვა 2020 წლის 15 თებერვალი.

სახელოვნებო, ტურისტული, საფეხბურთო დიპლომატიაც კი...

ზოგადად, მიმოვიხილოთ ჩვენი განსაკუთრებული ინტერესის საგნად ქცეული, რამდენიმე მათგანი:

- **სახალხო დიპლომატია** შედარებით ახალი მოვლენაა, რომელმაც განსაკუთრებული აქტუალურობა 21-ე საუკუნეში მოიპოვა, როდესაც პოლიტიკურმა ელიტებმა გააანალიზეს, რომ მხოლოდ პოლიტიკური და ეკონომიკური დიპლომატია ვერ უზრუნველყოფს სხვადასხვა ქვეყნის საზოგადოებებს შორის ურთიერთობების გაღრმავებასა და ჰარმონიზაციას. სახალხო დიპლომატიის მეშვეობით, საზოგადოების ფართო ფენებისთვის ხელმისაწვდომი გახდა ქვეყნებს შორის, როგორც ეკონომიკური, ასევე, კულტურული მიმოსვლა, რამაც, თავის მხრივ, ქვეყნებს შორის ურთიერთობა უფრო ჰუმანური და საყოველთაო კეთილდღეობაზე ორიენტირებული გახდა. სახალხო დიპლომატიის ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური და ეფექტიანი ძალაა სტუდენტობა. სხვადასხვა ქვეყანაში სტუდენტების მიმოსვლა ორიენტირებულია განათლების გაზიარებაზე, კულტურების გაცვლაზე, ტურიზმზე, კვლევით-საგანმანათლებლო სფეროში მეტი, როგორც ეკონომიკური, აგრეთვე, ფინანსური რესურსის მოზიდვაზე.

- **ეკონომიკური დიპლომატია** ნიშნავს ქვეყნის ეკონომიკური სპექტრის ყველა შესაძლო ინსტრუმენტის გამოყენებას, რა თქმა უნდა, მისი ეროვნული ინტერესების გათვალისწინებით. ეკონომიკური დიპლომატია შეიძლება მოიცავდეს სახელმწიფოს ყველა ძირითად საერთაშორისო ეკონომიკურ საქმიანობას;

- **კულტურული დიპლომატია** სახალხო დიპლომატიისა და „რბილი ძალის“ ის სახეობაა, რომელიც მოიცავს ერებსა და საზოგადოებებს შორის იდეების, ინფორმაციის, ხელოვნების, ენისა და სხვა კულტურული ასპექტების შეცნობას, გაცვლას, რათა ხელი შეუწყოს ურთიერთგაგებასა და თანამშრომლობას. კულტურული დიპლომატიის მიზანია, სხვადასხვა კულტურის მატარებელმა ხალხებმა შეიმუშაონ საერთო იდეალებისა და ინსტიტუციების გაგება, რათა ქვეყნებს შორის ეკონომიკური და პოლიტიკური მიზნებისათვის ფართო მხარდაჭერა შეიქმნას;

- **მრავალშრიანი დიპლომატია (Multi-track diplomacy)** მოიაზრებს აბსტრაქტულ გზას, რომელიც საერთაშორისო მშვიდობის დამყარების პროცესს რეალურად მიიჩნევს. მრავალშრიან დიპლომატიაში საზოგადოების ყველა სექტორი მნიშვნელოვანია, საჭიროა მათი მოსმენა, ჩართვა და ნახალისება; საჭიროა მათი გაცნობიერება ერთიანად კონფლიქტის გაანალიზებაში, მისი მშვიდობიანი მოგვარების გზაზე, უპირველეს ყოვლისა, იმისათვის, რომ მოხდეს ძალადობრივი კონფლიქტის პრევენცია ან დასრულდეს დაწყებული კონფლიქტი. ეს არის ერთმანეთთან დაკავშირებული ინდივიდების, ინსტიტუციებისა და საზოგადოებრივი ჯგუფების აქტივობების ჯაჭვი, რომელიც ერთდროულად ხორციელდება რეალურ ცხოვრებაში და მსოფლიოში მშვიდობის დამყარებისკენა მიმართული;

- **კომერციული დიპლომატია (Commercial Diplomacy)** - დიპლომატიის ეს ფორმა მოიაზრებს მთავრობის მიერ კომერციული ინტერესებისა და დიდი სანარმოების გამოყენებას საგარეო პოლიტიკის დღის წესრიგზე ზემოქმედებისთვის. კომერციული დიპლომატია ეფუძნება შიდა და გარე ინვესტიციებისა და წარმოების განვითარების ხელშეწყობას;

- **სამოქალაქო დიპლომატია (Citizen diplomacy)** - არის პოლიტიკური კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც, ხდება მოქალაქეთა ჩაბმა ქვეყნის რეპრეზენტაციის პროცესში. როდესაც ოფიციალური კომუნიკაციის არხები არ არის სათანადო, ან სასურველი, სამოქალაქო დიპლომატია იდეალური საშუალებაა მხარეებს შორის ურთიერთობის შენარჩუნებისთვის. მოქალაქე დიპლომატიკაში შესაძლოა, იყვნენ სტუდენტები, მასწავლებლები, სპორტსმენები, ხელოვანები, ბიზნესმენები, ტურისტები, სამშვიდობო აქტივისტები. მათზე მინდობილია პასუხისმგებლობა, რომ ჩაერთონ დანარჩენ მსოფლიოსთან ორმხრივი სარგებლის მომტან, შედეგიან ურთიერთობაში და სხვებიც ჩართონ მასში;

- **დიდი ჯოხის დიპლომატია (Big Stick Diplomacy)** - ეს სახელწოდება უკავშირდება თეოდორ რუზველტის სახელს, რომელმაც ციტატა მოიხმო ძველ-ფრიკული ანდაზიდან: „**ილაპარაკე რბილად და გეჭიროს დიდი ჯოხი და შორს წახვალ**“. ეს იყო საგარეო პოლიტიკა, რომელიც შემდგომ Roosevelt Corollary-იდ იქნა ნოდებული. Roosevelt Corollary აცხადებდა, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებს ჰქონდა უფლება, „საერთაშორისო საპოლიციო ძალაუფლება“ გაეგრძელებინა დასავლეთ ნახევარსფეროზე. ეს გულისხმობდა, რომ სხვა ქვეყნებს არ უნდა ჰქონოდათ შესაძლებლობა, დასავლეთ ნახევარსფეროში გამოეწვიათ რაიმე სახის უნესრიგობა და საფრთხე შეექმნათ უსაფრთხოებისათვის. კონკრეტულად, ეს ეხებოდა ევროპასა და ლათინურ ამერიკას შორის კონფლიქტს ადრეულ 1900-იან წლებში. საბოლოოდ, ფრაზა „დიდი ჯოხი“ გამოიყენებოდა საგარეო პოლიტიკის მოლაპარაკებებთან მიმართებაში, რომელიც დიპლომატიურ საფარქვეშ მიმდინარეობდა და მხარდაჭერილი იყო სამხედრო ძალის შესაძლო გამოყენების მუქარით⁹.

- **სამეცნიერო დიპლომატია** - დიპლომატიის სახეობათაგან ჩვენს საკითხთან ყველაზე ახლოს სწორედ ეს ფორმაა. ამდენად, მეტ დროს სწორედ მას დაუვთმობთ.

სამეცნიერო დიპლომატიის მხრივ, საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ბოლო ხანებში აქტიურად დაიწყო საუბარი ქვეყნის პოლიტიკური დღის წესრიგის შექმნის პროცესში სამეცნიერო წრეების ჩართვასა და მათი მხრიდან პოლიტიკური ელიტებისთვის რეკომენდაციების მიცემაზე, რაც, თავის მხრივ, აუცილებლობას წარმოადგენს. იგი, კონფლიქტების დარეგულირების გზაზე კონსტრუქციული, საერთაშორისო პარტნიორული ურთიერთობების ჩამოსაყალიბებლად, ხალხთა შორის არსებული სამეცნიერო თანამშრომლობისთვის მნიშვნელოვანი რესურსია, რომელიც მდგრადი მშვიდობის მშენებლობის პროცესში, შეძლებს, დაეხმაროს სახელმწიფოს: „უზრუნველყოს საკუთარი

⁹ წყარო: <https://uslegal.com/>.

უსაფრთხოება და თავიდან აიცილოს, მიმართულება შეუცვალოს ან გაანადგუროს მისი უსაფრთხოების წინაშე მდგარი მუქარა“¹⁰, დაიწყოს მხარეებს შორის დიალოგი და ხელი შეუწყოს ინტერესთა აკონფლიქტის დარეგულირების პროცესს. ამას აკეთებენ ძლიერი სახელმწიფოები, ძლიერება არ უნდა დაფუძავიროთ ქვეყნის მხოლოდ სამხედრო პოტენციალს, მასთან ერთად, როგორც რესურსი, უნდა განვიხილოთ ინტელექტუალური, სამეცნიერო, სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესი, ახალი ტექნოლოგიები, მდგრადი ეკონომიკური განვითარება, გეოპოლიტიკური, გეოეკონომიკური ფაქტორები და ა.შ. თუკიდიდეს აზრით, ძლიერნი აკეთებენ იმას, რისი ძალაც აქვთ და სუსტნი ეგუებიან იმას, რასაც უნდა შეეგუონ¹¹. პატარა სახელმწიფოებმა („დიდი“ და „პატარა“ პირობითი ცნებებია) უნდა შეძლონ ისეთი მექანიზმების მონახვა, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი უსაფრთხოების პრობლემების დაძლევაში რომ დაეხმარება. და ამ პროცესში პატარა ქვეყნისთვის მშვიდობა და მშვიდობის სწავლება უნდა იქცეს პოლიტიკური პრობლემების მოგვარების მექანიზმად.

სამეცნიერო დიპლომატია სამეცნიერო პოტენციალის, ერებს შორის საერთო პრობლემების მოგვარებასა და კონსტრუქციული საერთაშორისო პარტნიორობის ასაგებად¹² თანამშრომლობის, ცოდნისა და გამოცდილების გამოყენების საშუალებაა მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებში.

სამეცნიერო დიპლომატიის დეფინიციის განმარტება ფოკუსირდება მის სამ სახეობაზე:

1. „მეცნიერება დიპლომატიაში“ გულისხმობს უცხოური პოლიტიკის ამოცანების ინფორმირებულობას სამეცნიერო და ტექნოლოგიური რჩევებით;

2. „დიპლომატია მეცნიერებისათვის“ გულისხმობს საერთაშორისო სამეცნიერო თანამშრომლობის ხელშეწყობას;

3. „მეცნიერება დიპლომატიისთვის“ გულისხმობს სამეცნიერო თანამშრომლობის გამოყენებას ქვეყნებს შორის საერთაშორისო ურთიერთობების გასაუმჯობესებლად¹³.

სამეცნიერო დიპლომატია, შეიძლება განისაზღვროს, როგორც საერთაშორისო, ინტერდისციპლინარული და ინკლუზიური პროცესი, რომელიც ცდილობს, დააბალანსოს ეროვნული ინტერესები ყველას სასარგებლოდ დედამიწაზე. გლობალურ საკითხებზე მსჯელობამ თანამედროვე ცივილიზაციისთვის მეცნიერების ღირებულება გამოავლინა. კერძოდ, გადანყდა, რომ პოლიტიკურმა ისტებლიშმენტმა მზადყოფნა გამოთქვა სამეცნიერო

10 Samuel Hantigton, Why International Primacy Matters, International Security 17.4, Spring, 1993; 69–70.

11 თუკიდიდეს ციტატა დამონებულია წიგნიდან: ბრუს ჯენტლესონი. ამერიკის საგარეო პოლიტიკა, არჩევანის დინამიკა 21-ე საუკუნეში, დიუკის უნივერსიტეტი, მთარგმნელები: დავით აფრასიძე, ანა მიქაუტაძე, არჩილ აბაშიძე, გიორგი გვალია, ნინო ტკარიძე, ტარიელ სიხარულიძე, თამარ ქუმისაშვილი, ნინო ფავლენიშვილი, თბილისი, 2015. გვ. 11. (ქართულ ენაზე).

12 Fedoroff, N, “Science diplomacy in the 21st Century”, Cell, 2009, 136 (1), January, pp. 9–11 55 Committee on Global Science Policy and Science Diplomacy (2011). National Academies.

13 Committee on Global Science Policy and Science Diplomacy (2011). U.S. and International Perspectives on Global Science Policy and Science Diplomacy: Report of a Workshop. National Academies Press, ISBN 978-0-309-22438-3, pp. 60.

ღირებულებების რეალური დანერგვისა და პრაქტიკული გამოყენებისათვის და საიმისოდ, რომ მეცნიერება კვალდაკვალ ჩართულიყო სამეცნიერო დიპლომატიის ფორმატში. პოლიტიკურმა ისტებლიშმენტმა, თავის მხრივ, ცხადი გახადა, რომ აუცილებელი იყო სამეცნიერო რესურსების ეფექტური გამოყენება მშვიდობისა და კაცობრიობის კეთილდღეობისთვის.

მეცნიერება დიპლომატიაში ისევე შეიძლება განვიხილოთ, როგორც სამეცნიერო პოლიტიკა, რომელიც პოლიტიკოსებს მეცნიერებასთან, ტექნოლოგიებთან და ინოვაციებთან დაკავშირებულ, არსებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით მიაღებინებს გადაწყვეტილებებს. დიპლომატია მეცნიერებისთვის და მეცნიერება დიპლომატიისთვის ეხება თანამშრომლობის ხელშეწყობას ერებს შორის ურთიერთობების გასაუმჯობესებლად. სამეცნიერო დიპლომატია არ არის ახალი, მაგრამ განაგრძობს იმ სფეროების განვითარებას, რომლებიც საჭიროებს საერთაშორისო თანამშრომლობას, მათ შორის მედიცინის, გარემოს, ნანოტექნოლოგიის, ალტერნატიული ენერგეტიკის სფეროში¹⁴.

თავის მხრივ, სამეცნიერო დიპლომატიასაც აქვს სხვადასხვა მიმართულება, მაგალითად, სამეცნიერო დიპლომატია: მეცნიერული პროგრესისთვის, ეკონომიკის, პოლიტიკის, მდგრადი განვითარებისთვის და ა.შ. მაგალითად, როდესაც სახელმწიფოები დებენ თანამშრომლობით ხელშეკრულებას თევზჭერის მართვაზე ან ინფექციურ დაავადებათა მონიტორინგის შესახებ, მათ სამეცნიერო ექსპერტიზა სჭირდებათ. ეს კი ხელს უწყობს ეკონომიკურ განვითარებას; როდესაც მეცნიერები ასტრონომიაში ან ფიზიკაში კომპლექსურ მრავალპროფილიან პროექტებზემუშაობენ, ეს მეცნიერულ პროგრესს უწყობს ხელს, ხოლო როცა იდება დიპლომატიური შეთანხმებები მენეჯმენტისა და დაფინანსების შესახებ, ან ორ ქვეყანას შორის პოლიტიკური ურთიერთობები დაძაბული ან გაურესებულია, ერთობლივი კვლევითი ძალისხმევა მათ საშუალებას მისცემს, შეინარჩუნონ დიპლომატიური საუბრის შესაძლებლობა და მოიპოვონ ერთმანეთისნდობა.

თანამედროვე გლობალურად ურთიერთ დაკავშირებულ ცივილიზაციაში სხვადასხვა ქვეყნის საგარეო საქმეთა სამინისტროებისთვის მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების რეკომენდაციები უნდა გახდეს არსებულ პრობლემათა გადაწყვეტის ერთ-ერთი საშუალება. ეს ეხება ისეთ უმნიშვნელოვანეს საკითხებს, ზემოქმედებების საშუალებებსა და რესურსებს ერებს შორის, როგორიცაა: მათი საზღვრების გასწვრივ, საზღვრების შიგნით და საზღვრების ფარგლებს გარეთაც არსებული ვითარება. საგარეო საქმეთა მინისტრებისთვის პოლიტიკის შემუშავების პროცესში „მტკიცებულების ბროკერები“ უნდა გახდნენ მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების მრჩეველები¹⁵, ანუ 2014–2015 წლიდან სამეცნიერო დიპლომატიის ფარგლებში მსოფლიოს მონინავე ქვეყნების პოლიტიკის შემუშავების, დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში სარგებ-

14 Букалова С. В. (2018), Научная дипломатия: сущность и роль в системе между-народных отношений//Мировая политика. № 2. – С.95–103. DOI: 10.25136/2409- 8671.2018.2.25855. URL: <http://enotabene.ru/wi/article-25855.html> (რუსულ ენაზე).

15 National Research Council. 2015.

ლობენ სპეციალური სამეცნიერო მრჩევლების რეკომენდაციებით¹⁶.

ჩვენი აზრით, ეს გამოცდილება აუცილებლად გასაზიარებელია. სამეცნიერო დიპლომატია აღიარებს მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის ფუნდამენტურ მნიშვნელობას ჩვენი გლობალური ცივილიზაციის შემდგომი განვითარების პროცესისთვის. სწორედ ამიტომ სამართლისა და დიპლომატიის ფლექტერიის სკოლამ ტუფტის უნივერსიტეტში, ასევე, გამოყენებითი სისტემების ანალიზის საერთაშორისო ინსტიტუტმა (IIASA) 2016 წლის ოქტომბერში, ვენაში, საგარეო საქმეთა სამინისტროებისათვის ერთობლივად მოიწვიეს საერთაშორისო დიალოგი მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების კონსულტაციების შესახებ. ვენა შეირჩა იმ პრინციპით, რომ აქ მდებარეობს გამოყენებითი სისტემების ანალიზის საერთაშორისო ინსტიტუტის შტაბბინა. ეს ფორუმი ისტორიაში შევიდა როგორც „ვენის დიალოგი“. დიალოგში ჩაერთვნენ დიპლომატები ოცზე მეტი ქვეყნიდან და დაადასტურეს, რომ აუცილებელია ქვეყნებს შორის „ცოდნის პლატფორმის“ ჩამოყალიბება.

ჯერ კიდევ 2014 წელს ჩამოყალიბდა მთავრობის სამეცნიერო რჩევის საერთაშორისო ქსელი (INGSA), რომელიც განიხილავს „სამეცნიერო მტკიცებულებების გამოყენებას პოლიტიკის ინფორმირებისთვის, ხელისუფლების ყველა დონეზე“. ანუ, მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნები თანხმდებიან, რომ მეცნიერების როლი და მნიშვნელობა პოლიტიკური და არაპოლიტიკური საკითხების, კაცობრიობის უსაფრთხოების, მშვიდობის შენარჩუნების საკითხში არის გადამწყვეტი მნიშვნელობის. და ამ დროს საქართველო განზე დგას აღნიშნული პროცესებიდან და ჩვენს სამთავრობო უწყებებს ჯერაც ვერ გაურკვევიათ, რა ხდება მსოფლიოში, სამეცნიერო პოტენციალის გამოყენების თვალსაზრისით. ისმის სრულიად ლოგიკური კითხვა: რამდენად ვართ დაკავშირებული ამ ორგანიზაციებთან, ვიღებთ თუ არა გამოცდილებას მათგან? იყენებენ თუ არა ჩვენი სამინისტროები სამეცნიერო პოტენციალს საშინაო და საგარეო საკითხების გადაჭრის პროცესში?

რადგან სამეცნიერო დიპლომატიის ფარგლებში არსებული რესურსი საუნივერსიტეტო განათლების ერთ აუცილებელ სეგმენტს – მეცნიერებას მოიცავს, საუნივერსიტეტო ცხოვრება კი ორი ძირითადი პარადიგმის – სწავლისა და კვლევის, სწავლებისა და მეცნიერების ერთიანობაა, სამეცნიერო დიპლომატია კონფლიქტების რეგულირების პროცესში თამაშგარე მდგომარეობაში ტოვებს ისეთ უმნიშვნელოვანეს რესურსს, როგორიცაა: სწავლის პროცესი და მისი ყველაზე მნიშვნელოვანი სუბიექტი – სტუდენტობა. ანუ სამეცნიერო დიპლომატია არ არის ორიენტირებული და ვერ ხედავს იმ მაორგანიზებელი ძალის მნიშვნელობას, რომელზეც უნდა აშენდეს სახელმწიფოს ჯანსაღი მომავალი.

16 საგარეო საქმეთა სამინისტროებთან ფუნქციონირებს სამეცნიერო მრჩეველთა ინსტიტუტები ან საბჭოები, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართული ქვეყნების საგარეო პოლიტიკის დაგეგმვასა და განხორციელებაში. უფრო მეტიც, სამეცნიერო მრჩევლები ჰყავთ ისეთ სამინისტროებს, რომლებიც ქვეყნის საშინაო საკითხებს აგვარებენ, მაგალითად, განათლების, ფინანსების, პოლიციის, იურისპრუდენციის, ჯანდაცვის, ჰუმანიტარული საკითხების გადასაჭრელად.

გვნამს, რომ ცალკე აღებული, ვერც დიპლომატიის რომელიმე ფორმა და ვერც უნივერსიტეტი შექმნის ახალ უნივერსალურ ცოდნას და ვერ იქცევა კონფლიქტის იმ მარგანიზებელ ცენტრად, რომელსაც შესწევს ძალა, უპასუხოს არსებულ ფუნდამენტურ გამოწვევებს – კონფლიქტებს და იყოს ადეკვატური დროსთან მიმართებაში.

დრო არის ცვლილების პროდუქტი (და არა პირიქით), იგი არ მოდის, არამედ მიდის, ვინც კარგ დროს ელოდება, ცუდს ახანგრძლივებს. თანამედროვე პროცესებმა – გლობალიზაციამ და ტექნოლოგიურმა რევოლუციამ – განაპირობეს ცხოვრების დაჩქარებული რიტმი, რადიკალურად განსხვავებული ცხოვრების ტემპი, სადაც კონფლიქტის, (მას ყოველთვის არა აქვს უარყოფითი დატვირთვა – იშვიათად, მაგრამ იძლევა სოციალური ტრანსფორმაციის საშუალებას) თუნდაც ლოკალურის, გლობალურ პრობლემად ქცევის საფრთხე განუზომლად დიდია.

ისტორიულ კონტექსტში, კონფლიქტის პარალელურად, არსებობდა და არსებობს უნივერსიტეტიც და დიპლომატიაც, რომლებიც, ცალ-ცალკე დიქტომიურად, მხოლოდ მეტ-ნაკლებად ასრულებენ თავიანთ ფუნქციებს, თუმცა ვერ პასუხობენ დროის გამოწვევებს. მაგრამ სწორედ უნივერსიტეტსა და დიპლომატიას შორის „ინტერდისციპლინური“ კავშირი აჩენს შესაძლებლობას, წარმოიქმნას ის ახალი თეორიულ – მეთოდოლოგიური ცოდნა, რომელიც კონფლიქტის დარეგულირების ახალ ფუნდამენტურ პარადიგმას შემოგვთავაზებს, შეცვლის უნივერსიტეტის ფოკუსს თეორიული ცოდნიდან პრაქტიკული მიმართულებისაკენ. იგი – უნივერსიტეტი არა თუ შევა კონფლიქტში ან შემოიტანს მას საუნივერსიტეტო სივრცეში, რაც მოახდენს მის ესკალაციას (როგორც ადრე), არამედ შემოიტანს მხოლოდ „თემას“, მისი შემდგომი განვითარების მიზნით. ამგვარი მიდგომა საშუალებას მოგვცემს, კონფლიქტის პრობლემატიკა, მხარეთა დაპირისპირებიდან, გადავიყვანოთ თეორიულ – პრაქტიკულ დისკურსში და შევიმუშავოთ ის აუცილებელი მეთოდოლოგია, რომელიც ყველაზე ეფექტიანად უპასუხებს კონფლიქტს და მოემსახურება მის დარეგულირებას.

ახალი მიდგომა, ორგანული ბმა, თეორიული კონსტრუქციის ახალი ფორმატი, განწყობების წინასწარი გაჟღერებით აჩენს შესაძლებლობას, საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, საუნივერსიტეტო სივრცეში შემოვიდეს და თავისი ადგილი დაიმკვიდროს პრობლემით დაინტერესებულმა ყველა აქტიურმა სუბიექტმა – როგორც სახელისუფლებო სტრუქტურებმა (უმათოდ, კონფლიქტი ვერ მოგვარდება), ასევე, ჩვენმა დედა ეკლესიამ, არასამთავრობო სექტორმა, საერთაშორისო ორგანიზაციებმა და სამოქალაქო საზოგადოებამ. რაც მთავარია, დემოკრატიულ სივრცეში, თითოეული მათგანი ბუნებრივად დაიკმაყოფილებს თავის ჯანსაღ ინტერესს.

როგორც უნივერსიტეტი, ასევე დიპლომატია, ყველა არსებული სახეობით, ცალ-ცალკე არასრულად პასუხობენ არსებულ გამოწვევებს. ლოკალურ ან გლობალურ პრობლემებთან – კონფლიქტებთან გასამკლავებლად კი სა-

ჭიროა, დიპლომატია შემოვიყვანოთ უნივერსიტეტში და მივცეთ მას დატვირთვა, რომელიც მოემსახურება, უპირველეს ყოვლისა, სახელმწიფო ინტერესებს – ქვეყნის ერთიანობას, მთლიანობას, თავისუფლებას, კეთილდღეობასა და მისი გარანტირებული, უსაფრთხო მომავლის უზრუნველყოფას. აღნიშნულის განსახორციელებლად, უმნიშვნელოვანესი როლის შესრულება შეუძლია დიპლომატიას, რომელსაც ძალუძს, საფუძვლად იქცეს და ხელი შეუწყოს საზოგადოებებს შორის (როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის გარეთ) ახალი ჰარმონიული ურთიერთობების ჩამოყალიბებას. ვგულისხმობთ, ზოგადად დიპლომატიას მთლიანობაში და არა მის სახეობებს – ფორმებს, რომლებიც ცალ-ცალკე ისედაც ფუნქციონირებენ პრობლემების ფონზე.

დიპლომატია და უნივერსიტეტი, ცალ-ცალკე, მონოციკლური ხასიათის მატარებელნი არიან, რაც იმას გულისხმობს, რომ მათ არ ძალუძთ შექმნან სისტემა, რომელიც შესაძლებელს გახდის, გამოიმუშაოს ერთიანი მიდგომა. სწორედ ამიტომ შემოვიღეთ „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, რომელიც უფრო მეტია, ვიდრე ცალკე უნივერსიტეტი და ცალკე დიპლომატია, იზოლირებული ფუნქციებით.

საუნივერსიტეტო დიპლომატია უნდა განვიხილოთ ისეთ ინოვაციურ მიმართულებად, რომელიც არ უარყოფს და არც ემიჯნება დიპლომატიის ზემოთ ნახსენებ თუ სხვა ფორმებს, არამედ პირიქით, მათი თანაარსებობა და კოორდინირებული საქმიანობა ოფიციალურ პოლიტიკურ მიმართულებასთან ინტეგრირების გზით, სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე ხელისუფლების, სამოქალაქო საზოგადოებისა და საერთაშორისო თანამეგობრობის ჩართულობის პროცესის გაჯანსაღების შეუქცევადობის წინაპირობად შეიძლება იქცეს.

ვფიქრობთ, თანამედროვე გლობალური და ლოკალური (რეგიონული) პროცესების გადაკვეთაზე, სადაც საქართველო ისტორიულ გარემოებათა გამო აღმოჩნდა, დიპლომატიის ფორმები, სამეცნიერო დიპლომატიის ჩათვლით (ანუ, ჩაკეტილი აკადემიური სივრცით) არ შეიძლება შემოვიფარგლოთ და, პარალელურად, პოლიტიკური პრობლემების განხილვისას (გადაწყვეტისას) ავამუშაოთ კონკრეტულ სივრცეში არსებული არაპოლიტიზებული, ავტორიტეტული მეცნიერულ-ჰუმანისტური და ახალგაზრდული დიალოგის წარმართვის ახალი მაკონსოლიდირებელი და კომპლექსური მექანიზმები. ამ მიზნით, მიზანშეწონილია, განვიხილოთ „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების ახალი ფორმა და დიპლომატიის (მეტნაკლებად მისი ყველა სახეობის მომცველი) ახალი სახეობა, მისი განსხვავება და ძირითადი უპირატესობა ისაა, რომ, იგი ნდობისა და მშვიდობის აღდგენის პროცესში, მეტი რესურსის, უპირველესად კი, განსაკუთრებული ეთნიკური, მენტალური და სოციო-კულტურული ფასეულობების შემაკავშირებელი ფუნქციის მქონე ინსტიტუციის უნივერსიტეტის, სტუდენტ-ახალგაზრდობასთან ერთად, ჩართვის საშუალებას იძლევა.

აქედან გამომდინარე, სამეცნიერო დიპლომატიის გამოცდილების გათვალისწინებით, კონფლიქტების მოგვარებისადმი სისტემური მიდგომა და ის

ახალი პარადიგმა, რომლის შესაძლებლობას აჩენს „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, როგორც უფრო ფართო, მასშტაბური და ეფექტური სტრატეგია. იგი, სამშვიდობო ინიციატივებისა და სამეცნიერო აკადემიზმის შერწყმასთან ერთად, მოიცავს საზოგადოების ყველაზე ჯანსაღი და პრაგმატულად მოაზროვნე, მომავალი თაობის – სტუდენტობის ჩართულობას პარტნიორული ურთიერთობების ჩამოყალიბების სამშვიდობო პროცესში. ასევე, წარმოგვიდგება როგორც რბილი პოლიტიკის გამაერთიანებელი – უნივერსალური ფორმა, ახალი „ერთმანეთის შეუბლაღავად და დაუმონებლად მორიგების“ (ნმინდა ილია მართალი) დემოკრატიულ სივრცე-გარემოდ, რომელშიც სინქრონულად თანაარსებობენ და თანამშრომლობენ რბილი ძალის ისეთი ჯანსაღი ფორმები, როგორიცაა, მაგალითად, სახალხო, სამეცნიერო, კულტურული, საეკლესიო, სამედიცინო, ეკონომიკური, სპორტული, ტურისტული დიპლომატია და ა.შ. მათთან უნისონში, „საუნივერსიტეტო დიპლომატიას“ ძალუძს, დაძლიოს ისეთი სასიცოცხლო და აუცილებელი პრობლემა, რომელიც ჯერ კიდევ ელის მოგვარებას.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ დაკავშირებულია ისეთ უმნიშვნელოვანეს კატეგორიებთან, როგორიცაა „უნივერსიტეტი“ და „დიპლომატია“. მათი ორგანული შერწყმით, თანაბარი ინტერესებითა და პარიტეტული ერთიანობით ყალიბდება სრულიად ახალი ფენომენი.

უნივერსიტეტი და დიპლომატია, ცხადია, შემთხვევითი მიზეზებით არ გავიერთიანებია სინტაგმის „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ ქვეშ. მისი შინაარსი „შიგნითა არსი“ (უნივერსიტეტი და დიპლომატია ცალ-ცალკე) ქმნის „გარე არსს“ (უნივერსიტეტი და დიპლომატია ერთად), როგორც ამოუწურავ თავისთავადობას. იგი თავის ორსახოვან არსში მოიცავს პრობლემათა გადაჭრისა და თვითრეგულირების დღემდე, ჯერ კიდევ გამოუყენებელ, აუმოქმედებელ უნიკალურ შესაძლებლობებს. ამ კონტექსტში გთავაზობთ უნივერსიტეტისა და დიპლომატიის, როგორც ინსტრუმენტებისა და მათგან წარმოქმნილი არა სიტყვათა წყობის, არამედ „რბილი ძალის“ ახალი ფენომენის – „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ შესახებ ისტორიულ ექსკურსს.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ უფრო მეტია, ვიდრე ცალკე უნივერსიტეტისა და ცალკე დიპლომატიის იზოლირებული ფუნქციები. ის უნდა განვიხილოთ ისეთ ინოვაციურ მიმართულებად, რომელიც არ უარყოფს და არც ემიჯნება ზემოთ ნახსენებ ფორმებს, განსაკუთრებით, ჩვენი ევროპელი მეცნიერების მიერ შემოთავაზებულ „სამეცნიერო დიპლომატიას“.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, ბუნებრივია, გულისხმობს დიპლომატიის სხვა სახეობათა ცალკეულ ელემენტებს და, ამასთანავე, ორი „შეტყუპებული ფიცრის“ მსგავსად, საუნივერსიტეტო სივრცისა და დიპლომატიის, ცოდნისა და პოლიტიკის ორგანული შეერთებით, აყალიბებს მის ახალ სახეს, მეტიც, ქმნის ახალ თვისებრიობას.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, როგორც პოზიტიური კონცეფცია, დაინტერესებულ სუბიექტებს შორის კომუნიკაციის ახალი ეფექტიანი და ინოვა-

ციური ფორმა, მეცნიერების – დიპლომატიისა და სამეცნიერო კერის – უნივერსიტეტის დარგთაშორისი კავშირი, თაობათა, ადამიანებს შორის დამოკიდებულების სინერგიისა და სიყვარულის ფილოსოფია, ლოგიკურად ზუსტია, სრულიად თავისუფალია ორაზროვნებისა და ბუნდოვანებისაგან. უფრო კონკრეტულად – დიპლომატიისა და სამშვიდობო განათლების ახალი ორერთიანი სახეობაა, რომელიც უნივერსალურია და გულისხმობს არსებული, თუმცა დღემდე გამოუყენებელი რესურსის – აკადემიური და სამეცნიერო-კვლევითი (საუნივერსიტეტო) პოტენციალის ამოქმედებას. ქმნის შესაძლებლობას, საუნივერსიტეტო სივრცეში ჩამოყალიბდეს მშვიდობის სწავლებისა და აქედან გამომდინარე, მშვიდობის მშენებლობის თვისებრივად ახალი ფორმატი, რომელიც უალტერნატივო სამშვიდობო – დიპლომატიური ენითა და სამეცნიერო დიალოგის საფუძველზე, ხელს შეუწყობს ტრანსფორმაციულ მიდგომას. ამ მიზნის რეალიზაციის თეორიული კონსტრუქციის შესაქმნელად, სავალდებულოა აუცილებელი ბაზისური ელემენტებისა და განწყობების წინასწარი გაჟღერება. კერძოდ:

- საზოგადოებათა ცნობიერებაში მშვიდობის კულტურის დამკვიდრება და მისი დინამიური ხედვის ჩამოყალიბება, რეალური ნდობის აღდგენა, მოუგვარებელი კონფლიქტების გაჭიანურებული მდგომარეობის – „არც მშვიდობა, არც ომის“, მშვიდობისა და მისი მიღწევის სისტემური მეცნიერული აღქმა-გაცნობიერება, მხარეთა ურთიერთდამოკიდებულების მნიშვნელობის გაგება ფსიქოლოგიურ, სულიერ, სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სამხედრო და სხვა დონეზე;

- კონფლიქტების გამომწვევი მიზეზების არსის გარკვევა, შიშების აღმოფხვრა, მათში მონაწილე და სხვა დაინტერესებული მხარეების ინტერესების შესწავლა, ანალიზს, შეფასებას, მათ შორის თანხვედრის პოვნას, ცვლილებების პროცესების სტიმულირებას, მიმართულს უარყოფითიდან დადებითის შექმნისაკენ;

- მშვიდობის, როგორც პროცესის სწავლება, მისი – სამშვიდობო პროცესის დემოკრატიზაცია, ძალადობის ნებისმიერი ფორმით გამოყენების გამორიცხვა, ინტერსტრუქტურული გაგების განვითარება, პოზიტიური, კონსტრუქციული განწყობის შექმნა;

- იმგვარი სამეცნიერო პლატფორმის გენერირების ხელშეწყობა, რომელიც მყარ ფუნდამენტს შექმნის ახალი საქართველოს სააზროვნო ორიენტირების გამოკვეთისა და განსაზღვრის გზაზე;

- მაქსიმალურ კონსენსუსზე, ე.წ. „საერთო ნიადაგის“ (ილია მართალი) პრინციპზე დაფუძნებული ისეთი კონცეფციის გენერირებასა და პოპულარიზაციას, რომელმაც შემდგომში უნდა განსაზღვროს საერთო ეროვნული თანხმობის დოკუმენტის ფორმა და შინაარსი;

- უნივერსიტეტის და დიპლომატიის ფუნქციების, არა ცალ-ცალკე, არამედ, არსობრივი გააზრებითა და შეთანაწყობით, ისეთი მოდელის (ალგორითმის) შექმნას, რომელიც არსებული ურთიერთობების გაუმჯობესებითა

და არა მხოლოდ ამ ორი ინსტიტუციის წიაღში არსებული რესურსით, არამედ, მათ მიჯნაზე წარმოებული, მხოლოდ ახლის შექმნით უზრუნველყოფს და გააჩენს კონფლიქტის საუნივერსიტეტო სივრცეში მისი შემოტანით მშვიდობიანად მოგვარების მტკიცე პერსპექტივას.

რეალურად, უნივერსიტეტი ინტელექტუალური დამოუკიდებლობის ის კერაა, რომელშიც აზროვნება აკადემიურ სრულყოფილებას, სისტემურობისათვის ესტაფეტას გადასცემს დიპლომატიას. „აზროვნება“ და „არსებობა“, ანუ უნივერსიტეტი და დიპლომატია, მათი კავშირის შექმნა, ძალის „სესხების“, ძალის „დამატების“ და ურთიერთკოოპერაციის საშუალებით, როგორც საუკეთესო კომბინაცია ერთმანეთს ავსებენ და განაპირობებენ. ამდენად, აკადემიურ-კვლევითი, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აქტივობის შერწყმითა და ჯანსაღი, ინტელექტუალური პროცესების პროვოცირებით, უნივერსიტეტი უნდა ვაქციოთ სამშვიდობო პროცესებისა და მდგრადი მშვიდობის უწყვეტ – შემოქმედებით სააზროვნო კერად, ხოლო ინოვაცია – „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ – კონფლიქტის მოწესრიგების ისეთ უნიკალურ, სიცოცხლისუნარიან მეთოდად, საშუალებად, რომელიც კონფრონტაციიდან, ჩიხური მდგომარეობიდან, არა ძალისმიერ, არამედ მშვიდობიან კალაპოტში გადაიყვანს ყველა ტიპის დაპირისპირება – კონფლიქტს.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ უნდა ვაღიაროთ საზოგადოების განვითარების თვისებრივად ახალ განზომილებაში გადასვლის კონცეპტუალურ და მეთოდოლოგიურ სიახლედ, რომელიც ემსახურება საზოგადოებაში წარმოქმნილ დაპირისპირებათა მშვიდობიანი გზით მოგვარებას.

თავი III

ვისწავლოთ მშვიდობა

ვისწავლოთ მშვიდობა

(ერთი ფუძის ორი კერა: აფხაზეთისა და სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტები)

ავტორის ნაფიქრალ-ნააზრევი – „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ ინოვაციური იდეა პირველად გახმოვანდა და ამ ახალი კონცეფციის ინტერპრეტაცია შედგა სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში (გასაგებია, არა შემთხვევით). რეალურად, საქართველოს შემადგენელი ნაწილის – აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის პირველი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების, 1932 წელს დაარსებული სოხუმის პედაგოგიური ინსტიტუტის (1979 წლიდან სოხუმის/აფხაზეთის უნივერსიტეტის) სამართალმემკვიდრის, მრავალსაუკუნოვან ზოგადქართულ საგანმანათლებლო ტრადიციების მქონე უმაღლეს საგანმანათლებლო-სამეცნიერო კვლევით კერაზე. უნივერსიტეტში, რომელიც ეფუძნება ქართველი და აფხაზი ხალხების საერთო სულიერ და ინტელექტუალურ ფასეულობებს, მულტიკულტურული სისტემების მდგრადობის განმსაზღვრელ ეროვნულ და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს. რეალურად წარმოადგენს აფხაზეთთან დამაკავშირებელ ერთ-ერთ ძირითად ცოცხალ, საკვანძო, ეფექტიან და სიცოცხლისუნარიან ორგანიზაციულ სტრუქტურას. ეს არის მოცემულობა, რომელიც არა მხოლოდ გავლენას ახდენს, არამედ განსაზღვრავს მის ბედსა და დანიშნულებას.

ქართული სახელმწიფოს ბედის თანაზიარი, „პოლიტიკის მსხვერპლი“ – სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტრატეგიული მნიშვნელობა, განსხვავებული სტატუსი, ექსკლუზიური სოციალური მისია არ ამოიწურება მხოლოდ საგანმანათლებლო ფუნქციით, უპირატესობასთან ერთად, იგი არა მხოლოდ საკუთარ ბედზე, არამედ, ქვეყნის ერთიანობაზე – სამშობლოზე ზრუნვის ისტორიული პასუხისმგებლობაა. უნივერსიტეტი არ გააჩენს ისეთ მოლოდინს, რომელიც წინამდებელობაში მოვა სახელმწიფო ინტერესებთან, თუ ვინმეს ეს წარმოუდგენია, მათ გასაგონად ვამბობთ, რომ ჩვენ მათ იმედებს არ გავამართლებთ.

მართალია, უნივერსიტეტის მიზანი (საქართველოში მოქმედი სხვა უმაღლესი სასწავლებლების მსგავსად) საერთაშორისო სტანდარტებზე დაყრდნობითა და რეალური ინტერნაციონალიზაციის გზით, საერთო ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცეში ორგანული ინტეგრირებაა, მაგრამ მის ამ უმთავრეს საგანმანათლებლო ფუნქციასთან ერთად, ამოცანა, რომელიც გამოკვეთა მიზანმა – „**ნეგატიური მშვიდობიდან**“ „**პოზიტიურ მშვიდობაზე**“ გადასვლა უნივერსიტეტისაგან მოითხოვს თვითრეგულირების უნარის შენარჩუნება-განტკიცებას, ინტელექტუალური შესაძლებლობების მაქსიმალურ მობილიზებას, მშვიდობის სწავლების აქტიური სუბიექტის როლის დამკვიდრების იდეა-სტრატეგიას და ჩვენი უპირველესი პრობლემის – კონფლიქ-

ტების (შიდა ეთნიკური თუ ეთნოპოლიტიკური) მოსაგვარებელ აუცილებელ კონკრეტულ ქმედებებს. როგორც მინიმუმ:

- უნივერსიტეტის განსაკუთრებული მისიის, დამატებითი და განსხვავებული პროფილის გამოკვეთას, სტრატეგიული ფუნქციის იდენტიფიცირებას, მისი დანიშნულებისა და ფილოსოფიის კონსტანტაციას, მიზნისა და რეალიზაციის საშუალების გზის განსაზღვრას;

- სამეცნიერო დიალოგის საფუძველზე, მშვიდობის, როგორც უალტერნატივო ღირებულებითი კატეგორიის კვლევასა და ლობირებას, მრავალპროფილური სამშვიდობო განათლების მიღებასა და კონფლიქტის დარეგულირების, როგორც სამეცნიერო დისციპლინის, განვითარებას. საგანმანათლებლო საუნივერსიტეტო სივრცის მოდერნიზაციასა და სამშვიდობო პროცესში მის ჩართვას;

- საქართველოს დედაქალაქში თბილისში, მისი დროებითი არსებობის ლეგიტიმაციის გამართლებას, რაც მოემსახურება უნივერსიტეტის ცნობადობის გაზრდას, საერთაშორისო საზოგადოებასთან ურთიერთობების გაღრმავებას, რაც, თავის მხრივ, გამოირიცხავს აფხაზეთის თემის გვერდის ავლას და უზრუნველყოფს მისი აქტუალურობის პერმანენტულ რეჟიმში შენარჩუნებას.

სწორედ „აფხაზეთი“ (ე.წ. სამხრეთ ოსეთთან ერთად) არის ის უმთავრესი ზოგადქართული გამოწვევა, რომელიც აჩენს შესაძლებლობას, სწორი მიდგომის შემთხვევაში, დღეს ორად გაყოფილი ერთიანი ორგანიზმი – ქართული სახელმწიფო, სამოქმედო არეალისა და სივრცის გაფართოების გზით, იქცეს ერთ-ერთ აქტიურ გეოსტრატეგიულ მოთამაშედ, შეიძინოს რეალური ფუნქცია (ვგულისხმობთ საერთაშორისოს), გააჩინოს საკუთარი საჭიროება, შეცვალოს მისდამი დამოკიდებულება და ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური მოცემულობა. მიზეზი მარტივი ასახსნელია, იგი – თემა ერთადერთია, რომელიც იძლევა შესაძლებლობას, დააკმაყოფილოს აუცილებელი მოთხოვნები, როგორც ქართული სახელმწიფოს შიგნით, ასევე, მის ფარგლებს გარეთ. კერძოდ:

ა) ძალუძს, ქართული ეროვნული აზრის, ერთიანი ეროვნული ცნობიერების არქონის პირობებში, იქცეს ერის გამაერთიანებელ, მაკონსოლიდირებელ, თავისუფლების მარადიულ ქართულ იდეად, რომელიც მოახდენს ყველა ქართული ძალის გაერთიანებასა და ქვეყნის გარეთ ერთ-ერთი ყველაზე ჯანსაღი ძალის, ასევე, ქვეყნის ბედის თანაზიარის – ქართული დიასპორის შემოყვანას ქართულ პოლიტიკურ ველში;

ბ) გაეროსა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ მიღებული რეზოლუციებისა და აფხაზეთის (ასევე ე. წ. სამხრეთ ოსეთის) პრობლემატიკასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ფორმატებისთვის რეალური (და არა ფორმალური) დატვირთვის, ფუნქციის, მნიშვნელობის მინიჭება.

საქართველოში არსებული კონფლიქტების პრევენციისა და მშვიდობის პერსპექტივების ძიება, პირველ რიგში, იმ ისტორიულ პერსპექტივაში უნდა ვეძებ-

ბოთ, რომელსაც ეფუძნება საკუთრივ აღნიშნული კონფლიქტები.

აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ისტორიის ფურცლები იძლევა ნაწილობრივ საშუალებას, დავაზუსტოთ, სად და როდის, ისტორიის რომელ მონაკვეთში დაუშვით შეცდომა, რა სახის, თუ რეალურად ჩვენს შეცდომასთან ერთად, სხვა რამ უდევს საფუძვლად აღნიშნულ კონფლიქტებს და იმ „ხაფანგს“, რომელშიც ჩვენ – ქართველები, აფხაზები და ოსები ერთად აღმოვჩნდით!

ტოპონიმ „აფხაზეთის“ გეოგრაფიული საზღვრები, საუკუნეების მანძილზე იცვლებოდა, უცხოური წყაროები აფხაზეთს ჯერ დასავლეთ საქართველოს, ხოლო მოგვიანებით, მთელს საქართველოსაც უწოდებდნენ. თანამედროვე აფხაზეთის ტერიტორია გაერთიანებულ ქართულ სამეფოში სამი საერისთავოს ტერიტორიით იყო წარმოდგენილი: აფხაზთა საერისთავოს, ცხუმის საერისთავოსა და ოდიშის საერისთავოს ერთი ნაწილით. შესაბამისად, აფხაზეთის ტერიტორია საუკუნეების მანძილზე არ იყო ერთიანი და ერთგვაროვანი მოსახლეობით დასახლებული. ისტორიული წყაროები ადასტურებენ, რომ აქ საუკუნეების მანძილზე ერთ სივრცეში, ერთად ცხოვრობდნენ ქართველები და აფხაზები.

საკუთრივ აფხაზთა ეთნოგენეზისის პრობლემა დღემდე აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს და არა მარტო ქართულ ისტორიოგრაფიაში, არამედ, ზოგადად¹. მიგვაჩნია, რომ ამ პრობლემის შესწავლა ქართველთა ეთნოგენეზის საკითხთან ერთად უნდა მოხდეს, რადგან დღეს სახეზე გვაქვს, ორი სხვადასხვა ეთნოფსიქოლოგიის ერი, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე ერთ გეოპოლიტიკურ სივრცეში, ერთი სახელმწიფოს, ერთი კულტურის შემქმნელი და მატარებელი ხალხები ვართ. შეუძლებელია, ვთქვათ, რომ ჩვენ გვერდიგვერდ ვცხოვრობდით. არა, ჩვენ ერთად ვცხოვრობდით, რამაც განაპირობა ის ფაქტი, რომ ჩვენ გვყავს აფხაზები ქართული გვარებით და პირიქით, ქართველები აფხაზური გვარებით².

1 ისტორიოგრაფიაში გამოთქმულია სამი მოსაზრება: მკვლევართა ერთი ნაწილი ფიქრობს, რომ თანამედროვე აფხაზები აფხაზეთის აბორიგენებია და მათი ეთნოგენეზი იქვე მოხდა. მეორე ნაწილის აზრით, ჩამოსახლებულნი არიან ჩრდილოეთ კავკასიიდან XVII საუკუნეში, ხოლო მესამე ნაწილის აზრით, ძველი აფხაზებისა და მოსული აფსუა ტომის ასიმილაციის საფუძველზე მოხდა ახალი ერის ეთნოგენეზი XVII-XIX საუკუნეებში. ჩვენ აღნიშნული მოსაზრებების განხილვას ვერ შევუდგებით, რადგან ეს სხვა საკითხია, შესაბამისად, მოკლედ ჩამოვყალიბებთ ჩვენეულ ვერსიას.

2 აფხაზთა ეთნოგენეზის და აფხაზეთის ისტორიის შესახებ იხილეთ: Д. Гулия. История Абхазии, т. I, Тифлис 1925; სიმონ ჯანაშია. არაბობა საქართველოში. შრომები, ტ. II. თბილისი. 1952; В. Анчабадзе. Из истории средневековой Абхазии (VI–XVIII вв.) Сухуми. 1959; III. Иналипа. Вопросы этнокультурной истории абхазов, Сухуми, 1976; М. Гунба. Абхазия в первом тысячелетии н.э. (социально-экономические и политические отношения), Сухуми, 1989; ჯემალ გამახარია. ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობათა ისტორიიდან, თბილისი. 1992; Дж. Гамахария, Б. Гогия. Абхазия – историческая область Грузии, Тбилиси 1997; ზურაბ პაპასქირი. აფხაზეთი- საქართველო. თბილისი, 1998; Мариам Лордкипанидзе. Абхазское царство. В книге: Разыскания по истории Абхазии/ Абхазия, Тб., 1999; ზურაბ პაპასქირი. „აფხაზეთის“ საკათალიკოსოს დაარსების საკითხისათვის, სტატიების კრებული: და აღმოცისკრდა საქართველო ნიკოფსიიდან დარუბანდამდე, თბილისი, 2009. გვ. 171-გვ. 183; ჯემალ გამახარია. აფხაზეთის/ საქართველო პოლიტიკური ისტორია (მოკლე სამეცნიერო ცნობა), თბილისი 2012. ზ. პაპასქირი. ნარკვევები თანამედროვე აფხაზეთის ისტორიული წარსულიდან, ტ. I თბილისი, 2004; ტ. II, თბილისი 2008. მარიამ ლორთქიფანიძე. აფხაზები და აფხაზეთი. მეორე შევსებული გამოცემა, თბილისი, 2012. და ა. შ. ცალკე თემა კოდორის ხეობა, რომელიც მთლიანად ქართველთა დასახლებული მხარეა და ოკუპირებულია აფხაზეთთან ერთად. დაწვრილებით იხილეთ: შოთა ვადაჭკორია. კოდორის ხეობის დილემა და ქართული

საგულისხმოა, რომ ქართველები მათ ყოველთვის ეთნონიმ „აფხაზით“ მოიხსენიებდნენ, მაგრამ, ამავე დროს, აფხაზების ჩამოთვლა ქართულ საისტორიო წყაროებში ქართველთა სხვა ჯგუფების გვერდით ხდებოდა. ამ მხრივ, საინტერესოა ისტორიკოსის ცნობა, რომელიც ქართველთა ლაშქრის დახასიათებისას წერს: „შემდგომად ამისა ჰერნი და კახნი. შემდგომად ქართველნი (ქართლელნი) და შემდგომად მესხნი და თორელნი, შავშ-კლარჯ-ტაოელნი, შემდგომად სომხითარნი; შემდგომად აფხაზნი და სუან-მეგრელ-გურიელნი თანა რაჭა-თაკურ-მარგველითურთ“³.

ნიშანდობლივია ის ფაქტიც, რომ გვიან ფეოდალური პერიოდის „ქართლის ცხოვრების“ ერთ-ერთი გადამწერი, იქ სადაც საუბარია მეფე ლაშა-გიორგიზე, ჩანართში მიუთითებს, რომ ლაშა „ითარგმნების აფსართა ენითა „ქუეყნის მანათობელად“⁴. აქ „აფხაზის“ ნაცვლად ჩნდება ეთნონიმი „აფსარი“ (აფხაზთა თვითსახელწოდება „აფსუა“-დან). მიჩნეულია, რომ ჩანართის ავტორის მიერ „აფხაზის“ ნაცვლად „აფსარის“ ხმარება შემთხვევითი არ იყო, რადგან, გვიან-ფეოდალურ პერიოდში, XVI-XVII სსდან, აფხაზის შინაარსი შეიცვალა. ისინი კულტურულად უკვე შეცვლილნი იყვნენ. ადრეული აფხაზები ქართული კულტურის ერთ-ერთი შემქმნელნი, კულტურულ-ისტორიული თვალსაზრისით, ქართველები იყვნენ. გვიანდელი აფხაზები კი ადრინდელი აფხაზებისგან განსხვავდებოდნენ, პირველრიგში, მათი ქრისტიანობისგან მიქცევის თვალსაზრისით. ადრინდელი აფხაზი თუ მინათმოქმედი და ქრისტიანი იყო, რომლისთვისაც ქართული კულტურა და ენა სისხლხორცეული გახლდათ, მოგვიანო პერიოდის აფხაზი წარმართი და მესაქონლეობის მიმდევარი გახლდათ, რაც, ძირითადად, ჩრდილოეთ კავკასიიდან მოსახლეობის ახალი მიგრაციული ნაკადების გადმოსვლის შედეგი იყო. ე.ი. აფხაზეთის მოსახლეობის გაუცხოება მას შემდეგ მოხდა, რაც მოსახლეობის დიდი ნაწილის ჩამოსახლება დაიწყო⁵ და ადგილობრივი მოსახლეობა სამეგრელოს, გურიასა და იმერეთს შეეფარა.

საქართველოს ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში მოსახლეობის მიგრაციასა და ახალი ყოფის ელემენტების შემოტანაზე მიუთითებს XVIII საუკუნის ქართველი ისტორიკოსი ვახუშტი ბაგრატიონი: „ხოლო ჟამებთა ამათ შინა იყო კირთება ოდიშს აფხაზთაგან“, ხოლო იერუსალიმის პატრიარქი დოსითეოსი (1669-1707) გულისტკივილით წერდა, რომ აფხაზებმა გაანადგურეს დადიანის სამფლობელო, „აიკლეს ეკლესიები და მონასტრები: მოქვი, ხოფი, ქიაჩი, ზუგდიდი და მთელი ქვეყანა დიოსკურიიდან ჰიპიუსამდე და ფაზისამდე“ (სოხუმიდან ცხენისწყლამდე და რიონამდე), ამასთან, „დადიანი ისეთი უმწეო იყო, რომ ძალა არ შესწევდა გაერეკა აფხაზები“. სხვა ადგილას ვახუშტი ბატო-

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აზრი (1993-2010), თბილისი, 2014.

3 ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი, წიგნში: ქართლი სცხოვრება, ტ. II. ტექსტი დადგენილი ყველაძირითადი ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ. თბ., 1959. გვ. 65.

4 ჟამთააღმწერელი, წიგნში ქართლის ცხოვრება, ტ. II. გვ. 151.

5 როლანდ თოფჩიშვილი. ქართველთა ეთნიკური ისტორია და საქართველოს ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მხარეები, <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3450/1/SaqartvelosIstoriulEtნოგრაფიულიSakitxebi.pdf>; ბოლონახვა 2019 წლის 15 დეკემბერი.

ნიშვილი წერს: „გარნა იყო ჭირი დიდი ოდიშს, ვითარცა აღვსწერეთ, და უმეტეს აფხაზთაგან, რამეთუ მოვიდოდიან ნავებითა და ჯმლებითა და სტყუევნიდიან, დაიპყრეს ვიდრე ეგრისის მდინარემდე და დაეშენებოდენ თვთ აფხაზნი და არლარა იყო დრანდას და მოქუს ეპისკოპოსნი“⁶.

რაც შეეხება მოსახლეობის აღწერის შედეგებს, ისევე როგორც მთლიანად საქართველო, აფხაზეთიც გამოირჩევა მრავალეროვნებით. ამ ისტორიული მხარის უადრესი დემოგრაფიული სტატისტიკა 1886 წლის საოჯახო სიებია, შედგენილია რუსეთის იმპერიის მიერ. აღიშნული სიების მიხედვით, ქუთაისის გუბერნიის სოხუმის ოკრუგში ცხოვრობდა 68,773 ადამიანი, მათგან 4 166 ქართველი (3 558 მეგრელი), 28 323 აფხაზი, 30 640 „სამურზაყანოელი“⁷, 149 ბერძენი, 1 090 სომეხი, 1 090 რუსი და 637 ესტონელი. სოხუმის ოკრუგის დაახ. 100 000-იანი მოსახლეობის 3,5%, 2% და 1,5%-ს შესაბამისად, შეადგენდნენ ბერძენები, რუსები და სომხები. რუსეთის დროებითი მთავრობის 1917 წლის აღწერით, რეგიონის სოფლის მცხოვრებთა 41,7% (54760) ქართველი და 30,4% (39 915) აფხაზი იყო.

1989 წლის მოსახლეობის საკავშირო აღწერის მიხედვით, აფხაზეთის ასსრ-ს ტერიტორიაზე ცხოვრობდა 525 061 ადამიანი, აქედან 239, 872 ქართველი, 93, 267 აფხაზი, 74, 913 რუსი, 76, 541 სომეხი, 14, 664 ბერძენი, ხოლო 2011 წლის აღწერით, რომელიც სეპარატისტულმა რეჟიმმა ჩაატარა, აფხაზეთში ცხოვრობს ორჯერ ნაკლები, ვიდრე 1992-1993 წლების ომამდე. სულ 240, 705 ადამიანი, მათშორის, 46, 367 ქართველი, 122, 069 აფხაზი, 22, 077 რუსი, 41,864 ქართველი და ა.შ. ამ სტატისტიკის უბრალო გადახედვაც კი ერთმნიშვნელოვნად მიუთითებს ქართული მოსახლეობის კატასტროფულად შემცირებაზე და აფხაზური მოსახლეობის „ხელოვნურ ზრდაზე“. ჩვენივე ინტერესებიდან გამომდინარე, რა თქმა უნდა, მივესალმებით აფხაზთა დემოგრაფიულ ზრდას, მაგრამ, თუ აფხაზთა რაოდენობა სწორია, მაშინ 1992-1993 წლების ომში ერთი აფხაზი მამაკაციც არ დაღუპულა და ომის შემდეგ საქმე გვაქვს დემოგრაფიულ აფეთქებასთან, ან ახალ „ჩამოსახლებასთან“.

განსხვავებული ისტორია გვაქვს სამხრეთ ოსეთთან მიმართებით. როგორ მოხდა ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის“ ფორმირება საქართველოში? როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოს ტერიტორიაზე უცხოტომელთა ჩამოსახლება ხანგრძლივი და საკმაოდ რთული პროცესი იყო და მას სხვადასხვა გარემოება განაპირობებდა. ჩამოსახლება ხდებოდა ქართველ მეფეთა მიერ თავდაცვით სტრუქტურებში ჩაბმისა და გადასახადების გაზრდის მიზნით, ადგილობრივ ფეოდალთა სურვილით ყმათა მოსამრავლებლად, ირანის შაჰებისა და ოსმალთა სულთნების, რუსი დიდ-მოხელეების გამიზნული პოლიტიკის წყალობით, საკუთარი ინიციატივით და სხვ.

6 ბატონიშვილი ვახუშტი. აღწერა სამეფო სასაქართველოსა. წიგნში: ქართლის ცხოვრება, ტ. IV. ტექსტი და დგენილი ყველა ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ. თბ., 1973. გვ. 845.

7 სამურზაყანოელების, ანუ გალის მუნიციპალიტეტისა და ოჩამჩირის ნაწილი მოსახლეობის არა ქართველებად და ცალკე „სამურზაყანოელებად“ ჩაწერა ღიად აფიქსირებს რუსეთის იმპერიის მცდელობას, სპეციალურად დაამახინჯონ დემოგრაფიული სურათი.

საქართველოს ტერიტორიაზე ჩამოსახლებულთა შორის, ჩრდილო კავკასიიდან ყველაზე დიდი რაოდენობით ოსები აღმოჩნდნენ. XIII-XIV საუკუნეებში ჩრდილო კავკასიაში მცხოვრებ ოსებს სერიოზული პრობლემები შეექმნათ, ჯერ მონღოლთა, შემდეგ თემურ-ლენგის გამანადგურებელი ლაშქრობების შედეგად. ისინი ჩრდილო კავკასიის დაბლობი ზოლიდან თანდათანობით გამოდევნეს ყაბარდოელებმა და მთლიანად მცირე მინიან და უნაყოფო მთებში აღმოჩნდნენ შემომწყვდეულნი⁸. ოსები მალევე განსახლდნენ დიგორის, ალაგირის, ქურთათისა და თავაურის ხეობებში, იმ მიწებზე, რომლებიც უწინ ვეინახებს, და, ნაწილობრივ, დვალეებს ეკავათ.

ოსეთსა და საქართველოს შორის საუკუნეების განმავლობაში ცხოვრობდნენ დვალეები. მათ ეკავათ დაახლოებით 500 კვ. კმ. ტერიტორიამდ. თერგის მარცხენა ნაპირიდან-არდონის სათავემდე, ნარ-მამისონის ქვაბულსა და ექვს (ზახას, ნარას, ზრამაგას, ზროგოს, ჟღელეს და კასრის) ხეობაში. დვალეთი (მოგვიანებით - მალრან-დვალეთი) ეკლესიურად ნიქოზელ ეპისკოპოსს ექვემდებარებოდა და ოდითგან ქართული სახელმწიფოს განუყოფელი ნაწილი იყო.

ოსების მოწოლის შედეგად დვალეების მნიშვნელოვანი ნაწილი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში - შიდა და ქვემო ქართლში, იმერეთში, რაჭასა და სხვა ადგილებში გადასახლდნენ, ხოლო, ვინც ადგილზე დარჩა, ასიმილირდნენ ოსურ მოსახლეობასთან, რადგან, შიდა ქართლში ოსების მიგრაცია, ძირითადად, დვალეთის გზით ხორციელდებოდა. დვალეების ასიმილაცია ოსების მიერ XV-XVI საუკუნეებიდან გააქტიურდა, მას შემდეგ, რაც ყაბარდოელებმა ისტორიული ალანეთის ტერიტორიები დაიკავეს და იქიდან ოსები გამოაძევეს.!

დვალეთის მთელი ტერიტორია რუსეთის ხელისუფლებამ 1859 წელს საქართველოს ჩამოართვა და ოსეთს (სინამდვილეში - რუსეთს) მიუერთა⁹.

XIX-ის დასაწყისიდან იწყება ოსთა მიგრაცია ფრონეს ხეობებში, მეჯუდას, ლეხურას, ქსნის ხეობებსა და სხვა დასახლებულ პუნქტებში. ისინი სარგებლობენ „ლეკიანობით“ განპირობებული მძიმე შედეგებით და იკავებენ ქართული მოსახლეობისგან დაცლილი თრიალეთის, ბორჯომ-ბაკურიანის, ძამას და თეძმის ხეობებს.

ის ფაქტი, რომ ოსები ამ ადგილებში დიდი ხნის მკვიდრები არ იყვნენ, იმითაც დასტურდება, რომ მოსახლეობის 1804 და 1817 წლების აღწერების მიხედვით, დავთრებში ისინი, ძირითადად, „ხიზნების“ კატეგორიაში არიან აღრიცხულნი, არ გააჩნიათ საკუთარი უძრავი და მოძრავი ქონება, ეწვეიან დღიურ ქირაზე შრომას, ხელისუფლებისაგან გათავისუფლებულნი არიან გადასახადებისგან და სხვ.

გადმოსახლებულთა უმრავლესობა მაშინვე ჩაერთო ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში, მაგალითად, მათ აქტიურად იყენებდა ერეკლე II თა-

8 ვახტანგი თონიშვილი. ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა ისტორიიდან, თბილისი. 1995. გვ. 12.

9 როლანდ თოფჩიშვილი. საქართველოში ოსთა ჩამოსახლება და შიდა ქართლის ეთნო ისტორიის საკითხები, გვ. 169.

ვდაცვითი ნაგებობების მშენებლობისას, მორიგე ჯარში და სხვ.

აღმოსავლეთ საქართველოში რუსული ხელისუფლების დამკვიდრების შემდეგ ეს პროცესი კიდევ უფრო საგრძნობი გახდა. იმიერკავკასიელი ოსებისთვის საქართველოსთან ურთიერთობა სისხლხორცეულად მნიშვნელოვანი იყო, რადგან, მათთვის აუცილებელ პროდუქტსა და ნივთებს, ქირაზე მუშაობით ისინი სწორედ აქ შოულობდნენ. მათი ნაწილი უკან ბრუნდებოდა, დიდი ნაწილი კი აქვე რჩებოდა სამუდამო საცხოვრებლად.

დაკავებულ ტერიტორიებზე ოსებმა მალევე დაიწყეს ქართული ტოპონიმების გადაკეთება ან შეცვლა, რასაც ხშირად მიზანმიმართული ხასიათი ჰქონდა. მაგ. ასე იქცა „ბრუტ-საბძელი“ – „ბურ-სამჯელად“, „ბაგინი“ – „ბაგიათად“, „დუდეთი“ – „დოდოთად“, „ხნე“ – „ხენედ“, „ბჟისხევი“ – „სბაიდონად“, „გიორგინმინდა“ – „ისაკყაუდ“, „წუნარი“ – „ხეთაგუროვოდ“¹⁰ და სხვ.

ოსების ნაწილმა თავი ძარცვა-რბევითა და ანიოკებითაც „გამოიჩინა“, რაც ქართული სტორიოგრაფიაში „ოსიანობის“ ტერმინით დამკვიდრდა.

ბარში ოსთა გადასახლება განსაკუთრებით ერმოლოვის მთავარმმართველობის დროს გახდა ინტენსიური. მათი გადასახლების პირობა, რუსეთისადმი ერთგულება და მძარცველებისგან სამხედრო გზის დაცვა იყო. სამაგიეროდ, ხელისუფლება მათ სხვა ხალხების შევიწროებისგან დაცვასა და ყაბარდოელთა სასარგებლოდ, მიწების გადასახადებიდან გათავისუფლებას ჰპირდებოდა¹¹.

1829–1830 წლებში ბარში სულ 23 ოსური სოფელი შეიქმნა, 1400–1450 კომლით. XIX ს. 10–20-იან წლებში ოსთა ბარში გადასახლება ნებაყოფლობით თუ კი ხორციელდებოდა, 30-იან წლებში მას რუსეთის ხელისუფლებამ იძულებითი ხასიათი მისცა¹².

1838 წლისთვის გორის მაზრაში 1573 ოსი ცხოვრობდა¹³, რაც მაზრის მთელი მოსახლეობის 5,03%-ს შეადგენდა. 1886 წლისთვის ოსების რიცხვი გორის მაზრაში, მეჯვრისხევის უბანზე (სოფ. ხურვალეთი, კოდი, ორჭოსანი, ჭარები, წინაგარა, სნეკვი და სხვ.) 7483-მდე გაიზარდა¹⁴, რამაც ქართული მოსახლეობის 37%-ი შეადგინა. რაც შეეხება ხიდისთავის უბანს (ტანას ხეობის სოფლები: ბობნევი, ბოშური, ღვედრეთი, დრე, იკვნევი, იფნარა, ორმოცი, წერეთი, ღვარები, ტუსრები და სხვ.) ოსების რაოდენობა 7377 კაცს ითვლიდა და ქართველების 33%-ს შეადგენდა¹⁵.

განსაკუთრებით გაიზარდა ოსი ეროვნების მოსახლეობის რიცხვი საქა-

10 კობა ხარაძე. ქართლში ტოპონიმთა გაყალბების წინააღმდეგ, კრებულში: „ოსთა საკითხი. გვ. 166–171.

11 ჩრდილო კავკასიის ხალხთა ისტორიის ნარკვევები, ზურაბ ანჩაბაძის რედაქციით, ნაკვეთი II. თბილისი, 1978. გვ. 27.

12 ჩრდილო კავკასიის ხალხთა ისტორიის ნარკვევები, ნაკვეთი II. გვ. 27–28.

13 სტატისტიკური მონაცემებით, 1838 წლისათვის გორის მაზრაში აღრიცხულია ორივე სქესის 24 581 ქართველი, 4595 სომეხი, 1573 ოსი და 504 ებრაელი, სულ 31 253 სული. იხილეთ: Сборник материалов для описания Тифлисской губернии, под ред. К. Л. Зиссермана, т. I, ч. I, Тифл., 1870, გვ. 62.

14 Свод статистических данных о населении Закавказского края извлечённых из посемейных списков 1886 г. Тифлиси 1893, гв. 49–50.

15 Свод статистических данных...56.

რთველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ. 1926–1939 წლებში ოსების რაოდენობა 35382 სულით გაიზარდა და 148680–ს მიაღწია. ეს იმდროს, როდესაც ხელისუფლების რეპრესიული პოლიტიკის შედეგად, ქართველების რაოდენობა მცირდებოდა. იგულისხმება საბჭოთა ხელისუფლებისთვის მიუღებელი ფენების – თავადაზნაურობის, სამღვდელოებისა და ინტელიგენციის ფიზიკური ლიკვიდაცია, ცოცხლად დარჩენილების გადასახლება და ემიგრაციაში განდევნა.

ხელისუფლების ინიციატივა, ოსთა მიგრაციასთან დაკავშირებით, ეხებოდა არა მხოლოდ ჩრდილო კავკასიიდან ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე, არამედ, დიდი და პატარა ლიახვის ხეობებიდან შიდა ქართლის სიღრმეში გადმოსახლებასაც. მაგალითად, 1932 წლის 8 მაისს საქართველოს სსრ სახკომსაბჭო იღებს გადაწყვეტილებას სამხრეთ–ოსეთიდან ტირიფონის ველზე მცირემინიანი გლეხების გადასახლებისა და მიწითა და საშენი მასალით მათი უზრუნველყოფის შესახებ¹⁶.

ზოგიერთი ოსი ავტორი შეგნებულად აყალბებდა და აყალბებს დოკუმენტებს და ცდილობს, საქართველოს ტერიტორიაზე რეალურად მცხოვრები ოსების რიცხვი ხელოვნურად კიდევ უფრო გაზარდოს. მაგ., პროფ. გ. თოგოშვილის, მ. ჯიოევის, კ. ფუხაევის, ლ. ჩიბიროვის ავტორობით და ამ უკანასკნელის რედაქციით, 1990 წელს ცხინვალში გამოცემულ სასწავლო სახელმძღვანელოში „სამხრეთ ოსების ისტორია“, ცხინვალში დაფიქსირებულია 1015 კომლი, მათ შორის, 44 კომლი ოსი. წყაროდ მითითებულია 1804 წლის აღწერა¹⁷.

რეალურად, 1804 წლის კამერალური აღწერის მიხედვით, ცხინვალში მითითებულია 182 კომლი. აქედან 41 კომლი ქართველია¹⁸, სომეხია – 116, ოსი – 12. ცალკეა მითითებული „ჟიდი“ – 6 კომლი და „კათოლიკე“ – 7 კომლი¹⁹. საბჭოთა და თანამედროვე ოს ისტორიკოსთა ნაწილი (თეიმურაზ ტადტაევი, ლუდვიგ ჩიბიროვი, კონსტანტინე ფუხაევი და სხვ.) ცდილობს ოსების საქართველოში ჩამოსახლების პროცესში მხოლოდ ხელისუფლების პოლიტიკური მიზნის ხაზგასმას, მცირე ერის (ამ შემთხვევაში, ოსების) დეეთნიზაციისა და ქართველებთან ასიმილაციის თვალსაზრისით, რომელიც ატარებდა ძალადობრივ, უხეშ და დისკრიმინაციულ ხასიათს და არაფერს ამბობს ამ პროცესში თვით ოსი მოსახლეობის მიზნებზე, სურვილსა და ინიციატივებზე. ასევე, ხელისუფლების შეგნებულ და მიზანმიმართულ პოლიტიკაზე რეგიონის განუვითარებლობის, ეკონომიკის ჩამორჩენილობისა და სტაგნაციის მიზნით²⁰.

16 საქართველოს ეროვნული არქივის ტერიტორიული ორგანო, გორის რაიონული არქივი, ფონდი 4, ანაწერი 1, საქმე 104, გვ. 7, 1932. შემდეგ გორის არქივი.

17 ჩიბიროვი ლუდვიგ, თოგოშვილი გიორგი, ჯიოევი მურატ, ფუხაევი კონსტანტინე. სამხრეთ ოსების ისტორია, პროფ. ლ. ჩიბიროვის რედაქციით. სასწავლო სახელმძღვანელო, ცხინვალი. 1990. გვ. 60.

18 აღსანიშნავია, რომ აღწერაში „ქართველი“ და „იმერელი“ ცალ-ცალკე გრაფაშია დაფიქსირებული.

19 გორის ისტორიულ–ეთნოგრაფიული მუზეუმი. 7486, აღწერა, გვ. 16. სტატისტიკური მონაცემები მოგვანოდა პროფ. სოსო ალიმბარაშვილმა.

20 Теимураз Тадтаев. Демографические процессы в пореформенный период в Южной Осетии

თუ 2008 წლამდე ზემოხსენებულ პროცესს შენიღბული ხასიათი ჰქონდა, ომის შემდეგ, რუსეთმა მიზანიმართულად, დაუფარავად და ძალადობრივი მეთოდებით დაიწყო ყოველივე ქართული კვალის ნაშლა ისტორიულ სამაჩაბლოში. აღნიშნულის შედეგად, ქართული მოსახლეობა მთლიანად გამოიდევნა ამ ტერიტორიებიდან, ხოლო, ოსური მნიშვნელოვნად შემცირდა.

2015 წელს ე.წ. სამხრეთ ოსეთის მიერ ჩატარებული ოფიციალური აღწერის მიხედვით, სოფ. დადიანეთში დარჩა 36 სული, მახიარეთში – 10, თოხთაში მხოლოდ – 2. სოფ. პავლიანთ-კარი – პავლითა გახდა, ქარჩოხი – კარწუხი, ჩიჩიანთ-კარი – ციხტიკაუ და ა.შ.²¹

ეს გახლავთ მოკლე, მაგრამ რეალურ-ისტორიულ წყაროებზე დაფუძნებული მიმოხილვა საქართველოს ისტორიულ რეგიონებში შექმნილი ვითარებისა. ჩვენი ვალია, ქართული მიწის, ამ ორ ძირძველ რეგიონში, დაუძლეველ პრობლემად წარმოჩენილი კონფლიქტის დასარეგულირებლად, იმ ახალი მექანიზმის შექმნა, რომელიც გამორცხავს ქართველთა, აფხაზთა და ოსთა, როგორც ეროვნული ნიადაგიდან მოწყვეტას, ასევე, მხოლოდ ეროვნული გამოცდილების „ნაჭუჭში“ ჩაკეტვას.

ფაქტია, დღემდე საქართველოში კონფლიქტის ტრანსფორმაციის სამშვიდობო პროცესში მონაწილეობენ და ჩართულნი არიან სახელმწიფო და არასახელმწიფო სტრუქტურები, მათი რაოდენობისა თუ მონაწილეობის სურვილის მიუხედავად, არ შეიძლება, ნორმალური ვუწოდოთ მდგომარეობას, როდესაც ინსტიტუციების დიდ ნაწილს, არსებული ფაქტობრივი ვითარების კრიტიკული გააზრების ნაცვლად, უყალიბდებათ თვითკმაყოფილების არასწორი განცდა და არსებული მდგომარეობის რეალური შეფასების შესაძლებლობა. დიდი ნაწილი, კომპეტენციის ხარისხზე რომ არაფერი ვთქვათ, არასაკმარისი რესურსისა და სუბიექტური ფაქტორებიდან გამომდინარე, სამშვიდობო პროცესის სრულფასოვან აქტორად ვერ ჩამოყალიბდა. მაგალითისათვის:

I. სახელმწიფო სახელისუფლებო, განსაკუთრებით, აღმასრულებელი და საკანონდებლო, მათ შორის ავტონომიური რესპუბლიკის დე-იურე მთავრობა და უმაღლესი საბჭო. მართალია, მათ აქვთ მოტივაცია, შინაგანი მოთხოვნილება, მაგრამ არასაკმარისია მათი სახელისუფლებო რესურსი, რომლის გარეშეც კონფლიქტის მოგვარება შეუძლებელია. წარმოადგენენ რა კონფლიქტის მონაწილე მხარეს (ხშირ შემთხვევაში, როგორც გუშინდელი საკუთარი „ერის ჯარისკაცები“, პერსონალურ დონეზეც), არ აქვთ თავისუფლების საკმარისი ხარისხი, მოკლებულნი არიან ადეკვატურ, ობიექტურ ინფორმაციულ არჩევანს შეფასებებში, გამოხატვის ფორმებში, ერიდებიან გაბედული, არაორდინალური ნაბიჯების გადადგმას. საერთაშორისო ორგანიზაციების იმედად და მათ მომლოდინედ ყოფნი, ვერ ახერხებენ, ხელი შეუწყონ უმნიშვნელოვანეს

(1861–1900 rr.), გვ. 205, 206. <https://cyberleninka.ru/article/v/demograficheskie-protsessy-v-poreformenny-period-v-yuzhnoy-osetii-1861-1900-gg>; ჩიბიროვი ლუდვიკ, თოგოშვილი გიორგი, ჯიოვეი მურატ, ფუხავეი კონსტანტინე. სამხრეთ ოსეთის ისტორია, გვ. 148–151; 165–168.

21 Итоги всеобщей переписи населения республики Южная Осетия 2015 года, Цхинвал 2015, გვ. 15–16, <http://ugostat.ru/wpcontent/uploads/2017/06/ItoqiperepisiRYUO.pdf>.

ინტეგრაციულ პროცესებს. ამ და სხვა გარემოებათა გამო, თუნდაც ბუნებრივის გათვალისწინებით, მათი სახელისუფლებო სტრუქტურების საქმიანობა ბოლომდე ეფექტიანი და სრულფასოვანი ვერ იქნება, რაც არამც და არამც არ ანთავისუფლებს სახელმწიფოს (ხელისუფლებას) კონფლიქტის რეგულირების პასუხისმგებლობისგან.

II. არასახელმწიფო საერთაშორისო ორგანიზაციები (გლობალური, რეგიონული) სამოქალაქო და არასამთავრობო სექტორი, მართალია, არ წარმოადგენენ მხარეს, ხასიათდებიან თავისუფლების შედარებით მაღალი ხარისხით, მათი ცოდნა, კონფლიქტურ რეგიონებში მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით, თვისებრივად აღემატება სხვებისას, მონაწილეობენ სხვადასხვა ფორმატის შეხვედრებში, დიალოგებში, პირველებმა შექმნეს თანამშრომლობის მაგალითები, მუშაობენ მშვიდობის, როგორც ღირებულებითი კატეგორიის კვლევის, მისი ღობირებისა თუ სხვა კუთხით. თუმცა, არცთუ იშვიათად, ფინანსური ინტერესებიდან გამომდინარე (ვგულისხმობთ არასამთავრობო ორგანიზაციებს), ხშირ შემთხვევაში, საკუთარ პრიორიტეტებს არგებენ გამოცხადებულ საგრანტო კონკურსის პრიორიტეტებს და „ექსპლუატაციას უწევენ კონფლიქტს“, უარეს შემთხვევაში, დამფუძნებელთა და სხვა სახელმწიფოთა ინტერესების გამომხატველად გვევლინებიან. მათ არ გააჩნიათ სახელისუფლებო რესურსი და, შეზღუდული შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, კონცენტრირებულნი არიან შედარებით ნაკლებ ან ლოკალურ პრობლემებზე, იძულებულნი არიან, მოემსახურონ „დამკვეთის“ პოლიტიკურ ნებას, შემოიფარგლონ მხოლოდ განწყობების გამოხატვით და ისეთი რეკომენდაციული ხასიათის საქმიანობით, რომელიც მორგებულია მათს ინტერესებზე და არ გააჩნია განხორციელების მექანიზმი პერსპექტივა.

ამის ზოგადი მიზეზია საქართველოს ისტორიის არ ცოდნადა ისტორიისადმი „თვალის გასწორების“ შიში, უფრო კონკრეტულად კი, ერთის მხრივ, შიდა ფაქტორი – ქვეყანაში პოლიტიკური კონკურენციის დაბალი დონე, ე.წ. ელიტების (არა მხოლოდ პოლიტიკური) სუსტი მობილობა, რაც გამოიხატება „შევარდნაძის ელიტის“ პორტირებით შემდგომ ხელისუფლებაში, მათი „იდუ-ური შეილები“, დესტრუქციული, მართვადი ძალების მიერ ოპოზიციური ველის მონოპოლიზების მცდელობით, პოლიტიკური დღის წესრიგის ფორმირებაში მათი გაუმართებლად მაღალი ჩართულობით...

მეორეს მხრივ, საგარეო ფაქტორი, არასახელმწიფოებრივი მიდგომიდან გამომდინარე, აფხაზეთის პრობლემასთან დაკავშირებით, სრულად არ და ვერ მოემსახურებოდა კონფლიქტის მოგვარებას. ვგულისხმობთ 1993 და 2008 წლის ომებში დამარცხების შემდეგ, საერთაშორისო თანამეგობრობის უპრეცედენტო მხარდაჭერას: საქართველოს მეგობართა ჯგუფისა (ე.წ. შევადნაძის ეპოქა) და ჟენევის ფორმატის (მ. სააკაშვილის ეპოქა) შექმნას, ასევე გაეროსა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერი რეზოლუციები, რომლებიც, არსებითად, ქვეყნის სასარგებლოდ კი არა, ძალაუფლების შენარჩუნებისთვის გამოიყენეს. შედეგად მივიღეთ დროში უსაზღვროდ განე-

ლილი პრობლემა, ე.წ. გაყინული კონფლიქტები და ქვეყნის ჩიხური მდგომარეობის, უიმედობის განცდა, რაც საზოგადოების ნიჭილისტური დამოკიდებულებისა და პარტნიორი ქვეყნებისადმი უსაზღვრო მადლიერების ნაცვლად, ევროსკეპტიციზმის საფუძველი გახდა.

ვფიქრობთ, ამა თუ იმ ორგანიზაციული სტრუქტურის (მათ შორის, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის, არსებული სახით, ტრანსფორმაციის გარეშე), ფუნქციონირება დაამკვიდრებს მხოლოდ იმ ნორმებს, რაც ფუნდამენტურად მიგვაჩნია მისი არსებობისა და ლეგიტიმაციისთვის. სხვაგვარი მიდგომა ხელს უშლის სამშვიდობო პროცესს, ინვესტს ყალბ მოლოდინს, რასაც თან ახლავს კონფლიქტის დარეგულირების მიმართ საფუძვლიანი იმედგაცრუება, რაც, თავის მხრივ, ჩვენი ქვეყნის მომავალთან, განსაკუთრებით ერთიანობის პროცესის წარმოდგენასთან დაკავშირებით, საზოგადოების ნიჭილისტურ განწყობებში ტრანსფორმირდება. ასეთი აპოლიტიკური რეალობა, რომელიც პრობლემისგან გაქცევას უფრო ჰგავს. ამ რეალობას თვალი უნდა გავუსწოროთ და მივხვდეთ, რომ ის სერიოზულ კორექტირებას მოითხოვს.

საკითხისადმი სისტემური მიდგომა გვაიძულებს, მოწყვეტოთ პირად ინტერესებს მორგებული ეს პრობლემატიკა პერსონებისა თუ ინსტიტუტების საქმიანობას და იგი, ეროვნულ – სახელმწიფოებრივ პრიორიტეტად და ქართული სახელმწიფოს შენების, მისი ერთიანობის ახალი გზის დასაწყისად გაქციოთ.

ამ მიზნის მისაღწევად აუცილებელია:

1. არსებული სტრუქტურების თვისებრივი გარდაქმნა;
2. გარდაქმნილი ინსტიტუციის მიერ, საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში, ქართველთა და აფხაზთა (მიუხედავად მათი მრავალსაუკუნოვანი თანაცხოვრებისა) წინააღმდეგ, გარედან ინსპირირებული კონფლიქტისა და ერთი მიწის შვილების ერთიანი სახელმწიფოს გაყოფის მცდელობის მიზეზების ახსნა;
3. კონფლიქტის მოგვარების საერთო, ვალიდური, პრაგმატული ინტერესების მიგნება, წინ წამოწევა და მათი აქტიური გამოყენება;
4. რეალური ვითარებიდან სასურველი მდგომარეობის შექმნა.

ასეთი უნივერსალური რესურსი შეიძლება გააჩნდეს სტრუქტურას, რომელიც:

- ორიენტირებულია, მეტიც, პასუხისმგებელია მომავალზე. მოწყვეტილია პოლიტიკური კონკურენციის არენას;
- არ აღიქმება კონფლიქტის მონაწილე პირდაპირ ან ირიბ მხარედ. ექნება, როგორც საზოგადოების, ასევე, ხელისუფლების მხრიდან ნდობისა და თავისუფლების მაღალი ხარისხი;
- უზრუნველყოფს უალტერნატივო სამშვიდობო ფორმატის ამგვარ ფორმირებას: სივრცე თავისუფალი, აკადემიური; სივრცეში საკომუნიკაციო ენა სამშვიდობოდიპლომატიური; დიალოგის საფუძველი სასწავლო, სამეცნიეროკვლევითი.

ეს ხელს შეუწყობს, უპირველეს ყოვლისა, კონფლიქტის საომარი ფაზის დასრულებას (მეოთხედ საუკუნეზე მეტია გასული) შემდგომ თაობაში, ომის სინდრომისა და დამნაშავეობის კომპლექსის განთავისუფალი, განათლებული, ინფორმაციული ცოდნისა და ანალიზის შესაძლებლობის მქონე ყველაზე ჯანსაღი ძალის – სტუდენტობის ჩართულობას პარტნიორული ურთიერთობების ჩამოყალიბების პროცესში;

– იქნება განსაკუთრებული, ეთნიკური, მენტალური და სოციალურ-კულტურული ფასეულობების შემაკავშირებელი, სახელმწიფოსგან ასოცირებადი აპოლიტიკური ორგანო – ინსტიტუცია, რომელიც ობიექტურობისგან დაცული შედეგების გამართლებას ყოველმხრივ დასაბუთებულ, ჭეშმარიტ მეცნიერულ აზრს დაუპირისპირებს.

– დასახელებულ და ყველა არსებულ სხვა აქტორზე მეტად, ერთადერთი ინსტიტუცია, რომელიც, ძირითადად, აკმაყოფილებს აღნიშნულ და სხვა აუცილებელ მოთხოვნებს, არი სუნივერსიტეტი. საუბარია არა ზოგადად, არამედ, სახელისუფლებო რესურსის მფლობელ სახელმწიფო უნივერსიტეტთან, მხოლოდ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტზე, რომელზედაც უარყოფითად აისახა კონფლიქტი და, ქვეყნის მსგავსად, ისიც ორ არასრულფასოვან ნაწილად გაყო, დროებით მოსწყვიტა თავის ისტორიულ ფესვებს;

– უნივერსიტეტს, რომელიც „ჭვრეტს საკუთარ ბედს სახელმწიფოს მთლიანობის ბედში, ასხივოსნებს მას განმანათლებლური მიზანდასახულობის ძალით“²² (და მისი – უნივერსიტეტის იდეა ემთხვევა სახელმწიფოს ინტერესს, სწორედ მას, ერთადერთს, შესწევს ძალა, 30 წლიანი არსებული მოჯადოებული წრიდან გამოსასვლელად, სრულიად ახალი მიდგომით იქცეს მედიატორად. მეტიც, დასვას სწორი დიაგნოზი, სხვა ინსტიტუციებისგან განსხვავებით, შედეგისა და მიზეზთან ბრძოლის ნაცვლად, დაადგინოს კონფლიქტის წარმოქმნის საფუძველი და იქცეს მისი მოგვარების რეალურ წყაროდ. ამ მიზნით, თავისსავე წიაღში შექმნას თვისებრივად ახალი საგანმანათლებლო სივრცე: სამეცნიერო კვლევითი პლატფორმა, რა თქმა უნდა, მის ნაწილთან, ფუძესთან აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან ერთად. დროსთან თავსებადობითა და მარტივი წესით – არა ჩვენი, არამედ ჩვენს წინააღმდეგ წარმოებულ ომში, ჩვენი მონაწილეობის გულწრფელი მონაწილეობით, უსარგებლო კრიტიკისა და ყველაზე ძვირფასი – ღირსების გრძნობის შეულახავად, ორივე მხარისთვის პრაგმატული, სასარგებლო, ნებაყოფლობითი ურთიერთობით (სახელმწიფო და არასამთავრობო სტრუქტურების, საერთაშორისო თანამეგობრობის აქტიური ჩართულობით), დაამკვიდროს: – ის ელემენტარული ჭეშმარიტება, რომ აფხაზთა (ასევე, ოსთა) მშვიდობიანი შემოსვლა ზოგადქართულ პოლიტიკურ სივრცეში, ანუ ჩვენი ერთიანობა იყო არა მერკანტილური ინტერესებისა და დაპყრობის შედეგი, არამედ, ქართველთა და აფხაზთა კულტურული მრავალფეროვნების, ეთნიკური, რელიგიური, პოლიტიკური და სხვა საერთო ფასეულობების მქონე ორი ერის ნდობით აღვსილი სახელმწიფოებ-

22 K. Jaspers, Die Idee der Universität, გვ. 9.

რივი გაერთიანება. ისტორიულ წყაროებსა და სამეცნიერო ლიტერატურაში, აფხაზეთი (ასევე, ე.წ. სამხრეთ ოსეთი) მუდამ ქართულ სამყაროს მიეკუთვნებოდა და როგორც უძველესი დროიდან, აფხაზთა და ქართველთა (ასევე, ქართველთა და ოსთა) წინაპრებით დასახლებული ტერიტორია, უწყვეტად შედიოდა ქართული სახელმწიფოს შემადგენლობაში, მეტიც, აფხაზთა სამეფო ფეოდალური საქართველოს პოლიტიკური გაერთიანების საფუძველი გახდა. XI საუკუნიდან ერთიანი საქართველოს მეფეების ტიტულატურაშიც კი მოიხსენიება „მეფე აფხაზთა“ („მეფე აფხაზთა, ქართველთა, რანთა და კახთა, შირვანშა და შაჰანშა“ და სხვა);

– რადიკალური ცვლილებების დაწყებიდან დღემდე, არსებული საგანგებო მდგომარეობის გათვალისწინებით, ქართული სახელმწიფოსა და მისი დამფუძნებელი ხალხების, ერთი მიწის შვილების – ქართველისა და აფხაზის თანაცხოვრების განვლილი გზის აღწერას, აფხაზეთში მათი გაუცხოებისა და ურთიერთდაპირისპირების რეალური მიზეზების გაანალიზებას, შეფასებას (შუამავლების გარეშე). ერთად განსაზღვრას – „ვინ ვართ? სად ვართ? საით მივდივართ?“ – ხელახლა გააზრებას, რომ ეთნიკური სხვაობის მიუხედავად, აფხაზებს კულტურულად და სულიერად, არ ჰყავთ უფრო ახლობელიერი, ვიდრე, ქართველები. მეტიც, აფხაზეთი არასოდეს ყოფილა საქართველოს გარეშე და საქართველო უაფხაზეთოდ. სხვა ბუნებრივ, ადამიანურ საწყისებსა და ჩვენს შორის არსებულ იდუმალ კავშირებზე რომ არაფერი ვთქვათ, ფაქტია: მხოლოდ ქართველს არა აქვს გაუცხოება აფხაზეთში (ანალოგიურად, ე.წ. სამხრეთ ოსეთში) აფხაზები (ოსები) ცხოვრობდნენ ქართველებთან ერთად და მხოლოდ ქართველი და აფხაზი (ოსი) ხალხის ერთიანობაში ინარჩუნებდა აფხაზეთი (ე.წ. სამხრეთ ოსეთი) თავის ეთნიკურ ისტორიულ სივრცეს, აფხაზი (და ოსი) საკუთარ სახეს და იდენტობას.

– ქართულ-აფხაზური (ქართულ-ოსური) შემდგომი ურთერთობებისთვის საფუძვლის – სამშვიდობო პოლიტიკის გასატარებლად, შესაბამისი განწყობის შექმნის წინაპირობას. კერძოდ, სასიცოცხლოდ აუცილებელი ეროვნებათშორისი თანხმობის, საზოგადოებრივი კონსენსუსისა და კონსოლიდაციის საერთო პლატფორმის მოძიება, რომელიც ყველა არსებულ წინააღმდეგობაზე მაღლა იდგება, მისცემს საშუალებას ქართველებსა და აფხაზებს, განსხვავებების მიუხედავად, ფასეულობათა თავსებადობით დაძლიონ გათიშულობა და თავი აღიქვან მთავარ ამოცანაზე ორიენტირებულ ერთიან ორგანიზმად. შეიმუშაონ სამხედრო ძალის გამოუყენებლობის ერთობლივი დოკუმენტი, რომელიც უნდობლობის, სამხედრო ძალადობაზე და ამგვარი ძალადობისთვის მზადებაზე საფრთხის შეგრძნებას მოხსნის და ქართულ-აფხაზური რეალური რეინტეგრაციის პროცესის დაწყების მთავარ ფაქტორად იქცევა;

– დეფინიციების – თავისუფლების, ერთიანი სახელმწიფოს, საერთო სახელმწიფოს, სუვერენიტეტის, უსაფრთხოების, კულტურული თვითმყოფადობის სწორი ეროვნული ფენომენის გათანამედროვეებულ გაგებას, დროის – გლობალური პროცესის პერიფერიაზე მიღევად სახელმწიფო წარმონაქმნად

ქცევის საფრთხის შეჩერებას, საერთო მიზნების პროგნოზირებას, საზოგადოებებს შორის კონსენსუსის, კონსოლიდაციის პლატფორმითა და ერთმანეთის საჭიროებათა – ურთიერთგანპირობებულობის პრინციპის დაცვით, გათიშულობის დაძლევის, პროვინციულ – ეთნიკურ აზროვნებაზე მოქალაქეობრივ-სახელმწიფოებრივი პრიმატის მიღწევა და სამშობლოს მსახურების ახალი შესაძლებლობების გაჩენას;

– კვანძის გახსნის ახლებურ მცდელობას, გარე დესტრუქციულმა აქტორებმა რომ შეკრეს, შიდა სახელისუფლებო და სხვა პირად ინტერესს მორგებულ ძალებზე დაყრდნობით, მთავარ კითხვაზე პასუხის გაცემას: **სად არის ბალანსი ქართველებისა და აფხაზების (ასევე, ოსების) ინტერესთა შორის? დღევანდელ სამოქმედო სივრცეში ეროვნული იდენტობის შენარჩუნება რამდენადაა შესაძლებელი აფხაზისათვის (ასევე, ოსისათვის) მოჩვენებითი დამოუკიდებლობის პირობებში, მით უფრო, რამდენად კავშირშია ე.წ. დამოუკიდებლობა რეალურ თავისუფლებასთან? არის თუ არა აფხაზი ერის (ასევე, ოსთა) ერთადერთი ხსნა სასიცოცხლო სივრცის გაფართოება და სამოქმედო არეალის გაზრდა?** ვგულისხმობთ, ისტორიულად არსებული ქართულ-აფხაზური (ასევე, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის) ბუნებრივი საცხოვრისის იმ სივრცეში რეინტეგრაციას, სადაც აღარ იარესებებენ დაყოფისა თუ დაპირისპირების ხაზები და მის ცივილიზებულ სამყაროს ნაწილად გარდაქმნას – ქართველებთან ერთად, რაც ერთიანი, ეფექტიანი და სამართლიანი სახელმწიფოს შექმნის საფუძველი იქნება;

– სრულიად ახალი, მსოფლმხედველობრივი და გარემოპირობების შესაბამისი კონცეფციის გენერირებას, მისი მოქმედების სფეროს, გეოგრაფიული არეალის (სივრცის), პარტნიორებისა (ქვეყნის შიგნითა და ქვეყნის გარეთ) და დაინტერესებულ პირთა ქსელის განსაზღვრას. ერთიანი კონცეფციის ჩამოყალიბებას, რომლის მიზანია, მოემსახუროს ჩვენს საერთო – ქართულ-აფხაზურ (ქართულ-ოსურ) ინტერესს, რომლის განხორციელება შესაძლებელია გეოპოლიტიკური ცენტრების, პოლიტიკური სისტემების, ქვეყნების, სოციალური ჯგუფების ინტერესების იდენტიფიცირებით, დაახლოებითა და ჩვენს საერთო სახელმწიფოებრივ ინტერესებთან თანხვედრით;

– ქართველი და აფხაზი ხალხების აზროვნებაში პარადიგმულ ცვლილებებს, ცნობილი ტრაგიკული მოვლენების შემდგომ გაჩენილი განსხვავებებისა და წინააღმდეგობების, კულტურულ-მენტალური გაუცხოების აღმოფხვრას. არსებული გათიშულობის პოზიტიური – კონსტრუქციული განწყობით შეცვლას. ქართულ-აფხაზური (ასევე, ოსებთან) სამომავლო თანაცხოვრებისათვის ჩვენი საზოგადოებების მომზადების ხელშეწყობას. ერთიანობის პოსტულატიდან გამომდინარე, პასუხს კითხვაზე: რა გზით მივდივართ და ვისი ნების აღმსრულებლები ვართ?! საერთო ისტორიულ მეხსიერებაზე დაყრდნობით, ერთ მთავარ ამოცანაზე – ეროვნული თვითმყოფადობის გადარჩენაზე ორიენტირებულ ორგანიზმად ქცევას;

- საერთო ქართულ-აფხაზური უნივერსიტეტის ხელოვნური გაყოფის-სოხუმის სახელმწიფო და აფხაზეთის უნივერსიტეტებად, პროცესისა და დამდგარი შედეგით გამოწვეული წინამდებებების საერთო ძალისხმევით დაძლევის, მათ შემდგომ ჯანსაღ (პრინციპით - მსგავსი იკურნება მსგავსით), არადომინანტურ ურთიერთობებს. რაც, მოგვცემს საშუალებას, აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი გავხადოთ ევროპული საგანმანათლებლო სივრცის ნაწილი;

- პასიური ლიდერისა და უნივერსიტეტებიდან საერთაშორისო მასშტაბის სამშვიდობო ინიციატივების არგახმოვანებით დამდგარი რეალობის უკეთესით შეცვლას. აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (სოხუმი) და სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (თბილისი) ინსტიტუციების რეინტეგრაციას, სამშვიდობო პროცესის დემოკრატიზაციას, როგორც საგარეო ისე საშინაო პოლიტიკურ ფორმატებში, ახალგაზრდული ვერსიის შექმნას, საგანმანათლებლო კომპონენტების გაძლიერებასა და ქართულ-აფხაზური (ასევე, ქართულ-ოსური) ეროვნული ორგანიზმის მოვლა-პატრონობას;

- საგანმანათლებლო ფორმატის ჩამოყალიბებით, საერთო გამოწვევებისა და საფრთხეების მოხსნის, ინტერესების თანხვედრის იმ ახალი სისტემების შექმნას, რომელიც უნივერსიტეტს, მორალურ-ინტელექტუალური ფუნქციის შეძენასთან ერთად, აფხაზეთში (ასევე ცხინვალის რეგიონში, ე.წ. სამხრეთ ოსეთში), მცხოვრები მოსახლეობის განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ჯგუფებს გაუხსნის ხარისხიან განათლებაზე ხელმისაწვდომობას, წარმატებისა და შემოქმედებითი თვითრეალიზაციისთვის საჭირო ცოდნის შეძენასა და ხედვის ჩამოყალიბებას;

- ქართველი და აფხაზი (ასევე, ოსი) მეცნიერ-მკვლევარების, განსაკუთრებით საზოგადოებრივი პროცესის მთავარი სულის ჩამდგმელი, პოლიტიკური თუ სოციალური ცვლილებების ავანგარდის - სტუდენტი-ახალგაზრდობის შეზღუდული შესაძლებლობების გადალახვის, განსხვავებული, ცოდნაზე ორიენტირებული, გარემო პირობების გაუმჯობესებით, თაობათა ახალ ღირებულებებზე აღზრდის, სააზროვნო ველის გაფართოების, ჯანსაღი და განსხვავებული ინფორმაციული რესურსის შექმნას. სამოქმედო არეალის გაზრდის მიზნით, მათ ინტეგრაციას ევროპულ საგანმანათლებლო და მსოფლიო სამეცნიერო სივრცეში; განათლების, როგორც უმნიშვნელოვანესი ფასეულობის, გაცნობიერებას. ნობელის პრემიის ლაურეატის (მშვიდობის დარგში) ნელსონ მანდელას მოსაზრების - „განათლება - ეს არის ყველაზე ძლიერი იარაღი, რომლითაც მსოფლიოს შეცვლა შეგვიძლია“ - გათავისებასა და ცხოვრებისეულ დევიზად ქცევას.

- ერთიანი საგანმანათლებლო სივრცის სრულფასოვანი ნევრობის რეალური განცდისა და თანაარსებობის პრინციპების ჩამოყალიბებას, ერთობლივი სამშვიდობო ღონისძიებების, მშვიდობის დიპლომატიების/ელჩების მომზადებასა და სხვა ტრადიციების დამკვიდრებას. მშვიდობის სწავლებისა

და კონფლიქტოლოგიის, როგორც სამეცნიერო დისციპლინის განვითარებას, მათ სისტემურ და მეცნიერულ დონეზე კვლევას, კონფლიქტების გამომწვევი მიზეზების შესწავლას, მონაწილე მხარეების და მათი ინტერესების დადგენას, შესაძლო თანხვედრას და ა.შ.;

– უნივერსიტეტების რეალურ გარდაქმნას, რათა კონფლიქტის (რომელსაც არასოდეს ჰქონია ეთნიკური ხასიათი) გადაწყვეტის მომხრეთაგან, იქცნენ აფხაზეთის (ე.წ. სამხრეთ ოსეთის) დანარჩენს აქართველოსთან და საქართველოს ცივილიზებულ სამყაროსთან შემაკავშირებელი ფუნქციის მქონე, ჰარმონიული ურთიერთობისა და თანამშრომლობის ინსტიტუციურად ძლიერ, სისტემურად გამართულ უნიკალურ გზად, გასაღებად და ხიდად – ჩვენი ბედისწერის მსგავსად, რომელსაც ორი საყრდენი – ნაპირი გააჩნია, ერთი – სოხუმი, აფხაზეთის უნივერსიტეტი, მეორე – თბილისი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, უნდა ამოქმედდეს მსოფლიო ნესრიგის განმსაზღვრელ ინსტრუმენტთაგან ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი – „რბილი ძალის“ პოლიტიკის გატარების სრულიად ახალი საშუალება: „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობებისა და დიპლომატიის ახალი სახეობა. განვმეორდებით და ვიტყვით, რომ ეს არის კონცეფცია, რომელიც უნივერსიტეტისა და დიპლომატიის არსის მოდერნიზაციის შედეგად ქმნის ახალ თვისობრიობას, დღემდე მოქმედი სახელმწიფო და არასამთავრობო სტრუქტურებისაგან განსხვავებით, ებრძვის კონფლიქტის არა შედეგს და მიზეზს, არამედ ამ მიზეზის სუბსტანციას/პირველმიზეზს. მისი მეცნიერული გააზრებით, რეალურად გამოიმუშავებს მშვიდობის შენების ახალ მეთოდს და ქართულ-აფხაზური (ქართულ-ოსური) თანაცხოვრების, დღემდე აუმოქმედებელ უმთავრეს მოდელად მოგვევლინება. საუნივერსიტეტო დიპლომატია არის ის არსებითი, დღემდე გამოუყენებელი რესურსი და ინსტრუმენტი, რომელიც მოემსახურება მშვიდობის შენების, ქართულ-აფხაზური (და არამხოლოდ) ნდობის აღდგენის, განწყობის შეცვლისა და მშვიდობიანი თანაცხოვრების პროცესს.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატია“, ამასთანავე, ხელს შეუწყობს და შექმნის დამატებით შესაძლებლობას, განხორციელდეს:

– ერთი ფუძის ორი კერის – აფხაზეთის უნივერსიტეტისა (ქ. სოხუმი) და სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (თბილისი, ერთიანი საქართველოს დედაქალაქი) რეინტეგრაცია ინსტიტუციურ დონეზე. ერთ-ერთი მთავარი მიზანი: უნივერსიტეტმა შეასრულოს „მზიდი კონსტრუქციის“ როლი, ქართველისა და აფხაზის ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდენტობისა და თვითმყოფადობის ეროვნული ფენომენის თვითრეგულირების უნარის შენარჩუნება – განმტკიცებაში;

– გამოვხატოთ ჩვენი გულწრფელი მაღლიერება საერთაშორისო თანამეგობრობისა და პარტნიორი სახელმწიფოების მიმართ, იმ უპრეცედენტო მხა-

რდაქერისა და თანადგომისათვის, რაც ახლო წარსულში, სამწუხაროდ, საკუთარ (პირად) ინტერესებს მოარგეს და მოიმსახურეს წარსულმა ხელისუფლებებმა;

აფხაზეთის დანარჩენ საქართველოსთან „ხიდჩატეხილობის“ დაძლევის, აფხაზთა თავის ეროვნული იდენტობის შენარჩუნებისა და საზოგადოებრივი განწყობის შეცვლის მიზნით, მოვიძიოთ თემები, რომლებიც კი არ გვყოფს, არამედ გვაერთიანებს. მსგავსი თემატიკით დაიტვირთოს არსებული (ე.წ. ჟენევის) და შეიქმნას ახალი პროტექციონისტული პოლიტიკის საერთაშორისო ფორმატი. უპირველეს ყოვლისა, პროგრესულად მოაზროვნე, ახალი დროის საზოგადოების, მშვიდობისმოყვარე თავისუფალი თაობის – ახალგაზრდული მიმართულებით. რაზეც მზაობას გამოხატავს საქართველოს მეგობარი რამდენიმე ქვეყანა;

– საუნივერსიტეტო, თავისუფალი აკადემიური სივრცის ნაწილი და სამშვიდობო პროცესის მონაწილე გახდეს კონფლიქტით დაინტერესებული ყველა სუბიექტი, ვგულისხმობთ: საქართველოს მთავრობას, აფხაზეთის დე-ფაქტო და დე-იურე ხელისუფლებებს, სამოქალაქო საზოგადოებას (მათ შორის ქართულსა და აფხაზურს), სასულიერო, არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციებს, რომელთა მონაწილეობა კონფლიქტის დარეგულირების აუცილებელი პირობაა. ისინი, სისტემური და კოორდინირებული საქმიანობით, შეძლებენ, ერთად მოემსახურონ (და არა ცალ-ცალკე მოიმსახურონ) კონფლიქტის რეალური დარეგულირების მშვიდობიან პროცესს;

– სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (თბილისში), როგორც ინსტიტუცია, მიზანმიმართულად დაუბრუნდეს თავის ისტორიულ ფესვებს, მის ორგანულ ნაწილს – აფხაზეთის უნივერსიტეტს (სოხუმში), ორგანიზაციულად, პირველ ეტაპზე, თუნდაც ფილიალის სახით. რეინტეგრაციისკენ მიმართული აღნიშნული შეუქცევადი პროცესი, წარსულისგან განსხვავებით, როცა უნივერსიტეტის (სოხუმი) ქართულ-აფხაზურ ნაწილებად გაყოფა ქართული სახელმწიფოს (ერთიანი ქართულ-აფხაზური სივრცის) დროებითი გაყოფის ერთ-ერთ ძირითად მაპროვოცირებელ ფაქტორად იქცა, შექმნის წინაპირობას: უნივერსიტეტების გაერთიანებით, „შემოვუძღვეთ“ აფხაზეთის უნივერსიტეტს ერთიან ქართულ და ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცეში, შემდგომ, აფხაზის სამოქმედო სივრცისა და არეალის გაზრდით – აფხაზეთს (ასევე, ოსსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთს) საქართველოს სივრცეში. დავეხმაროთ ერთმანეთს აღვადგინოთ არსებული, ან შევქმნათ საერთო საარსებო სივრცე – გარემო და ვაქციოთ იგი, ერთიან სრულფასოვან ქვეყნად, ცივილიზებული სამყაროს ნაწილად;

– ქართული სახელმწიფოს უმაღლესმა ხელისუფალმა დეკლარირების დონეზე გამოხატოს მზაობა – „დააკმაყოფილოს“ რუსეთის ფედერაციის მიერ საერთაშორისო თანამეგობრობაზე თავსმოხვეული მოთხოვნა-საქართველომ გააფორმოს ხელშეკრულება აფხაზეთში ომის განუახლებლობისა და ძალის

გამოუყენებლობის შესახებ. მიდგომა გამართლებული და სამართლებრივადაც მისაღებია, მხოლოდ მაშინ, როდესაც მხარეებად გამოვლენ, ბუნებრივია, არა საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი – საქართველოს მთავრობა და ოკუპირებული აფხაზეთის ე.წ. ხელისუფლება (რაც, რეალურად აფხაზეთის აღიარების ტოლფასია), არამედ, საქართველოში აფხაზეთის დე-ფაქტო (სოხუმი) და აფხაზეთის დე-იურე (თბილისი) ხელისუფლებები. აუცილებლობის შემთხვევაში, შესაძლებელია, აფხაზეთის დე-იურე ხელისუფალი – დევნილობაში მყოფი აფხაზეთის ა/რ მთავრობა (თბილისი), აღიჭურვოს შესაბამისი, დამატებითი, თუნდაც დროებითი სტატუსით. მიდგომა „გააცოხლებს თემას“ და შეაჩერებს კონფლიქტის ფორმალური ინტერნაციონალიზაციის შედეგად, საქართველოს კონტექსტიდან აფხაზეთის ამოვარდნას, ანუ დააჩქარებს უკუპროცესს – საქართველოში (ერთიან სივრცეში) აფხაზეთის მობრუნების დინამიკას;

– ეფექტიანად ავამოქმედოთ ეკონომიკური ბერკეტები, მაქსიმალურად გამოვიყენოთ აშშ-სა და ევროკავშირის მხარდაჭერა, მათ შორის, თავისუფალი ვაჭრობის სფეროში. მოვახდინოთ განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის ფორმირება, ისე რომ აღნიშნულმა სივრცემ მოიცვას ქვეყნის ორი ადმინისტრაციულად მოსაზღვრე ტერიტორიული ერთეული – აფხაზეთისა და სამეგრელო-ზემო სვანეთის ნაწილი (ზუგდიდი – გალის მონაკვეთი). ერთობლივი საქმიანობისა და საერთაშორისო თანამეგობრობასთან კონსტრუქციული თანამშრომლობის მიზნით, დაფუძნდეს შესაბამისი მმართველობითი სტრუქტურა – ქართულ-აფხაზური შერეული ადმინისტრაცია, საერთაშორისო გარანტიებით. აშშ-ისა და რუსეთის ფედერაციის განსხვავებული პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესების გათვალისწინებისა და მათი შესაძლო თანხვედრისთვის, აღნიშნული სივრცის, როგორც საქართველოს ერთიანი ეკონომიკური კომპლექსის, ნაწილად იქცეს ანაკლიის პორტი და „რკინიგზა“. საქართველოს რეინტეგრაციის აღნიშნული მოდელი, ქვეყნისა და რეგიონის განსაკუთრებულ გეოსტრატეგიულ – სივრცობრივ შესაძლებლობებთან ერთად, შეიძლება რეგიონის – სამხრეთ კავკასიის (ევროპასა და აზიას შორის დამაკავშირებელი ხიდი) ახალ დემოკრატიულ – სამშვიდობო სივრცედ ფორმირების მოდელად იქცეს;

– მსოფლიომ ახლებურად გაიცნოს და შეიცნოს საქართველო – პრობლემურიდან პროგნოზირებად სახელმწიფოდ გარდაქმნასა და მისი სივრცითი მთლიანობის აღდგენაში დაინახოს საკუთარი საჭიროება და აუცილებლობა. ჩვენი გამოცდილება (მაგალითი) რეგიონში ძირითად აქტორებს – ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და, ზოგადად, საერთაშორისო თანამეგობრობას, რუსეთის ფედერაციისა და თურქეთის ჩათვლით, საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, დაანახებს მათ საქართველოს ერთიანობის საჭიროებას და გაუჩენს ქართული სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი რესურსის – გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური მდგომარეობის გამოყენების აუცილებლობას.

რაც, შეიძლება, საკმარის მოტივაციად იქცეს და გადაიზარდოს კონკრეტულ ქმედებაში – რუსეთმა შეაჩეროს ე.წ. ბორდერიზაცია და დაიწყოს რეალური დეოკუპაციის შეუქცევადი პროცესი: პირველე ტაპზე (უახლოეს მომავალში), აფხაზეთის მიმართულებით – კოდორის ხეობა. ხოლო, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის მიმართულებით – ახალგორის რაიონი და რამდენიმე სოფელი დაუბრუნდეს ერთიან ქართულ სივრცეს.

ჩვენი ხედვის რეალიზაცია საქართველოს მისცემს საშუალებას, პრობლემურიდან პროგრესულ ქვეყნად გარდაქმნასთან ერთად, იქცეს ერთ–ერთ აქტიურ გეოსტრატეგიულ მოთამაშედ, შეიძინოს რეალური – საერთაშორისო ფუნქცია და დაუბრუნდეს საკუთარი განვითარების ვექტორს („იხ. ნიგნის მეორე თავი – „**საქართველო სარჩევანი**“, გვ. 239), **შექმნას საკუთარი, ქართული ნაციონალური ბრენდი**. ამასთანავე, მიეცეს პოლიტიკური შეფასება გასული საუკუნის 90–იანი წლებიდან დღემდე საქართველოში განხორციელებულ მნიშვნელოვან მოვლენებს, ზოგადად კონფლიქტებსა და დესტრუქციული ძალების: ქვეყნის გარედან საკუთარ ინტერესს მორგებული „გონიერი მტრის“, ქვეყნის შიგნით „უგუნური მოყვარისა“ და ყალბი ელიტის ანტისახელმწიფოებრივ ქმედებებს, გავარკვიოთ „თუ რა გვჭირს“, „რა სენით ვართ შეპყრობილნი“ (დაავადებულნი) და გამოსავალი ყოველთვის ჩვენგან შორსა და მიუწვდომლის წიაღის ნაცვლად, ჩვენშივე – ქვეყნის შიგნით, საკუთარი წარმოდგენებისა და რეალობის შეუსაბამობაში ვეძებთ.

„საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ ეგიდით შექმნილი ახალი ფორმატი, ორი ყველაზე ახლობელი ერის შვილებს დაგვეხმარება იმის გარკვევაში, „თუ რა გვჭირს, რა სენით ვართ შეპყრობილნი (დაავადებულნი)“ და მოგვამზადებს ჩვენი ერთობისთვის. გვაჩვენებს, რომ გამოსავალი არა ჩვენგან შორს, არამედ, ჩვენშივეა, იგი არ არის დაფარული, ეს ჩვენ ვართ დაფარულნი და ორმა ძმამ – ქართველმა და აფხაზმა (ასევე, ქართველმა და ოსმა), გამოსავალი კონფლიქტის მაპროვოცირებელი ძალების გარეშე, საკუთარი ჯანსაღი წარმოდგენებისა და რეალობის შესაბამისობაში უნდა ვეძებოთ. სწორი არჩევანით, ერთად განვსაზღვროთ ახალი მიზანი, დავასაბუთოთ მისი საჭიროება, ერთიანობის სარგებლიანობა, სისტემური მიდგომით ჩამოვაყალიბოთ მსოფლმხედველობისა და გარემო პირობების შესაბამისი, თანამიმდევრული მოქმედების ერთიანი პროგრამა. მიზნის მიღწევის სხვა დანარჩენი მცდელობა, როგორც დღემდე განცალკევებული „ერთიან ინტერესს მოკლებული“, მომავალშიც არაეფექტიანი იქნება, არა თუ დაგვაცილებს პრობლემის (თავსმოხვეული კონფლიქტის) გადანეყვეტას, არამედ გაგვიჩენს ახალ საფრთხეებს.

აღნიშნული ფაქტი განაპირობებს ჩვენს მზაობასა და ღიაობას საკითხით დაინტერესებულთა დისკუსიისთვის. ამდენად, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი არა თუ გაურბის პრობლემას, პირიქით, ისტორიული პასუხისმგებლობიდან გამომდინარე, ცდილობს, მოემსახუროს მშვიდობას, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოდის საერთაშორისო მასშტაბის ინიციატივებით,

ქმნის საქართველოში მშვიდობის კვლევების აკადემიურ, შესაფერის სასწავლო და კვლევითი გარემოს, ამყარებს ჯანსაღ ურთიერთობებს სოხუმთან და დგამს კონკრეტულ ნაბიჯებს. მაგალითისთვის, ხელისუფლების მხარდაჭერით: თავისთავად საუნივერსიტეტო სივრცეში დააფუძნა „სამშვიდობო განათლების კვლევითი ცენტრი,“ რამდენიმე მიმართულებით:

I. კონფლიქტოლოგია და რეგიონული პოლიტიკა;

II. აფხაზეთის კვლევები;

III. საუნივერსიტეტო დიპლომატია.

ცენტრი უახლოეს მომავალში ჩამოყალიბდება სისტემურად გამართულ, ინსტიტუციურად ძლიერ საერთაშორისო სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციად, თავისი ფილიალებით – სამეგრელოში (ქ. ზუგდიდი), რომელიც ესაზღვრება აფხაზეთს და რომელზეც გადის სახმელეთო გზა სოხუმიდან თბილისამდე, ასევე, აჭარაში (ქ. ბათუმი), რომელიც ზღვით ესაზღვრება აფხაზეთს (ავტონომიური რესპუბლიკა – ავტონომიურ რესპუბლიკას) და სადაც ცხოვრობს 2 000-ზე მეტი ეთნიკურად აფხაზი ოჯახი (მუჰაჯირობის დროიდან). ცენტრი, აფხაზი და ოსი მეცნიერ-მკვლევარების, ახალგაზრდებისა და საერთაშორისო პარტნიორების ჩართულობით, შეისწავლის და გააანალიზებს არა მარტო საქართველოში არსებულ კონფლიქტებს, მათს ფსიქოლოგიურ, გეოპოლიტიკურ, პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და ეკოლოგიურ თუ მათთან დაკავშირებულ სხვა გლობალურ საკითხებს, არამედ, სამხრეთ კავკასიასა და ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე გამოცდილებას, კვლევით და საგანმანათლებლო ნაწილში კონკრეტული პრობლემემატიკის, აკადემიური თემების გარდა, თვისებრივად იცვლება მიდგომები, სწავლების შინაარსი, იგეგმება მშვიდობის კვლევების მოდულების, ახალი საგნების, მიმართულებებისა და სასწავლო-კვლევითი დისციპლინისთვის დამახასიათებელი აკადემიური პრაქტიკის დანერგვა, კონკრეტულ სამეცნიერო საკითხებზე ფოკუსირება, სახელმწიფოსთვის ფუნდამენტური პროგრამების შემუშავება-შეთავაზება, რაც ხელს შეუწყობს მშვიდობასა და ნდობაზე ორიენტირებული პოლიტიკის ჩამოყალიბების შესაძლებლობას.

უნივერსიტეტმა, რომელმაც გაიზიარა მშვიდობის ფენომენის სასიცოცხლო მნიშვნელობა, ფართოდ გაუღო კარი კონფლიქტების მოგვარებით დაინტერესებულ ყველა სუბიექტს, როგორც არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლებს, ასევე, მაღალი რეპუტაციის მქონე, სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე მოღვაწეებს, ქართველი და აფხაზი თუ სხვა ეროვნების იმ წარმომადგენლებს, რომლებიც, შინაგანი მოთხოვნილებისა და მათ ხელთ არსებული რესურსის მიუხედავად, სამშვიდობო პროცესის ნაწილად არ ან ვერ იქცნენ. ამით იქმნება ახალი რეალობა, შიდა და გარე რესურსების მაქსიმალური მობილიზების, ეთნიკური, ეთნოპოლიტიკური თუ სხვა ტიპის კონფლიქტების მონესრიგების, სამშვიდობო განათლების, სწავლების საბაზო, აკადემიურ, სამეცნიერო კვლევით სივრცე-გარემოს ჩამოყალიბების, უნივერსიტეტის ინტე-

ლექტურალურ, კულტურულ-საგანმანათლებლო და სულიერი ცხოვრების რეგიონულ საუნივერსიტეტო ცენტრად სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (შემდგომში – აფხაზეთის უნივერსიტეტთან ერთად) ჩამოყალიბების წინაპირობები (სასტარტო გარემო). ფაქტია, პოლიტიკური რეალიზმიდან გამომდინარე, პერსპექტივის გათვალისწინებით, აღნიშნულ მიდგომებში ბევრად მეტი რეალობაა, ხოლო მომავალში – მიმზიდველობა. ამდენად, შეცდომა იქნებოდა იმ შესაძლებლობის, ახალი რესურსის – „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ ხელიდან გაშვება, ლოგიკურად რომ ამთლიანებს აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტს, საქართველოს აბორიგენ მოსახლეობას (ქართველებსა და აფხაზებს), მათს წარსულს, აწმყოსა და მომავალს.

დასკვნა

ყველა ერისა თუ ქვეყნის ცხოვრებაში დგება ჟამი, როდესაც სწორი სტრატეგიული ამოცანისა და მისი სარეალიზაციო რესურსების მოძიებიდან გამომდინარე, სახელმწიფოებრივი მიზნის მიღწევის ახალი პროექტის შეთავაზება ეროვნული რწმენის დაბრუნებას ნიშნავს. ქართველსა და აფხაზს (ასევე, ოსს) დღეს სწორედ მსგავსი ისტორიული ჟამი დაუდგა. შეცდომა იქნებოდა ამ შესაძლებლობების ხელიდან გაშვება. ის სწორი არჩევანია, მეტიც, ჩვენი ბედისწერაა!

ავტორის ღრმა რწმენით, საუნივერსიტეტო დიპლომატია არა გარდამავალი, არამედ, ზოგადქართული იდეა – საშუალება, საერთაშორისო ურთიერთობის ახალი ფორმა და დიპლომატიის ახალი სახეობაა. ანუ, ის ახალი კონცეფციაა, რომელიც საუნივერსიტეტო, თავისუფალ აკადემიურ სივრცეში (ვგულისხმობთ აფხაზეთისა და სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტებს) ქმნის ახალ პლატფორმას, აერთიანებს ყველა არსებული ინსტიტუციის რესურსებსა და დიპლომატიის სახეობებს ერთი საერთო მიზნის მისაღწევად და არა თუ იმსახურებს ან ახანგრძლივებს კონფლიქტს, არამედ, ემსახურება მის მშვიდობიან მოგვარებას. „საუნივერსიტეტო დიპლომატიას“ აქვს საკმარისი რესურსი, იქცეს მშვიდობის სწავლების იმ მეთოდად, რომელიც ქართულ სახელმწიფოს გაუჩენს დამატებით შესაძლებლობას გლობალური, რეგიონული და ნაციონალური ინტერესების მორიგებით:

I. სამოქმედო არეალის გაზრდით დააჩქაროს და უზრუნველყოს ახალი სამშვიდობო სივრცის (ვგულისხმობთ, არა მხოლოდ ქართულ, არამედ სამხრეთ კავკასიურს) ფორმირება;

II. დაარეგულიროს ერთიანობის ხელის შემშლელი შიდა ეთნიკური, ეთნოპოლიტიკური, პოლიტიკური და რეგიონში სახელმწიფოთაშორისი კონფლიქტები;

III. ერთმანეთის „შეუბღალავად და დაუმონებლად“ შექმნას ქართულ-აფხაზური (ასევე, ქართულ-ოსური) თანაცხოვრების, დღემდე აუმოქმედებელი ერთიანი მოდელი. იგი, სხვა პოლიტიკური და სოციალური აქტორების მსგავსად, ბუნებრივად ვერ იქნება მოჩვენებითი პატრიოტიზმითა და ყალბი პოლიტიკით, კერძო კაპიტალის დაგროვებაზე და უცხო ქვეყნის ძალებსა თუ ხელოვნურად დაყოფილი მხარეების ინტერესებზე ორიენტირებული, არ გააგრძელებს ჩვენი მთავარი ტრაგედიით კონფლიქტებით მანიპულირებას (როგორც ხშირად დღემდე ხდება), მისი უმთავრესი პოსტულატი არის და იქნება აკადემიური პასუხისმგებლობით სახელმწიფოს მსახურება.

წარმოდგენილი სახით აღნიშნულმა კონცეფციამ, რომლის მნიშვნელობა სცილდება ქვეყნის საზღვრებს, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და საქართველოში აკრედიტებულ დიპლომატიურ კორპუსთან, ასევე, ისრაელის, ევროპის რამდენიმე ქვეყნისა და თურქეთის აკადემიურ წრეებში (უნივერ-

სიტყვები, საისტორიო საზოგადოებები, სამეცნიერო-ანალიტიკური ცენტრები) გამოიწვია დიდი ინტერესი. მეტიც, მიმდინარეობს ამ ქართული და, იმავდროულად, გლობალური პროექტის რეალიზაციაში მათი ჩართვის აქტიური პროცესი. სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში „საუნივერსიტეტო დიპლომატია“ ახალ სასწავლო კურსად ჩამოყალიბდა, შეიქმნა სამეცნიერო-ქართულ-ინგლისურ-რუსული სამაგისტრო პროგრამა და აკრედიტაციის პროცესის შემდგომ, როგორც არა ლოკალური, არამედ, ზოგადად, სამშვიდობო პროცესის ინპლემენტაციის რეალისტურ-ინოვაციური მეთოდი.

– „ქართული მოდელი“, დაინერგება მსოფლიოს წამყვან უნივერსიტეტებში. აღნიშნულისა თუ სხვა მოსაზრებებიდან გამომდინარე, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან ერთად) თანამიმდევრულად შეიძენს სამშვიდობო განათლების რეგიონული – საუნივერსიტეტო ცენტრის ფუნქციას და, მხარდაჭერის შემთხვევაში, პრობლემის დრამატიზების ნაცვლად, გააჩენს რწმენას, რომლის შედეგად გაჩნდება ერთგვარი ინტელექტუალური ნდობა ამ წიგნში ნახსენები ღირებულებებისადმი, რამაც საბოლოოდ უნდა გამოიწვიოს საზოგადოების მიერ მისი საკრალური იდეალებისადმი ჯანსაღი რწმენის განახლება და განმტკიცება.

ვფიქრობთ, აუცილებელია სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, მისი მთავარი სამოქმედო ხაზის – „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ დღევანდელი და ხვალისდელი პოტენციური შესაძლებლობების მნიშვნელობის (ღირებულების) გააზრება. ქართული სახელმწიფოსა და საერთაშორისო თანამეგობრობის ერთობლივი ძალისხმევით, უნდა შეიქმნას ახალი თავისუფალი „სივრცე“, სადაც სააზროვნო ველი და სამეცნიერო ენა იქნება არა ანტაგონისტური, არამედ, აკადემიური და დიპლომატიური, მარად ცოცხალი და უნიკალური თავისებურებებით.

დადგა დრო, უკეთ გაისარჯოს ქართული და აფხაზური (ასევე, ოსური) გონი და გავიაზროთ, რომ:

– ხელისუფლების დამოკიდებულება სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტისადმი – ეს არის აფხაზეთის პრობლემატიკისადმი მთელი ქართული საზოგადოების დამოკიდებულების ყველაზე ფაქიზი ინდიკატორი. აფხაზეთის (ასევე, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის) პრობლემატიკისადმი დამოკიდებულება – ეს არის დამოკიდებულება ერთიანი ქართული სახელმწიფოსადმი. ამდენად, ცხადია, უნივერსიტეტის წარმატება-ქართული სახელმწიფოს წარმატებაა;

– ერთი ფუძიდან აღმოცენებული ორი – აფხაზეთისა და სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტები, სტრატეგიული მნიშვნელობის ის უნიკალური კერებია, რომელთა ფუნქციონირება, ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად, კვლავაც არასრულფასოვანი იქნება. ჩვენი სურვილი – ერთად შევიმუშავოთ უნივერსიტეტების სტრატეგიული, მსოფლმხედველობრივი და გარემოპირობების შესაბამისი ერთობლივი სამოქმედო გეგმა, ეს არის არა გარიგება, არამედ ჩვენი დღემდე აუმოქმედებელი რესურსის აქტივობათა ერთობლიობის გამოყენების შესაძლებლობა, რომელიც შეესაბამება ქართველისა და აფხაზის

ეროვნულ – სახელმწიფოებრივ ინტერესებს და ხელს შეუწყობს მშვიდობიანი თანაცხოვრების შეუქცევად პროცესს. გამოსავალი არის, იგი არ არის დაფარული, მთავარია, ჩვენ არ ვიყოთ დაფარულები. თუ რომელიმე „მეგობარს“ სხვაგვარად წარმოუდგენია, ჩვენ მათ იმედებს ვერ გავამართლებთ!

– ევროპულ არჩევანთან ერთად, რეალური და უმოკლესი გზა – ვემსახუროთ სამშობლოს, მის ერთიანობას, დავიცვათ ჩვენი – ქართველებისა და აფხაზების (ასევე, ოსების) ეროვნული თვითმყოფადობა, იდენტობა, გავაჩინოთ ჩვენი – უნივერსიტეტისა და ქვეყნის – საქართველოს დამატებითი საჭიროება და აუცილებლობა, გადის „საუნივერსიტეტო დიპლომატიის“ პრინციპების დამკვიდრებასა და მის ერთ-ერთ ძირითად განმახორციელებელზე – სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტზე.

მჯერა, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, აფხაზეთის უნივერსიტეტთან ერთად, სწორედ ის კერაა, რომელიც ლოგიკურად ამთლიანებს წარსულს, აწმყოსა და მომავალს, აცნობიერებს თავის პასუხისმგებლობას, ესმის სამშობლოს ხმა, ვალშია მასთან და მზად არის, განსაკუთრებული ეროვნული ვალდებულებიდან გამომდინარე, საზოგადოების, ხელისუფლებისა და საერთაშორისო თანამეგობრობის მხრიდან, რწმუნებულობით აღჭურვის შემთხვევაში, აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან ერთად, მოამზადოს ქართულ-აფხაზური (ასევე, ქართულ-ოსური) საზოგადოება ჩვენი ურთიერთობისთვის – ერთობისთვის, ამ მიზნით იმოქმედოს და მოემსახუროს ისეთი მოდელის შექმნას, რომელიც უზრუნველყოფს მშვიდობის გააზრების აუცილებლობის, თვითგანახლების, კონფლიქტების დარეგულირებისა და საყოველთაო მშვიდობის შენებას.

ყველა იდეას, მათ შორის ჩვენსას, რომელსაც ცხოვრება თავად სრულყოფს, ბუნებრივია, გამოუჩნდებიან მომხრეები და კრიტიკოსებიც. სამშობლოს უპირველესობისა და მშვიდობის პრინციპიდან გამომდინარე, მაღლიერების გრძნობით მივიღებთ და გავითვალისწინებთ ყველა კონსტრუქციულ შენიშვნას, მოსაზრებას, რეკომენდაციას...

1. გამოყენებული აბრევიატურების/ტერმინების განმარტება:

1. პარადიგმა – იდეათა და შეხედულებათა ერთობლიობა, რომლის სა-ფუძველზე განისაზღვრება თემის ირგვლივ არსებული ცოდნის მოცულობა, საკვლევი პრობლემის ბუნება, კვლევის შესაფერისი მეთოდების არჩევა, შედეგების ანალიზისა და ინტერპრეტაციის გზები.

2. სივრცე – ფრიდრიხ რატცელი წერს, რომ ყოველ სივრცეს თავისი პოლიტიკური მნიშვნელობა და ღირებულება აქვს და დამოკიდებულია ისეთ დიდ პოლიტიკურ-გეოგრაფიულ ფაქტორებზე, როგორებიცაა მდებარეობა, განფენილობა და საზღვარი. გეოგრაფიული მდებარეობა არის მუდმივა მიწისა, რომელიც ისტორიის განვითარებას განაპირობებს. დედამიწის გარკვეულ ადგილას არსებული სახელმწიფოები და მცხოვრები ხალხები, ამ ადგილის გავლენას ისტორიის მანძილზე გამუდმებით განიცდიან. მთავარი ფაქტორია ზედაპირიც. შემდეგ მოდის საზღვრის ცნება, ნიადაგის ტიპის, მორწყვის, მაგრამ აგრეთვე დანარჩენ მიწასთან, მიმდებარე ზღვებთან და დაუსახლებელ მიწებთან ურთიერთობა.

3. SWOT – ანალიზი არის სტრატეგიული დაგეგმვის მეთოდი, რომელიც მოიცავს ორგანიზაციის შიდა და გარე გარემოს ფაქტორების იდენტიფიცირებას და მათ ოთხ კატეგორიად დაყოფას: სიძლიერე, სისუსტეები, შესაძლებლობები, საფრთხეები;

4. GAP – ანალიზი არის გათვლების (პროგნოზირების) ანალიზი (პროგნოზებს და ფაქტობრივ მონაცემებს შორის განსხვავებების პოვნა, მათი მიზეზების დიაგნოსტიკა და აუცილებელი მაკორექტირებელი ქმედებების სქემის შედგენა).

5. PEST – ანალიზი არის მარკეტინგის ინსტრუმენტი, რომელიც მიზნად ისახავს არსებულ გარემოში პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და ტექნოლოგიური ასპექტების იდენტიფიცირებას, რომლებიც გავლენას ახდენენ ორგანიზაციაზე.

ბიბლიოგრაფია:

1.1. ქართულენოვანი ლიტერატურა:

1. აგათია სქოლასტიკოსი. გეორგიკა, ტ. III. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, ბერძნული ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტება დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა. ტფილისი, 1936.
2. ანთიმოზ ივერიელი. დიდაქეები და სხვა თხზულებები (რიდერი) რიდერი მომზადდა სსიპ-შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით, ფუნდამენტური კვლევებისათვის სახელმწიფო სამეცნიერო გრანტის (№ FR/454/2-170/13) ფარგლებში. https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty_humanities/antimuslverieliRideri.pdf ბოლო ნახვა – 2020 წლის 11 ივნისი;
3. ასურელ მოღვაწეთა ცხოვრების წიგნთა ძველი რედაქციები, ტექსტი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ. თბილისი, 1955;
4. ბატონიშვილი ვახუშტი. აღწერა სამეფოსა საქართველოსა. ქართლის ცხოვრება. ტ. IV. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ. თბილისი, 1973;
5. ბერძენიშვილი ნიკო., ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარების მთავარი ხაზი. თეზისები, თბილისი. მეცნიერება, 1964;
6. ბული ჰედლი., ანარქიული საზოგადოება; ნესრიგის საკითხი მსოფლიო პოლიტიკაში, მთარგმნელი გიორგი ხელაშვილი. თბილისი, 2003.
7. გაგუა ვლადიმერ., ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, თბილისი 1979;
8. გაგუა ვლადიმერ., ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, თბილისი 1979;
9. გამახარია ჯემალ., აფხაზეთის (საქართველო) პოლიტიკური ისტორია (მოკლე სამეცნიერო ცნობა), თბილისი 2012.
10. გამსახურდია სვიმონ., სწავლა-განათლება ძველ საქართველოში. თბილისი. 1975;
11. გიორგი მცირე. ცხოვრება გიორგი მთაწმინდელისა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ივანე ლოლაშვილმა. თბილისი. 1994;
12. გიულმამედოვი მ., ქართველთა შორი სწერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება და აზერბაიჯანის ქართველობა, თბ., 1984;
13. დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი. წიგნში ქართლის ცხოვრება, ტ. I. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს.ყაუხჩიშვილის მიერ. თბ., 1955;
14. ვადაჭკორია შოთა., კოდორის ხეობის დილემა და ქართული საზოგა-

- დოებრივ – პოლიტიკური აზრი (1993–2010), თბილისი, 2014;
15. ზაქარაძე ლალი., უნივერსიტეტის მისია. წიგნში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია, წიგნში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია. კრებული რედაქტორები: მიტროპოლიტი გრიგოლი (ბერბიჭაშვილი), უდო რაინჭოლდ იეკი და თენგიზ ირემაძე. თბ., 2018;
  16. თავაძე გიორგი., უნივერსიტეტების წარმოშობა შუა საუკუნეებში. წიგნში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია, წიგნში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია. კრებული რედაქტორები: მიტროპოლიტი გრიგოლი (ბერბიჭაშვილი), უდო რაინჭოლდ იეკი და თენგიზ ირემაძე. თბ., 2018;
  17. თევზაძე გურამ., შუა საუკუნეების ფილოსოფიის ისტორია. თბ., 1996;
  18. თემისტიოსის სიტყვები, გეორგიკა, ტ. I. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, ბერძნული ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტება დაურთო სიმონყაუხჩიშვილმა, ტფ. 1934;
  19. თოფჩიშვილი როლანდ., საქართველოში ოსთა ჩამოსახლება და შიდა ქართლის ეთნოისტორიის საკითხები. თბილისი, 1997;
  20. თოფჩიშვილი როლანდ., ქართველთა ეთნიკური ისტორია და საქართველოს ისტორიულ ეთნოგრაფიული მხარეები, <http://dspace.npl-g.gov.ge/bitstream/1234/3450/1/Saqartvel-osIstoriulEtnografiuliSakitxebi.pdf>; ბოლო ნახვა 2020 წლის 15 დეკემბერი;
  21. ივანე ჯავახიშვილი ტირანიის სამსჯავროს წინაშე – დოკუმენტები და მასალები (XX საუკუნის 20–30-იანი წლები). კონდრატევეშჩინა საქართველოში (1930 წლის 13–17 დეკემბერი), გამოსაცემად მოამზადეს, შესავალი წერილი და კომენტარები დაურთეს პროფ. მერაბ ვაჩნაძემ და პროფ. ვახტანგ გურულმა, თბილისი, 2004;
  22. ითონიშვილი ვახტანგ., ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა ისტორიიდან, თბილისი. 1995;
  23. იოანე საბანისძე. წამება წმიდისა მოწამე აბოსი. ძველი ქართული ტექსტი ახალ ქართულზე თარგმნა ედიშერ ჭელიძემ. საეკლესიო ბიბლიოთეკა. ტ. I. თბილისი, 2008;
  24. იოვანე საბანისძე. აბოს წამება (წამება წმიდისა და ნეტარისა მოწამისა ქრისტესისა ჰაბოხსი, რომელი იწამა ქართლსა შინა, ქალაქსა ტფილისს, ჴელითა სარკინოზთაჲთა, გამოთქმული იოვანე, ძისა საბანისი. ბრძანებითა ქრისტეს მიერ სამოელ ქართლისა კათალიკოზისაჲთა), <http://www.allgeo.org/index.php/ka/838-2019-04-13-12-10-14>
  25. ისაპერსი კარლ., უნივერსიტეტის იდეა, <http://socium.ge/index.php/articles/education/60-2012-08-07-20-16-19?fbclid=IwAR2c2jDCwx-B5lVrED1f7WaoDNy95Z5hrAd2zf5RdAlY8WUilZdQHd9jDGEM>
  26. კობა ხარაძე. ქართლში ტოპონიმთა გაცალბების წინააღმდეგ, კრებული: „ოსთა საკითხი; თბილისი, 1996.

27. ლორთქიფანიძე მარიამ., აფხაზები და აფხაზეთი. მეორე შევსებული გამოცემა, თბილისი, 2012;
28. მალაზონია დავით., XIX საუკუნის ქართული საისტორიო აზრი ერის ნიშნების კლასიფიკაციის შესახებ, მეცნიერებისა და საზოგადოების განვითარების ფონდი. პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტი“, N3 (26), 2006;
29. მეტრეველი როინ., დავით IV აღმაშენებელი, ეპოქის სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკურ-კულტურული ისტორიის მიმოხილვა. თბ., 1986;
30. მეტრეველი როინ., ღვანლისა და წამების გვირგვინით შემკული. ივანე ჯავახიშვილი – 130. წიგნში: საისტორიო ნარკვევები, თბილისი, 2009;
31. მერკვილაძე დავით., ასურელი მამაები და მეუდაბნოება, თბილისი, 2005.
32. ნუცუბიძე შალვა. კრიტიკული ნარკვევები. თბილისი, 1965;
33. პაპასქირი ზურაბ., ნარკვევები თანამედროვე აფხაზეთის ისტორიულ წარსულზე, ნაწილი I, თბილისი, 2004; ნაწილი II. თბილისი 2007;
34. პაპასქირი, ზურაბ., „აფხაზეთის“ საკათალიკოსოს დაარსების საკითხისათვის, სტატიების კრებული: და აღმოცისკრდა საქართველო ნიკოფსიიდან დარუბანდამდე, თბილისი, 2009; გვ. 171– 183;
35. პაპასქირი ზურაბ., აფხაზეთი საქართველოა, თბილისი, 1998.
36. პაპასქირი ზურაბ., და აღმოცისკრდა საქართველო ნიკოფსიიდან დარუბანდამდე, თბილისი, 2009.
37. პროკლე დიადოხოსი, პლატონური ფილოსოფოსი. „კავშირნი ღვთისმეტყუელებითნი“. თარგმანი და განმარტება იოანე პეტრინისა. ხელნაწერის ფაქსიმილური გამოცემა, I ტომი. რედაქტორ გამომცემელი დამანა მელიქიშვილი, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. თბილისი, 2016;
38. ჟამთააღმწერელი, წიგნში: ქართლის ცხოვრება, ტ. II. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ. თბილისი, 1959;
39. სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი – ცნობარი. სერიის რედაქტორი მარინე ჩიტაშვილი. თბილისი, 2004;
40. სულხან – საბა ორბელიანი. სიბრძნე სიცრუისა. თბილისი. 1970;
41. უდო რაინჰოლდ იეკი. ალექსანდრიის პროექტი და მისი შედეგები. მუზეიონი, როგორც ინტერკულტურული ცოდნის ცენტრი, წიგნში: თანამედროვე უნივერსიტეტის მისია. კრებული რედაქტორები: მიტროპოლიტი გრიგოლი (ბერბიჭაშვილი), უდო რაინჰოლდ იეკი და თენგიზ ირემაძე. თბილისი, 2018;
42. უნმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქის ილია მეორის საშობაო ეპისტოლე <http://patriarchate.ge/geo/2007-2/> ბოლონახვა – 2020 წლის 11 ივნისი;

43. ფირალიშვილი ზაზა., ნაციონალიზმი და განმანათლებლობა, საზოგადოება და ევროპული ღირებულებები, თბილისი, 2007.
44. ქავთარია მიხეილ., ანტონ პირველის ეპისტოლარული მემკვიდრეობა, XVIII საუკუნის ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიიდან, თბილისი, 1977;
45. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, თანამედროვეთა მოგონებები, შემდგენელი ლ. ნანიტაშვილი. თბილისი, 2004;
46. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, პროსოგრაფიული ბაზა, <https://society.iliauni.edu.ge/>
47. ქიქოძე მანანა., ვახტანგ VI – ის სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობა (პოლიტიკურ – ეკონომიკური და სოციალურ – კულტურული საქმიანობა), თბილისი, 1988;
48. შათირიშვილი ზაზა., უნივერსიტეტის იდეა: ორი პარადიგმა. სერია „ევროპული ძიებანი“; სტატიების კრებული – 2006. ქართული საზოგადოება და ევროპული ღირებულებები. თბილისი, 2007;
49. შატბერდის კრებული X საუკუნისა, გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა და ელ. გიუნაშვილმა თბილისი, 1979.
50. ჩიბიროვი ლუდვიგ, თოგოშვილი გიორგი, ჯიოევი მურატ, ფუხაევი კონსტანტინე. სამხრეთ ოსების ისტორია, პროფ. ლ. ჩიბიროვის რედაქციით. სასწავლო სახელმძღვანელო, ცხინვალი. 1990;
51. ჩიკვაიძე ალექსანდრე. პოლიტიკური ჭადრაკი. სამი სხვადასხვა ქვეყნის ელჩის თვალით. თბილისი. 2004;
52. ჩიკვაიძე ალექსანდრე. ჭიპაშვილი ჰამლეტ., დიპლომატიის სამზარეულო. თბილისი. 2008;
53. ჩიქოვანი ნინო., რელიგია და კულტურა სამხრეთ კავკასიაში, თბილისი, 2006.
54. ჩრდილო კავკასიის ხალხთა ისტორიის ნარკვევები, ზურაბ ანჩაბაძის რედაქციით, ნაკვეთი II. თბილისი, 1978;
55. ჩრდილო კავკასიის ხალხთა ისტორიის ნარკვევები, ნაკვეთი II. თბილისი 1978;
56. ჭიპაშვილი ჰამლეტ., დიპლომატიის ანბანი. თბილისი, 1993;
57. ხანთაძე შოთა. ქართული ისტორიოგრაფია XVIII საუკუნეში, თბილისი, 1985;
58. ხონელიძე ზურაბ., „რბილი ძალა“ თანამედროვე პოლიტიკაში და საქართველო. აკადემიკოს როინ მეტრეველის დაბადებიდან 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული. თბილისი, 2019;
59. ხუნდაძე ტრიფონ., ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, ნარკვევი საარქივო მასალების მიხედვით, თბილისი, 1960;
60. ხუნდაძე ტრიფონ., ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი

ბელი საზოგადოება, თბილისი, 1958;

61. ხუროშვილი გიორგი., ალექსანდრე ამილახვარი. ბრძენი აღმოსავლეთისა – პოლიტიკური ფილოსოფიის დაფუძნების ცდა ახალი დროის ქართულ აზროვნებაში, კრებული: ახალი დროის ქართული ფილოსოფია და მისი მთავარი წარმომადგენლები. თბილისი. 2014;
62. ჯავახიშვილი ივანე., ქართული სამართლის ისტორია, ნიგნი პირველი, თხზულებანი თორმეტ ტომად. ტომი VI. თბილისი, 1982;
63. ჯანაშია სიმონ., არაბობა საქართველოში. შრომები, ტ. II. თბილისი. 1952;
64. ჯუანშერი. ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა, ნიგნში: „ქართლის ცხოვრება“, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი. 1955;

1.2. უცხოური ლიტერატურა:

1. Committee on Global Science Policy and Science Diplomacy (2011). National Academies U.S. and International Perspectives on Global Science Policy and Science Diplomacy: Report of a Workshop National Academies Press, ISBN 978-0-309-22438-3, 60 pp.
2. Fedoroff, N, “Science diplomacy in the 21st Century”, Cell, 2009, 136 (1), January;
3. Hantigton Samuel, Why International Primacy Matters, International Security 17.4, Spring, 1993;
4. Harold Nicolson, Diplomacy (Oxford University press), 1950;
5. Karl Jaspers. Die Idee der Universität. In: Die Idee der Universität. Springer, Berlin, Heidelberg. (1961);
6. National Research Council. 2015;
7. Olaf Pedersen. The First Universities: Studium Generale and the Origins of University Education in Europe. Cambridge: Cambridge Univ. Press. 1997;
8. Sir Ernest Satow. A Guide to Diplomatic Practice. 4th edn (London), 1957;
9. Zurab Khonelidze. New “Soft Power” For Sustainable Peace Building / Новая «Мягкая Сила» Для Строительства Устойчивого Мира, 2 ND INTERNATIONAL BLACK SEA JOURNAL SOCIAL SCIENCES SYMPOSIUM, THE BOOK OF PROCEEDINGS 21-23 JUNE – 2019, GİRESUN – TURKEY. pp. 61– 65; http://www.dergikaradeniz.com/ibsess/upload/bildiri_kitabi.pdf
10. Анчабадзе.З. В., Из истории средневековой Абхазии (VI– XVII вв.) Сухуми. 1959;
11. Бражба О.Х., Лакоба. С.З., История Абхазии, с древнейших времен до наших дней 10–11 классы, Сухум, 2006;
12. Бил Ридингс. Университет в Руинах, Перевод с английского Андрея Корбута. Москва 2010. // Bill Readings. The University in Ruins, Harvard University Press <https://b-ok.org/book/3166800/1f4f79>

13. Букалова С. В. Научная дипломатия: сущность и роль в системе международных отношений // Мировая политика. № 2. 2018. с. 95–103. DOI:10.25136/2409-8671.2018.2.25855. URL: http://e-notabene.ru/wi/article_25855.html
14. Гамахария Дж., Гогия.Б., Абхазия – историческая область Грузии, Тбилиси 1997;
15. Герман Вейль. Университеты и наука в Германии, В книге: Математическое Мышление. перевод с английского и немецкого составитель Ю.А.Данилов под редакцией Б. В.Бирюкова и А. Н. Паршина. Москва, 1989;
16. Гулия.Д., История Абхазии, т. I, Тифлис 1925;
17. Гунба.М., Абхазия в первом тысячелетии н.э. (социально-экономические и политические отношения), Сухуми, 1989;
18. Итоги всеобщей переписи населения республики Южная Осетия 2015 года, Цхинвал 2015;
19. Лорткпанидзе. М., Абхазское царство. В книге: Разыскания по истории Абхазии/ Абхазия, Тб., 1999;
20. Сборник материалов для описания Тифлисской губернии, под. ред. К. Л. Зиссермана, т. I, ч. I, Тифл., 1870;
21. Свод статистических данных о населении Закавказского края извлечённых из посемейных списков 1886 г. Тифлиси 1893;
22. Тадтаев Теимураз., Демографические процессы в пореформенный период в Южной Осетии (1861–1900 гг.), <https://cyberleninka.ru/article/n/demograficheskie-protsessy-v-poreformennyy-period-v-yuzhnoy-osetii-1861-1900-gg/viewer>. ბოლონახვა 2020 წლის 15 იანვარი;

1.3. საარქივო დოკუმენტები, სამართლებრივი აქტები – კონვენციები:

1. საქართველოს პარლამენტის ბიუროს გადაწყვეტილება #425/16 2016 წელი, 17 აგვისტო;
2. საქართველოს ეროვნული არქივის ტერიტორიული ორგანო, გორის რაიონული არქივი, ფონდი 4, ანაწერი 1, საქმე 104, გვ. 7, 1932. შემდეგ გორისარქივი;
3. გორის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი. 7486, აღწერა, გვ. 16;

1.4. ვებ-გვერდები:

1. https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty_humanities/antimuslverieliRid-eri.pdf
2. <http://patriarchate.ge/geo/2007-2/>
3. http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3327/1/Georgika_1936_Tomi_III.pdf

4. http://library.church.ge/index.php?option=com_content&id=448:2011
5. http://www.nplg.gov.ge/civil/statiebi/saskolo/abos_wameba.htm
6. http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3327/1/Georgika_1936_Tomi_III.pdf
7. http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3327/1/Georgika_1936_Tomi_III.pdf
8. <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>
9. <http://www.parliament.ge/uploads/other/49/49745.pdf>
10. <http://www.socium.ge/index.php/articles/education/-60-2012-08-07-20-16-19>
11. <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=22880>
12. <https://uslegal.com/>
13. http://e-notabene.ru/wi/article_25855.html
14. <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3450/1/S-aqa-r-t-velo-sIstoriulEtnografiuliSakitxebi.pdf>
15. <https://cyberleninka.ru/article/v/demograficheskie-protsessy-vpore-formennyy-period-v-yuzhnoy-osetii-1861-1900-gg>
16. <http://ugosstat.ru/wp-content/uploads/2017/06/Itogi-perepisi-RYUO.pdf>

UNIVERSITY DIPLOMACY

- **FROM HISTORY OF GEORGIAN EDUCATIONAL SCHOOL AND DIPLOMACY**
- **UNIVERSITY DIPLOMACY - A NEW FORM OF INTERNATIONAL RELATIONS AND A NEW KIND OF DIPLOMACY**
- **LET'S LEARN PEACE**

The work, based on the new EU action platform, analyzes the role of the modern higher education system in regulating the most important issues of public life. The author has followed up the centuries-old Georgian experience as an essential tool for sustainable and continuous development of statehood in the pursuit of peace. A new model of education policy, proposed in the work, the 'University Diplomacy' is based on this historical experience and the earnest idea, generated by the innate demand, as a form of education and its highest peak the science as well as a modern form of peace-building and a new form of international relations and diplomacy. The book is designed to trigger public discussion and debate in the society.

Editor-in-Chief: **Lado Chanturia**,
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary, Law doctor of Science, Professor (Georgia).
Editor Publisher: **Zaur Nachkebia**,
publicist (Georgia)

Reviewers:

Deborah Winslow Nutter, Ph.D., Professor of Practice, Founding Director of the Global Master of Arts Program at the Fletcher School of Law Diplomacy at Tufts University (USA).

Alan K. Henrikson, Lee E. Dirks Professor of Diplomatic History Emeritus and founding Director of Diplomatic Studies of The Fletcher School at Tufts University (USA).

Michael Cowgill, President and co-founder of Georgian American University (GAU), President of the US Chamber of Commerce in Georgia (USA-Georgia).

Giorgi Khubua, Doctor of Legal Science, Rector of Steinbeis University Berlin, Professor (Germany-Georgia).

Sergey Borisov, Ph.D. in Philosophy, Director of the Expert Center "Mera", sociologist (Russia).

Yehiel Bar, Deputy Speaker of the Knesset (Israel).

Ibrahim Tellioğlu, Doctor of Historical Sciences, Professor (Turkey).

Said Mulian, Ph.D. in History, Professor (Iran).

Namik Aliyev, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary, Doctor of Legal Science, Professor (Azerbaijan).

<p>Suren Harutyunyan, Ph.D. in Philosophy, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary (Armenia).</p>

Mykola Ryzhkov, Ph.D. in Political Science, Professor (Ukraine).

Giorgi Anchabadze, Doctor of Historical Sciences, Professor.

Lia Akhaladze, Doctor of Historical Sciences, Professor.

Sergo Vardosanidze, Doctor of Historical Sciences, Professor.

Natela Vasadze, Doctor of Pedagogical Sciences, Academician, Professor.

Roin Metreveli, Doctor of Historical Sciences, Academician, Professor.

Guram Nikolaishvili, Lieutenant General.

Badri Nachkebia, Ph.D. in History, Professor

Jaba Samushia, Ph.D. in History, professor.

Giorgi Sosiashvili, Ph.D. in History, Professor.

Valeri Chechelashvili, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary, Doctor of Economic Sciences, Professor.

Merab Chukhua, Doctor of Philology, Caucasus Specialist, Professor.

Nodar Chitanava, Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of the Georgian Academy of Agricultural Sciences.

ISBN 978-9941-8-2976-5

@ Zurab Khonelidze

INTRODUCTION

At every stage of societal development, the introduction of a new concept in political thinking requires a scholarly perception, as well as fundamental and infallible judgment, taking into consideration the new concept's significance, content, and form.

For further deliberation, this work is presented to scholars, specialists of the field, students, and even a wider segment of the society, interested in the issue—a new value notion with an utterly new function, called “University Diplomacy”—an intrinsically novel form of international relations and diplomacy.

This is not a book about university and diplomacy, and not just about the reasons and pains that have temporarily divided the united Georgian space and the Georgian society into several parts. This is a book about the organic fusion of university and diplomacy, both full of contradictions and conflicts, analyzing the priority problems not only of Georgia but of humanity, and suggesting the ways to resolve them.

The goal of the present work is to elucidate our innovative vision and turn it into a realistic method to implement the peace process and solve our local and regional problems. This concept should serve as the model for the GeorgianAbkhazian and GeorgianOssetian unified state models. The implementation of this model will be successful only with the help of participation from other ethnic groups, equipped with relevant visions, concepts, and feasible programs, and based on the principles of social justice, cooperation and mutual interests. Let us provide the foundation for a solid security system that incorporates the three classifications of conflict in Georgia (not the interested outsiders) – identity, prosperity, and security.

Although Georgia gained independence in the early 1990s, the process of national and state reestablishment is still underway in the international arena.¹ A famous diplomat was right to have said, “It is difficult for a new state to find a place under the sun.”² The essence of world order and restraint, the spinning pace of geopolitics and geostrategy, and interests of large and small states keep altering and tend to vary qualitatively.

Year in and year out, fresh global and regional challenges come into view and new tasks emerge in International Relations. The interests of major states are being balanced anew. Instead of its bilateral analogue, multilateral diplomacy is becoming increasingly important.¹

In such a situation, the European political establishment has proposed a new format to ensure the world peace and wellbeing, and to provide for the develop-

¹ Zurab Khonelidze, “Soft Power” in Modern Politics and Georgia. Jubilee collection dedicated to the 80th anniversary of Academician Roin Metreveli. Tbilisi, 2019; Also Prof. Dr. Zurab KHONELIDZE. New “Soft Power” For Sustainable Peace Building / Новая «Мягкая Сила» Для Строительства Устойчивого Мира, 2ND INTERNATIONAL BLACK SEA JOURNAL SOCIAL SCIENCES SYMPOSIUM, THE BOOK OF PROCEEDINGS 21-23 JUNE - 2019, GİRESUN-TURKEY, pp. 61-65; <http://www.dergikaradeniz.com/ibsess/upload/bildiri-kitabi.pdf>.

ment of public relations, that is, a “scientific diplomacy.”

Based on worldwide experience, “scientific diplomacy” primarily serves to resolve the extant problems in contemporary International Relations, just as the university diplomacy is based on the theory of soft power, both of them having common and distinctive features.² If scientific diplomacy is focused on resolving common problems in international relations and on constructive international partnerships,³ university diplomacy creates completely new opportunities for sustainable peacebuilding with the help of university. Specifically, University Diplomacy recognizes the importance of science—the highest peak of education—and, most importantly, the healthiest, most pragmatic and motivated part of our society—the youth.

Our topic of study—conflict—although it is a specific theme, the phenomena that we are going to be using as problem-solving tools (the university and diplomacy), have never before become a matter of special attention—neither separately nor as a new form of International Relations and a new type of diplomacy. Hence, until we pin down our outlook for solving the problem, the actual state of these basics itself has to be “tested” in advance.

And yet, what is diplomacy? And what is the university? What do they have in common and how could they be put together and effectively used to service peace and development?

Diplomacy is one of the tools and means of implementation⁴ of foreign policy of states that, through the art of negotiation and by means of constructive dialogue, will pursue the protection of its interests in the international arena. The key function of diplomacy as an instrument of foreign policy is to find common interests between the parties and to identify conflicting issues in order to resolve them peacefully.⁵

The word “university” is derived from the Latin word *universitas*, which means, among other things, a “corporation” or a “community.” Traditionally understood, the university is a higher education and research institution, providing graduates with an academic degree. According to Danish professor Olaf Pedersen, medieval universities were only a union of scientists and teachers,⁶ but today the university has far more functions than merely offering academic degrees to its graduates. According to German philosopher Dr. Udo Reinhold Jeck, “[The university] influences the world civilization, and its scope is international; moreover, it can be said that it

2 Fedoroff, N. “Science diplomacy in the 21st Century,” *Cell*, 136 (1), 2009.

3 Hamlet Chipashvili. *Alphabet of Diplomacy*. Tb., 1993. p. 17.

4 Dictionary of Social and Political Terms – Reference Book. Editor of the series Marine Chitashvili. Tb., 2004. p. 63.

5 Olaf Pedersen. *The First Universities: Studium Generale and the Origins of University Education in Europe*. Cambridge: Cambridge Univ. Press. 1997.

6 Udo Reinhold Jeck. *The Alexandria Project and its Consequences. The Museum as a Center for Intercultural Knowledge*, in the book: *Mission of Modern University*. Editors of the collection: Metropolitan Grigory (Berbichashvili), Udo Reinhold Jeck and Tengiz Iremadze. Tb., 2018. p. 9.

loses its significance if its achievements are not based on the global foundation of knowledge.”⁷

The model of the university, the origins of which are rooted in the socio-political environment of Europe, was found to be widespread worldwide. Today the university can be seen as a place to practice the synthesis of knowledge and belief.⁸ The relationship between university and state is well thought out in Carl Jasper’s book, *The Idea of the University*. Jaspers lays out the fundamentals of the issue, having accentuated the tight bond between university and state. Although the idea of university itself is a suprapstate and supranational phenomenon, he emphasizes, the university is nonetheless politically independent. Although the peculiarities of the political world determine the image of university, the model of higher education provides for independent, genuine research, and an environment free from any ideologies. Thus, the university is an important precondition for the existence of a modern state.⁹

If this is true, then the university is a corporation with a state mission, an institution whose duty is not only to deliver academic degrees and educate the new cadres, but to create scientifically grounded concepts, platforms, and theories that support the development of the state.

Scientific and diplomatic experience, a systematic (systemic?) analysis of the situation in Georgia and beyond, analysis of current transformational processes, the SWOT, GAP, PEST and other types of analyses gave the author an opportunity to see the university as a space/environment for creating a brand new product, which could possibly turn not only into a peace solution for the Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian conflicts—the main challenges in our country’s recent history—but even into a basis for a renovated conceptualization of the future.

It is not an accident that the idea of university diplomacy was born in Georgia, specifically at Sokhumi State University. It is universally known that Georgia is the Virgin Mary’s shared Christian country, where Christians, Muslims, Judaists, and the adherents of other faiths and confessions are living in peace as fellow citizens of this country.

Our culture is largely defined by Western civilization, which is corroborated not only by anthropological, linguistic or archaeological facts, but also by the fundamental principles of respect for common values, humanism, and tolerance. We—the Georgians—are Europeans, and Europe is our past and our future. However, to say that Georgia is an organic part of the European culture and one of its branches would not fully reflect the role and place of the Georgian state in world history.

The uniqueness of the Georgian culture, its character, the Georgian mentality

⁷ Giorgi Tavadze. The origin of universities in the Middle Ages. In the book: *Mission of Modern University*. p. 76.

⁸ Lali Zakaradze. *University Mission*. In the book: *Mission of Modern University*, p. 44.

⁹ We would like to note that the present work is a theoretical concept of a new narrative. It is planned to publish the results of the research part of the presented vision in the future.

and identity are based on the synthesis of Eastern and Western cultural heritages. Neither the European ideals nor the Eastern values are alien to us.

The diversity of cultural singularity is the source of Georgia's main wealth and strength, but this should not let us reckon our culture superior to others. These qualities only highlight Georgia's uniqueness and the differences that has made it possible for the Georgian talent to awaken and give birth to an extraordinary idea of university diplomacy, right from the treasury of its nature, as a new form of international relations and diplomacy, and as an apparent burden and responsibility before the civilized world.

CHAPTER I

**FROM HISTORY OF GEORGIAN EDUCATIONAL
SCHOOL AND DIPLOMACY**

A HISTORY OF GEORGIAN EDUCATION AND DIPLOMACY

The Old Georgian Educational System & The Search for Peace

According to ancient Georgian and foreign historical sources, one of the most important means of handling diplomatic and political relations in Georgia were the educational centers that promoted both the development of education and science and the regulation of multilateral relations with the outside world.

Many examples from Georgian history can be recalled of how our ancestors built solid neighborhood relations and constructed peace through education.

This nation, which had lived on the East-West crossroads and experienced numerous ravages and devastating invasions by foreign invaders, had for centuries sought for ways to salvage its political and cultural identity. It was a very complicated process: large neighboring empires, states, and nations gradually disappeared from the arena of history, and the small ones had to find a golden median to survive and preserve their culture and statehood, to maintain peace and identity.

The only way of survival for a nation living in the extremely complicated geopolitical region was to seek peace and to go through permanent struggle for peace. The result of this search and struggle should be the institution of the triad of the medieval Georgian existential being, based on three main principles: education, tolerance and ethnic-cultural identity. All these principles derive from education, and the old Georgian educational system was based on them.

In pursuit of peace, Christian philosophy has become for Georgians a major tool for preserving freedom, tolerance, and cultural identity. This is what makes the Georgian Christian philosophy different from the Western and Eastern (Byzantine) Christian philosophies. Although we all share a common Christian doctrine, we have differing philosophies of life, influenced by geopolitical peculiarities. The Eastern nations needed Christianity for reclaiming human life, national identity, and statehood. Accordingly, the Georgian Christian educational philosophy was based on the process of seeking peace and has given rise to literary masterpieces integral to the evolutionary development of the country's worldview: ecclesiastical texts such as "The Martyrdom of Shushanik," by Jacob Tsurtaveli, "The Martyrdom of Abo," by Ioane Sabanisdze, "The Life of Grigol Khandzteli," by Giorgi Merchule, the Life of Athenian Fathers, etc., and secular poetry in the form of a heroic-chivalrous epos, the greatest of which is Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin." Notwithstanding their genre differences, each of them is based on the fundamental tenets of Georgian Christian philosophy: freedom, tolerance, and cultural identity. Peter the Iberian's philosophical outlook, the Aeropagitic Corps, laid the ground-

work for all three of these ideals which reached its evolutionarily apex in the philosophy of Ioane Petritsi. Although this outlook has been contested for centuries by the scholasticism of the Christian and Oriental religions, it became the basis of the system of medieval Georgian philosophical thought, learning, and upbringing.

The information contained in Georgian and foreign historical sources allows us to talk about the old Georgian educational system. According to researchers, the oldest hub of learning that is cited in the annals is the Phasis Academy, also known as the High School of Rhetoric of Colchis. The academy was located near modern-day Poti at the turn of the fourth century AD (some scholars indicate its site in the vicinity of Trapezunt). The only direct reference to the Phasis Academy is in a letter from the well-known Greek philosopher and rhetorician Themistius of the fourth century (317-388 AD), which tells the story of receiving rhetorical education by Eugenius, Themistius' father, and Themistius himself. Themistius, in one of his many speeches, says that he and his father Eugenius, who was also a famous teacher of philosophy, received their education at the end of Pontus, near Phasis. According to Themistius, it was a Hellenic place and a "Temple of Muses."¹

We have no reference today about the program or the language of instruction, but Themistius calls the founder of Colchis' Rhetorical School "wise" and "virtuous" and compares Colchis to a culturally advanced Hellas. Of course, one could get education in Athens at that time, but there seems to have been a special rhetorical school in Colchis as well. According to Themistius, at the Colchis High School of Rhetoric, in compliance with the rules of neighboring barbarians, not archery, javelin throw, or horsemanship were taught, but the pupils of this school *used to master rhetorical art* and shined during Hellenic traditional celebrations. This reference is essential as it indicates a thorough training in the Greek language of the educators of the Colchis High School of Rhetoric and a their deep knowledge of classical Greek literature.

According to Themistius, the Phasis Academy was not just an educational center, as students from different countries, especially from the famous Hellas, were apparently visited by their parents and companions, so the academy was also a kind of educational and diplomatic center for our country which played a role in regulating the relations between ancient Hellas and Egris.

It seems that Phasis Rhetorical School accepted the Greek-speaking youth. It makes us think of today's special training schools, because, according to Themistius, the essence, aims, and activities of the Colchis High Rhetorical School were not dissimilar to the ancient Greco-Roman rhetorical schools, and required that an orator know, at the bare minimum, the views of Cicero and Quintilian. Like the Greco-Roman rhetorical school, the Phasis Rhetoric School also taught literature, astronomy, music, elements of mathematics, and the basics of philosophy and law.

¹ Words by Themistius, *Georgica*, vol. I. Byzantine Writers' Information on Georgia, Greek text with Georgian translation issued and explained by Simon Kaukhchishvili, Tif. 1934 p. 50.

The rhetorical art was of great practical use in Georgia at the time. We mean not only the educational activities carried out at those centers and the promotion of science, but also as one of the necessary ways of promoting these centers as a means of regulating public and diplomatic relations. According to researchers, this school was most likely not the only one in Georgia, and that, alongside rhetorical schools, elementary schools could have been in existence in different cities in Georgia.² Academician Roin Metreveli believes, based on Ekvtime Takaishvili's observations, that we often find buildings near monasteries such as Opiza, Oshki, Shatberdi, Bertha, Khandzta, and others, all of which were probably intended to accompany existing schools.³ Although this is the historical reality of Georgia in the later period—the eighth to ninth centuries—the foundation of those schools must have been laid much earlier—probably at the early stages of Christianity in fourth to fifth centuries. According to historical sources, the process of education in Georgia involved both special schools and family education. Both the clerics and laymen received family education. For example, in the fifth century, in the epoch of Vakhtang Gorgasali, the king of Kartli, homeschooling was widespread, as evidenced in a collection of historical works about Kartli life. More specifically, Juansher, the historian of Vakhtang Gorgasali, tells us that “at that time Vakhtang grew up and learned the Lord's every commandment from Bishop Mikael.”⁴ The 15 year-old Vakhtang was also brought up and educated by philosophers: “Then the king, as aged and wise, and schooled by philosophers as he was, conversed with grace to be heard.”⁵ According to researchers, not one, but several teachers participated in homeschooling. The given quotes confirm that serious philosophical education was available in Iberia both through educational centers and families, but the schooling process was mainly conducted at the schools of Christian churches; accordingly, philosophical education was closely tied to churches and monasteries.

The sixth century is a qualitatively new step in the history of Georgian Church and education, as at that stage, the foundation of monastic life and the principles of Georgian Christian School was laid. Those who introduced the idea of monastic life to Georgia and who implemented this lifestyle were Assyrian fathers who came from Syria and established powerful church centers on the territory of Iberia, or what was called at that time, the Kartli kingdom. The church centers were also the educational centers.

We know about the lives of the Assyrian fathers because of several redactions, such the “Martyrdom of Abibos Nekreseli,” by Arsen Sapareli (Arsen the Great), the Catholicos of Kartli. Arsen II, who was also a Catholicos of Kartli, described the input

² Svimon Gamsakhurdia. *Education in ancient Georgia*. Tbilis. 1975. p. 14-15; Cf. Roin Metreveli. David IV

³ Roin Metreveli. *David IV the Builder*, p. 300.

⁴ Juansher. *Life of Vakhtang Gorgasali*, in the book “Life of Kartli”, a text based on all manuscripts by Simon Kaukhchishvili, Tbilisi. 1955. p. 146.

⁵ Juansher. *Life of Vakhtang Gorgasali*. p. 147.

of Saint Ioane Zedazneli as well as the efforts of his disciples Saint Shio and Saint Evagre. The later synaxarion version must be the “Lives” of Saints Ise Tsilkneli, Anton Martkopeli and Joseph Alaverdeli. More information on the life of the Assyrian fathers can be found in preserved ancient Georgian secular writings; we find references to these fathers largely in the account given in the “Conversion of Kartli”—the ancient Georgian folkloric literary work—and in the *Continuation of life of Vakhtang Gorgasali*.⁶ It is curious to note that the first known mention of a textbook in written sources appears in the life stories of the Assyrian fathers. For example, Shio Mghvimeli wrote an original textbook for his students when they begged “to give them instructions.” As a result, Shio wrote “one hundred and sixty enchanting and sweet chapters of teaching” for them. Because of the close ties between Christianity and schooling, this textbook served the interests and purposes of Christian schools in Georgia at that time.

Christianity, which was (and still is) a globalist religion in early Middle Ages, tried, in the first phase of establishing its own ideological beliefs, to maintain close links between Christian communities and states, infusing each entity with the principles of Christian schooling, teaching methods, teaching content, and subjects. It appears that, from the very beginning of the eighth century, the hagiographic work, “Martyrdom of Abo,” was used as a textbook, which means that hagiography must have been one of the most important subjects of study along with the Divine Scripture. In his letter to the Catholicos Samuel of Kartli, Ioane Sabanisdze expressly states that this book “should be presented in the Holy Church for all, who will be after us⁷.”

One of the best examples of Georgian educational activity is the religious-philosophical education center, founded in Palestine and Jerusalem by the well-known Georgian ecclesiastical figure and philosopher Peter Iberi (Peter of Iberia), which should be regarded as the center of higher education. According to Academician Shalva Nutsubidze, the schools in Palestine and Jerusalem were epicenters of education, where young people of various nationalities mastered Christian philosophy.⁸ It probably was one of the first schools of higher education in the history of Georgian pedagogy where philosophy was not taught for the sake of philosophy, but for the sake of promoting tolerance. Here, the Georgians Ioane Lazi and Zachariah, the Greeks Ioane and Rufus, the Syrian Serghios of Reshain, and others, worked to merge the theological principles of Christianity with the principles of international education, to further the development of political and cultural relations between nations.

The Petre Iberi School is one of the examples of how our ancestors contributed

⁶ The old editions of the books of the life of the Assyrian figures, the text with research and dictionary were published by Ilia Abuladze. Tb., 1955. p. 7-68.

⁷ Iovane Sabanisdze. Martyrdom of Abo <http://www.nplg.gov.ge/civil/statiebi/saskolo/abos-wameba.htm>- Last viewed 5 August 2019.

⁸ Shalva Nutsubidze. Critical Essays. Tb., 1965. p. 340.

not only to Christian teaching but also to the development of peace-regulating relations between the empire and smaller states through the establishment of international centers of learning and education.

Many sources indicate that the sixth century was a stage characterized both by transition and renovation in Georgian educational history. On the one hand, we see the influence of the antique Platonic rhetorical schools in Western Georgia. On the other hand, new church centers blossomed—these founded by Syrian Christian fathers in Eastern Georgia, but which later adopted educational functions, too. In historical works by Agathias Scholasticos (536-582), a Greek historian of the sixth century, we find a reference to the brilliant oratorical speeches of Georgian political figures like Aet and Partadze.⁹ Clearly, in the kingdom of Egris (Lazika), rhetorical knowledge would not have been accumulated without links to the advanced Greco-Roman educational traditions of those times. It seems that those traditions were consistently and thoroughly absorbed from the well-known scholars of antiquity. There is a strong indication that the traditions of the Fazis Academy continued in Colchis into the sixth century, and that oratorical art was taken seriously there. A second reference by Agathias Scholasticos indicates the influence of Greek schools, as he describes, “The decorous people of Colchis, who had long studied the language of the Hellenes.”¹⁰

The formation of the old Georgian Christian educational system thus seems to have begun in the fourth and fifth centuries and ended in the eighth and ninth centuries. Initially, it was based on the main philosophical traditions of Hellenism and the pagan era, but from the fourth to the sixth centuries, education was entirely linked to Christian teaching, and so continued in that vein through the tenth century. Significantly, this is the era that gave birth the Georgian philosophy of life, encompassed by the idea of Messianism, which is characteristic of Christianity and, especially, of Eastern Christianity. The Georgian Messianic Idea was based on four well-known ideological postulates: first, that Georgia was a country of the Virgin Mary, second, that the robe of the Lord was kept in Mtskheta, third, that the Georgian Bagrations were of biblical origin, and fourth, that, according to “Praise and Glory to Georgian Language,” Christ would judge mankind in the Georgian tongue at the time of his Second Coming.

Thus, the first major religious educational centers were founded in the sixth century by the Assyrian fathers—Shio Mgvimeli (meaning literally, “cave-dwelling”); Shiomgvime Laura, founded by Ioane Zedazneli; Zedazeni Laura, founded by David Garejeli; David Gareji Laura, founded by Abibos Nekreseli; Nekresi Monastery, and

⁹ Agathia Scholasticos. *Georgica*, vol. III. Byzantine Writers' Reports on Georgia, Greek text with Georgian translation and explanation was edited by Simon Kaukhchishvili, p. 53 - 81; <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3327/1/Georgika-1936-Tomi-III.pdf> Last viewed 11 August 2019.

¹⁰ Agathia Scholasticos. *Georgica*, vol. III. Byzantine Writers' Reports on Georgia, Greek text with Georgian translation and explanation was edited by Simon Kaukhchishvili, p.127 <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3327/1/Georgika-1936-Tomi-III.pdf> Last viewed 11 August 2019.

so on. These centers influenced the educational and cultural life of pre-medieval Georgia and contributed to the development of Christian-philosophical thinking in the country. The educational centers established in Georgia in that era were the first Georgian Christian schools, and there are no references to secular schools in historical sources. Accordingly, we can only talk about the places of study and education at church centers. However, up until the year 529, when all philosophical schools were prohibited by the Byzantine Emperor Justinian's edict, the ideas of the secular Hellenic schools were presumably spread in Georgia, too.

In the old Georgian educational system, we should consider the great movement in the eighth and ninth centuries as a separate stage of development – one which envisaged the development of monastic life in Tao-Klarjeti¹¹ and the formation of new centers of education. The movement was led by prominent Georgian religious figure Grigol Khandzteli. His movement played a great role not only in the ecclesiastical, but also in the educational field.

Historical sources tell us that these parts of southern Georgia were called “Georgian Sinai” because many important ecclesiastical-educational centers were founded here by Grigol Khandzteli. For example, there is a famous Parekh school run by Michael Parekheli. The Life of Serapion Zarzmeli, by Basil Zarzmeli, tells us that famous historical figures such as Basil Zarzmeli himself, Ioane Zarzmeli, and others were educated here. In the same period, the famous school of Opiza, where Giorgi Matskvereli was brought up, operated. “He was brought up by the famed Opiza,” a chronicler writes. It is noteworthy that the education of Beka and Beshken Opizars is also related to the name of Opiza. In Kartvelology, it is thought that there was a famous art school in Opiza as well, where these unsurpassed masters were raised.

The second phase of the great time of construction of church and educational centers occurred in the eighth and ninth centuries. At this time, Grigol Khandzteli founded three monasteries and five convents. Among them, the monastic centers of Khandzta and Shatberdi were prominent, both of which used to be not only ecclesiastical but educational centers too. The Khandzta School, which was led by Grigol Khandzteli, occupied an important place in the education system, as many outstanding figures started their intellectual life here, including the famous hagiographer of the tenth century, George Merchule.

It is important that the ecclesiastical centers of Opiza, Midznadzori, Tskarostavi, Parkhli, Khakhuli, Ishkhani, and Oshki were all engaged in great educational activities. We have many historical sources corroborating this fact. For example, the famous Shatberdi Collection was created at that time. It is considered to be the first Georgian textbook—a collection of exegetical, hagiographic, hymnographic, and historical works from various books. From this collection, we learn what was taught in the schools of ancient Georgia: theology, hagiography, hymnography (music),

¹¹ The general historical name of southern Georgia, which derives from the names of the ancient Georgian historical provinces - Tao and Klarjeti. provided by Ivane Lolashvili. Tbilisi. 1994.

astronomy, history, and arithmetic. In the era of scholastic domination, teaching astrology was quite a bold behavior.

When we talk about the old Georgian educational centers, we of course cannot bypass the ecclesiastical centers, which Georgians established abroad from the eighth to twelfth centuries. Of particular importance in the history of Georgian culture and education is the existence of the Athonite Iverian (Iberian) Monastery, the Holy Laura of Saint Saba, the Jerusalem Cross Monastery, and other scriptoria. In this matter, the work by Ioane and Eptvime, the founders of Saint Laura of Athos on the Chalcedon Peninsula in Greece, is invaluable. According to Giorgi Mtatsmindeli, because Eptvime knew that “the country of Kartli was experiencing lack of literacy,” he worked hard and spent nights translating or producing original works, then sent them to Georgia. Giorgi Mtatsmindeli himself worked for the public good at Mount Athos, whose activity was described by his disciple Giorgi the Small Monastic Priest.¹² Giorgi Mtatsmindeli’s contribution to Georgian culture and education is invaluable: he produced important works or translated from the original exegetics and hymnography into hagiographic, apocryphal writing. In addition to his historical-hagiographic work, “Life and Work for the Public Good of the Blessed Ioane and Eptvime,” Giorgi Mtatsmindeli translated works and wrote original literary works in the liturgical field, such as “The Great Synaxarion,” “Gospel of the Year Gathered,” “Paul’s Gatherings of the Year,” “The Complete Twelve Months” (Georgian hymnographic collection with daily chants arranged in a yearly calendar format), and more.¹³ Thanks to an initiative of Giorgi Mtatsmindeli, 80 (eighty) orphans were taken from Georgia to Byzantium for education. Giorgi Mtatsmindeli’s diverse work has contributed to the rise of Georgian culture and education in the following centuries.

Naturally, the broad movement aimed at the establishment of not only ecclesiastical but also educational centers in Georgia and abroad, was followed by an unprecedented promotion of public thinking, which was reflected in the political and cultural life of our country in the following epochs: the tenth and eleventh to the thirteenth centuries. This was the golden age of Georgian political and cultural life. In the tenth century, the basic plan (foundation) for the unification of Georgia was laid down. Promoted to the respected disciplines of the culture were hymnography, philosophy, secular poetry, historical writing, church architecture and painting, and goldsmithing and vitreous enamel. The intricacies of the Georgian alphabet and calligraphy reached a new level. This era gave birth to more great thinkers and public figure: Ioane and Eptvime the Athonites, Ephrem the Minor, Giorgi Mtatsmindeli, George the Minor Monastic Priest, Ioane Petritsi, Arsen Ikaltoeli, Sargis Tmogveli,

12 George Junior: *Life of George the Hagiorate*, text prepared for publication, research and dictionary were provided by Ivane Lolashvili. Tbilisi. 1994.

13 An incomplete list of translations and original works by Giorgi Mtatsmindeli was made by George Junior: *The Life of Giorgi Mtatsmindeli*, p. 210-212.

Mose Khoneli, Chakhrukhadze, and Great Shota Rustaveli. This era also saw the dawn of great politicians and commanders-in-chief, such as Giorgi Chkondideli, David the Builder, Giorgi III, Tamar the Great, Shalva and Ivane Akhaltsikheli, Zakaria and Ivane Mkhargrdeli, etc. The Gelati and Ikalto monasteries were also created in this era. David's historian even called Gelati "the Second Jerusalem." Even now, the church stands before the entire East like a second Jerusalem, a symbol of all that is good, of instruction and learning, the second Athens, superior to it in its godliness, an example and a model of ecclesiastical beauty."¹⁴ The success of the Gelati and Ikalto monasteries was conditioned by the authority of Ioane Petritsi and Arsen Ikaltoeli—they were educated in Byzantium and at the city's Mangan Academy.

David's historian tells us elsewhere, "He Decided to build a monastery in a beautiful and perfect place, chosen by God's divine grace. Here he erected, like another vault of heaven, a temple, to the Blessed Mother of God. Its beauty and proportions, the amount and the quality of materials, and its matchless ornamentation, surpassed by far all that had been constructed before. Those who have seen it with their very own eyes can bear witness to this¹⁵."

The Mangan Academy in Byzantium was one of the most important educational centers of the twelfth century. David the Builder appointed two Georgians who were trained at the Academy—Ioane Petritsi and Arsen Ikaltoeli—to lead the Gelati and Ikalto monasteries which he had founded. Vardzia Monastery became the largest center of education in the following period. In general, education was given the greatest importance in Georgia during this era.

Yet another significant figure in Georgia's educational history is Ioane Petritsi, active at that time in the Gelati Academy, introduced the ancient Neoplatonism into Georgia and created a new Christian philosophy which fused together translations of Aristotle, Nemesio, Emesel, Prokle Diadokhos, and other philosophers. In addition to his translations of these philosophers' works, Petritsi established a new level of Georgian philosophy based on a unique conceptual and terminological apparatus.¹⁶ Two of Ioane Petritsi's translations are preserved today: Nemesio's "For the Nature of Man" and Prokle Diadokhos's "Elements of Theology." Both texts are accompanied by Ioane Petritsi's general preface, commentary, and an epilogue.¹⁷ According to scholars, the preface, comments, and epilogue of Ioane Petritsi are the

14 Historian of David the Builder. In the book: Life of Kartli, vol. I. Text based on all major manuscripts By Kaukhchishvili. Tb., 1955. p. 330-331.

15 Historian of David. Life of the King David. In the book: The Life of Kartli, a text based on all major manuscripts by Simon Kaukhchishvili. vol. I. Tb., 1955. pp. 329-330.

16 Guram Tevzadze. History of Medieval Philosophy. Tb., 1996. pp. 188-189.

17 Recently, Prokle Diadokhos's Elements of Theology was published with Ioane Petritsi's translation, preface, commentaries, and epilogue. See: Prokle Diadokhos, a Platonic philosopher. "Elements of Theology." Translation and definition of Ioane Petritsi. Facsimile Edition of H-1337 Manuscript, Volume I. Editor-in-Chief Damana Melikishvili, K. Kekelidze National Center of Manuscripts. Tb., 2016 Prokle Diadokhos, Platonic Philosopher, Elements of Theology, Translation, preface and explanation by Ioane Petritsi, vol. II, Manuscript H -1337 Diplo- matic Edition. The text was prepared by Damana Melikishvili, Natia Mirotdadze, Editor-publisher Damana Melik- ishvili. Kekelidze National Center for Manuscripts, Tbilisi. 2016.

basis of the glory that comes with his name¹⁸.

The preaching of Ioane Petritsi's ideas of liberty, humanism, and tolerance in the Christian philosophical and educational system in Georgia gave rise to "The Knight in the Panther's Skin," by the genius poet of Middle Ages, Shota Rustaveli. This work was based on the principles of liberty, love, friendship, and tolerance and is considered the peak (zenith) of Georgian poetry, philosophy, public thought, and pedagogy in the feudal era. Epochally speaking, this era comprises the seventh to the thirteenth centuries, after which Georgia's "age of stagnation" in public thought, political, and, cultural life begins.¹⁹

The era of Mongol rule, which began in Eastern Georgia in the thirteenth century, saw the gradual increased supported for ecclesiastical centers in Northwest Georgia. At the time, the region was relatively protected from enemy invasion. And because of Mongol invasion, the scriptoriums of Bichvinta, Mokvi, Bedia, Likhni, Shemokmedi, Martvili, Ilori, which preserved the epochal names of Nikoloz and Sopron Gonglibaisdze, Daniel Mokveli, Anton Bedieli (Zhuanisdze), Kirilidze Zhuanisdze, Germane Chkhetidze, Evdemon Chkhetidze, and others, were strengthened as places of fortification. Their legacies remain today in the names of The Mokvi Four Gospels, The Bichvinta Four Gospels, numerous manuscripts and repoussé statues of Bedia, Shemokmedi, and Ilori, while there merits are treasured in book warehouses and at a prominent ecclesiastical and educational center in southern Georgia of the era of "stagnation," called the Ali Monastery.

The era stretching from the fifteenth to the seventeenth centuries was a challenging time for Georgian culture and education; however, many historical and cultural monuments reflecting the era's struggles were added to Georgian culture and education, indicating the nation's great thirst for viability, self-preservation and freedom.

The next great intellectual development was the Georgian rationalism, which takes roots in the first quarter of the eighteenth century, and which relies owes its flourishing to the educational activities of King Vakhtang VI of Kartli. In fact, this movement should be regarded as an extension of the cultural activities initiated by his grandfather, Vakhtang V. In order to revive the Georgian culture, Vakhtang VI pursued a consistent policy: he founded a "commission of learned men" headed by Monk Egnatashvili. The King himself and his mentor, Sulkhan-Saba Orbeliani, were members of the same commission, which was engaged in the great activity of translating foreign literature. At that time, world-famous works were translated, unique works of fiction and history were created, and a printing house was set up which published books, a necessary asset to accompany the increasingly literate educa-

18 Guram Tevzadze. History of Medieval Philosophy. p. 189.

19 This term was used by Niko Berdzenishvili in the XIV-XVI centuries. In characterizing Georgian historiography. Niko Berdzenishvili. The main line of the development of Georgian historiography. Thesis, Tbilisi. Science, 1964. p. 25.

tion system. One of the first books published by the press was Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin." At this time, the first Georgian didactic work—"A Book of Wisdom and Lies"—was created by Sulkhan-Saba Orbeliani. In 1711, "The Teaching of a Disciple by a Preacher." Vakhtang VI translated a textbook of astrology and compiled a short course in astronomy-cosmography, explaining certain astronomical terms and concepts.²⁰

The work of Vakhtang VI in the field of law is invaluable. He created a codification commission and made a collection of previously existing Georgian and other laws. One part of the collection contains an introduction and seven legislative monuments. The other part contains the law, created by Vakhtang Batonishvili (Vakhtang VI).

The Law of Vakhtang Batonishvili was created as a result of rejuvenating an old legislative legacy. It led to the critical incorporation of these old monuments of Georgian state laws, as well as a whole series of novelty legislation, into contemporary common law. The Law of Vakhtang Batonishvili spread and functioned in all the kingdoms and principalities of Georgia and acquired the right of compulsory force—a fact reflected in both judicial practice and procedural law.²¹ Vakhtang's law was in force even after Georgia's unification with Russia, and up until the years of 1859-1870. According to documentary sources, it was considered legitimate law for longest in the Abkhazian principality. It is noteworthy that the provisions of this law were incorporated into Volume X of the Russian Code of Law.

Undoubtedly, in terms of educational and cultural development activities, Vakhtang VI was the most cultured and educated members of Georgia's royal dynastic families, Bagratians, with his encyclopedic education and versatile gifts, despite his tragic life.²²

King Vakhtang attentively watched the well-known figure Pimen who, with the king's help, established a school in the Georgian regions of Guria for the children of prominent families and lower social classes. Unfortunately, due to the Ottoman assault, Pimen was unable to continue his activity in Guria and moved to the royal court of Vakhtang VI in Kartli.

Conceptually, Georgian education and public opinion in the eighteenth century was influenced by an amalgam of historical factors:

1. The rationalism of Vakhtang VI and the "Commission of Learned Men," founded by him, which created "New Kartli Life;"

2. The public work of Sulkhan Saba Orbeliani, his didactics ("A Book of Wisdom and Lies"²³), and the dictionary;

20 Manana Kikodze. State Activities of Vakhtang VI (Political-Economic and Socio-Cultural Activities), Tbilisi, 1988. p. 151-195.

21 Iv. Javakhishvili. History of Georgian Law, Book One, Narratives in Twelve Volumes. Volume VI. Tbilisi, 1982. p. 111-118. Manana Kikodze. The state activities of Vakhtang VI (Political-Economic and Socio-Cultural Activities), p. 184.

22 There, p. 195.

23 Sulkhan-Saba Orbeliani. A book of wisdom and Lies. Tbilisi. 1970.

3. The great Georgian historian Vakhushti Bagrationi, who was the first to critically study Georgia's ancient historical writing and who gave us the scientifically revised history of Georgia—*Description of the Kingdom of Georgia*.²⁴ He also changed the methodology and outlook of history: descriptions and analyses of historical processes in his work are based on Georgia's political history, ethnography, historical geography, chronology, and genealogy. He thus gave us a qualitatively different—more comprehensive—work from the works of earlier eras.²⁵ Vakhushti is the first Georgian historian to have created a geographical description of Georgia, the Caucasus, and the surrounding countries with compatible maps.

4. The work of Anton I the Catholicos, who produced mainly poetic writings and *Spekali*²⁶;

5. The thought of three historians—Sekhnia Chkheidze, Papuna Orbeliani, and Oman Kherkheulidze. Although they are called “petite historians,” their references to historical events are invaluable for further study. At the same time, these historians were expressing the essence of the Georgian public opinion in their era²⁷;

6. The philosophy of Alexander Amilakhvari, who first attempted to establish the field of political philosophy in a modern-day public mind.²⁸

Erekle II paid much attention to schooling. In fact, after Vakhtang VI, education became a matter of the government. Erekle's educational policy was entirely based on Vakhtang's concept, but the constant pursuit of peace, foreign invasions, and domestic problems left the king with a little chance of extending his educational activities. Nevertheless, Erekle II managed to open the Tbilisi seminary in 1755 in the courtyard of Anchiskhati, with Philippe Kaitmazashvili at its head. The seminary taught theology, grammar, literature, chanting, logic, physics, mathematics, history, and so on. In 1782, the Telavi seminary was opened, which in 1782 was transformed into a philosophical seminary that was led by Rector Gaioz. It is known that the royal court of Erekle II was a kind of cultural-educational center, where Georgian, Azeri, and Armenian scholars as well as poets and writers worked for the public good. Evidence of this flourishing atmosphere of cultural collaboration is the Armenian poet Sayatnova, the patronage of Azerbaijani poets Vagif and Vidad by the King, frequent visits of Armenian and Azerbaijani public figures, and philosophers to the royal palaces of Telavi and Tbilisi

In the era of Erekle, unique textbooks were written, geography was taught

as a subject, whose framework was established by the great historian, geogra-

24 Vakhushti Batonishvili. *Description of the Kingdom of Georgia. Life of Kartli. Volume 4. The text is based on all the basic manuscripts by Simon Kaukhchishvili. Tbilisi, 1973.*

25 Shota Khantadze. Vakhushti Bagrationi, *Georgian historiography in XVIII century. Tbilisi 1985. p. 57-117.*

26 M. Kavtaria. *Epistolary Heritage of Anton I, from the History of Georgian Public Thought of the XVIII Century, Tbilissi, 1977, pp. 3-90.*

27 Shota Khantadze. *Chronicles of the XVIII Century, Georgian Historiography in XVIII century. P. 118-144.*

28 Giorgi Khuroshvili. Alexander Amilakhvari. *The Wise of the East - Trying to Establish Political Philosophy in New Age Georgian Thinking, Collection: Georgian Philosophy of the New Age and Its Principal Representatives. Tbilisi. 2014.*

pher, and thinker Vakhushti Bagrationi. The Telavi Seminary was led by the well-known scholar **David Aleksī-Meskhishvili**, who was engaged in a fruitful scientific-pedagogical activity. He taught grammar, theoretical physics, and ethics in the seminary, but he was not satisfied with the official teaching curricula and expanded his educational work by founding a literary-creative group. He is the author of many unique textbooks, including *Description of Neighboring Regions of Georgia*, *Rhymed Grammar*, *Arithmetic*, *A Four-Part Teaching*, *Originals of Georgian Writing*, and more. He compiled a list of manuscripts known as “The Catalog of 1810.” He also created the second bibliographical work “For Translators of Ancient Georgians,” which contains information on ancient Georgian writers and translators. According to David Batonishvili, under the order of King George XII, the Rector inspected the schools of John the Baptist, Kaloubani, Sioni, Kashveti, Mtskheta and Anchiskhati. This means that the school system in Georgia in the eighteenth century still existed alongside the church, but it was controlled by the royal authority.

The activity of Catholicos Anton I is invaluable for Georgian culture and education. He left a rich philosophical-theological and literary legacy, created unique works, and so on. Anton I contributed to the creation of calligraphy schools, libraries, theaters; the development of painting, poetry, and other fields of art; advocated strongly for education; with the help of Erekle II, he gradually transformed semi-private diocesan lower schools into state-run schools; and he took part in the establishment of seminaries in Tbilisi (1755) and then in Telavi (1782). Together with Erekle II, he set up projects to establish three higher education institutions in Tbilisi, Gori and Telavi. He himself took up the task of writing textbooks; for this purpose, he drew on his own original book, *Georgian Grammar*, translated books, and the works of various authors in the fields of logic, metaphysics, physics, and other disciplines.

Thus, if we look back at the history of the ancient Georgian Christian education, we can identify some of the great events and prominent historical persons, who took the epochal steps in difficult circumstances, and who managed to establish sustainable and developmental principles. Freedom, tolerance, and cultural identity became the main tenets that comprised the philosophy of life for Georgians, who struggling to rescue their statehood and identity.

In view of the above, the events of epochal significance in the history of ancient Georgian education can be presented chronologically as follows:

- 1) The activities of Petre Iberi and Assyrian fathers, and the establishment of monastic centers by them;
- 2) The large monastic construction, initiated by Grigol Khandzteli and the organization of large monastic educational centers in Tao-Klarjeti;
- 3) Establishment of ecclesiastical educational centers abroad and cultural-educational activities of the Mtatsmindeli Fathers–Athos Ioane, Ephvime, Giorgi;

4) David the Builder, who founded the Gelati and Ikalto Academies, both extremely important for the world at the time, both led by Ioane Petritsi and Arsen Ikaltoeli, who were educated at the Mangan Academy;

5) Promotion of the church centers of Western Georgia–Mokvi, Bedia, Likhni, Martvili, and Bichvinta–which were especially strengthened after the Mongol appearance in Eastern Georgia;

6) The rationalism of Vakhtang VI and his activities towards cultural revival and identity;

7) The educational policy of Erekle II.

As for the successful activity of Erekle II in the second half of the eighteenth century, in our opinion, this was a kind of expansion, albeit a brilliant one, of cultural-educational activity begun by Vakhtang VI. But by the end of the eighteenth century, the foreign situation around Georgia–the political trap created by the Russian Empire–finally destroyed Georgia’s statehood and cultural-educational system. We became victims of the Russian colonial system.

If we summarize the short history of the development of education in ancient Georgia, it is clear that, in large part, the Church wielded power over education; but under a developed state and strong royal authority, it was led by secular authorities. However, throughout the history of Georgian education, *the ethnopsychology of the nation, which has always resided in a geopolitically difficult region, remained unchanged: at all times and at all stages, the Church and secular authorities, both the nation and the monkhood, sought to build peace through education, culture, and tolerance in order to preserve life, culture, identity, and statehood.*

The following nineteenth century is an age of different educational aesthetics, make starker by the Georgian’s struggle for self-preservation, for cultural identity, and for the protection of national consciousness. The nineteenth century is a categorically different stage in political and cultural-historical terms, in the Georgian educational system and in the history of Georgia in general. The political situation in Georgia at the beginning of the nineteenth century demanded that the education system developed throughout the previous centuries must change. The abolition of the kingdom of Kartli and Kakheti by the Russian Empire, the usurpation of power in the Georgian kingdom-principalities, and the abolition of the autocephaly of the Church of Georgia have long hampered the process of establishing and developing a national education system.

Like in medieval Europe, educational centers in Georgia existed alongside monasteries. Elementary education classes and even higher education institutions operated side by side with church centers. This system has not undergone a change in Georgia for centuries. Establishment of secular schools took place relatively earlier in Europe, but in Georgia, even during Russia’s occupation of Kartli and Kakheti, the education system was tied to church life. The abolition of the autocephaly of

the Church of Georgia in 1811 led to the abolition of these schools, but in return, the empire offered nothing to the Georgian people except two Russian-language schools which were only a convenient means for the nation's Russification.

Since 1801, the Noble School has been a continuation of the Georgian educational work in Georgia. The first attempt to make Russian a common language in Georgia was the two-grade boys' school, opened in 1802, where the language of instruction was only Russian, and teachers were invited from the Russian chancellery. The Russian-language school became alien and unacceptable to the Georgian community, and the school soon ceased to exist. It was restored in 1804 by the initiative and care of the governor-general Pavle Tsitsianov (Tsitsishvili) and was called the "Noble School." All the important events in the life of the country were reflected in the history of this school. The Noble School was the only secular school in Georgia for 26 years.

The first principal of the school was Alex Petriashvili. With the help of governor-general Tsitsianov, he managed to invite worthy teachers to the school, to provide it with the necessary literature and inventory, and to enhance the quality of learning. He made the Noble School a significant educational institution. The situation changed during the time of Alexander Tormasov, the new governor-general, who intended to transform the Noble School into a military school. Alex Petriashvili strongly disagreed with the prospect, but his opposition proved futile, and in 1810 he refused to be the principal of the school.

At first, the noble school was a two-grade school. By 1823, it had already become a six-grade school. And in 1830 the Noble School of Tbilisi was transformed into a gymnasium (the equivalent of a college-preparatory school). Solomon Dodashvili and Dimitri Kipiani, fighters for Georgian national identity, worked at the school and advocated for calling it a gymnasium; however, since it was not a Georgian school, we cannot speak of it as part of the Georgian educational system.

The Russian Orthodox seminary was opened in Tbilisi in 1817. The establishment of such seminaries and institutions furthered the policy of Russification, whereas the establishment of Georgian schools was not in Russia's interest.

The abolition of local royal authority and the forced exile of Russian dynasties and church officials in Russia had a profound impact on Georgian social and political life. This led to the non-systematic struggle against colonialism of the Georgian nation during the first half of the 19th century, while planning for restoring its abolished statehood. In attempts to actually enact this restoration of autonomy, speeches were given in protest of the unequal struggle between Georgia and Russia's colonial power. Meanwhile, revolts broke out in 1802, 1804, 1812, 1819-1820. In addition, there was the conspiracy of 1832 and the uprising of 1840. All of these violent events snatched away the lives of some of the nation's greatest fighting progeny, a sort of "lost generation," whose loss greatly reduced the lost generation. It was nec-

essary to develop a new policy to fight against the empire. The changed socio-political life demanded a change in the educational methodology of the Georgians—one that would help in the fight against Russian colonialism and Russification.

The fight against Russian colonialism with weapons and swords proved impossible to win—shown by the armed protests of the 1860's. The struggle against the huge Russian colonial system required other methods and means, which were introduced by the Tergdaleulebi (literally, “those who tasted the water of the Terek River,” referring to the young people educated in Russia and Europe in the nineteenth century). The Tergdaleulebi opposed Russian imperialism using their education; they adopted the traditional Georgian method of struggle to revive and preserve national consciousness and cultural identity. It was a new way to approach the fight against Russian colonialism—one that Ilia Chavchavadze and his associates based on the historical challenges that followed the first Russian occupation of Georgia. The Tergdaleulebi strategy was based on three main national values: motherhood, language, and faith. These three values became the sole basis for a range of activities that would elevate Georgia in the ranks of the contemporary civilized world. As a result of the great efforts of Ilia and his fellow fighters, the Local Bank for the Nobility was created in 1875, which provided the largest financial assistance for all major cultural and educational institutions in Georgia. In 1877, the modern and liberatory periodical *Iveria* was published, which would come to be one of the main sources for Georgia's national, spiritual, and intellectual enrichment for three decades. With the publication of *Iveria*, a unified Georgian communication field was created and became a guarantee of national self-awareness, national dignity, and national self-consciousness. In 1879, the Society for the Spread of Literacy among Georgians was established, whose main activity was to educate people previously disenfranchised from the Georgian education system. In 1881, Ilia Chavchavadze established the Georgian Drama Society, which became a cultural institution, and which intended to create a Georgian national consciousness in the arts.

We will speak in more detail about the activities of the Society for the Spread of Literacy among Georgians in later, relevant sections.

The overarching mission of the Tergdaleulebi was the national and social liberation of the Georgian people. They were well-versed in the thought and ideology of Russian and European political and public figures and of the ongoing political processes in the world (Hegelian dialectic). According to their program, their primary task was to gain autonomy from the Russian Empire and then to create an independent nation state. The issues involved in such a strategy were discussed in articles published by the Tergdaleulebi. The work of the Tergdaleulebi coincided with the unprecedented strengthening of the Russification policy. The Russian authorities even sought to ban the word “Georgia” in the press. The press could only mention the region by referring to it as the “provinces” of Tbilisi and Kutaisi.

In the Georgian society of that time, the idea of introducing a book specifically about the Georgian alphabet and how to teach and learn it was unheard-of - founding a literacy society to educate the peasantry was even more so. But both ideas had strong support from the Georgian people. The originators of the idea for a literacy society took hold in a core group, but especially matured in home of **Ioseb Mamatsashvili**, where the leading Georgians used to gather. They included Iakob Gogebashvili, Dimitri Bakradze, Dimitri Muskhelishvili, Konstantine Mamatsashvili, Gege Maghalashvili, Vakhtang Tulashvili, Anton Purtseladze, among others. Niko Tskhvedadze and Giorgi Ioseliani joined the group in 1870.

The first (constituent) assembly of the Society was held on May 15, 1879. Dimitri Kipiani was elected the first Chairman of the Society and the Board of Management, Ilia Chavchavadze as Deputy Chairman, and Niko Tskhvedadze, Iakob Gogebashvili, Ivane Machabeli, Alexander Sarajishvili and Rafiel Eristavi as the members.

After the exile of Dimitri Kipiani in 1882 and his assassination in 1887, Ivane Bagration-Mukhransky (1882-1885) was in charge of the society. Ilia Chavchavadze held the post from 1885, and was unchallenged as chairman until 1907. The society opened schools, published textbooks and other papers, collected old manuscripts and folklore materials, and started maintaining important historical sites. The Society's main concern, still, was the proliferation of education throughout Georgia. The members of the newly elected board under the chairmanship of Ilia Chavchavadze were: Akaki Tsereteli, Iakob Gogebashvili, Giorgi Kartvelishvili, Giorgi Ioseliani, Aleksii Mirianashvili, Niko Tskhvedadze, Vasil Kipiani, Ekaterine Gabashvili, A. Cholokashvili, Anton Purtseladze, Alexandre Chkonia, and others. Iona Meunargia, Grigol Kipshidze, Alexandre Sarajishvili, and David Karichashvili served as secretaries of the society during this period.²⁹

Charity events, performances, lotteries, and other events were held in Tbilisi, as well as in other cities and suburbs for the benefit of the public. Many Georgian writers have dedicated their writings to the public. The well-known Georgian Maecenas and brothers Zubalashvili and David Sarajishvili made a huge investment in the Society. The Tbilisi Real Estate Bank, whose founder and chairman was Ilia Chavchavadze, invested 11,000 rubles toward the founding of the society; the Kutaisi Bank donated the same amount of money, of which 8,000 rubles were deposited in Kutaisi to serve the Georgian Noble School. It is a well-known fact that Iakob Gogebashvili spent much of his income on literacy and the education of the poor youth. Akaki Tsereteli also contributed much to the Society for the Spread of Literacy Among Georgians. In 1885, Niko Dadiani gave his private library to the Society, while he also opened several schools in Samegrelo that helped to preserve the Georgian language, since Samegrelo was a place in which (as with most of Georgia)

29 V. Gagua. Society for the Spread of Literacy among Georgians, Tbilisi 1979; Society for the Spread of Literacy among Georgians. Prosographic database. <http://society.iliauni.edu.ge>. Last viewed 12 January 2020 3146.

the Russian language was becoming increasingly dominant.³⁰ Although the society existed only until 1923, it created a rich history of Georgian education throughout its lifetime.

The Society for the Spread of Literacy among Georgians has become a key pillar and has provided the foundation for the values that can be called the “educational aesthetics” of Georgia in the second half of the nineteenth century. The Society is also an exemplary model of the struggle for self-preservation through peace, as it envisioned the survival and revival of national mentality and cultural identity through education. The strategy was successful: after overcoming national nihilism and fashionable imperial ambitions, the idea of university education emerged in the Georgian society, created by the great Ivane Javakhishvili.

Where does the idea of national university education come from and what was Ivane Javakhishvili’s University Paradigm based on?

Although the idea of a university emerged in Europe with the founding of the University of Bologna (1088) and Paris (twelfth century), and although the Mangan Academy (855/1054) is sometimes regarded as the first university in the world, “a national university in Europe appeared in the early nineteenth century; its symbolic date can be considered 1810—the founding of the University of Berlin. Here, national University implies the concepts of national culture and national education. National culture imitates ecclesiastical law by creating its own national law that includes national heroes instead of saints, such as, national writers, art representatives, philosophers, and sometimes even “national” saints, for example, Jeanne d’Arc–Joan of Arc”.³¹

And since “the center of the national law is mainly literature and philosophy, accordingly, in the nineteenth century the center of law was philosophy in Germany and literature in England”. The concept of the English university was defined by the litterateur Matthew Arnold, and the German University by the linguist and philosopher Wilhelm von Humboldt. It led to the characterization of philosophy-oriented German universities and literature-oriented English universities around nineteenth-century Europe³².

30 It is noteworthy that until today, there is no fundamental monograph on the activities of the Society for the Spread of Literacy among Georgians that fully reflects the work and dedication of its members in the preservation and development of national culture. Although there are some separate studies (T. Khundadze. Society for the Spread of Literacy among Georgians, Tb., 1958; T. Khundadze. Society for the Spread of Literacy among Georgians, by Archival Materials, Tb., 1960; V. Gagua. Society for the Spread of Literacy among Georgians, Tbilisi, 1979; M. Gulmamedov. Society for the Spread of Literacy among Georgians and Georgians of Azerbaijan, Tbilisi, 1984; Society for the Spread of Literacy among Georgians, Contemporary Memoirs, compiled by L. Nanitashvili. Tb., 2004), a description of the Society was published (Society for the Spread of Literacy among Georgians, Foundation Description - 1878-1927, edited by Sh. Chkhetia and A. Iovidze, Tb., 1953), an online search of members of the Society for Dissemination was created, which definitely deserves appreciation.

31 Zaza Shatirishvili. Idea of the University: Two Paradigms. Series “European Search”; Collection of Articles - 2006. Georgian Society and European Values. Tb., 2007.

32 Bill Readings. University of Ruins, Translated by Andrei Korbuto from English. Moscow 2010. Harvard University Press <https://b-ok.org/book/3166800/1f4f79Cf>. Zaza Shatirishvili. Idea of the University: Two Paradigms, <http://www.nplg.gov.ge/gsdll/cgi-bin/library.e>

These national universities existed in the West until the end of World War II, which gave rise to a crisis of these types of universities, becoming especially noticeable in the late 1960s. Bill Ridings called this crisis “the university in ruins.”³³ The crisis ends with the emergence of a new type of university, which we might call a “post-national university.” Today in the West, it is generally accepted that this type of university is predominant. But what about the Georgian university, which has been engrained and controlled by Russian and Soviet ideology since its founding? Today, 102 years after the founding of the Georgian University, can we talk about what our university paradigm was founded on? If, in Europe, and in Germany specifically, the university was defined by the philosopher Wilhelm von Humboldt and in England by the litterateur Matthew Arnold, the concept of the National Georgian University was introduced by the historian Ivane Javakhishvili. The fact that the idea of founding a Georgian university came up in the circle of literary writers who attached particular importance to history and was carried out by a man who was himself a historian, highlights that the founding of the Georgian University is intimately tied to the country’s historical conflicts. In our opinion, the answer to why the Georgian University was founded is singular: Russian colonial policy, which was characterized by denial and disrespect for the Georgian state, its culture and history, and the deliberate policy of Russification.³⁴ In the second half of the nineteenth century, in the context of Russification policies, “the importance of history for deepening national self-consciousness, as well as for the impact on mental characteristics of the nation, was undoubtedly appreciated by Iakob Gogebashvili, Vazha-Pshavela, Akaki Tsereteli, Ilia Chavchavadze and others.”³⁵ From this conceptual point of view, that assessment was also important. Thus, the paradigm of Ivane Javakhishvili’s concept of university education was based on the history of Georgian state law and culture.

On July 7, 1930, a resolution was passed by the Council of People’s Commissars of the Soviet Socialist Republic of Georgia which led to the reorganization of Tbilisi State University. The University was disbanded into several higher education institutions. Throughout the Soviet Union, a battle was declared against the so-called “Kondratevshchina.” It was a struggle for the Soviet authorities with untrustworthy scientists. On December 13, 1930, the Rector of the Pedagogical Institute (which

33 Bill Readings. *University of Ruins*, pp. 64-65; 262 – 281.

34 Here are some other details, let’s take one example: Kartvelology (Marie Brosse, Dimitri Bakradze and others) from the 40s of the 19th century has repeatedly asserted that Life of Kartli in the 18th century, was not created in the Vakhtang VI era (Senkovsk, Patkanov) and that Georgians “were not sleeping” calmly form “Alexander the Great until Peter the Great” and “were busy writing stories” (Greek, Byzantine, Roman, Arabic, Persian, Armenian and Turkish historical works illustrate this fact) and “made others write records as well”. The fact that the unsubstantiated dispute about the life of Kartli and the history of the Georgian state was offensive and unacceptable to the Georgian nation, was well reflected in the publications of the second half of the nineteenth century and the beginning of the twentieth century. This is another, broader topic of discussion, and we will not stop here.

35 David Malazonia. 19th Century Georgian Historical Opinion on the Classification of the Signs of the Nation, Science and Society Development Foundation. Periodical Scientific Journal of Intelligence, N 3 (26), 2006<http://eprints.iliauni.edu.ge/1145/1/inteleqti%203%20%2826%29.pdf>Last viewed August 11, 2019

was part of the University), Ivane Vashakmadze, started to rebuke Ivane Javakhishvili and his school at a specially convened session (such a meeting was held three times, on December 13th, 14th and 17th).³⁶ Finally, on May 28, 1931, by order of the People's Commissar of Education, Ivane Javakhishvili was fired from the University.³⁷ In 1933, the University was restored and Ivane Javakhishvili was reinstated. But after 1936, a new phase of the struggle against Ivane Javakhishvili and the University began during the rectorship of Karlo Oragvelidze.

The meeting of the University History Faculty Board³⁸ on March 23, 1936, heard a report by Karlo Oragvelidze, in which the author "exposed" Ivane Javakhishvili's "bourgeois-nationalist school" and once again prepared the ground for his dismissal from the university.³⁹ However, the sect of the Board advocating for proletarian dictatorial ideas failed to dismiss him then.

We think this was not just a fight against Ivane Javakhishvili and his works, but it was an attempt to destroy a free space – the university education. In this respect, it is noteworthy that since 1928, after Ivane Javakhishvili, all the rectors of the university – Tevdore Glonti, Malakia Toroshelidze, Ivane Vashakmadze, Alexander Erkomaishvili, Levan Aghniashvili, and Carlo Oragvelidze – were shot between 1937 and 1938 – before David Kipshidze. Among them were also Ivane Vashakmadze and Carlo Oragvelidze.

Ivane Javakhishvili and the university he founded were unacceptable to the Soviet authorities, because Javakhishvili's concept was formed during the ideological struggle against the Russian colonialism. This fact reaffirms that the Soviet Union was the genetic successor of the Russian Empire and a state with a more advanced Bolshevik worldview.

Regardless, long after the Soviet occupation of Georgia, Soviet Russia failed to catch the Georgian University in the tongs of Bolshevism. As already noted, there were even attempts to abolish it. Despite the terror of the 1930s, the university managed to preserve the core educational concept developed by Ivane Javakhishvili. Such loyal adherence to Javakhishvili's ideals is why the Tbilisi State University has been a flagship of not only Georgian education and science for decades but also the lodestar for the country's struggle for freedom.

However, it must be noted that although Soviet ideology influenced the devel-

36 See shorthand record of the session, which is not very pleasant to hear; Ivane Javakhishvili before the Judgment of Tyranny - Documents and Materials (20-30s of XX century). Kondratyevshchina in Georgia (December 13-17, 1930), prepared for publication, with an introductory letter and comments by Merab Vachnadze and prof. Vakhtang Guruli, Tbilisi, 2004. p. 29-114

37 Roin Metreveli. Adorned with a crown of merit and torture. Ivane Javakhishvili - 130. In the book: Historical Essays, Tbilisi, 2009. p. 323.

38 See shorthand record of the session: Ivane Javakhishvili before the Judgment of Tyranny - Documents and Materials (20-30s of XX century). Discussion on the Historical Front (March 23-April 2, 1936) Documents and Materials, p. 115 - 308.

39 Ivane Javakhishvili Before the Judgment of Tyranny - Documents and Materials (20-30s of the 20th Century). Discussion on the Situation on the Historical Front (March 23-April 2, 1936) Documents and Materials, p. 122, 123, 124, etc Cf: Roin Metreveli. Adorned with a crown of merit and torture. Ivane Javakhishvili - 130. p. 324.

opment of certain specific disciplines of study within the Georgian University, because the Russian university (including the Soviet educational system) was based on a German model (or rather Prussian) of education⁴⁰, the Georgian University was able to maintain its national image under acute ideological pressure.⁴¹ Of course, like Western national universities, Georgian universities had to face a post-national crisis—one which began relatively later in Georgia than in Europe.

The crisis of Georgian national universities has been brewing since the early 1990s and continues to this day. Georgia universities have taken many useful steps to overcome the crisis, such as joining the Bologna Process, introducing the European system of credit transfer and accumulation, increasing their involvement in international projects (including EU projects), forming alliances with Western post-national universities, and others. Despite these steps, the crisis in Georgian universities has not yet been overcome. There remains a need to reform the entire educational system, including Georgia's universities.

At such a pivotal time, a new concept, a new strategy is needed to extend the viability of the Georgian university space and education system. One (and not the only one) mechanism for overcoming this crisis may become the format of "University Diplomacy."

40 Hermann Weil. Universities and science in Germany, In the book: *Mathematical Thinking*. Translation from English and German by Yu.A. Danilov, edited by B.V. Biryukov and A.N. Parshin. Moscow, 1989.306-326.

41 Hermann Weil. Universities and science in Germany, In the book: *Mathematical Thinking*. Translation from English and German by Yu.A. Danilov, edited by B.V. Biryukov and A.N. Parshin. Moscow, 1989.306-326.

CHAPTER II

**UNIVERSITY DIPLOMACY - A NEW FORM OF
INTERNATIONAL RELATIONS AND A NEW KIND OF
DIPLOMACY**

UNIVERSITY DIPLOMACY: A NEW FORM OF INTERNATIONAL RELATIONS AND A NEW KIND OF DIPLOMACY

University diplomacy for sustainable peace building

Conflicts play an important role in the history of mankind. From the nineteenth century onwards, and especially in the twentieth century, one form of conflict—that between nations and ethnic groups—has become widespread in international politics. We argue that the misinterpretation of the “right of self-determination” as established during the era of decolonization, played a major role in this process. Therefore, all ethno-political conflicts have an extremely complex nature, which for the most part is linked to a nation’s aspiration to establish a state.

For Georgia, along with other circumstances, the country’s advantage – its geo-strategic situation - has become an obstacle. The reason is quite explicable! On the threshold of the transformation of the post-Soviet space, each and every Georgian government has failed to:

1. Find a suitable place for the country’s natural-historical function and take adequate steps to realize that function and meet the demands of the time.
2. Identify in the prospective destiny of Georgia the traditionally involved external factors and the inherent confrontational forces, and to envisage the interests of major geopolitical, geo-economic, and cultural-civilizational centers, transnational corporations, political systems, and the world’s dominant and regional leader states (in short-term or long-term perspective).
3. Recognize that, due to the contradictory nature of certain states, the territory of Georgia is insufficient space for for the main countries, forces, interests to converge, especially to bring them in line with their Georgian state interests.

Georgia is not an autonomous, isolated, locked-in system. It is at the intersection of geopolitical, geo-economic, and military-political interests which are not only Georgian, but which are pertinent to the South Caucasian and united Caucasian socio-cultural and political space. Determining our destiny and realizing our state goals—the restoration of unity and territorial integrity in the first place—requires going beyond the borders of the country. The problems are regional and even global in scope. Solutions depend not just on Georgia or its neighbor Russia, which still occupies 20 percent of our country.

Since the era of the Great Silk Road, the region and its key strategic locations (existing or potential energy sources, trade routes, etc.) have been a place of confrontation between Russians, Europeans, Turks, Iranians, Chinese, and others, including most recently Americans in relation to the formation of the New World Order of

the late 20th and 21st centuries.

As a consequence of inefficient and inconsistent policies of Georgian governments in the recent past, the confrontation with the energy-empire, the Russian factor in the international system, the increased interest the Middle Eastern countries, the international community could not/did not realize the real reasons behind the mines laid against national sovereignty by the Soviet Empire in our country (as well as in other countries in the post-Soviet space), or the reasons for “ethnopolitical conflicts,” later turning them into a global problem.

Although the United Nations has attempted to pursue a status quo policy in the post-Soviet countries, it apparently, due to insufficient motivation for the problematic Georgian state (the reason is primarily on us), because of only formal internationalization of the internal and political conflict, the United Nations did not turn out to be ready to resolve the conflicts in the post-Cold War period in Georgia, that is in Abkhazia (1993), South Ossetia (2008).

It is well known that inter-ethnic relations are distinguished by their high conflict bias. And when it comes to political errors, their explosive potential increases several times over. The collapse of the Soviet Union, not only within post-Soviet countries but also internationally, has led to cardinal shifts. It was a time when the authorities of individual countries had to pursue the most correct and moderate policies, replacing “Marxist internationalism” with national ideology in order to create a sense of united statehood, especially among the ethnic populations of Georgia. Unfortunately, under the leadership of Zviad Gamsakhurdia, the eternal idea of Georgia—the consolidation of the nation around freedom and a sense of unity—was briefly ended by a military coup. But in the civil war the anti-state groups, governed by external forces, both ethnic and political, fought each other for the sake of material gain and power. Against this backdrop, the perception of Georgia as a national political body often turned into a conflict between armed groups, tailored to their own personal interests. Certain forces have used the current situation for ethnic confrontation and conflict. Part of them created armed conflicts within the country under the veil of political ideologies. Though Georgia has been able to overcome clashes between the illegal groups and the state with difficulty, ethnic conflicts remain the most acute problem to date.

Since 1993, the UN Security Council has adopted dozens of political resolutions on the issue of Abkhazia, expressing support and respect for the principle of Georgia’s territorial integrity and the unconditional return of the property of Internally Displaced Persons (IDPs). Here we mean the nonrecognition of the so-called elections held by the Abkhazian separatist government, etc.

The UN Security Council also laid the groundwork for a UN Observer Mission in Georgia. “The Group of Georgian Friends of the UN Secretary-General” has been in operation since 1997, comprising the United States, Germany, Great Britain, and

France.¹ The aim of this group was to resolve the conflict in Georgia peacefully by means of increased international engagement.

In addition, in accordance with the ceasefire agreement between Georgia and Russia of August 12, 2008, on October 15 of that year, the Geneva international negotiations format was established. It is co-chaired by representatives from the UN, EU and OSCE and is held between the parties to the August war between Georgia and Russia. Representatives from the USA are involved in the talks, as well as the Chairman of the Government of the Autonomous Republic of Abkhazia, Head of the Interim Administration of the so-called South Ossetian Autonomous Region, and representatives of the occupational and de facto regimes from Abkhazia and the Tskhinvali region.

The Geneva talks aim to develop complex security mechanisms and security guarantees for the region as a whole, including the Georgian-Abkhaz and Georgian-Ossetian confrontation zones, which in itself means taking into account the interests of the Abkhaz and South Ossetian sides and defining their individual share of responsibility.

The current multilateral international format, where Georgia is not a minority and Russia has a dialogue with the Georgian side in the presence of our allies and strategic partners-the Americans and Europeans-has created a situation where "everything is in order outwardly". However, in reality, the international discussion has failed to start the process of de-occupation, which was the main goal. The reason for this delay is not the fault of the mediators or in their failure to fulfill their obligations, but in the unjustifiably exaggerated expectations that were falsely established by the former authorities and the so-called elites in order to escape their responsibilities.

Thus, the urgent task is not to abandon these major international formats or replace them, but to change existing formats (in addition to creating new ones) and thereby achieve a new understanding of the problem and increase the efficiency and productivity of the format. By this we mean an increase in the status of the current format instead of relying on recommendations of working groups that have no obligation to act, etc.

Though "peace is best provided by force that can influence the state's calculations,"² two important circumstances are worth considering.

First: "Georgia, even today, as for centuries, stands at the crossroads of civilizations. Its geopolitical, geo-economic, and cultural-civilizational situation is constantly conditioned by crossing of interests of other states. Therefore, the

¹ In December 1993, the creation of a group of friends of Georgia in support of the UN Secretary-General was indicative of some tension between the Western governments and Russia in the Georgian-Abkhaz peace process. Members of the group in the West thought they should correct Russia's support for Abkhazia's government with the strong support of the Georgian government. Source: <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>

² Bruce Gentelson, *American Foreign Policy, The Dynamics of Choice in the 21st Century*, New York: W.W. Norton & Company, 2013), 11-12.

tasks facing the country and the pursuit of national interests require extraordinary prudence and effort. And in order for Georgia to be able to fulfill the key tasks it faces, it must take into account the political balance of forces in the region and in the world.”³

Second: In the calculations of the great states we should have a position of so-called aggregated structural force, not of absolute force, which is directed not against absolute forces but against forces mobilized around a particular issue.

The Western political establishment has proposed a new format of securing world peace and prosperity in the form of “scientific diplomacy.” It is based on world experience and, above all, in parallel with the resolution of scientific-technical and economic problems in modern international relations. It is intended to build trust and engagement in a process of cooperation.

Global practice shows that the proposed models of conflict regulation, based on international organizations, governmental and non-governmental resources, and unplanned and uncoordinated activities of the state, still have not overcome the current “deadlocked” political conflicts. Examples of such conflicts are Abkhazia and the Tskhinvali region (Georgia), Mountainous Karabakh (Azerbaijan), Transdnistria (Moldova), Bosnia, Herzegovina, Kosovo (former Yugoslavia), Kashmir (India), Cyprus (Greece, Turkey), Taiwan (China), Hong Kong (China), and South Tyrol (Italy), etc. If we do not want Georgian state politics to imitate the style of avoidance of real problems, we have to reason philosophically instead of dramatizing the current situation. This kind of approach will help us identify the primary task: “what we need” and “what malady we suffer.” The main problem is how to find a way out, which mainly depends on strategic thinking by the Georgian people and its authorities, on our own prudence and efficiency.

In fact, there are two ways to resolve the conflict: forceful and peaceful. But we the Georgians are not faced with a choice. We just don’t have it! Peaceful coexistence is the only means of ensuring the country’s integrity. Before making a choice what to do, it is necessary to properly state a new goal for the state, to justify its need, its benefits, including for the outside world, and to formulate a consistent, strategic plan of action (program-project), compatible with the current goal, necessary outlook and existent conditions. With presently available resources (institutions), this cannot be done. Therefore, we think that a new, nonpoliticized institution, an intellectual resource is needed, which will complement the chosen strategy of conflict resolution in the field of politics, and promote the understanding of the need to improve relations (even if this serves our own pragmatic interests) between the opposed parties.

The path to building our statehood happens to be Georgian-Abkhazian, Georgian-Ossetian, and multi-ethnic. This path today involves education as a process of

³ <http://www.parliament.ge/uploads/other/49/49745.pdf>

systemic actions, via its highest peak—science as the true source of objective knowledge, and via the motivated, pragmatic, and healthiest part of this society, our next generation—youth.

The institution that comprises them—education, science, and youth—is an educational institution. It is able to not only meet these requirements (surely, without any harm to itself) but to create the free basic space for generating and forming universal values and to become the starting point for a peaceful resolution to the conflict. Yes, the university—the basic space for generating and forming universal values, synonymous with education, science, culture, human traditions, progress, civilization and, most importantly, freedom everywhere and at all times.

The idea of the university's mission includes the principles of freedom, secularism, democracy, tolerance, and so on. It was on the basis of these liberal values that a common European consciousness, the civil society, industrialization, modernization of the economy, and the improvement of public welfare took shape.

The world's centuries-long experience confirms the university as an elite hub of education. It combines historically accepted traditional knowledge and modern innovative approaches. It helps overcome universal problems and the contradictions between generations, and between the actors of different interests;

It is an institution connecting key beneficiaries, the students and teachers, and issuing from a subjective and profitgaining objective and pragmatic position; it naturally procreates the opportunities for their cooperation and exchange of information between them, synergizes interests, ensures the realization of continuity principles.

Is The university is characterized by the highest achievement of mankind—the key concepts of practical philosophy and human politics, and the core values of Western thought, such as personal and scientific freedom. This implies the possibility of utilizing university or academic freedom, without which creative thinking is impossible.

The university enjoys public trust and expectations of a historically established institutional unit. It is focused on the formation of a civil society of the future that can determine the fate of the state and people according to national values. It is a solid foundation for education along with other opportunities, such as the acquiring information, generating and disseminating new knowledge, identifying and implementing individual skills, facilitating critical, creative, strategic, and genuine state thinking, and forming correct, knowledge-based visions, relevant to time challenges. It is an instrument of progress and continuity in which the middle class and the elite are formed, national culture is developed—first and foremost in the country's youth; and more importantly, it is a place where the zeitgeist is felt and “seeking the truth as a prerogative of a human, independent individual” takes place.⁴

⁴ Carl Jasper, “University idea.” <http://www.socium.ge/index.php/articles/education/602012-08-07-20-1619>. Accessed February 15, 2020.

Under current conditions, based on the new understanding of its function, and through a new mission, the university creates an opportunity to become the center of the country's continued progress, education, culture and social life, subject to international informal policy, which, together with an active discussion of modern theories developed in international science schools, presents to the public the projects, based on interdisciplinary research, alternative recommendations for resolving problems, including territorial integrity, etc. Of course, since its inception, the university has positioned itself as a universal educational hub, without which any kind of social success and the right perspective for development are unthinkable. It was in the bosom of the university that the idea of forming a "new Europe" was born. But factually, there are serious problems in Europe and in the world at large, which unfortunately cannot be resolved by existing approaches. The fact is that the university as such is not fully functioning today; it does not form a unified vision of problems and does not offer a mechanism for overcoming problems. We think it can be explained as follows: Our understanding of the university, or its capabilities, is exaggerated; the university (Education and Science) is "lagging in time, and as a product of change, is failing to become a major social political force, being unable to meet modern challenges.

Therefore, it is necessary to further modernize the university. The university has the resources to develop and the opportunity to create new practices, using existing lore and scientific methodologies. Unfortunately, however, to deal with modern problems and internal transformation, this is not enough. It is necessary to determine what kind of problems we are dealing with. Generally speaking, when it comes to global problems, meaning the conflicts (inter-ethnic, political, pseudo-ethnopolitical, military, social, religious, economic, etc.) in the first place, which is not surprising since modern conflicts are the most large-scale events having a negative impact on social life. We do not mean identifying the reasons for a specific conflict such as our local problem, but generally the basis for all kinds of conflicts; that is to say, identifying the beginning of all confrontation-alienation between countries, with a view to its elimination.

The task is very complex and requires not only the knowledge and experience of the university or the deepening of same, but also the essential transformation and emergence of new science as new knowledge. Unfortunately, today's university does not have the resources or the capability to operate independently. Moreover, to our surprise, today the idea of the university itself is in crisis and needs to be updated with innovative ideas relevant to time and development-oriented action. Considering the elementary truth, which is a necessary condition of the law of nature, only two entities can give new life, if necessary, in case of their necessary compatibility, by "pairing." Who, or what can be a healthy, university-compatible thing that, with its inimitable and inexhaustible opportunities like university, justi-

fies its existence, has a rich past and future, enjoys high authority and only positive expectations of society, associated with peace and the art? To answer this difficult question, we must go beyond our goal (and generally the biggest problem of conflict resolution). It is a fact that the basis of all conflicts is common to all, and must be sought in the alienation of relations. We mean relations between people, social groups, institutions, and countries.

Thus, resulting from the importance of conflict resolution and the mission and common goal of university, who can become the most important partner of the university? It can only be diplomacy. Although, like the university, diplomacy has lagged behind time in spite of modernization, but as the art of relationships, it has the potential to bring diplomacy (peaceful negotiations) to a high scientific level. And it can be realized only in university.

At this point we will briefly discuss diplomacy. We have already noted in the introduction to this work that “diplomacy” is one of the most complex and also most important areas of human social and political activity, which has helped to pave the way for the overcoming of difficult and challenging developments.

Much has to been written about diplomacy and a lot will be written about it in the future. Despite divergent views on the subject, it can be said with certainty that in the modern era the importance of diplomacy is increasing and its scope is expanding. The fact is the world has never been so dependent on strong, predictable, consistent, unified standards and criteria for diplomacy as it is today.

Diplomacy is as old as foreign relations and the existence of foreign policy. –The word diplomacy is of Greek origin and means two paired slats or small boards inscribed with the word “diplomacy,” which were given to ambassadors to identify them as carried out their missions.

The word diplomacy has been gradually refined in substance and its place and purpose in state policy has become clear as it has acquired the function of one of the most important roles in international community, i.e., the proper implementation of a state’s foreign policy goals and objectives.

In modern international relations, there are three meanings of diplomacy:

1) The conduct of relations between states and other entities by official agents with a reputation in world politics through peaceful means. This is the broadest understanding of this term⁵.

2) The Oxford English Dictionary⁶ presents Sir Harold Nicholson’s explanation: “Diplomacy is the management of international relations through negotiation; the method by which these relations are matched by ambassadors: the work or art of the diplomat”⁷.

⁵ Hadley Bull, *Anarchic Society: The Issue of Order in World Politics*, trans. Giorgi Khelashvili, (Tbilisi, 2003), 178.

⁶ Hadley Bull is referring to the Oxford Encyclopedia.

⁷ Harold Nicolson, *Diplomacy* (London: Oxford University Press, 1950), 15; cf. Hadley Bull, *Anarchic Society: The Question of Order in World Politics* (New York: Columbia University Press, 1977), 178.

3) To conduct international relations in the way they are used in everyday sense of the term. Hadley Bull cites Sir Ernest Satow's well-known definition in this regard: "Diplomacy is the use of intelligence and tact to govern relations between the governments of independent states, which sometimes extend to relations with the vassal states of these governments; or, to put it more briefly, the conduct of activities between states through the methods of peace"⁸.

In our case, the subject of special interest and study is diplomacy as an instrument of Georgian foreign policy, for negotiating peacefully, protecting the rights of its citizens and the interests of the country. More precisely, it is the science and art of negotiation, or simply the art of doing business, conducting and handling political negotiations both inside and outside the country. While diplomats are concerned about armed conflicts between nations, their activities differ from those of military operations and are of a peaceful nature only. In particular, it seeks to find common ground between the parties and to resolve conflicts only through negotiation. "Diplomacy holidays are called war," the result of diplomacy failure is conflict. Peaceful resolution of conflicts, reconciliation of different, often diametrically opposed interests, restoring broken equilibrium between stakeholders, and ensuring their cooperation constitute key to diplomacy.

Today, public interest in diplomacy and foreign policy is significantly increasing. Its principles, methods, and means of implementation have been cognitively and emotionally accessible to the public because of their free access to information. As a result, this field is of particular interest to the masses. In general, interest in politics and public involvement deepened the democratic principles of states, made public institutions stronger and more independent, and shaped modern civil society, which in turn led Western civilization to economic and political success.

The fact is that the political system left without the control and involvement of civil society may find itself in a difficult economic situation within the country as well as in captivity of obligations to other states or international organizations. In such a situation, the foreign policy of the state will not be effective and therefore no party policy and preelection program will be considered complete. For a small country like Georgia, it is vital to form a foreign policy vision within the country and a diplomatic guide to its implementation based on democratic principles and vertical statesociety relations.

Studies show that globalization and digital technology development processes are restricting the use of traditional professions. However, the importance of such a "conservative" profession as diplomacy is growing. A new political reality is emerging: the growing importance of uniform rules of conduct for all players (regardless of their size and power). However, particularly difficult for Georgia is the fact that, as a result of the open attack on these rules, there are already two ongoing conflicts

⁸ Sir Ernest Satow. *A Guide to Diplomatic Practice*, 4th ed. (Cambridge, Cambridge University Press. 1957. P.1.) Cf. Hadley Bull. *Anarchic Society: The Question of Order in World Politics*, 178.

in the 21st century on European soil. These are the conflict in Georgia that began in 2008, and the conflict in Ukraine that began in 2014.

Diplomacy should not be left behind by the dynamic development of society, which is associated with the unprecedented intensification of international relations, not just as regards official talks, but with the development of new forms and methods of interaction between peoples. These processes lead to the emergence of new types and forms of diplomacy. Anyone who evaluates, understands, and uses these processes in a timely manner will possess a whole new set of leverage effects. Information is transmitted over thousands of kilometers in real time, instantly becoming the property of millions. As a result, today, every citizen has his or her own views on diplomacy, as well as on domestic, foreign and global policy issues.

Diplomacy is important for all countries without exception, and especially for a state like Georgia. We refer to the breaking of diplomatic relations with our strong neighbor the Russian Federation a permanent member of the UN Security Council and the temporary occupant of part of our land. This is the difficult reality in which our country has to defend its sovereignty, independence, and territorial integrity.

However, Georgia has its own advantages: historical justice and international law, the pillars of the modern world order. While it is good to have these advantages as a resource, there is a need to create an opportunity to use them. Otherwise the resource may work against the interest of our country (that has happened to us many times). The need to realize this goal reveals the indispensability of strong diplomacy.

We should also take into consideration that using only traditional methods and forms of diplomacy, it will be difficult to deal with the problems and challenges we face in the international arena.

Georgia has established authority primarily in the region as one of the distinctive geostrategic (geopolitical, geoeconomics and culturalcivilizational) countries of the South Caucasus and part of the "Great Caucasus." Georgian diplomacy has attempted to pursue a longterm, balanced, and recognizable policy. However, the potential for further advancement will be severely restricted if *Georgian diplomacy is limited to traditional methods and practices*.

Georgia has made a statement that it would defend its interests only through peaceful means, without the use of military force.⁹ This means that, for the primary task of restoring the country's integrity, resolving existing conflicts and the complex geopolitical, geo-economic, military-political and other problems associated with them, the country will have to use only "soft power," including active engagement of diplomacy. The current situation makes us rethink our attitude toward diplomacy, think about its new forms and methods, strengthen the coordinating role of the state, and ensure coordinated work by all institutions (including educational and

⁹ Georgia Makes "Unilateral Pledge" of Non-Use of Force Civil Georgia," Tbilisi / 23 Nov.'10 / 17:09 <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=22880>. Accessed February 15, 2020.

non-state components) to make the most of the best intellectual and professional resources available in the country in the field of diplomacy. We must train high-level specialists (including from regions not currently controlled by Georgia), who will be “armed” with both fundamental theoretical knowledge and practical diplomatic skills. To develop mechanisms for the pursuit of common interests and the peaceful resolution of conflicts, diplomacy was formed on the basis of public demands. As a result, the following fields have emerged: political, economic, cultural, and recently, technological and digital. Also, new forms of diplomacy have emerged: interstate, scientific, public (people’s), commercial, medical, multilayer, publicist, artistic, tourist, even football diplomacy, etc.

Public diplomacy is a relatively new phenomenon, which has gained particular prominence in the 21st century, as political elites have concluded that political and economic diplomacy fails to deepen and harmonize relations between different societies. Public diplomacy has made it possible for the wider public to access both economic and cultural exchanges between countries, which in turn has made the relationship between the countries more humane and centered on the common good. One of the most active and effective forces of public diplomacy is the student body. Student mobility in different countries is focused on sharing education, exchanging cultures, tourism, as well as attracting both economic and financial resources in the research and education spheres.

- **Economic Diplomacy** means using all possible instruments of the economic spectrum of the country, of course, taking into account its national interests. Economic diplomacy can encompass all major international economic activities of the state.

- **Cultural Diplomacy** is a type of public diplomacy and ‘soft power’ that involves the exchange of ideas, information, art, language, and other cultural aspects between nations and societies, to promote mutual understanding and cooperation. The goal of cultural diplomacy is to bring together peoples of different cultures to understand common ideals and institutions in order to create broad support among countries for economic and political purposes.

- **Multitrack Diplomacy** implies an abstract way, considering the process of international peace establishment real. In multilevel diplomacy all sectors of society are important; they need to be heard, included, and encouraged; they need to be understood in the analysis of a united conflict and in its peaceful resolution, first of all in order to prevent or end any violent conflict. It is a chain of interconnected activities carried out by individuals, institutions, and community groups that are simultaneously carried out in real life and aimed at establishing peace in the world;

- **Commercial Diplomacy** involves the use of commercial interests and large enterprises by the government to influence the foreign policy agenda. Commercial diplomacy is based on promoting domestic and foreign investment and product development.

- **Citizen Diplomacy** is a political concept according to which citizens are involved in the process of national representation. When formal communication channels are not appropriate or desirable, civil diplomacy being an ideal means of maintaining relationships between the parties. Citizen-diplomats may be students, teachers, athletes, artists, businessmen, tourists, peace activists. They have a responsibility to engage in mutually beneficial, productive relationships with the rest of the world and engage others in it.

- **Big Stick Diplomacy** is associated with Theodore Roosevelt's quote from an ancient African proverb: "Speak softly, hold a big stick and you will go far." It was foreign policy, later called the Roosevelt Corollary. The Roosevelt Corollary claimed that the United States had the right to extend "international police power" to the Western Hemisphere. This meant that other countries would not have the opportunity to interfere in the Western Hemisphere and threaten US security. Specifically, this concerned the conflict between Europe and Latin America in the early 1900's. Finally, the phrase "big stick" was used to refer to foreign policy negotiations under diplomatic guise and backed by threats of possible use of military force.¹⁰

- **Scientific Diplomacy** is the closest to the university form of diplomacy, so we will devote more space to it.

From the point of view of scientific diplomacy, it is noteworthy that lately there has been an active conversation in the process of establishing the country's political agenda, involving the scientific community giving recommendations to political elites, which is a necessity. It is an important resource for constructive international partner relationships between people to resolve conflicts and achieve a sustainable peace-building process, which in the process of building a sustainable peace can become scientific, but inferior force to assist the state: "to ensure its own safety and to prevent, divert, or destroy the threats to its security,"¹¹ in order to begin a dialogue between the parties and facilitate the process of conflict settlement. Strong states do this, but we must not consider strength to mean only the country's military potential. We should also consider intellectual, scientific, and technical progress, new technologies, sustainable economic development, geopolitical, geo-economic, **culturalcivilizational** factors and so on. According to Thucydides, the powerful do what they have to do, and the weak admit what they have to put up with.¹² Small states ('large' and 'small' are conditional concepts) should be able to identify mechanisms that will help them to prosper and tackle national-state security problems. And as part of this process, for the small country, peace and education must become a mechanism for resolving political problems.

¹⁰ Source: <https://uslegal.com/>.

¹¹ Samuel Hantigton, "Why International Primacy Matters," *International Security* 17.4, (Spring, 1993), 69-70.

¹² Thucydides' quote is verified from the book: Bruce Gentleson. *American Foreign Policy, The Dynamics of Choice in the 21st Century*. Translators: David Aprasidze, Ana Mikautadze, Archil Abashidze, Giorgi Gvalia, Nino Tkaridze, Taniel Sikharulidze, Tamar Kumsiashvili, Nino Pavlenishvili, Tbilisi, 2015. p. 11. (in Georgian)

Scientific Diplomacy is an opportunity to use cooperation, knowledge and experience of the leading countries of the world to address scientific potential, solve complex problems between nations, and build constructive international partnerships.¹³ The definitions of scientific diplomacy focus on its three types: 1) "*Science in Diplomacy*" means addressing foreign policy tasks with scientific and technological advice; 2) "*Diplomacy for Science*" means promoting international scientific cooperation; 3) "*Science for Diplomacy*" means the use of scientific cooperation to improve international relations between countries.¹⁴

Scientific diplomacy can be defined as an international, interdisciplinary and inclusive process that seeks to balance national interests with what benefits everyone on earth. Discussing global issues has shown the value of science for modern civilization. In particular, it was decided that the political establishment was ready for the actual implementation and practical application of scientific values, and to incorporate science gradually into the format of scientific diplomacy. Political establishment, for its part, has made it clear that it is necessary to use scientific resources effectively for peace and prosperity of mankind.

Science in diplomacy can also be viewed as a *scientific policy* that allows policymakers to make decisions based on existing information related to science, technology, and innovation. Diplomacy for Science and Science for Diplomacy is about promoting cooperation between nations to both aid scientific progress and improve relations between nations. Scientific diplomacy is not new, but it continues to develop in areas that require international cooperation, including medicine, the environment, nanotechnology, space, and alternative energy.¹⁵

For its part, scientific diplomacy moves in different directions: scientific progress, economics, politics, sustainable development, and so on. For example, when states sign a cooperative agreement on fisheries management or infectious disease monitoring, they need scientific expertise. When scientists pursue complex multidisciplinary projects in astronomy or physics, it contributes to scientific progress, and when *diplomatic agreements on management and funding are created or political relations between the two countries are strained or disrupted, joint research efforts will allow them to maintain diplomatic conversation and gain each other's trust.*

In a modern globally interconnected civilization, the recommendations of science to the foreign ministries of different countries should become one of the solutions to existing problems. It deals with the most important issues, means of im-

13 Fedoroff, N, "Science diplomacy in the 21st Century," Cell, 136 (1), January, 2009, 9–11.

14 Committee on Global Science Policy and Science Diplomacy (2011). National Academies U.S. and International Perspectives on Global Science Policy and Science Diplomacy: Report of a Workshop, (Washington, D.C.: National Academies Press, 2012), 60.

15 Bukalova S.V. (2018), "Scientific diplomacy: essence and role in the system of international relations," // World Politics. No. 2. - S.95-103. DOI: 10.25136 / 2409-8671.2018.2.25855. URL: <http://e-notabene.ru/wi/article-25855.html> (in Russian).

pacts and resources between nations, such as the situation across their borders, within and beyond borders. Foreign ministers should become “evidence brokers” in science and technology advisory¹⁶, that is to say, starting from 2014-2015 in the field of scientific diplomacy they have been using the advice of specialized scientific advisors in the process of developing, planning and implementing the policies of the world’s most advanced countries¹⁷. In our opinion, this experience should definitely be shared.

Scientific diplomacy recognizes the fundamental importance of science and technology for further development of our global, interconnected civilization. That is why the **Fletcher School of Law and Diplomacy** at Tufts University as well as the *International Institute for Applied Systems Analysis* (IIASA) jointly invited the foreign ministries of foreign affairs in Vienna in October 2016 for an international dialogue on science and technology consultations. Vienna was chosen because the headquarters of the International Institute of Applied Systems Analysis is located here. This dialogue is known as the “Vienna Dialogue.” Diplomats from more than twenty countries participated at Vienna. The dialogue reiterated the need to establish a “knowledge platform” between countries.

Back in 2014, the International Network for Government Scientific Advice (ING-SA) was set up to discuss *the use of scientific evidence to inform policy at all levels of government*. In other words, the world’s leading countries agree that the role and significance of science in political and non-political issues, human security, and the maintenance of peace is of crucial importance. At this time Georgia stands apart from these processes, and our government agencies are still uncertain about what is happening in terms of making use of the world’s scientific potential. This leads us to the following questions: How much are we connected to these organizations? Do we get anything from them? Do our ministries use the scientific potential of domestic and foreign affairs?

As the resources available within the framework of scientific diplomacy include one essential segment of university education, viz., science, and as university life is a combination of the two main paradigms of learning and research, teaching and science, scientific diplomacy leaves the most important resource in the process of conflict resolution, such as the learning process and its most important subject, the student youth. That is, scientific diplomacy is not focused and does not recognize the importance of the organizing force on which a healthy future of the state is to be built.

We believe that no form of diplomacy taken separately—neither university nor diplomacy—will manage to create new universal knowledge and become the man-

¹⁶ National Research Council, 2015.

¹⁷ Alongside the Ministries of Foreign Affairs there are scientific advisory institutions or scientific advisory boards that are actively involved in the planning and implementation of foreign policy of countries. Moreover, such ministries have scientific advisors that deal with internal affairs of the country, such as education, finance, police, jurisprudence, health care, and humanitarian affairs.

aging center for conflict that has the power to respond to fundamental challenges – conflicts, and remain adequate timewise.

Time is a product of change (and not vice versa); it does not come, but passes away; those who linger in expectation of better times will witness the arrival of bad times. Modern processes - globalization and the technological revolution - have led to an accelerated rhythm of life, a radically different pace of life, where the danger of conflict, (it does not always have a negative connotation - rarely, but allows for social transformation) is immeasurably greater. In the historical context, in parallel with the conflict, there have been and still are universities and diplomats who, separately dichotomously, only more or less perform their functions, but fail to meet the challenges of the time. But it is the “interdisciplinary” connection between the university and diplomacy that enables the emergence of new theoretical-methodological knowledge that offers a new fundamental paradigm for conflict resolution, shifting the focus of the university from theoretical to practical knowledge. The university will not enter into a conflict or bring it into the university space, which will escalate it (as before), but will introduce only the “topic” for its further neutralization. The approach will allow us to shift the problematics of the conflict from a confrontation between the theory to a practical discourse and to develop the necessary methodology that will most effectively respond to the conflict and serve to resolve it.

The new approach, organic link, the new format of theoretical construction creates an opportunity for its own reasons, all active stakeholders, including the governmental structures (without which conflict cannot be resolved), as well as our church, NGOs, international organizations and civil society to enter the university space. Most importantly, each of them will naturally satisfy their healthy interest in space.

We need to bring diplomacy to the university and give it a duty that will serve, first and foremost, state interests—the unity, integrity, freedom, prosperity, and assurance of a secure future for the country. In doing so, diplomacy can play a key role in fostering new, harmonious relationships between societies (both within and outside the country). We mean, in general, diplomacy as a whole, not its types or forms that are already operating separately in the light of problems.

Diplomacy and the university, separately, are monocyclic in nature, which means that they are unable to create a system that enables a unified approach. That is why we have introduced University Diplomacy, which is more than just a separate university with isolated diplomacy functions. It should be seen as an innovation that does not deny or disparage the above mentioned or other forms of diplomacy, but rather, their coexistence and coordinated work in integrating official policy direction can become a prerequisite for the irreversibility of process recovery with the involvement of stateminded government, civil society and the international community.

We think that at the intersection of modern global and local (regional) processes,

where Georgia has found itself because of historical circumstances, we cannot limit ourselves to forms of diplomacy, including scientific diplomacy (that is a closed academic space). While discussing and resolving political problems, we must work out a new, unpolitical, authoritative, science-humanist, and youth dialogue mechanism in a particular area. *To this end, it is advisable to consider University Diplomacy as a new form of international relations and a new form of diplomacy (in all its facets. Its main difference and advantage are that it allows for the integration of more resources, primarily the student youth of the university. The university of course is an institution that links ethnic, intellectual, and sociocultural values in the process of building trust and peace.*

Therefore, taking into account the experience of scientific diplomacy, a systemic approach to conflict resolution and the new paradigm that “university diplomacy” enables is a broad, large-scale and effective strategy. It combines peace initiatives and scholarly academicism with the involvement of the healthiest and pragmatically minded, next-generation student-youth community in the peace-building process. It also presents itself as a universal unifying form of soft policy, a new space-environment of “happy reconciliation without profane assault and enslavement” (Ilia Chavchavadze), in which healthy forms of soft power, such as public, scientific, cultural, ecclesiastical, medical, economic, sports, tourism, diplomacy, and others coexist and co-operate. Together with them, University Diplomacy can overcome such a vital and necessary problem that still awaits resolution.

University Diplomacy is related to such important categories as University and Diplomacy. With their organic fusion, equal interests and parity accord a whole new phenomenon is emerging. We have not united university and diplomacy under the syntagm “university diplomacy” in a random way. Its content—the “inner essence” (university and diplomacy separately) creates the “outer essence” (university and diplomacy together) as an inexhaustible peculiarity. In its two-dimensional essence, it contains unique and unused problem-solving and self-regulating opportunities. In this context, we offer a historical excursus on university and diplomacy as instruments and not as a set of words, but as a new phenomenon of “soft power.”

University Diplomacy is more than isolated functions of a separate university and a separate diplomacy. It should be seen as an innovative direction that does not negate or diverge from the forms mentioned above, especially the Scientific Diplomacy offered by our European scientists.

University Diplomacy implies separate elements of the above mentioned and other types of diplomacy, and like two “paired slats,” with the coherent merging of university space and diplomacy, knowledge and politics, it gives it a new look and, moreover, creates a new qualitiveness.

University Diplomacy as a positive concept, an effective and innovative method of communication between stakeholders, interdisciplinary union of science – scientific diplomacy and scientific center – University, the philosophy of synergy and

love between generations, human attitudes, is logically accurate, completely free of ambiguity.

More specifically, there is a new unified type of diplomacy and peace education that is universal and implies the use of an existing, yet unused resource, i.e., academic and scientific (university) potential. The opportunity exists to create a qualitatively new format of peace-building in the university space, which, based on an alternative peacediplomatic language and scientific dialogue, will promote a transformative approach, namely:

First, establishment of a culture of peace in the public consciousness and its dynamic vision, restoration of real trust, understanding of the protracted conflicts (neither peace nor war), systemic scientific perception of peace and its achievement, understanding of the importance of interdependence at the psychological, social, spiritual, economic, military and other levels.

Second, identifying the causes of conflicts, eliminating fears, studying, analyzing, and evaluating the interests of those involved and other stakeholders, including coherence and stimulating change processes from positive to negative.

Third, teaching peace as a process, democratizing the peace process, excluding the use of any form of violence, developing an understructure of understanding, and creating a positive, constructive attitude;

It will contribute to the generation of a scientific platform that will provide a solid foundation of identifying and defining the thinking orientation of a new Georgia.

The generation and popularization of a concept based on the principle of maximum consensus, the so-called common ground, should further define the form and content of a national consensus document, and understanding and aligning the functions of the university and diplomacy, thereby creating a model (algorithm) that enhances and creates new relationships between them and provides a solid prospect for a peaceful resolution of the conflict, etc.

In fact, the university can be the center of intellectual independence in which thinking transfers academic excellence to diplomacy. "Thinking" and "Existence," that is, university and diplomacy, their union, through power 'borrowing', power 'addition' and their cooperation, complement and condition each other. Thus, by combining academic research and sociopolitical activities and by promoting healthy, socially relevant intellectual processes, the university can become a continuous creative thinking center for peace processes and sustainable peace. University Diplomacy is a unique, viable method of conflict transformation, a means to bring all sorts of confrontation conflict to a nonviolent, peaceful condition.

We should acknowledge University Diplomacy as a conceptual and methodological novelty of moving to a qualitatively new dimension of public development, based on the spirit of "happy reconciliation without profane assault and enslavement" (St. Iliia the Righteous) of conflicting interests in society, which serves to regulate the peaceful and existing public conflicts.

CHAPTER III

LET'S LEARN PEACE

LET'S LEARN PEACE

(Two estates of one hub – Abkhazian State University and Sokhumi State University)

The product of the author's reflection and his deliberation—the new concept and innovative idea of University Diplomacy—was first voiced and interpreted at Sokhumi State University. Actually, this happened at the highest educational and scientific research center, having centuries-old general Georgian educational tradition – the legal successor of the first higher educational institution of the Autonomous Republic of Abkhazia, part of Georgia - Sokhumi Pedagogical Institute, founded in 1932 (since 1979 - Sokhumi/Abkhazian University). The university is based on the common spiritual and intellectual values of the Georgian and Abkhaz peoples, the national and universal values of sustainability of multicultural systems. It is actually one of the living, key, effective, viable organizational structures, connecting Abkhazia. It is a given that not only influences but determines its fate and purpose.

The strategic significance, special status and exclusive social mission of the Sokhumi State University, sharing the fate of the Georgian state itself (both being the “victim of politics”) is not restricted by its educational function; besides the advantage, it has the historical responsibility not only for its own destiny but for the country's unity. The university will never trigger the expectation that will go against the state interests. If there is anyone around who might imagine the contrary, we are going to frustrate their anticipation.

Although the goal of the university (like other institutions of higher education in Georgia), by way of international standards and actual internationalization, is its organic integration into the common European educational space. In addition to its key educational function - the task procreated by the purpose - is the transition from “negative peace” to “positive peace.” This requires the university to maintain and strengthen its skill at self-regulation, maximize its intellectual resources, perpetuate its strategic-ideological role of the teacher of peace and, most importantly, embark on specific actions dedicated to the solution of our main problem— conflicts, both the internal ethnic and ethnopolitical ones. Hence, as a minimum, the university should take care of:

- Identifying the university's special mission, its additional and specific profile, determined by the destiny of the university, and identifying its strategic function, its purpose and philosophy, as well as defining its purpose and the means of its realization;
- Researching and lobbying for peace as a value without any alternative—based on scientific dialogue, providing multi-profile peace education, and conflict regulation as a scientific discipline. Modernization of educational space and its involve-

ment in the peace process.

– Legitimization of its temporary existence in the capital of Georgia - Tbilisi, which will serve to increase the profile of the university and deepen its international public relations, which in turn eliminates the avoidance of the issue of Abkhazia and ensures the permanence of its topicality.

It is exactly Abkhazia (along with the so-called South Ossetia) that constitutes the main challenge, which gives the Georgian state (the now bisected, but logically integrated organism) an opportunity to become one of the most active geostrategic players by means of widening the space and geographic range for action, so that it may acquire an actual function (certainly international), to create a need in its being around, to change the world's attitude towards itself and to alter what, politically speaking, happens to be a given right now in the country. The reason is easy to see, and that is the only theme which begets the opportunity to meet the necessary demands, both inside and outside the Georgian state, namely:

a) Even in the absence of the Georgian national idea and unified national consciousness, the university is capable of morphing into a perpetual Georgian idea of unity, integrity and freedom, turning itself into a unifier of all Georgian powers and bringing into the country's political field the Georgian diaspora.

b) The university can give a viable—and by no means formal—function and meaning to the United Nations resolutions and the documents of other international organizations as well as to various international formats, related to the issues of Abkhazia (as well as South Ossetia).

We must in the first place look for the opportunity of conflict prevention and peace in Georgia, in the historical perspective on which these conflicts are based. The pages of the history of Abkhazia and the so-called South Ossetia give us a certain chance to clarify where and when, and at what point in history, we had made a mistake. And also, along with our mistake, there might be some other things that have instigated the mentioned conflicts and built the trap in which we—Georgians, Abkhazians and Ossetians—have found ourselves in.

The geographical boundaries of toponym Abkhazia” have changed over the centuries, with foreign sources calling Abkhazia first “western Georgia” and later, “the entire Georgia.” The territory of modern Abkhazia was represented in the united Georgian Kingdom by three territories: the Abkhazian Principality, the Tskhumi Principality, and one part of the Odishi Principality. Consequently, the territory of Abkhazia has not been inhabited by a single and homogeneous population for centuries. Historical sources confirm that Georgians and Abkhazians lived together in one space for centuries.

The problem of the ethno-genesis of Abkhazians proper still causes differences of opinion, not only in Georgian historiography, but in general.¹ We believe that this

¹ There are three opinions in historiography: one part of the researchers thinks that modern Abkhazians are Abkhazian aborigines and their ethnogenesis took place there. According to the second part, they settled from the

problem should be studied along with the issue of the ethno-genesis of Georgians, because today we are faced with two different ethnopsychological peoples, which for centuries have been in one geopolitical, geo-economic and cultural-civilizational space, building one state and culture. It would not be correct to say that we lived side by side. No, we lived together, which led to the fact that we have Abkhazians with Georgian surnames and, conversely, Georgians with Abkhazian surnames.²

It is noteworthy that Georgians have always referred to them as “Abkhazians” by the ethnonym, but at the same time Abkhazians were listed in Georgian historical sources alongside other groups of Georgians. In this regard, the description of the Georgian army by the historian is interesting: “Heretians and Kakhetians; after those - Georgians (Kartlelians); then come - Meskhians and Torelians, Shavsh-Klarj-Taoians, followed by Armenians; and next are -Abkhazians and Suan-Megrel-Gurians with Racha-Takuer-Margvelians”³.

It is noteworthy that one of the copyists of “Life of Kartli” of the late feudal period, at the place where King Lasha-Giorgi is mentioned, makes an insertion that Lasha “is translated into the Apsar language as the light of the country.”⁴ Here, instead of “Abkhazian,” the ethnonym “Apsari” appears (Abkhazian self-name from “Apsua”). It is considered that the use of “Apsar” instead of “Abkhazian” by the author of the insert was not accidental, because in the late feudal period, the content of Abkhazia changed from the 16th and 17th centuries. They have already changed culturally. Early Abkhazians were among the founders of Georgian culture; and they were culturally and historically Georgians. The later Abkhazians differed from the early Abkhazians, primarily in terms of their conversion from Christianity. Early Abkhazians were Christians, farmers, very familiar with the Georgian culture and language; later Abkhazians became pagans and followers of cattle-breeding, mainly as a result of the migration of new population from the North Caucasus, i.e. the alienation of the population of Abkhazia took place after a large part of the population began to settle and the local population took refuge in Samegrelo,

---

North Caucasus in the XVII century, and according to the third part, ethnogenesis of the new nation in the XVII-XIX centuries was based on the assimilation of the old Abkhazians and the Apsua tribe. We will not discuss these views, we will briefly formulate our version.

2 On the ethnogenesis of Abkhazians and the history of Abkhazia, see: D. Gulia. *History of Abkhazia*, vol. I (Tiflis 1925); Simon Janashia. *Arabism in Georgia*. Works, vol. II. Tbilisi. 1952; V. Anchabadze. *From the history of medieval Abkhazia (VI-XVII centuries)*. Sukhumi. 1959; Sh. Inal-IPA. *Questions of ethnocultural history of Abkhazians*, Sukhumi, 1976; M. Gunba. *Abkhazia in the first millennium A.D. (socio-economic and political relations)*, Sukhumi, 1989; Jemal Gamakharia. *From the history of Georgian-Abkhazian relations*, Tbilisi. 1992; J. Gamakharia, B. Gogia. *Abkhazia - historical area of Georgia*, Tbilisi 1997; Zurab Papaskiri. *Abkhazia is Georgia*. Tbilisi, 1998; Mariam Lortkipanidze. *Abkhazian kingdom*. In the book: *Investigations on the History of Abkhazia / Abkhazia*, Tbilisi, 1999; Zurab Papaskiri. *Collection of articles on the issue of establishing the Catholicosate of “Abkhazia”*; and *Georgia revived from Nikofsi to Darubandi*, Tbilisi, 2009. pp. 171-183; Jemal Gamakharia. *Political History of Abkhazia/Georgia (brief scientific reference)*, Tbilisi 2012. Mariam Lortkipanidze. *Abkhazians and Abkhazia*. Second Completed Edition, Tbilisi, 2012; etc. A separate topic is the Kodori Gorge, which is entirely populated by Georgians and is occupied along with Abkhazia. See details: Shota Vachkoria. *Dilemma of Kodori Gorge and Georgian Public-Political Thought (1993-2010)*, Tbilisi, 2014.

3 Historian and Azmani with halos, in the book: *Life of Kartli*, Vol. II. The text is based on all the main manuscripts by Simon Kaukhchishvili. Tbilisi, 1959. p. 65.

4 Chronograph, *Life of Kartli* in the book, Vol. II. p. 151.

Guria and Imereti⁵ i.e. the alienation of the population of Abkhazia took place after a large part of the population began to settle and the local population took refuge in Samegrelo, Guria and Imereti. Vakhushti Bagrationi, an 18th-century Georgian historian, points to the migration of the population and the introduction of new elements into the northwestern part of Georgia: "At that time, there was great fear in Odishi due to the Abkhaz invasions". And the Patriarch of Jerusalem Dositheus (1669-1707) wrote with heartache that the Abkhazians had destroyed the Dadiani domain, "the churches and monasteries were devastated: Mokvi, Khopi, Kiachi, Zugdidi and the whole country from Dioscuria to Hipius and Phasis" (from Sukhumi to Tskenistskhali and Rioni). "Dadiani was so helpless that he could not force the Abkhazians to leave." The same author writes elsewhere: "There was big plague, as described before, in Odishi, brought mostly by the Abkhaz who sailed in boats and brandished the swords, taking people captive and conquering the lands up to the banks of the Egrisi River, and settled there, with Christian clergy no longer around in Drandi and Mokvi."⁶

As for the census results, Abkhazia, as with all Georgia, is characterized by a multinational population. The earliest demographic statistics for this historical region are the 1886 family lists compiled by the Russian Empire. According to the lists, 68,773 people lived in the Sukhumi district of Kutaisi province, of which 4,166 were Georgians (3,558 Megrelians), 28,323 Abkhazians, 30,640 "Samurzakhanoe- lians"⁷, 2,149 Greeks, 1,090 Armenians, 1,090 Russians and 637 Estonians.

According to the 1897 census, Abkhazian was the native language of Abkhazia for 58,697 people, Megrelian for 23,810 and Georgian for 1,971. Greeks, Russians and Armenians made up respectively 3.5%, 2% and 1.5% of approximately the 100,000 population of the Sukhumi district. According to the 1917 description of the Provisional Government of Russia, 41.7% (54,760) of the villagers in the region were Georgian and 30.4% (39,915) were Abkhaz.

According to the 1989 census, there were 525,061 people living on the territory of the Autonomous Soviet Socialist Republic of Abkhazia, including 239,872 Georgians, 93,267 Abkhazians, 74,913 Russians, 76,541 Armenians, and 14,664 Greeks. According to the 2011 census conducted by the separatist regime, half the number of people lived in Abkhazia as before the 1992-1993 war. There was a total of 240,705 people, including 46,367 Georgians, 122,069 Abkhazians, 22,077 Russians, 41,864 Georgians and others. Even a simple revision of these statistics unequivocally indicates a catastrophic decline in the Georgian population and an "artificial increase" in the Abkhazian population. In our interest, of course, we wel-

⁵ Roland Topchishvili. *Ethnic History of Georgians and Historical-Ethnographic Parties of Georgia*

⁶ Batonishvili Vakhushti. Description of the Kingdom of Georgia. In the book "Life of Kartli", Vol. IV. The text is based on all the manuscripts established by Simon Kaukhchishvili. Tb., 1973. p. 845.

⁷ Batonishvili Vakhushti. Description of the Kingdom of Georgia. In the book "Life of Kartli", Vol. IV. The text is based on all the manuscripts established by Simon Kaukhchishvili. Tb., 1973. p. 845.

come the demographic growth of Abkhazians, but if the number of Abkhazians is right, then not a single Abkhazian man was killed in the 1992-1993 war, and we are dealing with a demographic explosion or a new “settlement: after the war.

We have a different history with South Ossetia. How was the so-called “South Ossetia” formed in Georgia? As mentioned above, the settlement of foreigners on the territory of Georgia was a long and quite difficult process and was caused by various circumstances. The settlement was carried out by Georgian kings in order to involve them in defense structures and increase taxes, to increase the number of slaves at the request of local feudal lords, thanks to the policy of the Shah of Iran and the Ottoman sultans, Russian officials, on their own initiative, and so on.

Among the settlers on the territory of Georgia were found the largest number of Ossetians from the North Caucasus. In the 13th and 14th centuries, the Ossetians living in the North Caucasus faced serious problems, first as a result of the invasion of the Mongols, and then Tamerlane. They were gradually expelled from the lowlands of the North Caucasus by the Kabardians, and found themselves trapped entirely in low-lying and barren mountains.⁸ Ossetians soon settled in the valleys of Digori, Alagiri, Kurtati, and Tagauri, on the lands settled by Veinakhs and partially Dvals earlier.

Dvali lived between Ossetia and Georgia for centuries. They occupied the area of about 500 sq. kilometers from the left bank of the Tergi (Terek) River to the spring of the Ardon, in the Nar-Mamison Cave, and six valleys (Zakha, Nara, Zramaga, Zrogo, Zhgele, and Kasri). Dvaleti (later Magran-Dvaleti) was ecclesiastically subordinate to the Bishop of Nikozi and had long been an integral part of the Georgian state.

As a result of the Ossetian rule, a significant part of the Dvali migrated to different parts of Georgia—Shida and Kvemo Kartli, Imereti, Racha and other places, and those who remained on the ground were assimilated with the Ossetian population, as the migration of Ossetians to Shida Kartli was mainly done through Dvaleti. The assimilation of the Dvali was intensified by the Ossetians in the 15th and 16th centuries, after the Kabardians occupied the territories of historic Alanya and expelled the Ossetians.

The whole territory of Dvaleti was seized by the Russian authorities in 1859 and taken away from Georgia and annexed by Ossetia (actually by Russia)⁹.

The fact that Ossetians had not been native to these areas for a long time is confirmed by the fact that, according to the censuses of 1804 and 1817, they were mainly registered as drifters and did not have their own real and movable property, did not for a daily wage, were exempt from taxes, etc.

Most of the emigrants immediately became involved in economic and political life. For example, they were actively used by King Erekle II in the construction of defense structures and in the army on duty, and so on.

⁸ Vakhtang Itonishvili. *From the history of Georgian-Ossetian relations* (Tbilisi, 1995), 12.

⁹ Roland Topchishvili. *Ossetian settlement in Georgia and issues of ShidaKartli ethnohistory*, p. 169.

After the establishment of the Russian power in eastern Georgia, this process became even more noticeable. For Transcaucasian Ossetians, relations with Georgia were extremely important because they got hold of goods and items they needed by working for wages there. Some of them returned, but most of them stayed.

Ossetians in the occupied territories soon began to convert or change Georgian toponyms, which was often deliberate e.g. This is how 'Brut-Sabdzeli' became – 'Bur-Samjeli', 'Bagini' – 'Bagiati', 'Dudeti' – 'Dodota', 'Khtsve' – 'Khvtse', 'Bjiskhevi' – 'Sbaidoni', 'Giorgitsminda' – 'Isakkaud', 'Tsunari' – 'Khetagurovi' and others.¹⁰

Some of the Ossetians acquired notoriety by looting, which was perpetuated in the Georgian historiography as Ossianoba (Ossetians at large).

Moving of Ossetians from highlands to lowlands became especially intensive during Ermolov's rule. The condition for their movement was loyalty to Russia and protection of the military road from robbers. As a payoff, the government promised to protect them from persecution by other peoples and to exempt them from land taxes in favor of the Kabardians.¹¹

In 1829-1830, a total of 23 Ossetian villages were founded in lowlands, with 1400-1450 households. If from 1810 to the 1820s the resettlement of Ossetians to lowlands was voluntary, in the 1830s it was forcefully executed by the Russian authorities¹².

By 1838, 1573 Ossetians lived in Gori Mazra¹³, accounting for 5.03% of the total population of the Mazra. By 1886, the number of Ossetians in the Gori Mazra, Mejvriskhevi district (villages of Khurvaleti, Kodi, Orchoshani, Charebi, Tsinagara, Snekvi, etc.) had increased to 7483¹⁴, accounting for 37% of the Georgian population. As for Khidistavi district (villages of Tana gorge: Bobnevi, Boshuri, Gvedreti, Dre, Ikvnevi, Ifnara, Ormotsi, Tsereti, Ghvarebi, Tusrebi, etc.) the number of Ossetians was 7377 people and it was 33% of Georgians¹⁵.

The Ossetian population has increased especially since the establishment of the Soviet government in Georgia. Between 1926 and 1939, the number of Ossetians increased by 35,382 and reached 148,680. This was at the time when, as a result of the government's repressive policies, the number of Georgians was declining. What is meant here is physical liquidation of the strata unacceptable to the Soviet government—the nobility, the clergy and the intelligentsia, and the resettlement of the survivors.

The government's initiative on Ossetian migration concerned the relocation not

10 Koba Kharadze. Against the falsification of toponyms in Kartli, in the collection: "The Ossetian issue," 166-171.

11 *Essays on the History of the Peoples of the North Caucasus* (Tbilisi, 1978) ed. Zurab Anchabadze, Plot II, 27.

12 *Essays on the History of the Peoples of the North Caucasus*, Plot II. pp. 27-28.

13 According to statistics, by 1838, there were 24,581 Georgians, 4,595 Armenians, 1,573 Ossetians and 504 Jews of both sex in GoriMazra, with a total of 31,253 people. See: The collection of materials for the description of the Tiflis province, under. ed. K.L. Zisserman, vol. I, part I, Tipl., 1870, p. 62.

14 A compilation of statistics on the population of the Transcaucasian Territory extracted from the family lists of 1886. Tiflis 1893, pp. 49-50.

15 Statistical Summary ... 56.

only from the North Caucasus to the so-called South Ossetia, but also the relocation from Big and Small Liakhvi gorges to the depths of Shida Kartli. For example, on May 8, 1932, the Council of People's Commissars (Council of Ministers) of the Georgian SSR decided to relocate small land peasants from South Ossetia to the Tirifon Valley and provide them with land and construction materials.¹⁶

Some Ossetian authors have deliberately falsified and still falsify documents, trying to artificially increase the number of Ossetians actually living on Georgian territory e.g., in the textbook of History of South Ossetia authored by prof. G. Togoshvili, M. Jioev, K. Pukhaev, L. Chibirov, and edited by the latter, published in 1990 in Tskhinvali, 1015 households, including 44 Ossetian households, are registered in Tskhinvali. The source is the 1804 census.¹⁷

In fact, according to the 1804 census, there are 182 households in Tskhinvali. Of these, 41 households are Georgian¹⁸, 116 are Armenian, and 12 are Ossetian. "Zhidi" ('Kikes' – pejorative for Jews) – 6 households and "Catholic" – 7 households are indicated separately.¹⁹

Some Soviet and modern Ossetian historians (For example, Teimuraz Tadtaev, Ludwig Chibirov, Konstantine Fukhaev, etc.) try to emphasize the government's political goal in the process of settling Ossetians in Georgia, de-ethnicizing the small nation (in this case, Ossetia) and assimilating it by introducing Georgians, which was a violent, rude and discriminatory way to create change and says nothing about the goals, desires, and initiatives of the Ossetian population. It says nothing about the government's deliberate policies to undermine the region's development, i.e., about economic backwardness and stagnation²⁰.

If before 2008 the above-mentioned process was disguised, after the war Russia started to erase all Georgian traces in the historical Samachablo with purposeful, open, and violent methods. As a result, the Georgian population was completely expelled from these territories, while the Ossetian population was significantly reduced.

According to the official census conducted by the so-called South Ossetia in 2015, 36 souls remained in the village of Dadiani, 10 in Makhiareti, only 2 in Tokhta. Pavliant-Kari became Pavlita, Karchokhi - Kartsukhi, Chichiant-Kari Tsikhtikau, etc.²¹

This is a brief overview of the situation in the historical regions of Georgia, based

16 Territorial body of the National Archives of Georgia, Gori District Archive, Fund 4, Record 1, Case 104, 7, 1932. Then Gori Archive.

17 Chibirov Ludwig, Togoshvili Giorgi, Jioev Murat, Fukhaev Konstantine. *History of South Ossetia*, ed. Prof. Chibirov. Textbook, Tskhinvali. 1990. p. 60.

18 It should be noted that "Georgian" and "Imereli" are recorded in separate graphs in census.

19 Gori Historical-Ethnographic Museum. 7486, Description, p. 16.

20 Teimuraz Tadtaev. "Demographic processes in the post-reform period in South Ossetia (1861-1900)," 205-206. <https://cyberleninka.ru/article/v/demograficheskie-protsessy-v-pore-fo-rmen-nyy-period-v-yuzhnoy-osetii-1861-1900-gg>; Chibirov Ludwig, Togoshvili Giorgi, Jioev Murat, Fukhaev Konstantine. *History of South Ossetia*, pp. 148-151; 165-168.

21 The results of the general population census of the Republic of South Ossetia 2015, Tskhinval 2015, 15-16, <http://ugosstat.ru/wp-content/uploads/2017/06/Itogi-perepisi-RYUO.pdf>.

on brief but genuine historical sources. It is our duty to create a new mechanism to resolve the conflict, purposely pictured as an insurmountable problem for these two old regions of the Georgian land, the mechanism that will exclude separation of Georgians, Abkhazians and Ossetians from the national territory, locking the problem just within the scope of national problems.

In fact, the state and non-state structures are involved in the peace process of transformation of the conflict in Georgia. Notwithstanding their number or willingness to have a part in the process, it cannot be said that the state of affairs is normal when most institutions, instead of having a critical understanding of the situation, develop a false sense of complacency and the wrong feeling of capability to make a rational assessment of circumstances. Most of them, not having enough competence and based on purely subjective factors, as well as due to the lack of resources, have not emerged as full-fledged actors in the peace process. For example:

I. The state and the governmental bodies, especially executive and legislative, including the *de jure* government and the Supreme Council of the Autonomous Republic. Although they have the motivation, the inner need, their governmental resources are not sufficient to resolve the conflict. Being the side of the conflict, often feeling themselves as the erstwhile soldiers of the land or considering the issue on a personal level, they do not have enough freedom and adequate, objective information choices, are limited in critical thinking, judgment, expression, and avoid bold, extraordinary steps. Often relying on international organizations and being in expectation of their efforts, they are unable to facilitate the most important integrational processes. Given these and other factors, their activities will not be fully effective and completely efficient, which will not render the state and its government free from the responsibility to resolve the conflict.

II. Non-state, i.e. international (both global and regional) organizations, civil and non-governmental sector, although not representing the sides, are characterized by a relatively high degree of freedom; their knowledge of processes taking place in the conflict regions is qualitatively superior to the knowledge of others; they take part in various meetings and dialogues; they are the first to create valuable examples of cooperation, work for peace, valuable research, lobbying, etc. However, often due to financial interests, in most cases they fit their priorities into the priorities of the announced grant competitions, thus exploiting the conflict, and in the worst-case scenario, they push the interests of the founders and other states. They do not have the governmental resources and due to the limited opportunities, they concentrate on relatively small or local problems; they are forced to serve the political will of their customers, be content only with expressing their attitude, coming up with such recommendations and activities that match their own interests, and have no implementation mechanism or the prospect of implementation.

The reason for all this may be generalized as the ignorance of history of Georgia and the fear to look history in the eyes. More specifically, on the one hand, the internal factor—the low level of political competition in the country, weak mobility of the so-called elites (not only political), manifested by porting of “Shevardnadze’s elite” into the next government, in an attempt to monopolize the opposition field by the destructive, governable forces of their “ideological children,” their unjustifiably high involvement in shaping the political agenda. On the other hand, the foreign factor, due to the non-state approach to the problem of Abkhazia, would not and could not fully serve the purpose of conflict resolution. We mean the unprecedented support for Georgia by the international community after the defeats in the 1993 and 2008 wars: the creation of a Group of Friends of Georgia (during E. Shevardnadze’s era) and the Geneva format (during M. Saakashvili’s era), as well as supportive resolutions of the United Nations and other international organizations that have been used to maintain power, not in favor of the country. As a result, we have a problem, stretched over time, the so-called frozen conflicts and a sense of hopelessness in the country, which, instead of the nihilistic attitude of the society and the boundless gratitude to the partner countries, became the basis for Euro-scepticism.

We think that functioning of certain organizational structures (among them, the Abkhazian Autonomous Republic—is now, without any transformational features, will perpetuate only those norms which we think is fundamental to its legalization and existence.

The varied approach hinders the peace process, leads to false expectations, which are accompanied by the well-grounded disappointment in the settlement of the conflict, which in turn transforms into the nihilistic attitudes of society toward the future of our country, especially the unity process. Such is the political reality that looks more like eschewing the problem. We need to look at this reality without any second thoughts and realize that it requires serious corrections.

A systemic approach to the issue forces us to disengage this problem (tailored to personal interests) from the activities of individuals or institutions, and make it a national, state priority and the beginning of a new path to building a unified Georgian state.

To achieve this, it is necessary to:

1. Qualitatively transform existing structures.
2. Let the transformed institution, within the scope of its competence, explain the reasons of the conflict between Georgians and Abkhazians (despite their centuries-old coexistence) - this externally-inspired conflict and the attempts to divide the unified state of the progeny of one land.
3. Find common, valid, pragmatic answers for resolving the conflict, move them forward and actively use them.

4. Create a desired situation from actual circumstances.

Such universal resources might belong to the structure that:

- Focuses on the future, moreover, is responsible for the future and is detached from the arena of political competition;
- Is not perceived as being directly or indirectly involved in the conflict, has a high degree of trust and freedom in the public and the government;
- Provides for the following alternative format of peacekeeping: space – free and academic; the space communication language – peacebuilding and diplomatic; the basis for dialogue – educational and scientific-research. It will help, first and foremost, to end the war phase (over a quarter of a century has passed), involving the generation which was raised after the end of the conflict, the healthiest force – educated, knowledgeable student-youth with information literacy and analytical ability, in the formation of partnerships and the generation, free from the inhibitions, caused by the war syndrome and crime;
- Happens to be an apolitical body, associated with the state, and bonding together special, ethnical, mental and socio-cultural values—an institution that balances a fully corroborated, accurate scientific judgment against the justification of the results, devoid of objectivity.

The only institution that mainly meets these and other necessary requirements, and stands above all other named and existing actors, is a university. We are talking about the universities possessing certain governmental resources. Such is the Sokhumi State University, which was negatively affected, like the country itself, having been divided into two parts and temporarily separated from its historical roots. This is the university, which contemplates its own destiny within the destiny of an integrated state, illuminating itself with the power of the enlightenment determination.”²² Its idea coincides with the interest of the state; it is the only one which has the power to come out of the 29-year-old enchanted circle and become a mediator with an entirely new approach; moreover, to come up with correct diagnosis and to heal the conflict. To this end, the university can create a qualitatively new educational project in its own space, a scientific-research platform, of course, together with its base—the University of Abkhazia, making use of the compatibility with the time and giving preference to a plain rule of the game—a sincere repentance of common mistakes in the war that has been fought not between us but against us, embarking on pragmatic, useful, and voluntary relationships acceptable to both parties, with the active involvement of state and non-governmental structures, leading to:

- Elementary reality of a peaceful entry of Abkhazians (and Ossetians too) into the general Georgian political space, justified by the idea that our unity, which was not the result of mercantile interests or conquest, but a trustful national unity

²² K. Jaspers, *The Idea of the University*, 9.

of two peoples, based on cultural mixture, ethnic, religious, political and other values. In historical sources and scientific literature, Abkhazia has always been part of the Georgian world and, as in ancient times, the territory inhabited by the ancestors of Abkhazians and Georgians was continuously part of the Georgian state; moreover, the kingdom of Abkhazians became the basis for the political unification of feudal Georgia; the king of Abkhazia is mentioned even in the titles of the kings of the United Georgia going back to the 11th century: King of Abkhazs, Georgians, Rans and Kakhs, Shirvanshas and Shahanshas, and others.

- Consideration of the current state of emergency from the beginning of radical changes till today, the description of the Georgian state and its founding peoples, coexistence of two heirs of one land—the Georgian and Abkhaz, analysis and evaluation (without intermediaries) of real reasons for their alienation and mutual confrontation in Abkhazia; defining of who we are, where we go and what direction we take; realizing all over again that despite certain ethnic differences, Abkhazians have nobody closer to them than Georgians, speaking culturally and spiritually; moreover, Abkhazia has never been without Georgia and Georgia without Abkhazia, not to mention other natural, human origins and the inexplicable links between us; the fact is that not only Georgians have the feeling of alienation. In Abkhazia (analogically, in South Ossetia), Abkhazians (Ossetians) lived together with Georgians and only in the unity of Georgian and Abkhaz (Ossetian) people did Abkhazia (Ossetia) maintain its ethnic-historical space, its own identity.

- Prerequisite for further Georgian-Abkhazian (Georgian-Ossetian) relations for conducting peace policy and creating the appropriate mood, in particular, finding a vital platform for inter-ethnic consent, public consensus and consolidation that will stand above all existing contradictions and will enable Georgians and Abkhazians, despite differences, to overcome the divisions thanks to the compatibility of values and feel themselves as a unified body, focused on the main task; the development of a joint document on non-usage of force that will remove the threat of distrust, military violence, and preparation for such violence, thus becoming a key factor in initiating the Georgian-Abkhazian actual reintegration process;

- Mutual understanding of definitions - freedom, a united state, sovereignty, security, cultural identity, a modernized understanding of national phenomenon, stopping the threat of becoming a diminishing state on the periphery of global processes, predicting common goals, overcoming divisions by using a platform of consensus, consolidation among societies and the principle of interdependence of one another's needs, in effect, achieving a civil-state primacy over provincial-ethnic thinking; the emergence of new opportunities for serving the homeland;

- Attempt to renovate the final outcome, once conceived by external, destructive actors, based on the efforts of internal governmental forces, adjusted to their private interests, the key questions being: Where is the balance between the interests

of Georgians and Abkhazians (and Ossetians too)? How possible is it to preserve national identity, in today's space of action, having as a given the imaginative independence of Abkhazia (and Ossetia too)? How much is the so-called independence connected with real freedom? Is the only way to achieve the salvation of the Abkhazian (and Ossetian too) people to expand its vital space and increase the scope of its activity? By this we mean the reintegration of the historically Georgian-Abkhazian natural habitat into a space where the lines of division or confrontation no longer exist, transforming it into a part of the civilized world. That would be the basis for the creation of a unified and effective state.

- Generate a completely new conceptual outlook, compatible with current conditions; define its scope of activity, geographical area, partners inside and outside the country; create a unified conception that aims at serving our common Georgian-Abkhazian interest, which in turn can be realized by identifying the interests of geopolitical centers, political systems, countries, social groups, and remains in line with our common statehood interests.

- Paradigmatic changes in the thinking of the Georgian and Abkhazian peoples, the elimination of differences and contradictions that emerged after the tragic events, the eradication of cultural and mental alienation, replacing the current divide with a positive-constructive attitude and help prepare our societies for future Georgian-Abkhaz coexistence; based on the postulate of unity, providing the answer to the questions: what way are we going to follow and whose will are we going to fulfill? Based on shared historical memory, becoming an organism, focused on one major task—the preservation of national identity.

- Defeating the artificially instigated separational process of the Georgian-Abkhazian university in to the Sokhumi State and the Abkhazian State Universities, and overcoming the resulting consequences with a shared effort, promoting their further healthy rather than domineering relationships, which will allow us to make the Abkhazian State University a part of the European educational space;

- Changing for the better the passive leadership and the existing reality, resulting from not voicing the international peace initiatives from universities; reintegration of the University of Abkhazia, located in Sokhumi and the Sokhumi State University, located in Tbilisi; democratization of the peace process in both foreign and domestic political formats; creation of a youth version, strengthening of educational components and maintenance of the Georgian-Abkhazian (as well as Georgian-Ossetian) national organism.

- Formulating the educational format, removing common challenges and threats and creating a new system of coincidence of interests, enabling the university, together with the acquisition of moral and intellectual functions, helping disadvantaged groups in Abkhazia (also in the Tskhinvali region of South Ossetia) to have access to quality education, the acquisition of knowledge and a vision for success

and creative self-realization; understanding education as the most important value, internalizing the opinion of Nelson Mandela, the Nobel Peace Prize winner, that “education is the most powerful weapon we can use to change the world” and having it as a life motto.

- Overcoming the restricted opportunities of Georgian and Abkhazian scholars, especially the main inspirers of the public processes, the avant-garde of the political and social change, i.e., youth, by enhancing different, knowledge-based environments, nurturing generations on new values, expanding the field of thought, creating a healthy and diverse information resource, and their integration into the European educational and scientific world in order to increase the scope of action.

- Establishment of the principles for a real sense of full membership and coexistence in the united education space, training of diplomats/ambassadors for joint peacekeeping activities and establishment of other traditions; development of peace education and conflictology as a scientific disciplines, systematic and scientific research in these areas, the study of the causes of conflicts and the identification of parties and their interests, their possible compatibility, etc.

- Real transformation of universities, so that those who support conflict resolution become a connecting institution between Abkhazia and the rest of Georgia and between Georgia and the civilized world; an institutionally strong, systemically unique way, key and the right bridge of harmonious relationship and cooperation - like our destiny, which has two pillars: one in Sokhumi, the University of Abkhazia, and the other – in Tbilisi, the Sokhumi State University.

Based on the above, we think that a completely new way of pursuing the policy of “soft power“, one of the most important instruments in determining the world order, should be launched: the University diplomacy, a new type of international relations and diplomacy. We will mention once again that this is a concept which as a result of modernization of the essence of both the university and diplomacy, creates a new quality, unlike the current state and non-governmental structures, fights not against the outcome of the conflict, but the substance and cause of that conflict, analyzing it scientifically, and thereby developing a new method of building peace, with the main model being Georgian-Abkhazian (Georgian-Ossetian) coexistence. University diplomacy is an essential, hitherto unused resource and tool that will serve to build peace, restore Georgian-Abkhazian trust, change attitudes and promote peaceful coexistence.

The University Diplomacy will also help create additional opportunities for the reintegration of two estates—the Abkhazian University (Sukhumi) and the Sokhumi State University (Tbilisi, the capital of the United Georgia)—as an institutional hub. One of the main goals of the university is to play the role of a load-bearing reinforcement for maintaining and strengthening the Georgian and Abkhazian national-state identity.

- Expressing our sincere gratitude for the unprecedented support and assistance from the international community and partner states that have been used for personal gain rather than in the state interests by the past two Georgian authorities (we mean Shevardnadze and Saakashvili);
- Strengthening the so-called Geneva format in a new direction, so that, unlike today's approach, it will primarily serve to change the attitudes of Abkhazians as well as Ossetians and restore trust;
- Creating a new international format of the university, education, and youth in general (there is a readiness for it out there) in Georgia, which is strategically important for the Russian Federation.
- Equipping the de jure government of Abkhazia with additional, even if temporary, rights in case of necessity between the de facto and de jure authorities of Abkhazia in Georgia;
- Bringing our diaspora, an inseparable part of the country that shares its fate and whose motivation is to serve the homeland, into the most fundamental and vital problem of the state—the idea of the eternal unity of freedom and the unification of Georgia.
- Launch a simplified regime of free trade and economic regulation, free economic zone on the territory of Abkhazia and Samegrelo-Zemo Svaneti (we mean Gali-Zugdidi part and Ergneti - on the Ossetian side) in order to bring the maximum benefit to Georgians and Abkhazians (Ossetians) in Georgia, including economic benefits (without which it is impossible to talk about progress).²³
- Providing an opportunity for a free economic space, a trade zone in Georgia to include its two territorial units—Abkhazia and Samegrelo-Zemo Svaneti (Gali and Zugdidi) because, obviously, without an economic component the results will not materialize. The decisions of the United States and the European Union, including the country's unity and free trade, form a relevant organizational structure, establish, with international guarantees, a Georgian-Abkhazian mixed administration.
- Signing an agreement on the non-renewal of war and the non-use of force by the state of Georgia. We must turn it into an opportunity and the beginning of a new path that will return Abkhazia (and the so-called South Ossetia) to Georgian territory. We mean a completely different model: two subjects, Georgia and Abkhazia (Georgia and South Ossetia), with an acceptable agreement between Georgia and Russia.

The realization of our vision will allow Georgia to become one of the most active geostrategic players in the transition from problematic to progressive nation, acquire real-international function and return to its own developmental vector (the

²³ Moreover, this proposal is in correlation with the initiative of the Government of Georgia, "A Step Towards a Better Future", which means, first of all, the country's commitment to peace policy; Second, these initiatives will serve the involvement of the occupied regions on the Georgia-EU integration path and the access to the benefits and goodness of this civilized world.

outline of the relevant program has been created), create its own Georgian national brand. It will allow us to make a political assessment of the results of the activities of the old regime, reveal the fake elite and replace it with a healthy force, activate healthy dialogue between the government and the people, eliminate the nihilistic attitudes and illusions of the prospects for revolutionary development, and consolidate the nation around the eternal Georgian idea.

The format created under the auspices of the University Diplomacy will prepare us for unity. It shows us that the solution is not far from us but within us, and the two brothers–Georgian and Abkhaz, must seek it imaginatively and without the forces that once triggered the conflict between us. With the right choices, we can define a new goal together, rationalize the need for it, the benefits of unity, and through a systemic approach develop a unified program of sequential actions in accordance with existing conditions. Any other attempt to achieve the goal, one which is lacking the shared common interest, will be ineffective, and not only will prevent us from solving the problem (the conflict imposed on us) but will also bring us new dangers.

The stated fact contributes to our readiness and openness for discussion with those interested. That is to say, the university does not avoid the problem; on the contrary, because of its historical responsibility, it strives to serve peace, comes up with international initiatives, establishes an academic, appropriate learning and research environment for peace studies in Georgia, builds healthy relationships with „Sokhumi,“ and takes concrete steps. For example: The Peace Education Research Center, was established in its own university space with several facets:

- I. Conflict and Regional Policy
- II. Abkhaz Studies
- III. University Diplomacy

In the near future the center will be established as a systemically organized, strong international scientific-research organization with its branches in Samegrelo (Zugdidi, which borders with Abkhazia through which runs the land route from Sokhumi to Tbilisi as well as in Adjara (Batumi), which borders with Abkhazia by sea as one autonomous republic with another autonomous republic, and where more than 2,000 ethnically Abkhazian families live (since the time of the Muhajirs).

The center, with the involvement of Abkhazian and Ossetian researchers, youth and international partners, will study and analyze not only the conflicts in Georgia, their psychological, geopolitical, political, social, economic and other aspects, but also the current experience in the South Caucasus and the Middle East in addition to specific problems and academic issues in the education sector. Approaches and content of teaching are being changed, implementing of peace research modules, new subjects, trends and specific academic practices in the teaching-research discipline, focusing on specific scientific issues, developing and offering fundamental programs to the State are being planned, which will in turn provide for the poten-

tial to form a united vision and a new proactive peace and trust-building policy. In general, the university shares and adheres to the following philosophy: "To achieve peace, we must learn peace."

The university, which has realized the vital importance of the peace phenomenon, has opened its doors to all parties interested in resolving conflicts, including non-governmental organizations, as well as state figures, including Georgian and Abkhazian and other nationalities. Regardless of the resource, they did not or could not become part of the peace process. This creates a new reality for maximum mobilization of internal and external resources, settlement of ethnic, so-called ethno-political or other types of conflicts, formation of peace education, basic, academic, scientific-research space-environment, prerequisites for the establishment of the Sokhumi State University (hereafter – together with the University of Abkhazia) as a regional university center of intellectual, cultural-educational and spiritual life.

Based on political realism and considering the prospect, there is much more reality in these approaches and attractiveness in the future. Thus, it would be a mistake to miss the opportunity to use a new resource—the University Diplomacy, which logically integrates the University of Abkhazia and the Sokhumi State University, and the aboriginal population of Georgia (Georgians and Abkhazians), their past, present and future.

CONCLUSION

There comes a time in every nation's life when due to finding the right strategic objective and the resources for its realization requires faith in the nation itself. Georgians and Abkhazians (as well as Ossetians) are faced with the same lot of the day, and it would be a mistake to miss these opportunities. It is the right choice, moreover, our destiny!

According to the author's deep belief, this is not a transitional but a general Georgian idea and a means by which we should make the University Diplomacy a method of teaching peace, which will become the main model of Georgian-Abkhazian coexistence. It, like other political and social actors, naturally will not be oriented on private capital accumulation and artificially divided parties' interests, full of false patriotism and false policy. Its main postulate is and will be the serving of the state with academic truth.

As a result of such intellectual beliefs, a kind of intellectual trust toward the values mentioned in this book will occur that will ultimately lead to a renewed healthy belief in its sacred ideals by the public.

We believe that it is necessary to understand the significance of not only today's but tomorrow's potential opportunities of the Sokhumi State University and of University Diplomacy, which should be created only by joint efforts of the Georgian state and the international community.

We think it's time to for all of us to realize:

- Attitude of the Government towards Sokhumi State University - this is the purest indicator of the attitude of the Georgian society towards the problem of Abkhazia; attitude towards Abkhazian problems - this is the attitude towards the united Georgian state. Thus, obviously, the success of the university is the success of the Georgian state;

- The two universities – the University of Abkhazia and the Sokhumi State University, emerging from one foundation, are those unique centers of strategic importance whose independent functioning, will continue to be less than effective; our desire to work together to create a joint action plan of the universities compatible with the strategic outlook and the conditions around is not a deal, but an opportunity to use a combination of our inactive resource activities to date, which will be appropriate to the national and state interests of Georgians and Abkhazians and will facilitate the irreversible process of peaceful coexistence. If any of our "friends" imagines otherwise, we cannot justify their hopes!

Along with the European choice, the real and shortest way to serve our homeland, to promote its unity, to protect our Georgians and Abkhazians, national identity, is to establish the principles of the University Diplomacy, and one of its main-implementers will be Sokhumi State University;

I believe the Sokhumi State University is the center that logically unifies Georgia's past, present and future, realizes its responsibility, understands the voice of the homeland, owes it to it and is ready, due to particular national obligations, in case of support from the public, government and the international community, together with the University of Abkhazia, prepare the Georgian-Abkhazian community for our relationship - for unity, act for this goal and serve for creating such model, which will ensure the necessity of understanding peace, self-renewal and conflict resolution and building universal peace.

All ideas, including ours, will naturally have supporters and critics. Based on the preeminence of homeland and the principle of peace, we will receive with gratitude and take into consideration all constructive remarks, opinions, recommendations, etc.

- Georgia is not and cannot be a closed autonomous system:
- The country is a spatial event, as it lives, as well as creates space, cannot stand emptiness and is characterized by all the other features (is born, grows and dies) characteristic of space;
- Resolving the country's problems, promoting its welfare, ensuring stability and avoiding expected threats, including the anti-state action of destructive forces from outside, is impossible without taking into account external factors and their impact.

For the patronage of the Georgian space:

- The topic, which makes it possible for the Georgian state, which is divided into several spaces, to become a single living organism, is associated with the eternal idea of Georgia's freedom. Its realization (taking into account domestic and foreign factors) cannot bypass, moreover, it is connected with the conflicts in Abkhazia and the so-called South Ossetia;

- The way to identify and regulate the causes of Georgia's primary problem - pseudo-ethno-conflict - (and not to fight the consequences) is not forceful, but only peaceful, and it passes through education, its highest peak - science and the healthiest, most pragmatic part of the society – the youth. All three components come together only in the University. With a new approach, the university will not only defy entering into conflict (as before), but will only handle a problem - conflict as a topic, for its further peaceful settlement;

- The modern university must form a new paradigm: from theory to practice, and create a new free, open academic space-environment in which all interested parties, including governmental, non-governmental, civil and international forces, will participate. Each of them, with the realization of a common goal, will satisfy a healthy interest, and on the whole, with their coordinated activities we will get a positive effect. Due to the realization of this goal, by combining two qualities - university and diplomacy, a new quality was created, a new form of international relations and a new type of diplomacy – the University Diplomacy.

University Diplomacy in action:

- The concept has aroused great interest among international organizations and the diplomatic corps accredited in Georgia, as well as in Israel, several EU countries and Turkey, and expressed readiness to be actively involved in the implementation of the project. University Diplomacy has been included in the curriculum of the Sokhumi State University as a new course. A trilingual program was created: Georgian-English-Russian Master's program and after the accreditation process, as a Georgian model of new perception and understanding of the problem, it will be introduced in the leading universities of Europe and the world. Based on this, an EU project is being prepared by one of the Israeli universities. Its need, as a mechanism for ensuring a better future, will be used in the region, in our neighborhood, and above all, in Abkhazia and the so-called South Ossetia.

- The University diplomacy provides an opportunity to:

1. Return the Sokhumi State University (Tbilisi) to its historical roots- Abkhazian University (in Sukhumi), and in this way "introduce" it in Georgia, in other

words bring the University of Abkhazia into the unified Georgian educational space and make it a part of the united Georgian educational space, and Abkhazia and the so-called South Ossetia - together with Georgia a part of civilized world;

2. On the level of the central government of Georgia, only the position favoring a peaceful settlement of the conflict should be voiced and the relevant services should

be instructed to prepare an agreement on the non-resumption of the war. By its design we mean, of course, not the subject of international law - between Georgia and Abkhazia (which is, in fact, the equivalent of Abkhazia's recognition), but between the de facto Abkhazian (Sukhumi) and de jure Abkhazian (Tbilisi) authorities in Georgia. If necessary, the de jure government of Abkhazia (Tbilisi) should be provided with additional, even if temporary, status.

3. Effectively activate economic leverage. Decisions by the United States and the European Union including about the policy of non-recognition, the country's unity, free economic space and free trade, provide an opportunity to create a similar free economic space and trade zone in Georgia and include its two territorial units - Abkhazia and a part of Samegrelo-Zemo Svaneti (Gali-Zugdidi), to establish an appropriate governing structure - Georgian-Abkhazian mixed administration with international guarantees, etc.

Considering the interests of the dominant world state, the United States and the position of the regional leader, the Russian Federation (so as not to damage the interests of the Georgian state), make the port and railway of Anaklia part of the new trade and economic space for the separate and possible reconciliation of their political and economic interests;

4. Georgia should be transformed from a geopolitical supplement to a regional

geopolitical axis. The approach will make the main actor in the region, the United States, support the current government of Georgia - the initial force of this process, and the Russian Federation - stop the so-called Borderization and start the process of de-occupation, first of all in the direction of Abkhazia, Kodori Gorge and the so-called South Ossetia, for the reintegration of the Akhagori district and additional lost villages into the Georgian space as a result of the August 2008 war.

- We believe that the offer of a new general- Georgian global project, the University Diplomacy, along with strengthening national faith, will serve to strengthen the reputation of our state, enabling Georgia to emerge from a troubled country as a progressive state and take its rightful place in the civilized world.

Bibliography

1. A collection of materials for describing the Tiflis province, under. ed.. ZissermanK. L, v. I,part I, Tifl., 1870; (in Georgian)
2. A compilation of statistical data on the population of the Transcaucasian Territoryextracted from the family lists of 1886. Tiflis 1893; (in Georgian)
3. A step towards a better future.Peace Initiative. Encourage trade along dividing lines.Tbilisi. 2018 (in Georgian)
4. Anchabadze. Z. V., From the history of medieval Abkhazia (VI-XVII centuries.) Sukhumi.1959; (in Georgian)
5. Batonishvili Vakhushti. Description of the Kingdom of Georgia. Life of Kartli. Volume4.The text is based on all the basic manuscripts by Simon Kaukhchishvili. Tbilisi, 1973; (in Georgian)
6. Berdzenishvili Niko. The main line of the development of Georgian historiography. Thesis,Tbilisi. Science, 1964; (in Georgian)
7. Bgazhba O. Kh., Lakoba. S.Z, History of Abkhazia, from ancient times to the present daygrades 10-11, Sukhum, 2006; (in Georgian)
8. Bukalova S.V. (2018), Scientific diplomacy: the essence and role in the system of international relations//World Politics. No. 2. - S.95-103. DOI: 10.25136/2409-8671.2018.2.25855. URL: http://e-notabene.ru/wi/article_25855.html (in Russian)
9. Bull Hadley. Anarchic Society: The Issue of Order in World Politics, Translator Giorgi Khelashvili, Tbilisi, 2003; (In Georgian)
10. Chibirov Ludwig, TogoshviliGiorgi, Jioev Murat, Fukhaev Konstantine. History of South Ossetia, Edited by Prof. L. Chibirov. Textbook, Tskhinvali. 1990; (in Russian)
11. Chikovani Nino., Religion and Culture in the South Caucasus. Tbilisi, 2006; (in Georgian)
12. Chikvaidze Alexander. Chipashvili Hamlet, Diplomacy Kitchen.Tb, 2008;(in Georgian)
13. Chikvaidze Alexander. Political Chess. Through the eyes of ambassadors from threedifferent countries. Tb., 2004; (in Georgian)
14. Chipashvili Hamlet. Alphabet of Diplomacy. Tb., 1993. p. 17; (in Georgian)
15. Christmas Epistle of His Holiness and Beatitude, Catholicos-Patriarch of All Georgia IliaII. <http://patriarchate.ge/geo/2007-2/> Last seen - June 11, 2019; (in Georgian)
16. Committee on Global Science Policy and Science Diplomacy (2011). NationalAcademies U.S. and International Perspectives on Global Science Policy and ScienceDiplomacy: Report of a WorkshopNational Academies Press, ISBN 978-0-309-22438-3, p.60; (in Georgian)

17. Decision of the Bureau of the Parliament of Georgia of 17 August, 2016 on theregistration of the proposal of the initiative group <http://www.parliament.ge/uploads/other/49/49745.pdf>; (in Georgian)
18. Diadokhos Prokle, a Platonic philosopher. "Elements of Theology." Translation and definition of Ioane Petritsi. Facsimile Edition of H-1337 Manuscript, Volume I. Editor-in-Chief Damana Melikishvili, K. Kekelidze National Center of Manuscripts. Tb., 2016; (in Georgian)
19. Dictionary of Social and Political Terms – Reference Book. Editor of the series Chitashvili Marine. Tb., 2004; (in Georgian)
20. Essays on the History of the Peoples of the North Caucasus, edited by Anchabadze Zurab, Plot II. Tbilisi, 1978; (In Georgian)
21. Fedoroff, N, "Science diplomacy in the 21st Century", Cell, 2009, 136 (1), January; (in Russian)
22. Gamakharia Jemal, Gogiya Badri., Abkhazia - historical region of Georgia, Tbilisi 1997; (in Georgian)
23. Gamakharia Jemal., From the history of Georgian-Abkhazian relations, Tbilisi. 1992; (in Georgian)
24. Gamakharia Jemal., Political History of Abkhazia/Georgia (brief scientific reference), Tbilisi 2012; (in Georgian)
25. Gamsakhurdia Svimon. Education in ancient Georgia. Tbilis. 1975; (in Georgian)
26. Gentleson Bruce. American Foreign Policy, The Dynamics of Choice in the 21st Century, Duke University, Translators: David Aprasidze, Anna Mikautadze, Archil Abashidze, Giorgi Gvalia, Nino Tkaridze, Taniel Sikharulidze, Tamar Kumsiashvili, Nino Favlenishvili, Tbilisi, 2015; (in Georgian)
27. George Junior. Life of George the Hagiorate, text prepared for publication, research and dictionary were provided by Ivane Lolashvili. Tbilisi. 1994; (in Georgian)
28. Gulia D., History of Abkhazia, vol. I, Tiflis 1925; (in Georgian)
29. Hantigton Samuel, Why International Primacy Matters, International Security 17.4, Spring, 1993; 69-70; (in Georgian)
30. History of Georgia// Kartlis Tskhovreba, Editor in Chief of the Georgian and Russian editions: Academician Roin Met'reveli, Georgian Academy of Sciences. Editor in Chief of the English edition: Professor Stephen J. Jones, Mount Holyoke College (USA). Tbilisi. 2014 (In English)
31. Historian of David the Builder. Life of the King David. In the book: Life of Kartli. Text based on all major manuscripts By Kaukhchishvili. vol. I. Tb., 1955; https://www.smr.gov.ge/uploads/prev/Concept_GE_7dd46c38.pdf; (in Georgian)
32. Itonishvili Vakhtang., From the history of Georgian-Ossetian relations, Tbilisi.

- 1995; (in Georgian)
33. Iverieli Antimoz. Didacts and Other Writings (Reader) Reader was produced with the financial support of the LEPL National Science Foundation - Shota-Rustaveli within the framework of the State Scientific Grant for Fundamental Research (№ FR/454/2-170/13). https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty_humanities/antimusIverieliRideri.pdf Last seen - June 11, 2019; (in Georgian)
34. Janashia Simon., Arabs in Georgia. Works, vol. II. Tbilisi; (in Georgian)
35. Jaspers Karl. Die Idee der Universität. In: Die Idee der Universität. Springer, Berlin, Heidelberg (1961); (in English)
36. Javakhishvili Ivane. History of Georgian Law, Book One, Narratives in Twelve Volumes. Volume VI. Tbilisi, 1982; (in Georgian)
37. Javakhishvili Ivane. Before the Judgment of Tyranny- Documents and Materials (20-30s of the 20th Century). Kondratevshchina in Georgia (December 13-17, 1930), prepared for publication, with an introductory letter and comments, by Merab Vachnadze and Vakhtang Guruli, Tbilisi, 2004; (in Georgian)
38. Johnson Janet Butolf, Reynolds H.T., Maykoff Jason D., Research Methods in Political Science, Translator George Gvalia, Zurab Iashvili, Mikheil Kekenadze, etc. Tbilisi, 2013; (in Georgian)
39. Juansher. Life of Vakhtang Gorgasali, in the book "Life of Kartli", a text based on all manuscripts by Simon Kaukhchishvili, Tbilisi. 1955. p. 146; (in Georgian)
40. Kavtaria Mikheil. From the History of Georgian Public Thought of the XVIII Century, Tbilisi, 1977; (in Georgian)
41. Khantadze Shota. Georgian historiography in XVIII century. Tbilisi 1985; (in Georgian)
42. Kharadze Koba., Against the falsification of toponyms in Kartli, in the collection: "The Ossetian Issue". Tbilisi, 1996; (in Georgian)
43. Khonelidze Zurab. "Soft Power" in Modern Politics and Georgia. Jubilee collection dedicated to the 80th anniversary of Academician Roin Metreveli. Tbilisi, 2019; (in Georgian)
44. Khonelidze Zurab. New «Soft Power» For Sustainable Peace Building / Новая «Мягкая Сила» Для Строительства Устойчивого Мира, 2ND INTERNATIONAL BLACK SEA JOURNAL SOCIAL SCIENCES SYMPOSIUM, THE BOOK OF PROCEEDINGS 21-23 JUNE - 2019, GİRESUN - TURKEY. pp. 61-65; http://www.dergikaradeniz.com/ibsess/upload/bildiri_kitabi.pdf; (in Georgian)
45. Khuroshvili Giorgi. Alexander Amilakhvari. The Wise of the East - Trying to Establish Political Philosophy in New Age Georgian Thinking, Collection: Georgian Philosophy of the New Age and Its Principal Representatives. Tbilisi. 2014; (in Georgian)
46. Kikodze Manana. State Activities of Vakhtang VI (Political-Economic and So-

- cio-CulturalActivities), Tbilisi, 1988; (in Georgian)
47. Lortkipanidze Mariam., Abkhazians and Abkhazia. Second Completed Edition, Tbilisi, 2012; (in Georgian)
48. Lortkipanidze. Mariam., Abkhazian kingdom. In the book: Investigations on the History of Abkhazia / Abkhazia, Tb., 1999; (in Georgian)
49. Malazonia David. 19th Century Georgian Historical Opinion on the Classification of the Signs of the Nation, Science and Society Development Foundation. Periodical Scientific Journal of Intelligence, N 3 (26), 2006; (in Georgian)
50. Metreveli Roin. Adorned with a crown of merit and torture. Ivane Javakhishvili. In the book: Historical Essays, Tbilisi, 2009. p. 316-330; (in Georgian)
51. Metreveli Roin. David IV the Builder, an overview of the socio-economic and political-cultural history of the era. Tb., 1986. p. 300; (in Georgian)
52. National Research Council. 2015; (in Georgian)
53. Nicolson Harold, Diplomacy (Oxford University press), 1950; (in English)
54. Nutsubidze Shalva. Critical Essays. Tb., 1965. p. 340; (in Georgian)
55. Orbeliani Sulkhan-Saba. A book of wisdom and Lies. Tbilisi. 1970; (in Georgian) Papaskiri Zurab, For the Establishment of the Catholicosate of 'Abkhazia', Collection of Articles: And Georgia from Nikofsi to Darubanda, Tbilisi, 2009. p. 171-p. 183; (in Georgian) Papaskiri Zurab., Abkhazia - Georgia. Tbilisi, 1998; (in Georgian)
56. Papaskiri Zurab., Essays on the Historical Past of Modern Abkhazia, Vol. I. Tb., 2004; Vol. II. Tb., 2008 (in Georgian)
57. Papaskiri Zurab, And Georgia has riseh from Nikopsia to Daruband, Tbilisi 2009 (in Georgian).
58. Papaskiri Zurab, Abkhazia is Georgia. Tbilisi, 1998.
59. Pedersen Olaf. The First Universities: Studium Generale and the Origins of University Education in Europe. Cambridge: Cambridge Univ. Press. 1997; (in English)
60. Piralishvili Zaza. Nationalism and Education. In Collection: Georgian Society and European Values. <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-00000-00---off-0civil2--00-1---0-10-0---0---0prompt-10---4-----0-11--10-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-01-1-0utfZz-810&a=d&c=civil2&cl=CL1.10&d=HASH017f99e60f96f3fa91f2e372.1> Last viewed 5 August 2019; (in Georgian)
61. Readings Bill. University of Ruins, Translated by Andrei Korbut from English. Moscow 2010. Harvard University Press <https://b-ok.org/book/3166800/1f4f79>;
62. Satow Sir Ernest. A Guide to Diplomatic Practice. 4th edn (London), 1957; (in English)
63. Scholasticos Agathia. Georgica, vol. III. Byzantine Writers' Reports on Georgia, Greek text with Georgian translation and explanation was edited by Simon

- Kaukhchishvili, Tbilisi; (in Georgian)
64. Shatirishvili Zaza. Idea of the University: Two Paradigms, in the book: Georgian Society and European Values, <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-00000-00---> ; (in Georgian)
  65. Tadeev Teimuraz., Demographic processes in the post-reform period in South Ossetia (1861-1900), <https://cyberleninka.ru/article/n/demograficheskie-protsessy-v-poreformennyi-period-v-yuzhnoy-osetii-1861-1900-gg/> viewer Last viewed January 15, 2020; (in Russian)
  66. Territorial body of the National Archives of Georgia, Gori District Archives, Fund 4, Record 1, Case 104, p. 7, 1932; (in Georgian)
  67. Tevzadze Guram. History of Medieval Philosophy. Tb., 1996. pp. 188-189; (in Georgian).
  68. The old editions of the books of the life of the Assyrian fathers, the text with research and dictionary published by Abuladze Ilia. Tb., 1955; (in Georgian).
  69. The results of the general census of the republic of South Ossetia 2015, Tskhinval 2015; (in Georgian).
  70. Topchishvili Roland, Ethnic History of Georgians and Historical-Ethnographic Parties of Georgia, <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3450/1/SaqartvelosIstoriulEtnografiuliSakitxebi.pdf>; last viewed December 15, 2019; (in Georgian).
  71. Topchishvili Roland., The Settlement of Ossetians in Georgia and Issues of Shida Kartli Ethnohistory, Tbilisi, 1997; (in Georgian)
  72. Udo Reinhold Jeck. The Alexandria Project and its Consequences. The Museum as a Center for Intercultural Knowledge, in the book: Mission of Modern University. Editors of the collection: Metropolitan Grigory (Berbichashvili), Udo Reinhold Jeck and Tengiz Iremadze. Tb., 2018; (in English)
  73. Vadachkoria Shota. Dilemma of Kodori Gorge and Georgian Socio-Political Thought (1993-2010), Tbilisi, 2014; (in Georgian)
  74. Weil Hermann. Universities and science in Germany, In the book: Mathematical Thinking. translation from English and German by Yu.A. Danilov, edited by B.V. Biryukov and A.N. Parshin. Moscow, 1989. 306-326; (in English)
  75. Words by Themistius, Georgica, vol. I. Byzantine Writers' Information on Georgia, Greek text with Georgian translation issued and explained by Simon Kaukhchishvili, Tf. 1934. p. 50; (in Georgian)

УНИВЕРСИТЕТСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ

- **ИЗ ИСТОРИИ ГРУЗИНСКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ И ДИПЛОМАТИИ**
- **УНИВЕРСИТЕТСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ – НОВАТОРСКАЯ ФОРМА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И НОВЫЙ ТИП ДИПЛОМАТИИ**
- **ПРИЗЫВАЕМ К МИРУ**

В работе, на основе новой платформы действий ЕС, анализируется роль современной системы высшего образования в регулировании наиболее важных вопросов общественной жизни. Автор следовал многовековому грузинскому опыту использования образования и дипломатии как инструментов устойчивого и непрерывного развития государственности в процессе стремления к миру. Именно на этот исторический опыт и искреннее, возникшее из внутренней потребности, мнение опирается новое направление образовательной политики, предложенное в работе, - университетская дипломатия – как обновленная миссия университета и современная форма образования с ее высшей точкой - наукой, а также современная форма миростроительства с новым типом международных отношений и дипломатии. Книга предназначена для размышления и обсуждения широкой публикой.

Главный редактор: **Ладо Чантурия**,
Чрезвычайный и Полномочный Посол, доктор юридических наук, профессор (Грузия).

Редактор Издатель: **Заур Начкебия**,
публицист (Грузия)

Рецензенты:

Дебора Уинслоу Наттер, доктор, профессор практики, директор-основатель программы «Global Master of Arts», Школа юридической дипломатии Флетчера при Университете Тафтса (США).

Алан К. Хенриксон - почетный профессор дипломатической истории Ли Э. Диркса и директор-основатель отдела дипломатических исследований в школе Флетчера при Университете Тафтса (США).

Майкл Каугилл, президент и соучредитель Грузино-Американского университета (ГАУ), президент Торговой палаты США в Грузии (США- Грузия).

Георгий Хубуа, доктор юридических наук, ректор Берлинского университета Штайн-байс, профессор (Германия - Грузия).

Сергей Борисов, кандидат философских наук, директор экспертного центра «Мера», социолог (Россия).

Йехиэль Бар, Вице-спикер Ксенети (Израиль).

Ибрагим Теллиоглу, доктор исторических наук, профессор (Турция).

Саид Мулиани, доктор исторических наук, профессор (Иран).

Намик Алиев, Чрезвычайный и Полномочный Посол, доктор юридических наук, профессор (Азербайджан).

Сурен Арутюнян, доктор философских наук, Чрезвычайный и Полномочный Посол (Армения).

Николай Рыжков, доктор политических наук, профессор (Украина).

Георгий Анчабадзе, доктор исторических наук, профессор.

Лия Ахаладзе, доктор исторических наук, профессор.

Серго Вардосанидзе, доктор исторических наук, профессор.

Натела Васадзе, доктор педагогических наук, академик, профессор.

Роин Метревели, доктор исторических наук, академик, профессор.

Гурам Николаишвили, генерал-лейтенант.

Бадри Начкебия, доктор исторических наук, профессор.

Джаба Самушия, доктор исторических наук, профессор.

Георгий Сосиашвили, доктор исторических наук, профессор.

Валерий Чечелашвили, Чрезвычайный и Полномочный Посол, доктор экономических наук, профессор.

Мераб Чухуа, доктор филологических наук, специалист по Кавказу, профессор.

Нодар Читанава, доктор экономических наук, академик Грузинской академии сельскохозяйственных наук, профессор.

ISBN 978-9941-8-2976-5

@ Зураб Хонелидзе

ВВЕДЕНИЕ

На каждом этапе развития общества введение нового термина в политическую мысль, исходя из его значения, содержания и формы, требует научного восприятия, тщательного и безошибочного суждения.

Для нас большая честь представить для обсуждения ученым-специалистам, студентам и заинтересованной в этом вопросе широкой общественности понятие «Университетская дипломатия», как оригинальную, качественно новую форму международных отношений и дипломатии, имеющую совершенно новую функцию.

Это книга не только об университете и дипломатии, и не только о тех причинах и проблемах, которые временно разделили грузинское государство. Эта книга об органичном слиянии университета и дипломатии с их новой интерпретацией, полная противостояний и конфликтов, анализом не только грузинских, но и всемирных приоритетных проблем и путей их решения.

Цель данной работы - найти нестандартный самобытный подход, превратив его в реально инновационный метод имплементации мирного процесса и решения как наших локальных, так и других проблем, создать концепцию новой модели единого (грузино-абхазского, а также грузино-осетинского и других этносов, проживающих в Грузии) государства на основе принципа социальной справедливости, сотрудничества и общих интересов с соответствующим подходом, концепцией и реализуемой программой.

Вместе с тем, обеспечить создание прочной основы для ключевой триады целей конфликтующих (а не внешних/заинтересованных) сторон в Грузии - идентичности, благосостояния и безопасности.

Несмотря на то, что Грузия получила независимость в начале 1990-х годов XX века, «процесс национального и государственного самоутверждения все еще продолжается на международной арене»¹. Известный дипломат был действительно прав, когда сказал: «Трудно найти новому государству место под солнцем».²

Мировой порядок и организация, геополитика и геостратегия, интересы больших и малых государств свойственно и качественно меняются с калейдоскопической скоростью. Каждый новый год приносит новые глобальные и региональные задачи и вызовы в международных отношениях.

Интересы великих государств и баланс между ними пересматриваются. Вместо двусторонней все более важной становится многосторонняя дипломатия³.

В такой обстановке, европейский политический истеблишмент предложил миру новый формат обеспечения мира и благосостояния, развития общественных отношений в виде научной дипломатии.

Правда, с учетом мирового опыта она, в первую очередь, нацелена на ре-

1 Чикваидзе Александр. Чипашвили Гамлет, Дипломатическая кухня. Тбилиси, 2008, с. 5.

2 Чикваидзе Александр. Политические шахматы глазами посла трех разных стран, 2004., с. 213.

3 Чикваидзе Александр. Чипашвили Гамлет, Дипломатическая кухня. Тбилиси, 2008, с. 5.

шение существующих проблем в современных международных отношениях, так же как университетская дипломатия основана на теории мягкой силы, но у них есть как общие, так и отличительные черты⁴.

Если «научная дипломатия» фокусируется на решении общих проблем в международных отношениях и конструктивном международном партнерстве, то «университетская дипломатия» посредством самого элитного очага образования – университета, т.е. образования и его вершины – науки, и что главное, благодаря самой здоровой, прагматичной и мотивированной части нашего общества – студентам, создает совершенно новые возможности для строительства устойчивого мира⁵.

Тема нашего исследования - конфликт - хотя и является конкретной, но понятия, которые мы должны использовать в качестве действующих средств решения проблемы, подразумевая «университет» и «дипломатию», как по отдельности, так и в виде новой формы международных отношений и нового вида дипломатии до сих пор не становились предметом чрезвычайного рассмотрения и внимания.

Поэтому, до того, пока мы определимся (осмысленно) в выборе точки зрения, необходимо «проверить» сегодняшнее реальное положение этих опор.

И все же, что такое дипломатия и что такое университет? Что у них общего и как их объединить, чтобы они вместе эффективно служили миру и развитию?

Дипломатия является одним из инструментов и средств внешней политики государств⁶, которая на основании искусства переговоров будет добиваться защиты интересов своего государства на международной арене посредством конструктивного диалога. Ключевая функция дипломатии как инструмента внешней политики состоит в нахождении точек соприкосновения и общих интересов между сторонами и выяснении конфликтующих вопросов с целью их мирного разрешения⁷.

«Университет» образован от латинского слова «universitas» и означает корпорацию. По официальному определению, университет является высшим учебным и научно-исследовательским учреждением, где выпускникам присваивают академические степени.

По словам датского профессора Олафа Педерсена, средневековые университеты были только союзом ученых и преподавателей⁸, но сегодня у университета гораздо больше функций. Кроме присваивания академической

4 Хонелидзе Зураб. «Мягкая сила» в современной политике и Грузии. Юбилейный сборник, посвященный 80-летию со дня рождения академика Роина Метревели. Тбилиси, 2019 год. Также Prof. Dr. Zurab KHONELIDZE. New "Soft Power" For Sustainable Peace Building / Новая «Мягкая Сила» Для Строительства Устойчивого Мира, 2ND INTERNATIONAL BLACK SEA JOURNAL SOCIAL SCIENCES SYMPOSIUM, THEBOOK OF PROCEEDINGS 21-23 JUNE - 2019, GİRESUN - TURKEY. pp. 61- 65; <http://www.dergikaradeniz.com/ibsess/upload/bildiri-kitabi.pdf>.

5 Fedoroff, N. "Science diplomacy in the 21st Century", Cell, 136 (1), 2009, January, pp. 9–11.

6 Чипашвили Гамлет. Азбука дипломатий. Тбилиси, 1993, с. 17.

7 Словарь социально-политических терминов - Справочник. Редактор серии Марине Читашвили. Тбилиси, 2004, стр. 63.

8 Olaf Pedersen. The First Universities: Studium Generale and the Origins of University Education in Europe. Cambridge: Cambridge Univ. Press. 1997.

степени выпускникам, по мнению немецкого исследователя, философа Удо Рейнхольда Йейка, он «влияет на мировую цивилизацию, и его масштабы являются международными, более того, можно предполагать, что он потеряет свое предназначение в том случае, если его достижения не будут опираться на глобальные основы знания».⁹

В мире самой распространенной стала модель университета, происхождение которой было обусловлено социально-политической обстановкой в Европе. Сегодня университет можно рассматривать как место для практического воплощения синтеза знания и веры¹⁰.

Отношение университета к государству детально рассмотрено в работе Карла Ясперса «Идея университета». Автор выявил фундаментальные основы этого вопроса и перенес акцент на тесную связь университета с государством, однако, там же отметил, что несмотря на то, что идея университета стоит над государственностью и над национальностью, он (университет) все-таки политически независим, потому что особенности политического пространства определяют лицо университета, модель высшего образования, независимые и свободные исследования. Таким образом, университет является важной предпосылкой существования современного государства¹¹.

Если это так, то университет является корпорацией с государственной миссией, учреждением, в обязанности которого входит не только присвоение академических степеней и воспитание новых кадров, но и разработка научно обоснованных концепций, платформ и теорий государственного значения, обеспечивающих развитие государства.

Научный, дипломатический и другой опыт, систематический анализ ситуации в Грузии и за ее пределами и текущих трансформационных процессов, SWOT-анализ, GAP-анализ, PEST-анализ и другие предоставили автору возможность увидеть университет в новом свете, в качестве пространства

- среды, выпускающей совершенно новый продукт, который может стать механизмом урегулирования серьезной проблемы современной истории – оккупированных территорий, (включая Абхазию и т.н. Южную Осетию в Грузии), не только для нашей страны, но и стать основой для нового осмысления будущего.

Озвучивание «университетской дипломатии» в Грузии (в частности, в Сухумском государственном университете) не случайно. Всем известно, что Грузия является уделом Богородицы, христианской страной, где мирно сосуществуют грузинские христиане, мусульмане, иудеи и наши сограждане, представители других религий или конфессий. Наша культура во многом определяется западной цивилизацией, о чем свидетельствуют не только антропологические, лингвистические или археологические данные, но и фундаментальные принципы уважения, гуманизма, толерантности и снисходительности по отношению к общим ценностям. Грузины -это европейцы,

9 Рейнхольд Йейк Удо. Александрийский проект и его последствия. Музейон, как центр межкультурных знаний, в кн.: Миссия современного университета. Редакторы сборника: Митрополит Григол (Бербичашвили), Удо Рейнхольд Йейк и Тенгиз Иремадзе. Тбилиси, 2018 год, с. 9.

10 Георгий Тавадзе. Истоки университетов в средние века. Миссия современного университета. с. 77.

11 Лали Закарадзе. Миссия университета. В: Миссия современного университета, с. 44

Европа - это наше прошлое и наше будущее. Однако утверждать, что Грузия является органической частью европейской культуры и одной из ее ветвей, не в полной мере отражает роль и место грузинского государства, принадлежащей ей по праву в мировой истории!

Таким образом, Грузия, как преемница первого цивилизационного мировоззрения - Иберизма, от которого берут начало древнегреческая и древневосточная цивилизации, никогда не была и не могла быть только европейской или только азиатской. Для нас не чужды ни европейские, ни восточные культурные ценности.

Многообразие грузинской культурной самобытности является ее главным богатством и силой, что отнюдь не означает, что мы нашу культуру ставим выше других культур. Речь идет только о той ее уникальности - особенности, которая позволила пробудить грузинский талант и появиться на свет из недр ее природы неординарной идее «университетской дипломатии», как новой форме международных отношений и дипломатии, и воспринимаемой как бремя и ответственность перед цивилизованным миром.

14 Здесь же хотим отметить, что представленная работа является теоретическим концептом нового нарратива. В будущем планируется издание результатов исследовательской части предложенного видения

ГЛАВА I

ИЗ ИСТОРИИ ГРУЗИНСКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ И ДИПЛОМАТИИ

ИЗ ИСТОРИИ ГРУЗИНСКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ И ДИПЛОМАТИИ

В поисках мира и древнегрузинская система образования

Согласно древним грузинским и зарубежным историческим источникам, одним из важнейших средств урегулирования дипломатических и политических отношений в Грузии были образовательные центры, которые способствовали развитию образования и науки, а также регулировали многосторонние отношения с внешним миром. Можно вспомнить множество примеров из грузинской и зарубежной истории о том, как наши предки устанавливали добрососедские отношения и как они поддерживали мир посредством образования. Нация, живущая на перекрестке Восток-Запад, страдающая от сокрушительных и разрушительных вторжений иностранных захватчиков на протяжении тысячелетий, веками искали средства для сохранения политической и культурной самобытности своей нации. Это был самый сложный процесс, поскольку крупные империи, государства и нации постепенно исчезали, и малые нации должны были найти золотую середину, чтобы выжить, сохранить культуру и государственность, мир и идентичность.

Единственный способ спасти нацию, живущую в самом трудном геополитическом регионе, - это стремление к миру и постоянная борьба за мир. Результатом этого поиска и борьбы должно было стать основание триадического принципа экзистенциального бытия средневековых грузин: образование, терпимость и культурно-этническая идентичность. Основа всех трех принципов лежит в образовании, и эти принципы, в свою очередь, являлись также столпами старой грузинской системы образования. В стремлении к миру христианская философия стала для грузин ключевым инструментом сохранения свободы, терпимости и культурной самобытности. Это одна из отличительных черт грузинской христианской философии от западной и восточной (византийской). Хотя все они основывались на общей христианской доктрине, исходя из геополитических особенностей, философия жизни была разной: восточные народы нуждались в христианстве для сохранения мира - чтобы спасти жизнь, национальную принадлежность и государственность. Следовательно, грузинская христианская образовательная философия также основывалась на процессе поиска мира и создавала такие шедевры для эволюционного развития своего мировоззрения, как «Мученичество Шушаник» Якова Цуртавели, «Мученичество Або» Иоанна Сабанисдзе, «Жизнь Григола Хандзтели» Георгия Мерчуле, Жизнь афонских отцов и т.д.; Она создала светскую поэзию в форме героическо-рыцарского эпоса, короной которого является «Витязь в тигровой шкуре» Шота Руставели. Несмотря на жанровые различия, каждое произведение основано на краеугольных принципах грузинской христианской философии: свобода, терпение и культурная идентич-

ность. Все три принципа заложили основу философского мировоззрения - Ареопагитского корпуса - Петре Ибери и достигли высшей точки эволюции в философии Иоанна Петрици. Несмотря на то, что христианская философская схоластика веками противостояла этому мировоззрению, она стала основой системы средневековой грузинской философской мысли и образовательно-воспитательной системы.

Информация, хранящаяся в грузинских и зарубежных исторических источниках, дает нам основание говорить о старой грузинской системе образования. По словам исследователей, самым ранним центром образования является Академия Фазиси, также известная как Высшая риторическая школа Колхиды. На рубеже III-IV веков нашей эры Академия была расположена недалеко от современного Поти (по мнению некоторых ученых в окрестностях Трапезунда). Единственное прямое упоминание об Академии Фазиси — это письмо известного греческого философа и ритора 4-го века Фемистиоса (317-388 гг.), в котором рассказывается история получения риторического образования в этой школе отца Фемистиоса - Эугениоса и самого Фемистиоса. Фемистиос, в одном из своих многочисленных речей говорит, что он и его отец Эугениос, который также был известным учителем философии, получили образование в конце Понта, недалеко от Фазиси. Согласно Фемистиосу, это было эллинское место и «Храм муз»¹. Сегодня мы не имеем ни малейшего понятия о программе или языке обучения, но Фемистиос называет основателя риторической школы Колхиды «мудрым» и «добродетельным» и сравнивает Колхиду с культурно продвинутой Элладой. Конечно, в то время образование можно было получить и в Афинах, но как видно, специальная риторическая школа существовала также и в Колхиде. Согласно Фемистиосу, в высшей риторической школе Колхиды, в отличие от соседних варваров, их учили не стрелять или держаться в седле, а обучали риторическому искусству, благодаря чему блистали на праздниках у Эллинов. Эта справка очень важна, поскольку она указывает на блестящую подготовку преподавателей Высшей школы риторики Колхиды и на основательное преподавание классической греческой литературы на греческом языке.

По словам Фемистиоса, Академия Фазиси была не просто учебным и образовательным центром. В виду того что, ее посещали ученики из разных стран, особенно из знаменитой Эллады, и учеников часто сопровождали их родители и другие лица, следовательно, эта академия для нашей страны была также своего рода учебно-дипломатическим центром, который играл важную роль в регулировании отношений между Элладой и Эгриси.

Похоже, что в Риторическую школу Фазиси принимали молодых людей, говорящих по-гречески. Это заставляет нас думать о существовании специальных подготовительных школ, так как согласно Фемистиосу, высшая риторическая школа Колхиды, по ее сущности, целям и деятельности не сильно отличалась от древнегреческих - римских риторических школ и требовала

¹ Речи Фемистиоса, Georgica, T. I. Сведения византийских писателей о Грузии, Греческий текст с грузинским переводом. Издание и примечания С. Г. Каухчишвили. Тф. 1934, с. 50.

овладения тем минимумом знаний, который был предусмотрен Цицероном и Квинтиллианом. Подобно греко-римской риторической школе, в риторической школе Фазиси также преподавали литературу, астрономию, музыку, элементы математики, а в особенности - основы философии и права. Риторическое искусство в то время имело широкое практическое применение в Грузии - мы имеем в виду не только образовательную деятельность и развитие науки, но и улучшение общественных и дипломатических отношений. По мнению исследователей, эта школа не должна была быть единственной в Грузии, и в дополнение к риторическим школам, должны были существовать начальные школы в различных городах². Академик Роин Метревели, основываясь на наблюдениях Эквтиме Такаишвили, считает, что здания, существующие недалеко от монастырей Опизи, Ошки, Шатберди, Берта, Хандзта и др. вероятно, предназначались для школ³. Несмотря на то, что это историческая реальность Грузии более позднего периода - VIII-IX вв., но основа для школ этого типа должна была быть заложена значительно раньше - на ранних этапах христианства в - IV-V вв.

Согласно историческим источникам, в процессе обучения в Грузии участвуют как специальные школы, так и семейное образование. Семейное образование получали как церковные, так и светские люди. Например, в V веке во время правления Вахтанга Горгасали, царя Картли, было широко распространено семейное воспитание, о чем свидетельствует коллекция исторических трудов

«Картлис Цховреба», в частности, историк Вахтанга Горгасали – Джуаншер пишет, что «в то время Вахтанг воспитывался и обучался заповедям Господним епископом Микаэлом»⁴. А пятнадцатилетний Вахтанг получал и философское образование: «Тогда царь, как старый и мудрый и воспитанный и обученный философами начал говорить громким голосом»⁵. По словам исследователей, не один, а несколько учителей принимали участие в семейном образовании царя. Эти цитаты подтверждают, что в Иберии серьезное философское образование было доступно как в образовательных центрах, так и в семьях, но в основном обучение проводилось в христианских церковных школах, следовательно, такие школы существовали при церквях и монастырях.

Для истории грузинской церкви и образования VI век является новой вестью, так как на этом этапе в Грузии были заложены как монастырская жизнь, так и принципы христианской школы. Основоположниками идеи монашеской жизни в Грузии были ассирийские отцы, которые приехали из Сирии и основали мощные церковные центры на территории тогдашней Иберии, или королевства Картли. Церковные центры в то время являлись также образо-

2 Гамсахурдиа Свимон. Образование в древней Грузии. Тбилиси. 1975, сс. 14-15.

3 Метревели Роин. Давид IV Строитель. Обзор социально-экономической и политико-культурной истории эпохи. Тбилиси. 1986, с. 300.

4 Джуаншер. Жизнь Вахтанга Горгасали, в книге: «Картлис цховреба» («История Грузии»), текст установлен по всем рукописям Симоном Каухчишвили, Тбилиси. 1955, с. 146.

5 Джуаншер. Жизнь Вахтанга Горгасали, в книге: «Картлис цховреба», с. 147.

вательными центрами.

«Жизнь ассирийских отцов» дошла до нас в нескольких изданиях. Католикос Картли Арсений из Сафары (Сафарели), тот же Арсений Диди, написал «Мученичество Абибоса Некресели». Арсений II, который также был католикосом Картли, описал подвижничества св. Иоанна Зедазнели и его учеников св. Шио и св. Евагрия. Поздний синаксиальный вариант должен был быть «Жития» св. Иссy Цилкнели, св. Антона Марткопели и св. Иосифа Алавердели. Информация о жизни ассирийских отцов также сохранилась в древнегрузинских светских писаниях, в частности, в «Крещении Картли» и в продолжении «Жития Вахтанга Горгасали»⁶. Примечательно, что в письменных источниках первый учебник фигурирует в жизнеописаниях ассирийских отцов, например, Шио Мгвимели для своих учеников написал оригинальный текст, когда они просили «дать им наставления от него». Тогда он «написал для них» «сто шестьдесят глав учений прекрасных и восхитительных, по коим должны были обучаться все и каждый». Очевидно, что эти учебники служили интересам и целям тогдашних христианских школ, а христианство, которое тогда (как и сейчас) являлось геобаллистической религией, в раннем средневековье, на первом этапе утверждения своих идеологических убеждений, старалось сохранить тесные связи между христианскими общинами и государствами, в том числе в принципах построения христианских школ, методах и содержании обучения, а также предметов. С самого начала агиографического произведения восьмого века «Мученичество святого Або» очевидно, что повествование использовалось в качестве учебника, то есть агиография должна была стать одним из наиболее важных предметов преподавания наряду со святым писанием. В своем письме к Иоанну Сабанидзе Самоэл, Католикос Картли прямо указывает, что эта книга «должна лежать в Святой католической церкви, чтобы все помнили, кто будет после нас»⁷. //Да будет лежать она в святой католической церкви в память о тех, кто будет после нас»⁸.

Одним из лучших примеров просветительской работы грузин считается религиозно-философский образовательный центр, основанный в Палестине и Иерусалиме известным грузинским церковным деятелем и философом Петром Ибери. По словам академика Шалвы Нуцубидзе, эти школы являлись образовательными центрами, где молодежь разных национальностей обучалась христианской философии⁹. Можно сказать, что это одна из первых высших школ в истории грузинского образования, не только крупнейший философский центр, но и крупнейший центр толерантности. Среди них были Иоанэ Лази и Захария Картвели, греки Иоанн и Руфус, сириец Сергиос Реша-

6 Старые редакции книг жизни ассирийских деятелей, текст с исследованиями и словарь издал Абуладзе Илья. Тбилиси. 1955.

7 Иоване Сабанидзе. Мученичество святого Авоса. Старый грузинский текст был переведен на новый грузинский Эдишером Челидзе. Церковная библиотека. Т. I. Тб.: 2008. <http://library.church.ge/index.php?ption=com-content&id=448:2011> Последний просмотр 5 августа 2020 г.

8 Иоване Сабанидзе. Мученичество Або <http://www.nplg.gov.ge/civil/statiebi/saskolo/abos-wameba.htm> Последний раз просматривали 5 августа 2020 г.

9 Нуцубидзе Шалва. Критические очерки. Тбилиси. 1965, с. 340.

инский и другие. То есть теологические принципы христианства создавали благоприятную почву для того, чтобы обучение стало фактором, способствующим развитию международных, а также политических и культурных отношений между народами. Школа Петра Ибери - один из примеров того, как наши предки, создав международные центры обучения и образования, внесли свой вклад не только в христианское учение, но и в развитие мира - в регулирование отношений между империей и малыми государствами. Эти школы были также центрами интеграции людей разных национальностей и происхождения, что также способствовало миру.

VI век является переходным и в то же время новым этапом в грузинской истории образования, на что указывают многие источники: с одной стороны, влияние античных платоновских риторических школ в западной Грузии, а с другой - новых церковных центров в восточной Грузии, основанных сирийскими отцами-христианами, позднее принявшие и образовательную функцию. У нас есть свидетельство Агафия Схоласта (536-582), греческого историка VI века, о блестящих ораторских речах грузинских политических деятелей - Аэта и Фартадзе¹⁰. Очевидно, что в царстве Эгриси (Лазика) эти знания не были бы накоплены без связей с передовыми греко-римскими образовательными традициями. Похоже, что они последовательно и основательно впитывались от известных ученых античной эпохи. Существует обоснованное предположение, что традиции Академии Фазиси продолжались в Колхиде и в VI веке, и что ораторское искусство воспринималось здесь серьезно. Вторая справка Агафия Схоласта, касающаяся влияния греческих школ, относится к «Степенным Колхам, которые уже давно изучили язык эллинов»¹¹.

Формирование старой грузинской христианской образовательной системы, похоже, началось в IV-V веках и закончилось в VIII-IX веках. Первоначально она основывалась на главных философских традициях эллинизма и языческой эпохи, но с IV-VI веков образование было целиком связано с христианским учением, что продолжалось и в следующих VIII-X веках. Примечательно, что эта эпоха породила смысл жизненной философии грузин - идею мессианизма, которая характерна для христианства, особенно восточного христианства. Грузинская мессианская идея была основана на четырех известных идеологических постулатах: 1. Грузия была уделом Девы Марии; 2. Хитон Господний хранился во Мцхета; 3. Грузинские Багратионы были библейского происхождения; 4. Согласно «Хвале и прославлению грузинского языка», во время второго пришествия Христос будет судить человечество на грузинском языке.

Таким образом, первые крупные религиозно-просветительские центры в Грузии были основаны в VI веке отцами-ассирийцами: Шио Мгвимели - Лавра Шио Мгвиме, Иоанном Зедазнели - Зедазенская Лавра, Давидом Гареджели - Лавра Давида Гареджи, Абибосом Некресели - монастырь Некреси и другие.

¹⁰ Схоласт Агатий. *Georgica*, т. III. Сведения византийских писателей о Грузии, Греческие тексты с грузинским переводом. Издание и примечания С. Г. Каухчишвили. Тбилиси, 1965, с. 127.

¹¹ Схоласт Агатий. *Georgica*, т. III. с. 127.

Эти центры оказали влияние на образовательную и культурную жизнь раннесредневековой Грузии и способствовали развитию ее христианско-философского образа мышления.

Образовательные центры, созданные в Грузии в эту эпоху, были первыми грузинскими христианскими школами. В исторических источниках нет ссылок на светские школы, поэтому мы можем говорить только о местах обучения и образования в церковных центрах. Однако мы должны предполагать, что, до запрещения византийским императором Юстинианом в 529 г. всех философских школ, идеи эллинской светской школы существовали и в Грузии.

В старой грузинской системе образования мы должны отдельно рассмотреть большое движение, начавшееся в Грузии в VIII-IX веках, которое предусматривало развитие монастырской жизни в Тао-Кларджети¹² и появление новых образовательных центров. Это дело возглавлял известный грузинский священнослужитель Григол Хандзтели. Начатое им движение сыграло важную роль не только в духовной сфере, но и в образовании. Исторические источники рассказывают, что эту часть южной Грузии называли «грузинский Синай», потому что здесь Григолом Хандзтели были основаны многие важные церковно-образовательные центры. Например, известна Парехская школа, которой руководил Микел Парехели. «Жизнь Серапиона Зарзмели» Басилия Зарзмели повествует, что именно здесь получили образование такие известные историки, как Басили Зарзмели, Иоане Зарзмели и другие. В тот же период действовала известная школа Опизы, где воспитывался Георгий Мацкверели. «Он воспитывался в знаменитой Опизе» - пишет летописец. Примечательно, что с Опизой также связано образование Беки и Бешкена Опизари. В картвелологии считается, что именно здесь (в Опизе), существовала известная художественная школа, где воспитывались эти великие мастера.

Второй этап великого восстановления церковных и просветительских центров, как мы видим, восходит к VIII-IX векам. В это время Григол Хандзтели основал пять монастырей, два женских и три мужских. Среди них были монастыри Хандзта и Шатберди, которые были не только церковными, но и образовательными центрами. В системе образования той эпохи школа Хандзты, которую возглавлял сам Григол Хандзтели, занимает значительное место. Здесь выросли многие выдающиеся деятели той эпохи, в том числе известный агиограф X века Георгий Мерчуле.

Важно, что церковные центры Опиза, Мидзнадзори, Цкаростави, Пархали, Хахули, Ишхани, Ошки были вовлечены в великую просветительскую деятельность, что подтверждается многочисленными историческими источниками. Например, знаменитый Шатбердский сборник, который считается первым грузинским учебником, был создан именно в это время и представляет собой коллекцию экзегетических, агиографических, гимнографических и исторических работ, собранных из различных книг. Из этого сборника мы узнаем, чему учили в школах древней Грузии: это богословие, агиография, гим-

¹² Общее историческое название древнегрузинских провинций, которые сегодня являются частью Турецкой Республики.

нография (музыка), звездочетство, история и арифметика. В эру схоластического господства изучение звездочетства было довольно смелым шагом.

Говоря о древних грузинских образовательных центрах, естественно, мы не можем не упомянуть церкви, основанные грузинами в VIII-XII веках за границей, которые также были вовлечены в наиболее важные образовательные мероприятия. Особое значение в истории грузинской культуры и образования имеют Афонский Иверский монастырь, Сабацминдская Лавра, Монастырь Святого Креста в Иерусалиме и другие скрипториумы. В этом отношении неопределима работа Иоанна и Евфимия Афонских, основателей Афонской Лавры на полуострове Халцедон в Греции. По словам Георгия Мтацминдели, поскольку Эфвмий знал, что «В стране Картли сильная нехватка книг», онработал, не покладая рук, ночи напролет переводя или создавая оригинальные произведения и отправляя их в Грузию. На Афонской же горе трудился сам Георгий Мтацминдели, деятельность которого описал его ученик иеромонах Георгий Мцире¹³. Вклад Георгия Мтацминдели в грузинскую культуру и образование неопределим: он создал и перевел с оригинала важные работы в агиографии, апокрифической литературе, экзегетике и гимнографии. Кроме того, ему принадлежит историко-агиографическая работа «Жизнь Пресвятого Отца Нашего Иоанна и Эфвтимия и повествование об их достойной деятельности». Георгий Мтацминдели предоставил грузинской литературе в сфере литургики как переведенные, так и оригинальные произведения. - «Великий Свинаксар» «Короткое годовое Евангелие» «Короткий ежегодник Павла», «Двенадцать месяцев» и др.¹⁴ По инициативе Георгия Мтацминдели, 80 детей сирот были привезены из Грузии в Византию для обучения. Разнообразная работа Георгия Мтацминдели способствовала росту грузинской культуры и образования в последующие века.

Естественно, что широкое движение, направленное на создание не только церковных, но и образовательных центров в Грузии и за рубежом, привело к беспрецедентному продвижению общественного мышления, которое отразилось на политической и культурной жизни нашей страны в следующие эпохи: X / XI- XIII века - это золотой век политической и культурной жизни Грузии. Начиная с X века закладывается фундамент для процесса объединения Грузии, в то время как в области культуры продвинулись такие сферы, как: гимнография, философия, светская поэзия, историческое письмо, церковная архитектура и живопись, ювелирное дело (в том числе и перегородчатая эмаль). Культура грузинского алфавита и каллиграфии вышла на новый уровень. Эта эпоха породила великих мыслителей и деятелей: Иоанн и Евфимий Афонские, Эфрем Мцире, Георгий Мтацминдели, Георгий Мцире Иеромонах, Иоане Петрици, Арсен Икалтвели, Саргис Тмогвели, Мосе Хонели, Чахрухадзе и Великий Шота Руставели. Эта эпоха создала великих политиков и военно-

¹³ Жизнь Георгия Мтацминдели. текст подготовил к публикации и исследовал Иване Лолашвили. Тбилиси. 1994 г.

¹⁴ Неполный список переводов и оригинальных произведений Георгия Мтацминдели: Жизнь Гиоргия Мтацминдели. с.210-212.

начальников: Георгия Чкондидели, Давида Агмашенебели, Георгия III, Царицу Тамар, Шалву и Иване Ахалцихели, Закарию и Иване Мхаргрдзели и так далее. В эту эпоху были созданы академии Гелати и Икалто. Историк Давида Агмашенебели назвал Гелати «Вторым Иерусалимом»:

«Это второй Иерусалим всего Востока, для обучения всему благому, другие Афины, с возвышенно божественным образом, дьяконом всей церковной красы и имя ее Гелати». Успех академий Гелати и Икалто был обусловлен авторитетом Иоанна Петрици и Арсена Икалтоели – так как они получили образование в Византии, Академии Мангани.

В другой части книги Историк Давида рассказывает: «Решил он построить монастырь на месте где Божья благодать, в прекрасном и безупречном, где как вторые небеса раскинул храм Пресвятой Богородицы, который превосходит все предыдущие творения и прекраснее всего прекрасного как простором своим, так и красотой и обилием вещей в нем, которым нет равных, и которые видят глаза всех на них смотрящих»¹⁵.

Одним из важнейших образовательных центров XII века была Академия Мангани в Византии. Давид Агмашенебели поставил двух грузин, обучавшихся в этой академии – Иоанна Петрици и Арсена Икалтоели руководить академиями Гелати и Икалто, которые он основал. В последующий период крупнейшим образовательным центром стал Вардзийский монастырь. Образование в Грузии той эпохи имело большое значение.

Иоанне Петрици, обосновавшийся в Академии Гелати, ознакомил Грузию с античным неоплатонизмом и на его основании создал новую христианскую философию. Основываясь на переводах Аристотеля, Немесиоса Эмесского, Прокла Диадохоса и других, Петрици установил новый уровень грузинского философского концептуального и терминологического аппарата¹⁶. До нас дошли всего два перевода Иоанна Петрици – «О натуре людей» Немесиоса и «Богословские связи» Прокла Диадохоса, за которыми следуют общее введение, комментарии и заключительные замечания Иоанне Петрици. По словам ученых, комментарии, введения и заключение Иоанне Петрици представляют основу той славы, которую воплощает имя Иоанне Петрици.

Идеи Иоанне Петрици о свободе, гуманизме и терпимости в христианской философии и системе образования в Грузии породили поэму «Витязь в тигровой шкуре» гениального средневекового поэта Шота Руставели, которая основывалась на принципах свободы, любви, дружбы и терпимости. Это вершина грузинской поэзии, философии, общественной мысли и образовательной системы феодальной эпохи. Эпохально, это рубеж XII-XIII веков, после которого начинается «тупиковая эпоха застоя» в истории грузинской общественной мысли, политической и культурной жизни¹⁷.

15 Историк царя Давида. Жизнь царя Давида. В книге «Картлис цховреба». Текст установлен по всем основным рукописям Симона Каухчишвили. Тбилиси, Том I. Тбилиси. 1955. с. 329-330.

16 Гурам Тевзадзе. История средневековой философии. Тбилиси. 1996. сс. 188-189.

17 Этот термин употреблял Нико Бердзенишвили при характеристике грузинской историографии XIV-XV вв. Нико Бердзенишвили. Основное направление развития грузинской историографии. Тезисы. Тбилиси: 1964. С. 25.

Эпоха монгольского господства, которая началась в Восточной Грузии в XIII веке, постепенно способствовала продвижению церковно-образовательных центров на северо-западе Грузии. Этот регион в то время был относительно защищен от вторжения врагов. Нужно отметить скриптории Бичвинты, Мокви, Бедии, Лихни, Шемокмеди, Мартвили, Илори, сохранившие эпохальные имена Николоза и Софрона Гонглибаисдзе, Даниэла Моквели, Антона Бедиели (Жуанисдзе), Кириле Жуанисдзе, Германе Чхетидзе, Евдемона Чхетидзе, Ефтимия Сакварелидзе и многих других. Их произведения сегодня сохранились в многочисленных рукописях и произведениях чеканного искусства в Моквском четвероевангелии, Бедийском Гулани, в книгохранилищах Бедия, Илори и Шемокмеди в виде многочисленных рукописей и произведений чеканного искусства. На юге Грузии во времена разобщения и стагнации монастырь Али был выдающимся церковным и образовательным центром.

XV-XVII века были временем сложных и трудных испытаний для грузинской культуры и образования, однако к грузинской культуре и образованию добавились соответствующие эпохе исторические и культурные памятники, что указывает на жизнелюбие, самосохранение и великую жажду свободы нации.

Грузинский рационализм, начавшийся в первой четверти XVIII века, полностью опирается на просветительскую деятельность царя Картли Вахтанга VI, которую, фактически, следует рассматривать как расширение культурной деятельности, инициированной его дедом Вахтангом V. Чтобы возродить грузинскую культуру, Вахтанг проводил последовательную политику: он основал «Комиссию ученых» во главе с Бери Эгнаташвили. Членом той же самой комиссии являлся сам царь, а также его воспитатель Сулхан-Саба Орбелиани, которые выполняли большую переводческую работу. В это время были переведены известные тогда в мире произведения, создавались оригинальные произведения как в художественном, так и историческом и путешественническом жанрах, была основана типография, где печатались книги, необходимые для системы образования того времени. Одной из них была «Витязь в тигровой шкуре» Шота Руставели. В это время было создано первое грузинское дидактическое произведение «Мудрость вымысла» Сулхана-Саба Орбелиани. В 1711 году типография царя Вахтанга напечатала учебник под названием «Учение о том, как наставникам учить учеников». Вахтанг VI перевел учебник «Звездочетство» и составил краткий курс по астрономии-космографии, объясняющий некоторые астрономические термины и понятия¹⁸ и т. д.

Деятельность Вахтанга VI в области права неопределима: он специально создал кодификационную комиссию и придал ранее действующим грузинским и другим законам вид сборника. Сборник содержит введение и семь законодательных памятников, в том числе отдельный закон, созданный Вахтангом Батонишвили (Вахтанг VI). «Закон Вахтанга Батонишвили» был создан в результате критического пересмотра и соединения прошлого законодательного

18 Кикодзе Манана. Государственная деятельность Вахтанга VI. (политико-экономическая и социаль-турная деятельность), Тбилиси, 1988. с. 151 и 195.

наследия древнего Грузинского государственного права и Обычного права, а также включения в него целого ряда новшеств. Закон Вахтанга Батонишвили был распространен и действовал во всех королевствах и княжествах Грузии¹⁹. Законы Вахтанга утвердили Обязательную силу права - этот факт нашел отражение как в судебной практике, так и в процессуальном праве²⁰. Законы Вахтанга VI действовали даже после присоединения к России - до 1859-1870 гг., и, согласно документальным источникам, дольше всего действовали в Абхазском княжестве. Примечательно, что положения этого закона были включены в Том X Сборника российских законов. Несомненно, что с точки зрения образовательной и культурно-просветительской деятельности, Вахтанг VI был самым продвинутым, энциклопедически образованным и универсальным человеком среди Багратиони, но с трагической биографией²¹.

Царь Вахтанг внимательно следил за выдающейся личностью Пименом, который с помощью царя создал школу для детей как из высшего общества Гурии, так и для детей из низших социальных слоев. К сожалению, из-за османских нашествий Пимен не смог продолжить свое дело в Гурии и присоединился ко двору Вахтанга VI в Картли.

Концептуально грузинское образование и общественное мнение XVIII века основывается на нескольких исторических факторах: Концептуально грузинское образование и общественное мнение XVIII века основывается на нескольких исторических факторах:

1. Рационализм Вахтанга VI и созданная им «Комиссия ученых», создавшая «Новое Житие Картли».
2. Творчество Сулхана-Саба Орбелиани и его дидактика «Мудростьвы мысла»²² и «Ситквис кона» - Толковый словарь грузинского языка.
3. Труды великого грузинского историка Вахушти Багратиони, который первым критически изучил древнегрузинскую историческую письменность и дал нам научно обработанную историю Грузии - «Описание грузинского царства»²³. Он также изменил методологию и принципы написания истории: в повествовании описываются и анализируются исторические процессы, основанные на политической истории, этнографии, исторической географии, хронологии и генеалогии Грузии, что качественно отличается от работ предыдущих эпох²⁴. Вахушти - первый грузинский историк, создавший географическое описание Грузии, Кавказа и соседних стран с соответствующими картами.
4. Работы Антона I Католикоса, в основном «Мерное слово» и «Спекали»²⁵;

19 Джавахишвили Иванэ. История грузинского права, Книга первая, сочинения в двенадцати томах. Том VI. Тбилиси, 1982. с.111-118.

20 Кикодзе Манана. Государственная деятельность Вахтанга VI. (политико-экономическая и социальная деятельность), Тбилиси, 1988. с.184.

21 Там же. с.195.

22 Орбелиани Сулхан- Саба.«Мудрость вымысла».Тбилиси. 1970.

23 Вахушти Батонишвили. Описание грузинского царства. «Картлис цховреба»Т. IV. текст установлен по всем основным рукописям Симоном Каухчишвили. т. I. Тб.,1973.

24 Шота Хантадзе. Вахушти Багратиони, Грузинская историография XVIII века. Тб. 1985. с. 57-117

25 Михаил Кавтария. Эпистолярное наследие Антона Первого, из истории грузинской общественной мысли XVIII века, Тбилиси, 1977, с.3-90.

5. Трое историков - Сехния Чхеидзе, Папуна Орбелиани и Оман Херхеулидзе. Несмотря на то, что их называют «мелкими историками», их ссылки на изучение исторических событий неопределимы. В то же время эти историки точно выражали именно грузинское общественное мнение своей эпохи²⁶;
6. Философия Александра Амилахвари, который первым попытался ввести политическую философию в современное грузинское общественное сознание. В XVIII веке был написан трактат этого грузинского философа «Мудрец Востока», который ожидает своего исследователя и по сей день²⁷.

Большое внимание образованию уделял Ираклий II. Фактически после Вахтанга VI образование стало делом государства. Образовательная политика Ираклия полностью опиралась на концепцию Вахтанга, но постоянное стремление к миру, внешние и внутренние проблемы не давали королю возможности для расширения своей деятельности в этой области. Однако, в 1755 году Ираклию II удалось открыть Тбилисскую семинарию во дворе Анчисхати, под руководством Филипе Кайтмазашвили. В семинарии преподавали: богословие, грамматику, литературу, пение, логику, физику, математику, историю и так далее. В 1782 году была открыта Телавская семинария, которая в том же году была преобразована в философскую семинарию. Ее возглавлял Гайоз Ректор. Известно, что царский двор Ираклия II был своеобразным культурно-образовательным центром, где работали грузинские, азербайджанские и армянские ученые, поэты и писатели. Доказательством этого является покровительство царем армянского поэта Саят Нова, азербайджанских поэтов Вагифа и Видада, частые визиты армянских и азербайджанских общественных деятелей и философов в царские дворцы Телави, Тбилиси и др. В эпоху Ираклия были переведены и созданы оригинальные учебники, а предмет географии был создан великим историком, географом и мыслителем Вахушти Багратиони. Телавскую семинарию после Гайоза Ректора возглавил известный ученый Давид Алекси-Месхишвили, который занимался плодотворной научно-педагогической деятельностью. В семинарии он преподавал грамматику, теоретическую физику и этику, но официальная учебная программа не отвечала его более широким образовательным требованиям, и он создал литературно-творческий кружок при семинарии. Он является автором многих оригинальных учебников: «Описание соседних с Грузией стран», «Грамматика в стихах», «Арифметика», „Учения в четырех частях“, «Грузинская пропись» и многое другое. Он составил список рукописей, известных как Каталог 1810 года. Ему также принадлежит вторая библиографическая работа «Для переводчиков древних грузин», которая содержит ссылки на древних грузинских писателей и переводчиков. По справкам Давида Батонишвили, по поручению царя Георгия XII Давид Ректор проверил школы Натлисмцемели (Иоанна Крестителя), Колоубани, Сиони, Кашвети, Мцхета и Анчисхати. т.е. в Грузии XVIII века школы все еще существовали при церквях, но контролиро-

²⁶ Шота Хантадзе. Историки XVIII века, грузинская историография XVIII века. с. 118-144.

²⁷ Георгий Хурошвили. Александр Амилахвари. Философия нового времени и ее основные представители. Тб. 2014 гс. 64-73.

вались царским правлением.

Бесценна деятельность в этой же эпохе католикоса Антона Первого для грузинской культуры и образования. Он оставил богатое философско- богословское и литературное наследие, создав оригинальные произведения и др. Антон I способствовал созданию школ каллиграфии, библиотек, театров, развитию живописи, поэзии и других областей искусства. Он также поднял вопрос об образовании: с помощью царя Ираклия II он постепенно преобразовал полуприватные начальные епархиальные школы в государственные, приняв участие в создании семинарий в Тбилиси (1755), а затем в Телави (1782). Вместе с Ираклием II он разработал проекты по созданию трех университетов в Восточной Грузии: в Тбилиси, Гори и Телави. Он сам начал составлять учебники, для этого он использовал свои оригинальные и переведенные книги: «Грузинская грамматика», работы разных авторов в области логики, метафизики, физики и многое другое.

Таким образом, если рассмотреть историю старого христианского образования в Грузии, можно будет выделить несколько крупных событий и выдающихся исторических личностей, которые в сложной ситуации сделали эпохальные шаги и смогли установить принципы устойчивого развития: свободу, терпимость и культурную самобытность, что стало философией жизни для борющихся для сохранения государственной идентичности и выживания грузин.

Исходя из вышесказанного, историю и деятелей древнегрузинского образования можно представить в хронологическом порядке следующим образом:

- 1) Деятельность Петре Ибери и Ассирийских отцов и создание ими монастырских центров;
- 2) Большое монастырское строительство в Тао-Кларджети, инициированное Григолом Хандзтели, и организация крупных монастырских образовательных центров в этом регионе;
- 3) Создание церковных образовательных центров за рубежом и культурно- просветительская деятельность Иоанна, Эфтимия и Георгия Мтацминдели;
- 4) Давид Агмашенебели и его образовательная политика, создание центров, имеющих в то время большое значение для всего мира - академий Гелати и Икалто, возглавляемых тогдашними всемирно известными учеными из Мангановской Академии - Иоанном Петрици и Арсеном Икалтоели;
- 5) Продвижение церковных центров западной Грузии (Мокви, Бедия, Лихни, Мартвили, Бичвинта), которые особенно развились после появления монголов в Восточной Грузии;
- 6) Рационализм Вахтанга VI и его деятельность по возрождению культуры и самобытности;
- 7) Образовательная политика Ираклия II.

Что касается успешной деятельности Ираклия II во второй половине во-

семнадцатого века, то на наш взгляд, это было своего рода развитие культурно-образовательной деятельности, начатой Вахтангом VI, которое ждало блестящее продолжение. Но к концу восемнадцатого века внешняя ситуация вокруг Грузии - политическая ловушка, подстроенная Российской империей, - разрушила государственность Грузии, культурно-образовательную систему, и мы оказались жертвами российской колониальной системы.

Подводя итог краткой истории развития образования в древней Грузии, становится ясно, что эта работа была возложена на Церковь, но в условиях развитой государственности и сильной царской власти она управлялась светским правлением. Однако концепция, основанная на этнопсихологии нации, проживающей в геополитически сложном регионе, осталась неизменной: на всех этапах церковные и светские власти стремились построить и сохранить мир через образование, культуру и толерантность.

Следующий, девятнадцатый век - это век иной образовательной эстетики, реально это борьба грузин за самосохранение, борьба за культурную самобытность и сохранение национального самосознания. Девятнадцатый век, в политическом и культурно-историческом плане, является качественно другим этапом в системе образования и в целом в истории Грузии. Политическая ситуация, сложившаяся в Грузии в начале XIX века, потребовала изменения образовательной концепции, сложившейся в предыдущие века. Отмена царства в Картли/Кахети Российской империей, узурпация власти в грузинских царствах и отмена автокефалии Грузинской Церкви долгое время препятствовали созданию и развитию национальной системы образования.

Как и в средневековой Европе, в Грузии образовательные центры существовали при монастырях. Даже начальные и средние школы работали бок о бок с церковными центрами, и эта система в Грузии не менялась веками. Создание светских школ произошло относительно раньше в Европе, а в Грузии даже во время российской оккупации Картли/Кахети система образования была связана с церковной жизнью. Отмена автокефалии Грузинской Церкви в 1811 году привела к упразднению этих школ, но в обмен империя ничего не сделала для грузинского народа, за исключением создания двух русскоязычных школ, которые служили только русификация нации.

С 1801 г. продолжением образовательной деятельности в Грузии стало Благородное училище. Первой попыткой сделать русский язык всеобщим в Грузии было основание двухлетней школы для мальчиков, открытой в 1802 году, в которой обучение проводилось только на русском языке, а учителями были приглашены русские чиновники канцелярии. Русскоязычная школа стала чужой и неприемлемой для грузинской общественности, и вскоре школа прекратила свое существование. Она была восстановлена в 1804 году по инициативе и попечительству главноуправляющего Павла Цицианова (Цицишвили) и называлась

«Благородным училищем». История этой школы отразила все важные события в жизни страны. «Благородное училище» было единственной светской

школой в Грузии в течение 26 лет.

Первым директором школы был Алексей Петриашвили. Первый директор, с помощью главноуправляющего Цицианова, сумел пригласить в школу достойных учителей, обеспечить школу необходимой литературой и инвентарем и повысить уровень образования. Он придал больше авторитета Благородному училищу. Ситуация изменилась во время правления Александра Тормасова, нового правителя, который намеревался превратить Благородное училище в военное, с чем Алексей Петриашвили категорически не согласился, хотя его сопротивление оказалось бесполезным, и в 1810 году он был уволен с поста директора школы.

Изначально Благородное училище было двухклассным. К 1823 году оно уже стало шестиклассным, фактически выполняя роль гимназии. В 1830 году Благородное училище Тбилиси было преобразовано в гимназию. В это время здесь работали Соломон Додашвили и Дмитрий Кипиани - борцы за грузинские национальные идеалы. Они внесли большой вклад в превращении Благородного училища в гимназию. Однако, это была не грузинская школа, и мы не можем говорить об этом как о части грузинской образовательной системы.

В 1817 году в Тбилиси была открыта Русская православная семинария. Создание таких семинарий и школ способствовало русификаторской политике, а создание грузинских школ не отвечало интересам России.

Упразднение местной царской власти, принудительное изгнание представителей царской династии и духовенства в Россию оказало глубокое влияние на общественно-политическую жизнь Грузии. Именно это и привело к путанице и несистематичности в деятельности грузин первой половины XIX века: в этот период грузинская нация думала о борьбе с русскими колониальными властями и восстановлении упраздненной государственности: восстания 1802, 1804, 1812, 1819-1820 годов, заговор 1832 года, восстание 1840 года, выступления и подготовка для восстановления грузинской государственности в неравном бою с русским колониализмом отобрала у Грузии своих лучших сынов. Эти исторические события забрали жизни многих грузин, что значительно сократило генофонд нации. Необходимо было разработать новую политику борьбы с империей. Изменившаяся общественно-политическая жизнь потребовала смены образовательной концепции грузин прошлых веков и ее замены новой. Борьба с русским колониализмом с помощью оружия оказалась невозможной - о чем свидетельствуют вооруженные протесты первой половины 19-го века. Борьба с огромной русской колониальной системой требовала других методов и средств, что было учтено «Тергдалеулеби» (общественное движение грузинской демократической интеллигенции в 60-х годах XIX века). «Тергдалеулеби» противопоставили русскому империализму образование, они приняли традиционный грузинский метод борьбы за сохранение и возрождение национального самосознания, культурной самобытности. Этот подход подразумевал борьбу с русским колониализмом,

концепцию самосохранения, основанную на развитии образования, науки и культуры. Илья Чавчавадзе и его соратники – «Тергдалеулеби» - построили свою концепцию на основе исторических вызовов, последовавших за первой российской оккупацией Грузии. Стратегия Тергдалеулеби была основана на трех основных ценностях: язык, родина, вера. Эти три постулата, в свою очередь, стали основой действий, которые могли поставить страну в один ряд со странами цивилизованного мира того времени. В результате огромных усилий Ильи Чавчавадзе и его соратников был создан Дворянский Земельный Банк (1875), который предоставил наибольшую финансовую помощь всем основным культурным и образовательным учреждениям в Грузии. В 1877 году было создано прогрессивное периодическое издание «Иверия», которое на протяжении трех десятилетий являлось одним из главных центров национальной, духовной и интеллектуальной жизни Грузии. С выходом газеты «Иверия» было создано единое грузинское коммуникационное пространство, которое стало гарантией национального самосознания и национального достоинства. Основной задачей созданного в 1879 году «Общества распространения грамотности среди грузин» было просвещение народа. В 1881 году Илья Чавчавадзе инициировал создание «Грузинского драматического общества», которое также стало носителем и своеобразным создателем грузинского национального самосознания.

Исходя из контекста работы, мы более подробно расскажем о деятельности «Общества распространения грамотности среди грузин». В целом, программа Тергдалеулеби предусматривала национальное и социальное освобождение грузинского народа. Они были хорошо осведомлены об идеях российских и европейских политических и общественных деятелей и были в курсе происходящих политических процессов в мире. По их программе первоначальная задача состояла в том, чтобы получить автономию в составе Российской империи. В журналах, издаваемых Тергдалеулеби, обсуждались вопросы, связанные с историей и культурой Грузии, современные политические, социальные и экономические темы. Деятельность Тергдалеулеби совпала с беспрецедентным усилением политики русификации. Российские власти даже пытались запретить термин «Грузия» и в прессе можно было упоминать только губернии Тбилиси и Кутаиси.

В грузинском обществе усилилась идея введения крестьянского образования и воспитания на грузинском языке и с этой целью создания общества грамотности. Идея создания общества была заложена в узком кругу, и особенно активно обсуждалась в семье Иосеба Мамацашвили, где собирались передовые грузины: Якоб Гогебашвили, Дмитрий Бакрадзе, Дмитрий Мусхелишвили, Константин Мамацашвили, Геге Магалашвили, Вахтанг Тулашвили и другие. С 1870 года к этой группе присоединились Нико Цхведадзе и Георгий Иоселиани.

Первое (учредительное) собрание Общества состоялось 15 мая 1879 года. Дмитрий Кипиани был избран первым председателем совета и правления,

Илья Чавчавадзе - заместителем председателя, Якоб Гогебашвили, Нико Цхведадзе, Иванэ Мачабели, Александре Сараджишвили и Рафиэл Эристави - членами.

После переселения Дмитрия Кипиани в 1882 году и его убийства в 1887 году сперва Иване Багратион-Мухранский (1882-1885) руководил обществом, а затем Илья Чавчавадзе занимал этот пост с 1885 до 1907 год. Стараниями Общества были открыты школы, опубликованы учебники и другие труды, собраны старые рукописи и фольклорный материал, начали заботиться об исторических местах и, что самое главное, начато просвещение масс, что было главной заботой общества. Новоизбранными членами правления во главе с Ильей Чавчавадзе были: Акакий Церетели, Якоб Гогебашвили, Георгий Картвелишвили, Георгий Иоселиани, Алексей Мирианашвили, Нико Цхведадзе, Васил Кипиайн, Екатерине Габашвили, Александр Чолокашвили, Антон Пурцеладзе и другие. В этот период секретарями общества служили Иона Меунаргия, Григол Кипшидзе, Александр Сараджишвили, Давид Каричашвили²⁸.

На благо общества в Тбилиси, других городах и селах проводились благотворительные акции, спектакли, лотереи и другие мероприятия. Многие грузинские писатели издания своих произведений посвящали обществу. Известные меценаты - братья Зубалашвили и Давид Сараджишвили в кассу Общества вложили огромные суммы. Тбилисский земельный банк (учредителем и председателем которого был Илья Чавчавадзе) вложил в общественный фонд 11 000 рублей; Кутаисский банк пожертвовал ту же сумму денег, из которых 8 000 рублей были депонированы для финансирования Кутаисской грузинской дворянской школы. Общеизвестно, что Якоб Гогебашвили тратил большую часть своего дохода на грамотность и образование бедной молодежи. Большая заслуга перед Обществом у Акакия Церетели, который наследовал большую часть своей собственности этому обществу. В 1885 году Нико Дадияни передал частную библиотеку в распоряжение Общества а также открыл несколько школ в Самегрело, которые помогли сохранить грузинский язык, поскольку русский язык все больше доминировал как в Самегрело, а так и во всей Грузии²⁹. Несмотря на то, что общество существовало до 1923 года, за это

28 В. Гагуа. Общества распространения грамотности среди грузин. Тбилиси, 1979; Общества распространения грамотности среди грузин. Просографическая база данных.<http://society.iliauni.edu.ge> Последний просмотр 12 января 2020 г.

29 Примечательно, что на сегодняшний день нет фундаментальной монографии о деятельности «Общества распространения грамотности среди грузин», которая бы основательно отражала работу и преданность членов этого общества в вопросах выживания, сохранения и развития национальной культуры. Правда, существуют отдельные исследования (Т. Хундадзе. Общество распространения грамотности среди грузин, Тбилиси, 1958; Т. Хундадзе. Общество распространения грамотности среди грузин, Очерк архивных материалов, Тбилиси, 1960; В. Гагуа. Общества распространения грамотности среди грузин, Тбилиси, 1979 г.; М. Гулмамедов, Общества распространения грамотности среди грузин и грузины Азербайджана, Тбилиси, 1984 г.; Общества распространения грамотности среди грузин, Воспоминания современников, составитель Л. Наниташвили, Тбилиси, 2004 г.). Опубликовано описание фонда сообщества: Общества распространения грамотности среди грузин, Описание фонда - 1878-1927, под редакцией Ш. Чхетиа и А. Иовидзе, Тбилиси, 1953), Создана электронная поисковая система для членов сообщества, это определенно долгожданная история.

время оно создало богатую историю грузинского образования.

Грузинское Общество распространения грамотности стало ключевой опорой и основой ценностей, которые можно назвать образовательной философией Грузии во второй половине 19-го века, и чья главная цель состояла в том, чтобы бороться за самосохранение мирным путем. То есть новая образовательная концепция предусматривала спасение и возрождение национального менталитета и культурной самобытности через образование. Эта концепция была оправдана: после преодоления национального нигилизма и модных имперских амбиций в грузинском обществе появилась идея университетского образования, создателем которого был великий Иванэ Джавахишвили.

Откуда пришла идея национального университетского образования и на чем основывалась Университетская парадигма Иванэ Джавахишвили?

Несмотря на то, что идея об университете впервые появилась в Европе и первыми университетами считаются университеты Болонии (1088) или Парижа (XII век), а иногда и академия Мангани (855/1054), «Национальный университет» в Европе появляется в начале XIX века и символической датой его основания можно признать 1810 г. – дату основания Берлинского университета. Национальный университет подразумевает понятия национальной культуры и национального образования. Национальная культура, подражая церковным канонам, создает собственный национальный закон, который включает в себя национальных героев вместо святых, национальных писателей, представителей искусства, философов, а иногда даже и «национальных» святых (например, Джоанна Аркель - Жанна Д'Арк)³⁰.

Поскольку «центром национального канона является главным образом литература и философия», в Германии XIX века центром канона была философия, а в Англии – литература. Концепцию английского университета определил литератор Мэтью Арнольд, а немецкого - немецкий лингвист и философ Вильгельм фон Гумбольдт. Этим было обусловлено то, что в XIX веке в Европе были основаны университеты: немецкий - ориентированный на философию и английский – ориентированный на литературу³¹.

Университеты национального типа существовали на Западе до конца Второй мировой войны, после чего последовал кризис этого типа университетов, что стало особенно заметным в конце 1960-х годов, и который Билл Ридингс назвал руинами университета³². Кризис заканчивается выделением нового типа университета, который мы могли бы назвать постнациональным университетом. Считается, что на Западе этот тип университета фактически окончательно создан, но где в этой линии развития можно найти Грузинский университет, который до восстановления независимости являлся частью со-

30 Шатиришвили Заза. Идея университета: две парадигмы. Серия «Европейские исследования»; Сборник статей-2006. Грузинское общество и европейские ценности. Тб., 2007.

31 Бил Ридингс. Университет в Руинах, Перевод с английского Андрея Корбута. Москва 2010. // Bill Readings. The University in Ruins, Harvard University Press <https://bok.org/book/3166800/1f4f79>.

32 Бил Ридингс. Университет в Руинах, сс.64-65; 262-281.

ветской идеологии?

Сегодня, спустя 102 года после основания грузинского университета, можем ли мы сказать, на чем основана наша университетская парадигма? Если в Европе, в Германии это определялось философом Вильгельмом фон Гумбольдтом а в Англии литератором Мэтью Арнольдом, то концепция Национального грузинского университета была заложена историком Иванэ Джавахишвили. То, что идея создания грузинского университета возникла в кругу писателей и была реализована историком, подчеркивает причину, которая привела к этому факту. На наш взгляд, ответ один: российская колониальная политика - отрицание грузинского государства, неуважение и неприятие грузинской культуры и истории, а также целенаправленная русификаторская политика.³³ Во второй половине XIX в., в контексте русификаторской политики, в целях углубления национального самосознания, а также влияния на психологические особенности нации важность истории без преувеличения оценивалась Якобом Гогебашвили, Важей-Пшавела, Акакием Церетели, Ильей Чавчавадзе и другими³⁴. Эта оценка также получила значительную поддержку с концептуальной точки зрения. Соответственно, парадигма концепции университетского образования Иванэ Джавахишвили была основана на истории грузинского государственного права и культуры.

7 июля 1930 года решением Совета народных комиссаров Советской Социалистической Республики Грузия, Тбилисский государственный университет был реорганизован. Университет был расформирован на несколько высших учебных заведений. По всему Советскому Союзу была объявлена борьба против т.н. «Кондратьевщины». Это была борьба за советскую власть против ненадежных ученых. 13 декабря 1930 года ректор Педагогического института (входившего в состав университета) Иванэ Вашакмадзе специально созвал экстренное заседание (состоявшееся 3 раза³⁵: 13, 14 и 17 декабря), на которой стал критиковать Иванэ Джавахишвили и его школу. Наконец, 28 мая 1931 года, по приказу народного комиссара по образованию, Иванэ Джавахишвили был уволен из университета. В 1933 году университет был восстановлен и Иванэ Джавахишвили также был возвращен, но с 1936 года начался новый этап борьбы с Иване Джавахишвили и университетом, который охватил вре-

33 Есть и другие подробности, например: «Картвелологи» (Мари Брозе, Дмитрий Бакрадзе и др.) постоянно утверждали, что история Грузии - «Картлис цховреба» не было Создано в XVIII веке, в эпоху Вахтанга VI (Сенковский, Патканов) и то, что мы грузины, не «спали» от «Александра Великого до Петра Великого», и мы «беспокоили» себя и «других написанием Исторических рассказов» (на последнее указывают древнегреческие, византийские, римские, арабские, персидские, армянские, турецкие исторические сочинения). Оскорбительный и неприемлемый для грузинского народа необоснованный спор о «Картлис цховреба» («История Грузии») и истории грузинского государства нашел свое отражение в публикациях второй половины XIX - начала XX века. Это еще одна, более широкая тема для разговора, и мы не будем на этом останавливаться.

34 Дэвид Малазония. Грузинская историческая мысль XIX века о классификации национальных знаков, Фонд развития науки и общества. Периодический научный журнал «Интеллект», № 3 (26), 2006. <http://eprints.iliauni.edu.ge/1145/1/inteleqti%203%20%2826%29.pdf>

35 См. Стенографические записи: Иване Джавахишвили перед судом над тиранией - документы и материалы (20-30-е годы XX века). Кондратьевщина в Грузии (13-17 декабря 1930 г.). Подготовлено к публикации, введение и комментарии проф. Мераб Вачнадзе и проф. Вахтанг Гурули, Тбилиси, 2004. с. 29-114; (на груз. язык.).

мя ректорства Карло Орагвелидзе.

23 марта 1936 года на заседании коллегии факультета истории университета было заслушано сообщение Карло Орагвелидзе³⁶, в котором автор на основании постановлений Сталина, Жданова и Кирова, а также Центрального комитета от 27 января 1936 года «разоблачил» «буржуазно-националистическую школу»³⁷ Иванэ Джавахишвили. Это вновь подготовило почву для его увольнения из университета, что тогда оказалось не под силами лишь одной части общества, одержимой идеями диктатуры пролетариата.

Мы думаем, что это была не просто борьба против Иванэ Джавахишвили и его трудов, это была попытка уничтожить свободное пространство - университетское образование. В этой связи примечательно, что после Иванэ Джавахишвили, то есть начиная с 1928 года, все ректоры университета (Тевдоре Глонти, Малакия Торошелидзе, Иванэ Вашакмадзе, Александре Еркомаишвили, Леван Агнияшвили, Карло Орагвелидзе) до Давида Кипшидзе были расстреляны в 1937-1938 годах, в их числе Иванэ Вашакмадзе и Карло Орагвелидзе.

Для Советского правительства были неприемлемы Иванэ Джавахишвили и созданный им университет, концепция которого сформировалась в ходе идеологической борьбы против русского колониализма. Этот факт еще раз подтверждает, что Советский Союз был генетическим наследником Российской империи и к тому же носителем большевистского мировоззрения.

Однако, спустя много лет после оккупации Грузии, Советская Россия не смогла задушить большевизмом грузинский университет. Как отмечалось, были попытки его закрытия, но несмотря на террор 30-х годов, университет сумел сохранить общую концепцию, разработанную Иванэ Джавахишвили: именно этим было обусловлено, что Тбилисский Государственный Университет был флагманом не только грузинского образования и науки, но и борьбы страны за свободу на протяжении десятилетий.

Однако, следует отметить, что советская идеология оказала влияние на развитие некоторых сфер грузинского университета, вырвав их из концепции естественного развития, но поскольку сам российский университет (как и сама советская система образования) был в некоторой степени основан на немецкой (или, скорее, прусской)³⁸ модели образования, грузинский университет даже под давлением мощного идеологического гнета смог сохранить свое национальное лицо. Конечно, как и западные национальные университеты, грузинские университеты также столкнулись с постнациональным кризисом, хотя здесь это началось относительно позже, чем в Европе.

36 Роин Метревели. Украшенный венцом достоинств и пыток. Иване Джавахишвили 130. В книге: Исторические очерки, Тбилиси, 2009. с. 323.

37 Смотрите стенограммы заседания: Иване Джавахишвили перед судом над тиранией - документы и материалы (20-30-е годы XX века). Дискуссия о ситуации на историческом фронте (23 марта 1936 г. - 2 апреля) Документы и материалы, с. 115 - 308.

38 Герман Вейль. Университеты и наука в Германии, В книге: Математическое Мышление. перевод с английского и немецкого составитель Ю.А. Данилов под редакцией Б. В. Бирюкова и А.Н. Паршина. Москва, 1989. 306-326.

Кризис грузинских национальных университетов замечен с начала 1990-х годов и продолжается по сей день. Для преодоления кризиса было предпринято много полезных шагов: присоединение к Болонскому процессу, внедрение Европейской системы трансфера и накопления кредитов, расширение участия в международных проектах (среди них наиболее важны проекты ЕС), альянсы с пост-западными университетами и так далее. Несмотря на эти шаги, кризис в грузинских вузах еще не преодолен. Необходима реформа системы образования, в том числе университетов.

В таких обстоятельствах необходима новая концепция, новое видение и стратегия, чтобы продлить жизнеспособность университетского пространства и системы образования в Грузии. Одним (но не единственным) механизмом преодоления этого кризиса может стать формат «университетской дипломатии».

ГЛАВА II

**УНИВЕРСИТЕТСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ –
НОВАТОРСКАЯ ФОРМА МЕЖДУНАРОДНЫХ
ОТНОШЕНИЙ И НОВЫЙ ТИП ДИПЛОМАТИИ**

УНИВЕРСИТЕТСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ – НОВАТОРСКАЯ ФОРМА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И НОВЫЙ ТИП ДИПЛОМАТИИ

Университетская дипломатия для устойчивого миротворчества

Функционирование грузинского государства, его благополучие, обеспечение стабильности, надвигающаяся опасность, процесс приостановления формирования отдельных, склонных к самоуничтожению, пространств, с соблюдением правил политической игры, - все это возможно обеспечить, изменив данную реальность. Для этого необходимо составить стратегический план действий, который, благодаря системному и последовательному подходу, создаст такую возможность: чтобы Грузия, соблюдая баланс основного политического регулятора - между дополнительным интересом и силами мирового порядка, приобрела мировоззренческую и соответствующую внешним условиям, международную функцию, доказала необходимость единого пространства, в том числе внешнему миру, восстановила или создала новое полноценное пространство – среду, вновь превратилась в органически цельное, единое, мультиэтническое государство.

Важной предпосылкой для решения данной цели является поиск темы с учетом внутренних и внешних факторов, которая, в пределах страны, откликнется с вечной идеей реализации свободы, являющейся наивысшей ценностью и показателем единства и консолидации народа, а за пределами страны - с территориальной целостностью Грузинского государства-всеобщего признанного подхода международного содружества по отношению к Грузии. Тема, которая отвечает требованиям и критериям, является единственной, и она ассоциируется с урегулированием проблемы- псевдо-этнического конфликта Абхазии и так называемой Южной Осетии.

Вообще, конфликты занимают значительное место в человеческой истории. Начиная с XIX, а особенно в XX веке, в международную политику широко внедряется один из его видов - конфликт между нациями и этническими группами. По нашему мнению, большую роль в этом процессе сыграла неверная интерпретация «прав на самоопределение между народами», созданных в эпоху деколонизации. Исходя из этого, все конфликты, в том числе этнополитические, носят крайне сложный и комплексный характер. Наглядным примером может служить Грузия, страна, в которой ее естественное геостратегическое положение стало преградой на пути к решению возникших конфликтов.

Причина объяснима:

В преддверии трансформации постсоветского пространства ни одно грузинское правительство в прошлом: 1. Не смогло найти для страны подходящего для ее естественно-исторической функции места и не предприняла адекватных времени шагов; 2. Не смогло определить традиционно участу-

ющие в судьбе страны внешние факторы и присущие конфронтационные силы, предусмотреть интересы крупных геополитических центров, транснациональных корпораций, политических систем, доминирующих в мире и региональных лидеров (в краткосрочной или долгосрочной перспективе), ожидаемую угрозу, исходящую от замещенных стран. Из-за противоречивого характера некоторых государств, не удалось признать, что территории Грузии недостаточно для размещения сил и интересов основных заинтересованных сторон, и тем более, для приведения их в соответствии с интересами грузинского государства.

Грузия со сложными взаимоотношениями с соседними странами не является автономной, закрытой системой. Исторически в эпицентре пересечения религиозных, геополитических, геоэкономических и военно-политических интересов находится не только грузинское, но и южно-кавказское, единое кавказское социокультурное и политическое пространство. Определение нашей судьбы и реализация наших государственных целей (включая восстановление единства и территориальной целостности) выходит за пределы страны и, принимая региональные и глобальные масштабы, оно не может зависеть исключительно от Грузии или от страны, которой до сегодняшнего дня оккупировано 20% территории нашего государства.

Несомненно, что Кавказ-единый регион, но в региональном пространстве является синтезом кавказского, восточного западного, поэтому надо подразумевать только Южный Кавказ, в котором Грузия издревле имела приоритетное значение и являлась организационным центром. Что касается Кавказа - международной колыбели цивилизации и его принадлежности, - Грузия является частью этого кавказского единства. Но факт, что с IV века идея единства до сих пор не реализована, поэтому не стоит хвататься за старую идею, а рассматривать Кавказ лишь в качестве культурно-цивилизованного единства кавказских народов, тем более сегодня, когда даже кавказская солидарность неприемлема для России, а Южный Кавказ нужно рассматривать как единое региональное пространство, состоящее из суверенных государств, которое предстанет перед главными мировыми политическими центрами, прежде всего перед США и посредством него, перед Евросоюзом и Россией.

Регион, начиная с исторической эпохи Великого шелкового пути, с ключевыми стратегическими точками (будь то существующий или потенциальный энергетический коридор, транспортные, торговые магистрали и т. д.), представляет собой место столкновения между интерес-группами Америки, России, Европы, Китая, Турции, Ирана, Азии и др., связанными с появлением нового мирового порядка XXI века.

Открытые и скрытые интересы (в том числе быстро развивающегося Китая), и особенно главных игроков - США и России, и степень взаимоотношения других влиятельных сил, заинтересованных регионом, исключают наличие какой-либо стратегии по отношению к Грузии и единому региональному пространству, что в целом обуславливает необходимость их участия и при-

нения единого решения, то есть реальную возможность конструктивного сотрудничества.

Международное сообщество вследствие неэффективной и непоследовательной деятельности прошлых правительств (которые вместо проведения государственной политики действовали, в первую очередь, в своих собственных интересах), противостояния энерго-империи, российского фактора в международной системе и проявления все большего интереса к странам Ближнего Востока, не смогла по достоинству оценить силу мин, подложенных под нашу страну (также, как и под другие страны бывшего СССР) Советской империей, направленных против национального суверенитета, понять реальные причины провоцирования политических конфликтов, окрещенных этнополитическими и превращения их в глобальные проблемы. Несмотря на то, что Организация Объединенных Наций попыталась провести политику территориального статус-кво с постсоветскими странами, но как видно, из-за недостаточной мотивации в отношении нашего проблематичного государства (причина, прежде всего, в нас), лишь формальной интернационализации внутреннего и политического конфликта в период после окончания холодной войны, она оказалась неподготовленной для разрешения конфликтов в Абхазии (1993) и в Южной Осетии (2008 г.) а также для восприятия роли Грузии – как прогрессивной страны - в решении взаимосвязанных общерегиональных проблем.

Известно, что межэтнические отношения сами по себе, отличаются высоким уровнем конфликтогенности. А когда добавляются еще и политические ошибки, их взрывной потенциал увеличивается в несколько раз. Распад Советского Союза привел к кардинальным сдвигам не только внутри стран, но и на международном уровне. Это было время, когда власти должны были проводить наиболее правильную и умеренную политику, заменив «марксистский интернационализм» национальной идеологией, чтобы создать чувство единой государственности среди этнических единиц, проживающих в Грузии. К сожалению, консолидация нации вокруг вечной идеи Грузии о свободе и единстве под руководством Звиада Гамсахурдиа была быстро заменена военным переворотом и гражданской войной. Далее, антигосударственно настроенные группы, в том числе этнически и политически управляемые извне, противостояли друг против друга с целью получения материальной выгоды и захвата власти. На этом фоне, восприятие Грузии, как национально-политической единицы, переросло в вооруженный конфликт между группами, обладающими лишь личными интересами. Определенные силы использовали ситуацию для разжигания этнических конфликтов и распри, а другие, прячась за политическими идеологиями, создали очаги конфликтов внутри страны.

Грузии с трудом, но все же удалось преодолеть противостояние между нелегальными группами и государством, но этнические конфликты остаются самой актуальной проблемой на сегодняшний день.

После завершения военных действий в Абхазии, с 1993 года по вопросу

Абхазии, Совет Безопасности ООН принял десятки политических резолюций, в которых выражается поддержка и уважение принципа территориальной целостности Грузии, безоговорочного возвращения внутренне перемещенных лиц и возвращения их имущества, здесь подразумевается непризнание выборов, проведенных сепаратистским правительством Абхазии и т. д. Совет Безопасности ООН заложил основу также для «Миссии наблюдателей ООН» в Грузии. «Группа друзей Генерального секретаря ООН»¹ действует с 1997 года, в нее входят Соединенные Штаты Америки, Германия, Великобритания и Франция. Целью этой группы было мирное урегулирование конфликта в Грузии за счет расширения международного участия.

К тому же, в соответствии с соглашением о прекращении огня, заключенным между Грузией и Россией от 12 августа 2008 года, 15 октября того же года был создан Женевский формат международных переговоров. Его сопредседателями являются ООН, ЕС и ОБСЕ и проводится между сторонами так называемой Августовской войны - Грузией и Россией. В переговорах участвуют представители США, председатель правительства Автономной Республики Абхазия, глава бывшей так называемой администрации временной Юго-Осетинской автономной области и представители оккупационного, де-факто режима Абхазии и Цхинвальского региона.

Женевские переговоры направлены на: разработку сложных механизмов безопасности и гарантий безопасности для региона в целом, включая зоны грузино-абхазской и грузино-осетинской конфронтации, что само по себе означает учет интересов абхазской и югоосетинской сторон и определение их доли ответственности.

Существующий многосторонний международный формат, где Грузия не является меньшинством, а Россия ведет диалог с грузинской стороной в присутствии наших союзников и стратегических партнеров - американцев и европейцев - создала ситуацию, когда «внешне все в порядке». Однако, на самом деле международная дискуссия так и не смогла достичь главной цели - начать процесс снятия оккупации. Причина - проблема не в посредниках, не в их невыполнении своих обязательств, а в неоправданно преувеличенных представлениях, которые были ложно установлены бывшими властями, и так называемыми элитами, с целью избежать ответственности.

Таким образом, насущной задачей является не отказ от этих основных международных форматов или их замена, а внесение изменения в существующих форматах (в дополнение создание также новых), которые изменят подход к конфликту с новым пониманием проблемы и повысят эффективность и продуктивность формата. Мы имеем в виду вместо рекомендации рабочих групп, которые не имеют обязанности выполнения, повышать статус текущего формата и т. д.

¹ Созданное в декабре 1993 года группа друзей Грузии, для поддержки Генерального секретаря ООН, было признаком некоторой напряженности между западными правительствами и Россией в грузино-абхазском мирном процессе. Члены группы с Запада считали, что им следует уравновесить поддержку Россией абхазских властей поддержкой правительства Грузии. Источник: <http://smr.gov.ge/Uploads/66c4e7.pdf>.

«Мир лучше всего обеспечивает сила, которая может повлиять на расчеты государств»², но здесь нужно учесть два важных момента:

Во-первых: «Грузия и сегодня, как и на протяжении веков, стоит на перекрестке цивилизаций. Ее геополитическое состояние постоянно обуславливается пересечением интересов других государств. Грузия по-прежнему остается в сфере влияния осевых государств. Поэтому задачи, стоящие перед страной и преследование национальных интересов, требуют чрезвычайной осмотрительности и усилий. И для того, чтобы Грузия могла выполнить ключевые задачи, стоящие перед ней, она должна учитывать политический баланс сил в регионе и в мире»³.

Во-вторых: в расчетах великих государств мы должны держать позицию не абсолютной силы, а позицию так называемой агрегированной, структурной силы, направленной не против абсолютной силы, а против силы, мобилизованной вокруг определенного вопроса.

Западный политический истеблишмент предложил миру новый подход к обеспечению мира, всеобщего процветания и развития связей с общественностью

- в форме научной дипломатии. Она опирается на мировой опыт и, прежде всего, наряду с решением научных, технических и экономических проблем в современных международных отношениях, укрепляет доверие и участие в процессе сотрудничества.

Мировая практика показывает, что по предложенным моделям регулирования конфликтов, которые опираются на международные организации, правительственные и неправительственные ресурсы и их, в большинстве случаев, незапланированные и несогласованные мероприятия (со стороны государства), не было достигнуто урегулирования современных политических процессов и «зашедших в тупик» конфликтов, таких, как в Абхазии и Цхинвальском регионе (Грузия), Нагорном Карабахе (Азербайджан), Приднестровье (Молдова), Боснии, Герцеговине, Косово (бывшая Югославия), Кашмире (Индия), Кипре (Греция, Турция), Тайване (Китай), Гонконге (Китай), Южном Тироле (Италия) и т.д. Вместо драматизации текущей ситуации и если мы не хотим, чтобы государственная политика Грузии напоминала уход от реальных проблем, необходимо философское мышление (без чрезмерной политизации). Такой подход поможет нам определить основную задачу – определить «что с нами происходит», «чем мы больны» и найти выход, который зависит от стратегического мышления грузинского народа и его властей, от нашего «упорядоченного» мышления, благоразумия и дееспособности. Есть два пути разрешения конфликта: силовой и мирный. Соответственно мы, грузины, не стоим перед выбором: только мирное сосуществование является единственным средством обеспечения целостности страны. Прежде чем определиться с тем, какой путь выбрать, необходимо правильно сформулиро-

² Брюс Джентлесон. Американская внешняя политика, Динамика выбора в 21 веке, с. 11-12.

³ <http://www.parliament.ge/uploads/other/49/49745.pdf>.

вать новую цель для государства, обосновать его необходимость, его преимущества, в том числе для внешнего мира, и системным подходом создать согласованный, стратегический единый план действий (программу - проект), соответствующий целям, перспективам и условиям окружающей среды. С существующими ресурсами (институциями) это невозможно сделать. Поэтому мы считаем, что необходимо создать новый, неполитизированный институт, интеллектуальный ресурс, который дополнит выбранную стратегию разрешения конфликтов в области политики и будет способствовать пониманию необходимости улучшения отношений (даже если они основаны на прагматических интересах) между противоборствующими сторонами.

Наш путь государственного строительства - грузино-абхазский, грузино-осетинский и мультиэтнический. Сегодня он сфокусирован на образовании, как на процессе системных действий, на самом ее высоком пике - науке как истинном источнике объективных знаний и на мотивированной, прагматичной и здоровой части общества, каким является наше грядущее поколение - молодежь.

Институция, которая объединяет образование, науку и молодежь - это образовательное учреждение. Только университет имеет возможность не только отвечать этим требованиям (так, чтобы не навредить себе), но и генерировать общечеловеческие ценности, трансформировать пространство свободного рынка, порождая и формируя универсальные ценности, а также стать отправной точкой для мирного разрешения конфликтов. Именно университет - основное пространство для генерации и формирования универсальных ценностей, является символом образования, науки, культуры, гуманистических традиций, прогресса, цивилизации и, главное - свободы.

Идея университета, то есть его миссия, воплощает такие принципы, как свобода, гуманизм, секуляризм, демократия, толерантность - как истинное торжество человеческого начала. Именно на основе этих либеральных ценностей было сформировано общее европейское сознание, гражданское общество, индустриализация, модернизация экономики и улучшение общественного благосостояния.

Мировой многовековой опыт подтверждает, что университет, как элитный центр образования:

- Объединяет исторически принятые традиционные знания и современные, инновационные подходы;
- Поощряет преодоление противоречий между общечеловеческими проблемами, разными поколениями и субъектами разных интересов;
- С объективной, прагматической позиции в отношении субъективности и получения благ он как институция, объединяющая основных бенефициаров - студентов и преподавателей, естественным образом создает необходимость их сотрудничества, обмена информацией и взаимодействия, обеспечения защиты и реализации принципов наследия.
- Характеризуются высокой степенью ключевых концепций практиче-

ской философии и гуманистической политики, являющимися основными ценностями западной мысли - личной и научной свободы. Это подразумевает возможность пользоваться университетской или академической свободой, без которой невозможно формирование и развитие творческого мышления;

- Пользуется доверием и ожиданиями общественности к исторически сложившейся институциональной единице. Он ориентирован на формирование будущего гражданского общества, которое может определять судьбу государства и народа в соответствии с национальными ценностями.

- Вместе с другими возможностями он является крепким фундаментом для формирования образования, информирования, обеспечения новыми знаниями, выявления и внедрения индивидуальных навыков, представлений, основанных на знаниях современного критического, творческого, стратегического, сугубо государственного видения.

- Представляет собой процесс прогресса и преемственности, где формируются средний класс и элита, развивается национальная культура, прежде всего среди молодежи. И что еще более важно, это место, где проявляется суть эпохи и «путь поиска истины как прерогатива человека, независимого индивида»⁴.

- Создает реальную возможность провести через формирующееся глобальное пространство национальную энергию адаптации ко времени, задействовать историческую, чрезвычайную миссию сохранения и укрепления способности саморегуляции.

В нынешних условиях на основе нового понимания и осмысления собственной функции и обновленной миссии, создает возможность стать в стране таким центром неуклонного прогресса, образования, культуры и общественной жизни, а также субъектом такой неофициальной международной политики, которая вместе с активной дискуссией современных теорий международных научных школ будет представлять общественности проекты, основанные на междисциплинарных исследованиях и альтернативные рекомендации для решения проблем, в том числе вопросов о территориальной целостности и т.д.

Очевидно, что с момента своего создания университет позиционировал себя как универсальный образовательный центр, без которого немыслим любой вид социального успеха и определение правильной перспективы развития. Именно в лоне университета возникла идея формирования «Новой Европы». Но на самом деле в Европе и в мире существуют серьезные проблемы, которые, к сожалению, не могут быть решены с помощью существующих подходов. Дело в том, что в наши дни университет выполняет свою функцию не полностью - он не формирует единого видения проблем и не предлагает механизма для их преодоления. Мы думаем, что это можно объяснить следующим образом:

II. Университет (образование и наука) Отстал от времени - продукта пе-

⁴ Карл Ясперс. Идея университета. <http://www.socium.ge/index.php/articles/education/ed60-2012-08-07-20-16-19>.

ремен, не смог стать важной социальной и политической силой и неспособен ответить на современные вызовы. Поэтому необходима модернизация, дальнейшее развитие университета. Правда, университет имеет ресурсы для развития, используя существующие накопления знаний и научных методологий, а также возможность создавать новые практики, но, к сожалению, для решения современных проблем и внутренних преобразований этого недостаточно. Таким образом, необходимо определить, с какими проблемами мы имеем дело. Вообще говоря, когда речь идет о глобальных проблемах, в первую очередь, имеются в виду конфликты (межэтнические, политические, этнополитические, военные, социальные, религиозные, экономические и т. д.), что неудивительно, поскольку современные конфликты являются наиболее масштабным событием с негативным воздействием на социальную жизнь. Мы считаем, что университет не будет в состоянии ожидания и в роли зрителя до «хороших времен» (кто ждет хороших времен, способствует продлению плохих), поэтому проблема должна быть изучена на фундаментальном уровне. Мы имеем в виду, не конкретный конфликт, как нашу локальную проблему, но в целом коренную причину всех видов конфликтов, то есть считаем, что начало любой конфронтации - отчуждение между странами, и целью ее должно быть определение ее причин и дальнейшая ликвидация.

Задача эта очень сложная и требует не только углубления знаний и опыта университета, но и существенной трансформации и появления новой науки как рождения новых знаний. К сожалению, сегодняшний университет самостоятельно, как один субъект, не имеет ресурсов и возможностей для этого. Более того, к нашему удивлению, сама идея сегодняшнего университета находится в кризисе и нуждается в обновлении инновационными идеями и действиями, ориентированными на развитие, адекватное времени. Учитывая элементарную истину, которая является необходимым условием закона природы - только две сущности могут дать новую жизнь, «спарив» их в случае совместимости. Кто или что может быть тем здоровым, совместимым с университетом, что с его неподражаемыми и неисчерпаемыми возможностями оправдывает свое существование, имеет богатое прошлое - корни, будущее, пользуется высоким авторитетом и только позитивными ожиданиями общества, связанными с миром и искусством? Чтобы ответить на этот сложный вопрос, мы должны исходить из нашей цели - а также самой большой общей проблемы - разрешения конфликтов. Фактом является то, что основа для всех конфликтов, независимо от их разнообразия, является общей для всех, и ее следует искать в отчуждении отношений. Мы имеем в виду людей, социальные группы, институты, страны и т. д.

Таким образом, учитывая важность разрешения конфликтов и миссию университета, а также общую цель, самым важным партнером университета может стать только дипломатия. Хотя она так же как университет, несмотря на модернизацию, отстает от времени, но только у нее, как у искусства отношений, есть потенциал - вывести дипломатию (мирные переговоры) на

высокий научный уровень, что можно реализовать только в университете.

Немного о дипломатии:

Мы уже отмечали во введении к этой работе, что «дипломатия» является одной из самых сложных и в то же время наиболее важных областей социальной и политической деятельности человека, которая прошла сложный, полный препятствий путь развития.

Много было написано о дипломатии и многое будет написано в будущем. Несмотря на различные и часто расходящиеся взгляды по этому вопросу, можно с уверенностью сказать, что в современную эпоху важность дипломатии возрастает, а сфера ее действия расширяется. Несомненный факт, что мир никогда не был так зависим от сильных, предсказуемых, последовательных, унифицированных стандартов и критериев дипломатии, как сегодня.

Дипломатия берет свое начало со дня появления внешних отношений и внешней политики. Политический термин – Дипломатия – имеет греческое происхождение и означает соединённых между собой небольших парных дощечек или табличек с надписью: «Диплома», которые давались послам, уезжающим для выполнения их миссий, прав и обязанностей. Дипломатия восходит ко временам появления международных отношений – внешней политики. Слово «дипломатия» постепенно уточняется, по существу, и ее место, и цель в государственной политике становятся ясными и приобретают одну из важнейших функции международного сообщества

- надлежащего осуществления целей и задач внешней политики.

В современных международных отношениях есть три понимания дипломатии:

- I. Развитие отношений между государствами и другими образованиями, имеющими репутацию в мировой политике, мирными средствами, через официальных агентов. Это самое широкое понимание этого термина⁵.
- II. Оксфордский словарь английского языка представляет объяснение Сэра Гарольда Николсона: «Дипломатия — это управление международными отношениями посредством переговоров; Метод, которым эти отношения приводятся в соответствие друг с другом послами и посланниками: работа или искусство дипломата».
- III. Проведение международных отношений в повседневном значении этого термина. В связи с этим Хэдли Булл⁶ цитирует известное определение Сэра Эрнеста Сатоу: «Дипломатия - это использование интеллекта и такта для управления отношениями между правительствами независимых государств, которые иногда распространяются на отношения с вассальными государствами этих правительств; Или, короче говоря, ведение межгосударственной деятельности методами мира»⁷. В нашем случае пред-

⁵ Хэдли Булл. Анархическое общество: проблема порядка в мировой политике, перевод Георгия Хелашвили, Тб., 2003. с. 178.

⁶ Автор ссылается на Оксфордскую энциклопедию.

⁷ Гарольд Николсон, Дипломатия (издательство Оксфордского университета), 1950. с. 15. См. Хэдли Булл. Анархическое общество: проблема порядка в мировой политике, . с. 178.

метом особого интереса и изучения является дипломатия, как в качестве инструмента для Грузии - субъекта международного права – во внешних отношениях (внешней политике), так и в качестве средства мирных переговоров внутри страны, защиты прав ее граждан и интересов страны. Точнее, это наука переговоров и искусство общения, или просто искусство и знание ведения политических переговоров как внутри страны, так и за ее пределами. Правда дипломаты обсуждают вооруженные конфликты между этническими группами, нациями, как внутри одной страны, так и между странами, однако их деятельность отличается от военно-оперативных действий и носит исключительно мирный характер. В частности, она стремится найти общий язык между сторонами и решить конфликтные вопросы только путем переговоров. «Там, где прекращается дипломатия, начинается война» (Густав Юнг - швейцарский психиатр и психотерапевт), конфликт является результатом провала дипломатии. Мирное разрешение конфликтов, примирение различных, часто диаметрально противоположных интересов, восстановление равновесия между конфликтующими сторонами и обеспечение их сотрудничества - являются ключом к дипломатии.

Термин «дипломатия», хотя и сохраняет свои классические корни и по-прежнему является одним из наиболее важных инструментов разработки политики (в основном внешней) для государственных целей, но под влиянием современных вызовов претерпел трансформацию, утратил ясность и, можно сказать, по необходимости его значение расширилось.

Сегодня общественный интерес к дипломатии и внешней (а также внутренней) политике в целом значительно возрастает. Его принципы, методы и средства реализации стали когнитивно и эмоционально доступны для общественности благодаря свободному доступу к информации. В результате, эта сфера начала представлять особый интерес для широких масс. В целом, интерес к политике и участие общественности углубили демократические принципы государств, сделали государственные институты более сильными и независимыми и сформировали современное гражданское общество, что, в свою очередь, привело западную цивилизацию к экономическому и политическому успеху.

Дело в том, что политическая система, оставшаяся без участия и контроля гражданского общества, может оказаться в тяжелом экономическом положении внутри страны, а также в плену обязательств перед другими государствами или международными организациями. В такой ситуации внешняя политика государства не будет эффективной, и поэтому никакая партийная политика и предвыборная программа не будут считаться совершенными. Для такой маленькой страны, как Грузия, жизненно важно, чтобы внутренние демократические принципы, вертикальные отношения между государством и обществом внутри страны сформировали внешнеполитическое видение и некое дипломатическое «руководство» для его осуществления во времени и

пространстве.

Исследования показывают, что активные процессы глобализации и развития цифровых технологий ограничивают ареал использования традиционных профессий. Однако важность такой «консервативной» профессии, как дипломатия, только возрастает. Перед нами предстает новая политическая реальность: растущее значение единых правил поведения для всех игроков (независимо от их «размера и веса»). Однако, для Грузии особенную сложность создает существование двух открытых конфликтов в Европе в 21-м веке (один в 2008 году в Грузии, а другой - в Украине в 2014 году), произошедших в результате открытой атаки на эти правила.

Наряду с глобальными процессами, дипломатия не должна отставать от динамичного развития общества, что ассоциируется с беспрецедентной интенсификацией международных отношений не только в смысле переговоров между официальными лицами, но и в смысле развития новых форм и методов взаимодействия между народами. Эти процессы приводят к появлению новых типов и форм дипломатии. Любой, кто оценивает, понимает и использует эти процессы своевременно, получит совершенно новый набор рычагов. Информация передается на тысячи километров в режиме реального времени, мгновенно становясь достоянием миллионов. В результате сегодня, по сути, каждый гражданин имеет свои взгляды на дипломатию, а также на вопросы внутренней, внешней и глобальной политики.

Дипломатия важна для всех стран, но особенно для такого государства, как Грузия. Мы имеем в виду разрыв традиционных дипломатических отношений с нашим сильным соседом, постоянным членом Совета Безопасности ООН, Российской Федерацией (из-за понятных причин - наша земля временно оккупирована ею), что было вызвано разделением единого живого организма - грузинского государства на пространственные части, разобщение этносов разделительными линиями, что поставило под сомнение перспективу общего благосостояния в целом. Это сложная реальность, в которой наша страна должна защищать свой суверенитет, независимость, нерушимость границ и территориальную целостность.

Однако у Грузии есть свои преимущества: историческая справедливость и международное право - опора современного мирового порядка. Хотя хорошо иметь это преимущество в качестве ресурса, но необходимо создание возможности для его использования, иначе ресурс может сработать против интересов нашей страны (что с нами не раз случалось). Именно необходимость достижения этой цели требует сильной дипломатии.

Мы также должны учитывать то обстоятельство, что, используя только традиционные методы и формы дипломатии, будет трудно решать проблемы и вызовы, существующие на международной арене.

Грузия завоевала авторитет прежде всего в регионе как одна из выдающихся геостратегических (геополитических и геоэкономических) стран Южного Кавказа и часть Большого Кавказа за счет долгосрочной сбалансирован-

ной и узнаваемой политики. Но потенциал для дальнейшего продвижения будет серьезно ограничен, по крайней мере, если его дипломатия будет ограничена действующими традиционными методами и формами.

Грузия заявила, что будет защищать свои интересы только мирными средствами, без применения военной силы⁸. Это означает, что достижения главной задачи - восстановления целостности страны, разрешения существующих конфликтов и связанных с ними сложных геополитических, геоэкономических, военно-политических и других проблем стране придется добиваться только «мягкой силой», с активным участием дипломатии. Сложившаяся ситуация заставляет нас переосмыслить наше отношение к дипломатии, подумать о ее новых формах и методах, усилить координирующую роль государства, обеспечить слаженную работу всех учреждений, в том числе образовательного и негосударственного компонентов, максимально использовать потенциал лучших интеллектуалов в стране в области дипломатии, подготовить специалистов высокого уровня (в том числе из регионов, в настоящее время не контролируемых Грузией), которые будут «вооружены» фундаментальными теоретическими знаниями и практическими дипломатическими навыками.

С целью поиска общих интересов и разработки механизмов постконфликтного мирного урегулирования, дипломатия эволюционировала по запросам общественности, в результате выявились следующие области - политическая, экономическая, культурная, а в последнее время технологическая и цифровая. В дипломатии также образовались новые формы, - межгосударственная, научная, народная или публичная, коммерческая, медицинская, многопрофильная, публицистическая, искусства, туристическая, даже футбольная дипломатия т.д.

Давайте рассмотрим некоторые из них из сферы нашего интереса:

- Публичная дипломатия является относительно новым явлением, которое приобрело особую значимость в 21 веке, когда политические элиты проанализировали, что политическая и экономическая дипломатия сама по себе не может обеспечить углубление и гармонизацию отношений между обществами в разных странах. Публичная дипломатия предоставила широкой общественности доступ к экономическим и культурным обменам между странами, что, в свою очередь, сделало отношения между странами более гуманными и ориентированными на общее благосостояние. Одной из наиболее активных и эффективных сил публичной дипломатии является студенческий корпус. Студенческая мобильность в разных странах направлена на обмен образованием, обмен культур, туризма, исследований, а также на привлечение как экономических, так и финансовых ресурсов.
- Экономическая дипломатия - это использование всех возможных инстру-

8 (Источник <https://uslegal.com/ ძველი>) Georgia Makes 'Unilateral Pledge' of Non-Use of Force Civil Georgia, Tbilisi. <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=22880> Последний раз просматривали 15 февраля 2020 г.

ментов экономического спектра страны, конечно же, с учетом ее национальных интересов. Экономическая дипломатия может охватывать всю основную международную экономическую деятельность государства;

- Культурная дипломатия — это тип публичной дипломатии и «мягкой силы», который включает в себя обмен идеями, информацией, искусством, языком и другими культурными аспектами между народами и обществами для содействия взаимопониманию и сотрудничеству. Цель культурной дипломатии - помочь людям иностранной культуры развить понимание общих идеалов и институтов, чтобы обеспечить широкую поддержку экономических и политических целей между странами;
- Многопрофильная дипломатия - (Multi-track diplomacy) это абстрактный взгляд на процесс обеспечения международного мира, который для нее представляется реальностью. В многопрофильной дипломатии важны все слои общества, они должны быть услышаны, включены и поощрены. Необходимо их совокупное понимание при анализе единого конфликта, на пути его мирного разрешения, прежде всего с целью предотвращения или прекращения насильственного конфликта. Это цепочка взаимосвязанных действий отдельных лиц, учреждений и общественных групп, которые одновременно осуществляются в реальной жизни и направлены на установление мира во всем мире;
- Коммерческая дипломатия (Commercial Diplomacy). Эта форма дипломатии предполагает использование правительством коммерческих интересов и крупных предприятий для влияния на внешнеполитические программы. Коммерческая дипломатия основана на содействии внутренним и иностранным инвестициям и развитию производства;
- Гражданская дипломатия - (Citizen diplomacy) — это политическая концепция, согласно которой граждане участвуют в процессе репрезентации страны. Когда формальные каналы связи не подходят или не желательны, гражданская дипломатия является идеальным средством поддержания отношений между сторонами. Гражданами-дипломатами могут быть студенты, преподаватели, спортсмены, артисты, бизнесмены, туристы, борцы за мир. Они несут ответственность, чтобы быть включенными и включить других в обоюдно выгодное взаимодействие с остальным миром;
- Дипломатия большой палки - (Big Stick Diplomacy) - это название связано с цитатой Теодора Рузвельта из древней африканской пословицы: «Говори мягко, но держи в руках большую палку, и ты далеко пойдёшь». Это была внешняя политика, позже названная Roosevelt Corollary. Roosevelt Corollary утверждает, что Соединенные Штаты имеют право распространять «международную полицейскую власть» на Западное полушарие. Это означало, что у других стран не будет возможности создавать беспорядки в Западном полушарии и ставить под угрозу безопасность. В частности, это касалось конфликта между Европой и Латинской Америкой в начале 1900-х годов. Наконец, фраза «большая палка» использовалась для обо-

значения всех внешнеполитических переговоров под дипломатическим прикрытием и под угрозой возможного применения военной силы⁹.

- Внешне наиболее признанной и принятой формой дипломатии, близко стоящей к университету, является научная дипломатия. Поэтому мы уделим ей больше времени.

С точки зрения научной дипломатии, следует отметить, что в последнее время в процессе формирования политической повестки дня страны ведется активная дискуссия, в которой участвует научное сообщество и с ее стороны даются рекомендации политическим элитам, что является необходимостью. На пути к конструктивному разрешению конфликтов и для создания международных партнерских отношений это является значительным ресурсом, который в процессе устойчивого миростроительства поможет государству: «в обеспечении безопасности или устранении угрозы, стоящей перед его безопасностью»¹⁰, а также начать диалог между сторонами и содействовать процессу урегулирования конфликта интересов. Так поступают сильные государства, мы не должны связывать силу с интеллектуальным, научным, научно-техническим прогрессом, новыми технологиями, устойчивым экономическим развитием, геополитическими, геоэкономическими факторами и так далее. По словам Фукидида „Сильные поступают так, как хотят, а слабые страдают так, как и должны“¹¹. Малые государства («большие» и «маленькие» условные концепции) должны иметь возможность определять механизмы, которые помогут им решать проблемы национальной безопасности и в этом процессе мир и образование для маленькой страны должны стать механизмом решения политических проблем.

Научная дипломатия - это возможность использовать сотрудничество, знания и опыт ведущих стран мира для обмена научным потенциалом, решения общих проблем между народами и налаживания конструктивных международных партнерских отношений¹².

Определение научной дипломатии сосредоточено на ее трех типах:

1. «Наука в дипломатии» - означает информированность о задачах иностранной политики посредством научных и технологических консультаций;
2. «Дипломатия для науки» означает - содействие международному научному сотрудничеству;
3. «Наука для дипломатии» означает использование научного сотрудничества для улучшения международных отношений между странами¹³.

Научная дипломатия может быть определена как международный, меж-

⁹ Источник <https://uslegal.com/>.

¹⁰ Samuel Hantigton, Why International Primacy Matters, International Security 17.4, Spring, 1993; 69-70)

¹¹ Цитата Фукидида заверена в книге: Брюс Джентлесон. Американская внешняя политика, динамика выбора в 21 веке. Университет Дьюка. переводчики: Давид Апраксидзе, Ана Микаутадзе, Арчил Абашидзе, Георгий Гвалия, НиноТкаридзе, Тариэл Сихарулидзе, Тамар Кумсиашвили, Нино-Павленишвили, Тбилиси, 2015. с. 11.

¹² Fedoroff, N, "Science diplomacy in the 21st Century", Cell, 2009, 136 (1), January, pp. 9-11.

¹³ Committee on Global Science Policy and Science Diplomacy (2011). National Academies U.S. and International Perspectives on Global Science Policy and Science Diplomacy: Report of a Workshop. National Academies Press, ISBN 978-0-309-22438-3, pp. 60.

дисциплинарный и инклюзивный процесс, который стремится сбалансировать национальные интересы с пользой для всех на земле. Обсуждение глобальных проблем показало ценность науки для современной цивилизации. В частности, было решено, что политический истеблишмент готов к фактическому внедрению и практическому применению научных ценностей и постепенного включения науки в формат научной дипломатии. Со своей стороны, политический истеблишмент ясно дал понять, что необходимо эффективно использовать научные ресурсы на благо мира и человечества.

Наука в дипломатии также может рассматриваться как научная политика, которая позволяет политикам принимать решения на основе имеющейся информации, связанной с наукой, технологиями и инновациями. «Дипломатия для науки» и «Наука для дипломатии» - это содействие сотрудничеству между народами для улучшения науки и отношений. Научная дипломатия не нова, но она продолжает развивать области, требующие международного сотрудничества, включая медицину, окружающую среду, нанотехнологии, космос, альтернативную энергетику¹⁴.

Со своей стороны, научная дипломатия имеет различные направления, например: научная дипломатия - для научного прогресса, экономики, политики, устойчивого развития и так далее. Например, когда государства подписывают соглашение о сотрудничестве в области управления рыболовством или мониторинга инфекционных заболеваний, им требуется научная экспертиза - это способствует экономическому развитию. Когда ученые занимаются сложными междисциплинарными проектами в области астрономии или физики, это способствует научному прогрессу, а когда создаются дипломатические соглашения по управлению и финансированию или если политические отношения между двумя странами натянуты или нарушены, совместные исследовательские усилия позволяют им поддерживать дипломатический диалог и завоевать доверие друг друга.

В современной глобально взаимосвязанной цивилизации рекомендации науки и техники для министерств иностранных дел разных стран должны стать одним из решений существующих проблем. Это касается наиболее важных вопросов, средств и воздействий между странами, таких как ситуация вдоль, внутри и за пределами их границ. Для министров иностранных дел в процессе разработки политики научные и технологические консультанты должны стать «брокерами доказательств»¹⁵. То есть, с 2014–2015 гг. в области научной дипломатии они используют рекомендации специализированных научных консультантов в процессе разработки, планирования и реализации политики самых передовых стран мира¹⁶.

¹⁴ Букалова С. В. Научная дипломатия: сущность и роль в системе международных отношений // Мировая политика. № 2. - С. 95-103.

¹⁵ National Research Council. 2015.

¹⁶ Учреждения или группы научных консультантов действуют при министерствах иностранных дел, которые активно участвуют в планировании и реализации внешней политики стран. Более того, научных консультанты есть у таких министерств, которые занимаются внутренними делами страны, например, решениями вопросов образования, финансов, полиции, юриспруденции, здравоохранения, гуманитарных вопросов.

На наш взгляд, этим опытом стоит поделиться.

Научная дипломатия признает фундаментальную важность науки и технологии для дальнейшего развития нашей глобальной и взаимосвязанной цивилизации. Вот почему «Школа права и дипломатии Флетчера» в университете Тафтса, а также «Международный институт прикладного системного анализа (IIASA)» в октябре 2016 года совместно пригласили министерства иностранных дел для международного диалога по вопросам консультаций в области науки и техники в Вене. Вена была выбрана исходя из того, что здесь находится штаб-квартира Международного института прикладного системного анализа. Этот диалог вошел в историю как «Венский диалог». Дипломаты из более чем двадцати стран были вовлечены в диалог и подтвердили необходимость создания «платформы знаний» между странами.

Еще в 2014 году была создана Международная сеть правительственных научных консультаций (INGSA) для обсуждения «использования научных данных для информирования политики на всех уровнях государственного управления». То есть, ведущие страны мира согласны с тем, что роль и значение науки в политических и неполитических вопросах, безопасности человечества и поддержании мира имеют решающее значение. И в это время Грузия стоит в стороне от этих процессов, а наши государственные органы еще не выяснили, что происходит в мире с точки зрения использования научного потенциала. Возникает вполне логичный вопрос: насколько мы связаны с этими организациями, получаем ли мы от них опыт? Используют ли наши министерства научный потенциал в решении отечественных и зарубежных проблем?

Ресурс, существующий в рамках научной дипломатии университетского образования, включает в себя один обязательный сегмент - науку, а университетская жизнь имеет две основные парадигмы - учение и научные исследования, единство обучения и науки, научная дипломатия в процессе регулирования конфликтов оставляет вне игры такой важный ресурс, как процесс обучения и его самый важный субъект - студентов. То есть научная дипломатия не сфокусирована и не видит важности организующей силы, на которой должно строиться здоровое будущее государства.

Мы верим, что в отдельности не только любая форма дипломатии, но и университет, и дипломатия не могут создать новые универсальные знания и стать организующим центром конфликта, способным ответить на существующие фундаментальные вызовы - конфликты - так, чтобы они должным образом соответствовали времени.

Время - продукт перемен (а не наоборот), оно не приходит, а уходит, а для тех, кто ждет лучших времен - продлевает плохие времена. Современные процессы - глобализация и технологическая революция - привели к ускоренному темпу жизни, радикально другому ритму жизни, где возможность превращения конфликтов (они не всегда оказывают негативное влияние - редко, но допускают социальные преобразования), хотя бы локального характера в

глобальные проблемы очень велика. В историческом контексте, параллельно с конфликтом, существовали и существуют и университет, и дипломатия, которые по отдельности, дихотомически, лишь более или менее выполняют свои функции, но не отвечают вызовам времени. Однако, именно междисциплинарная связь между университетом и дипломатией создает новые теоретико-методологические знания, которые предлагают новую фундаментальную парадигму для разрешения конфликтов, смещая акцент университета с теоретических знаний на практические. То есть, университет будет не то что вступать в конфликт или привносить его в университетское пространство, что будет способствовать его обострению (как раньше), а будет вводить только «тему» для дальнейшей ее нейтрализации. Такой подход позволит нам перевести проблему с конфликта на теорию, перейти к практическому дискурсу и разработать необходимую методологию, которая будет наиболее эффективно реагировать на конфликт и служить для его разрешения.

Новый подход, органическая связь, теоретическое построение нового формата, с предварительным озвучиванием настроения создает возможность, исходя из своих собственных интересов, ввести в пространство университета для того, что занять свои места, все заинтересованные в проблеме активные субъекты, как государственные органы (без которых конфликт не может быть решен), а также нашу Церковь, неправительственный сектор, международные организации и гражданское общество. Самое главное, что в этом пространстве каждый из них, естественно, удовлетворит свой здоровый интерес.

Как университет, так и дипломатия, со всеми существующими формами, по отдельности неполноценно отвечают на вызовы, которые их окружают. Для разрешения локальных или глобальных проблем - конфликтов - нам нужно привнести в университет дипломатию и дать ей значение, которое, в первую очередь, послужит интересам государства - единству, целостности, свободе, благоденствию страны и ее гарантированному, безопасному будущему. При этом дипломатия может сыграть важную роль в установлении и развитии новых гармоничных отношений между обществами (как внутри страны, так и за ее пределами). Мы имеем в виду дипломатию в целом, а не ее виды - формы, которые и так по отдельности функционируют на фоне проблем.

Дипломатия и университет, по отдельности, имеют моноциклический характер, что означает, что они не могут создать систему, которая обеспечивает единый подход. Вот почему мы ввели термин «университетская дипломатия», которая представляет собой нечто большее, чем отдельный университет или отдельные функции дипломатии. Это следует рассматривать как новшество, которое не отрицает и не унижает вышеупомянутые или другие формы дипломатии, а скорее их сосуществование и скоординированная работа путем интеграции с официальным политическим направлением, может стать необратимой предпосылкой процесса исцеления сотрудничества государственных властей, гражданского общества и международного сообщества.

Мы считаем, что на пересечении современных глобальных и локальных

(региональных) процессов, в которых Грузия оказалась в силу исторических обстоятельств, формы дипломатии, включая научную дипломатию, нельзя ограничивать закрытым академическим пространством и параллельно во время обсуждения (решения) политических проблем, нужно задействовать новые консолидирующие и комплексные механизмы ведения авторитетного научно-гуманистического и молодежного диалога. С этой целью целесообразно рассматривать «университетскую дипломатию» как новую форму международных отношений и новую форму дипломатии (более или менее объединяющую все ее аспекты), *причем ее различие и главное преимущество заключается в том, что в процессе укрепления доверия и мира она дает больше ресурсов и, прежде всего, позволяет институции, объединяющей особенные этнические, ментальные и социокультурные ценности, - университету - вместе со студентами включиться в этот процесс.*

Таким образом, учитывая опыт научной дипломатии, системный подход к разрешению конфликтов и новую парадигму, возможность появления которой дает «университетская дипломатия» в качестве более широкой, масштабной и более эффективной стратегии вместе с сочетанием в себе мирной инициативы и научного академизма, привлекает самое здоровое и наиболее прагматически настроенное будущее поколение - студентов к мирному процессу построения партнерских взаимоотношений. Она также представляет собой универсальную форму, объединяющую мягкую политику, новое пространство «для примирения без оскорбления и порабощения друг друга» (Святой Илья Праведный), в которой одновременно сосуществуют такие здоровые формы мягкой силы, как общественная, научная, культурная, церковная, медицинская, экономическая, спортивная, туристическая, дипломатическая и т.д. В унисон с ними «университетская дипломатия» может преодолеть такую жизненно важную и необходимую проблему, которая еще не решена.

«Университетская дипломатия» относится к таким важным категориям, как «Университет» и «Дипломатия». С их органическим слиянием, равными интересами и паритетным единством возникает совершенно новый феномен. «Университет» и «Дипломатию» мы не случайно объединили в синтагме - «Университетская дипломатия». Его сущность - «внутренняя суть» (университет и дипломатия по отдельности) создает «внешнюю суть» (университет и дипломатия вместе) как неисчерпаемую самостоятельную сущность. По своей двоякой сущности она охватывает уникальное, неиспользованное, незадействованное решение проблем. В этом контексте мы предлагаем исторический экскурс по университету и дипломатии как инструментам (а не созданному из них набору слов), о новом феномене «мягкой силы» - «университетской дипломатии».

«Университетская дипломатия» - это нечто большее, чем отдельно университет или изолированные функции дипломатии. Это следует рассматривать как инновационное направление, которое не отменяет и не отклоняется от форм, упомянутых выше, особенно «научной дипломатии», предлагаемой на-

шими европейскими учеными.

«Университетская дипломатия» подразумевает отдельные элементы вышеупомянутых и других типов дипломатии и, подобно двум «парным дощечкам», объединением университетского пространства и дипломатии, знаний и политики, создает его новый облик и, кроме того, создает новое качество.

«Университетская дипломатия» в качестве позитивной концепции, новая эффективная и инновационная форма коммуникации заинтересованных сторон, междисциплинарный союз между наукой, дипломатией и научным центром - университетом, философия синергии и любви между людьми и поколениями логически точна, полностью свободна от двусмысленности и неопределенности.

Более конкретно, это новый двоякий тип мирного образования и дипломатии, который является универсальным и подразумевает использование существующего, но доселе неиспользованного ресурса - академического и научно-исследовательского (университетского) потенциала. Она дает возможность в университетском пространстве развивать мирное образование и, следовательно, качественно новый формат миростроительства, который посредством безальтернативного мирно-дипломатического языка и научного диалога будет способствовать трансформативному подходу. Чтобы создать теоретическую конструкцию для реализации этой цели, необходимо утверждать основные элементы и настроения. В частности:

- Формирование культуры мира в сознании обществ и создание ее динамического видения, восстановление подлинного доверия, научное понимание затянувшегося состояния неразрешенных конфликтов - «ни мира, ни войны», восприятие мира и систематическое научное понимание его достижения, понимание важности взаимоотношений сторон на психологическом, духовном, социальном, политическом, экономическом, военном и других уровнях;
- Выяснение причин конфликтов, устранение страхов, изучение интересов вовлеченных и других заинтересованных сторон, анализ, оценка, в том числе сопоставление, стимулирование процессов изменений, направленных от негативных к позитивным;
- Обучение миру как процессу, демократизация мирного процесса, исключение любых форм насилия, развитие межведомственного взаимопонимания, формирование позитивного, конструктивного отношения;
- Содействие созданию научной платформы, которая обеспечит прочную основу для определения и выявления мыслительных ориентиров новой Грузии;
- Формирование и популяризация такой концепции, основанной на максимальном консенсусе, т.е. «общей почве» (Святой Илия Праведный), которая должна определять форму и содержание документа об общем национальном согласии;
- Существенным осмыслением и согласованностью функций университета

и дипломатии, создание такой модели (алгоритма), которая улучшением существующих отношений, а не только использованием ресурсов, существующих в недрах этих двух институций, получит сильную перспективу мирного урегулирования конфликта, введя его в университетское пространство.

Фактически, университет является центром интеллектуальной независимости, в котором мышление передает эстафету академического превосходства и систематизации дипломатии. «Мышление» и «существование», то есть университет и дипломатия, создание их союза с помощью «ссуды» силы, «добавления» силы и с помощью интеркооперации, дополняют и обуславливают друг друга, тем самым создавая наилучшую комбинацию. Таким образом, объединяя академические исследования, общественно-политическую активность и продвижение здоровых, интеллектуальных процессов, мы должны сделать университет непрерывным творческим мозговым центром для мирных процессов и устойчивого мира. А инновация - «университетская дипломатия» - таким уникальным, жизнестойким методом, средством, которое из тупикового состояния переведет в мирное русло все типы противостояния и конфликтов.

«Университетская дипломатия» должна быть признана концептуальным и методологическим новшеством перехода к качественно новому измерению общественного развития, основанного на урегулировании конфликтующих интересов (позиций) в обществе в духе «примирения без оскорбления и поражения друг друга» (Святой Илья Праведный) и организационно служить урегулированию общественных противостояний мирным путем.

ГЛАВА III

ПРИЗЫВАЕМ К МИРУ

ПРИЗЫВАЕМ К МИРУ

Призываем к миру (два очага одного корня) Абхазский и Сухумский государственные университеты

Плод авторской мысли - его новаторская идея об «университетской дипломатии» была впервые озвучена и новая концепция была интерпретирована в Сухумском государственном университете (по понятным причинам не случайно). По сути, он является правопреемником самого первого центра высшего образования и научно- исследовательской работы в неотъемлемой части Грузии - Автономной Республике Абхазии – Сухумского педагогического института, основанного в 1932 году (после 1979 г. Сухумский / Абхазский Университет). Университет был основан на общих духовных и интеллектуальных ценностях грузинского и абхазского народов, обуславливающих устойчивость национальных и мультикультурных систем. Фактически это одна из ключевых живых, эффективных и жизнеспособных организационных структур, связывающих с Абхазией. Это данность, которая не только влияет, но и преопределяет его судьбу и назначение.

У разделяющего судьбу грузинского государства, «жертвы политики» - Сухумского государственного университета стратегическое значение, особый статус. Его исключительная социальная миссия не ограничивается только образовательной функцией, тем более, что это историческая ответственность не только за свою судьбу, но и за единство страны - Родины. Университет никогда не пойдет наперекор государственным интересам, и пусть никому не представится такой сценарий, в противном случае, мы не оправдаем их надежд.

Несмотря на то, что целью университета (как и других вузов Грузии) является органическая интеграция с общим европейским образовательным пространством в соответствии с международными стандартами и путем реальной интернационализации, и с наиболее важной образовательной функцией, но задача, которую выявила цель - переход с - «негативного мира» на «позитивный мир» - требует от университета искусства сохранять и укреплять способность саморегулирования, максимальную мобилизацию интеллектуального потенциала, идею-стратегию установления роли активного субъекта мирного образования и конкретных действий, необходимых для решения нашей главной проблемы - конфликтов (внутренних этнических или этнополитических). Для этого, нужно как минимум:

- Установление особой миссии университета, его дополнительного и исключительного профиля, идентификация его стратегической функции, констатация его назначения и философии, определение его цели, средств реализации- пути;
- На основании научного диалога, исследование и лоббирование мира, как безальтернативной ценностной категории, получение многопрофильного

мирного образования и развитие регулирования конфликтов, как научной дисциплины. Модернизация образовательного пространства и вовлечение его в мирный процесс;

- Обоснование легитимации временного существования Сухумского государственного университета в столице Грузии - Тбилиси, что будет способствовать повышению информированности об университете, углублению связей с международной общественностью, что, в свою очередь, устранил необходимость избегания абхазской темы и обеспечит ее постоянную актуальность в перманентном режиме.

Именно «Абхазия» (наряду с так называемой Южной Осетией) является главным общегрузинским вызовом, который при правильном подходе создаст возможность для того, чтобы современный расколотый надвое единый организм - грузинское государство, путем расширения ареала действий и пространства стало одним из наиболее активных геостратегических игроков, получило реальную функцию (мы имеем в виду международную), изменило отношение к нему и политическую данность в стране в целом. Причина проста для объяснения, это - единственная тема, которая позволяет удовлетворить необходимые требования как внутри, так и за пределами грузинского государства, а именно:

А) Она может при отсутствии единого национального самосознания, стать единственной объединяющей, консолидирующей, вечной грузинской идеей, которая объединит все грузинские силы и введет в грузинское политическое пространство одну из самых здоровых сил за ее пределами, разделяющую судьбу страны, - грузинскую диаспору.

Б) Присвоение реальной (а не формальной) функции и значения резолюциям и международным форматам, принятым ООН и другими международными организациями, связанными с проблематикой Абхазии (и т.н. Южной Осетии) Пути избежания существующих конфликтов и перспективы мира в Грузии следует прежде всего искать в исторической перспективе, откуда берут начало эти конфликты. Страницы истории Абхазии и т.н. Южной Осетии позволяют нам, в частности, уточнить, где и когда, в каком отрезке истории мы допустили ошибку, какого она рода, а может быть вместе с допущенной ошибкой, эти конфликты и «ловушка», в которой оказались мы все - грузины, абхазы и осетины, базировались на чем-то другом?

Географические границы топонима «Абхазия» менялись на протяжении веков. Зарубежные источники Абхазией называли сначала Западную, а затем и всю Грузию. Территория современной Абхазии в объединенном грузинском царстве была представлена тремя княжествами (Саэриставо): Абхазским, Цхумским и частью Одишского Саэриставо. Следовательно, территория Абхазии на протяжении веков не была единой и заселенной однородным населением. Исторические источники подтверждают, что веками грузины и абхазы жили вместе в одном пространстве.

Проблема этногенеза самих абхазов по сей день вызывает противоречия

не только в грузинской историографии, но и в целом¹. Мы считаем, что эту проблему следует изучать вместе с проблемой этногенеза грузин, потому что сегодня у нас есть две разные этнопсихологические нации, которые веками жили в одном геополитическом пространстве, являемся создателями одного государства и носителями одной культуры. Невозможно сказать, что мы жили бок о бок, нет, мы жили вместе, подтверждением которого является наличие абхазов с грузинскими фамилиями и наоборот, грузин с абхазскими фамилиями.²

Примечательно, что грузины всегда называли их этнонимом «абхазы», но в то же время в грузинских исторических источниках в перечне грузинских групп абхазы упоминались наряду с другими. В этом отношении интересен историк, который, описывая грузинскую армию, пишет: «Затем эры и кахетинцы. Потом картлийцы, а затем месхетинцы и торы, шавш-клардж-таойцы, затем армяне; затем абхазы и суан-мегрел-гурийцы вместе с рача-таку-эр-маргвелцами»³.

Следует также отметить, что один из переписчиков «Жития Картли» позднефеодального периода, где говорится о царе Лаша-Георгий, делает заметку, что Лаша с апсарского (апсуа) языка переводится как «Светоч земли»⁴. Здесь вместо «абхазы» появляется этноним «апсари» (абхазское название «апсуа»). Считается, что автор заметки использовал «апсар» вместо «абхаз», не случайно, поскольку в позднефеодальном периоде с XVI-XVII веков содержание этнонима «абхазы» изменилось. Они уже были культурно преобразованы. Ранние абхазы, с культурно- исторической точки зрения были одним из создателей грузинской культуры и являлись грузинами. Поздние абхазы отличались от ранних, прежде всего, отчуждением от христианства. Если ранние абхазцы были земледельцами и христианами, для которых грузинская культура и язык были родными, поздние абхазцы были язычниками и скотоводами, что в значительной степени было результатом новых миграционных

1 Батонишвили Вахушти. Описание Королевства Грузия. В книге: Картлис цховреба» («История Грузии»). т. IV. Текст установлен по всем основным рукописям Симона Каухчишвили. Тбилиси, 1973. с. 845

2 Д. Гулия. История Абхазии, т. I, Тифлис 1925; Джанашиа Симон. Арабские завоевания в Грузии, Труды, т. II, Тбилиси, 1952; В. Анчабадзе. Из истории средневековой Абхазии (VI- XVII вв.) Сухуми. 1959; Ш. Инал-ипа. Вопросы этнокультурной истории абхазов, Сухуми, 1976; М. Гунба. Абхазия в первом тысячелетии н.э. (социально-экономические и политические отношения), Сухуми, 1989; Дж. Гамахария, Б. Гогия. Абхазия – историческая область Грузии, Тбилиси 1997; Джемаль Гамахария. Из истории грузино-абхазских отношений, Тбилиси, 1992. Джемал Гамахария. Политическая история Абхазии (Грузия) (краткая записка), Тбилиси 2012; Зураб Папаскири. К вопросу об учреждении Католикосата «Абхазии», сборник статей: «И восстала Грузия от Никофси до Дарубанды», Тбилиси, 2009, с. 171-183; Зураб Папаскири. Очерки исторического прошлого современной Абхазии, часть I, Тбилиси, 2004; часть II. Тбилиси, 2007; Мариам Лордкипанидзе. Абхазы и Абхазия (Второе завершённое издание, Тбилиси 2012; Мариам Лордкипанидзе. Абхазское царство. В книге: Разыскания по истории Абхазии/ Абхазия, Тб., 1999. с. 155-176; и др. Отдельная тема - Кодорское ущелье, сплошь заселенное грузинами и оккупированное вместе с Абхазией. Подробнее: Шота Вадачкория. Дилемма Кодорского ущелья и общественно-политическое мнение Грузии (1993-2010), Тбилиси, 2014.

3 История и восхваление венценосцев, В книге: «Картлис цховреба» («История Грузии»). Т.II. Текст установлен по всем основным рукописям Симона Каухчишвили, Тбилиси, 1959, с 65.

4 Летописец, В книге: «Картлис цховреба» («История Грузии»). т. II. П. 151.

потоков населения с Северного Кавказа. т.е. отчуждение населения Абхазии началось после того, как там поселилась большая часть пришлового населения, а местное население укрылось в Самегрело, Гурии и Имерети. Вахушти Багратиони, грузинский историк XVIII века, указывает на миграцию населения и внедрение новых элементов жизни в северо-западной части Грузии: «И в это время было рабство в Одиши от абхазов», а также Иерусалимский патриарх Досифей (1669-1707), с болью в сердце писал, что абхазцы уничтожили владения Дадияни, «напали и надругались над церквями и монастырями: Мокви, Хопи, Киачи, Зугдиди и всю землю от Диоскурии до Гиппиуса и Фазиси»⁵ т.е. от Сухуми до рек Цхенисцкали и Риони, к тому же «Дадияни был настолько немощен, что не смог изгнать абхазцев». В другом месте Вахушти Батонишвили пишет: «Как мы описали, беда была великая в Одиши, и в большей степени от абхазов, так как шли они на лодках с саблями и брали в плен и шли до тех пор, пока не заняли земли до реки Эгриси и не поселились там и не было более епископов Дранды и Мокви»⁶.

Что касается результатов переписи населения, то, как и Грузия в целом, Абхазия также отличается своей многонациональностью. Самая ранняя демографическая статистика по этой исторической местности - это семейные списки 1886 года, составленные Российской империей. Согласно спискам, в Сухумском округе Кутаисской губернии проживало 68 773 человека, в том числе 4 166 грузин (3 558 менгрельцев), 28 323 абхазов, 30 640 «самурзаканцев», 149 греков, 1 090 армян, 1 090 русских и 637 эстонцев.

По данным переписи 1989 года, в Абхазской автономной республике насчитывалось 525 061 человек, из которых 239,872 грузин, 93, 267 абхазов, 74, 913 русских, 76, 541 армян, 14, 664 греков, а согласно переписи 2011 года, проведенной сепаратистским режимом в Абхазии проживают в два раза меньше народа, чем до войны 1992-1993 годов. Население составляет всего 240 705 человек, в том числе 46, 367 грузин, 122, 069 абхазов, 22,077 россиян, 41 864 армян и так далее. Даже простой пересмотр этих статистических данных однозначно указывает на катастрофический спад грузинского населения и «искусственный рост» абхазского. Из наших собственных интересов, конечно, мы приветствуем демографический рост абхазов, но согласно данной статике получается, что ни один абхазец мужского пола не погиб в войне 1992-1993 годов, и после войны мы имеем дело с демографическим взрывом или новым «заселением».

У нас другая история с т.н. Южной Осетией. Как произошло формирование «Южной Осетии» в Грузии? Как упоминалось выше, поселение чужих племен на территории Грузии было длительным и довольно сложным процессом, и оно было обусловлено различными обстоятельствами. Поселения

5 Батонишвили Вахушти. Описание Королевства Грузия. В книге «Картлис цховреба» («История Грузии») т. IV. Текст установлен по всем основным рукописям Симона Каухчишвили, Тб., 1973. с. 845.

6 Батонишвили Вахушти. Описание Грузинского Царства. В книге: «Картлис цховреба» («История Грузии») т. IV. Текст установлен по всем основным рукописям Симона Каухчишвили. Тбилиси, 1973. С. 845.

проводились грузинскими царями с целью усиления защитных структур и повышения налогов, по желанию местных феодалов восполнить число своих крепостных, благодаря иранским шахам и османским султанам, преднамеренной политике русских чиновников, по собственной инициативе и многим другим причинам.

Наибольшее количество переселенцев на территорию Грузии с Северного Кавказа составили осетины. В XIII-XIV веках осетины, живущие на Северном Кавказе, сталкивались с серьезными проблемами, в первую очередь, в результате разгрома сперва монголами, а затем Темур-Лангом. Они постепенно были изгнаны из равнинной полосы Северного Кавказа кабардинцами и оказались полностью загнанными в малоземельные и бесплодные горы⁷. Вскоре осетины поселились в долинах Дигори, Алагири, Куртати и Тагаури, на землях, которую ранее занимали ваинахи, и частично двалы.

Между Осетией и Грузией веками жили двалы. Они занимали площадь около 500 км² на левом берегу реки Терги - до истоков реки Ардон, пещеры Нар- Мамисони и шести ущелий (Заха, Нара, Зрамага, Зрого, Жгеле и Касри). Двалети (позже Магран-Двалети) подчинялся епископу Никози и с древних времен был неотъемлемой частью грузинского государства.

В результате давления со стороны осетин значительная часть двалов мигрировала в разные части Грузии - Шида Картли, Квемо Картли, Имерети, Рача и другие места, а те, кто остался в этом районе, были ассимилированы с осетинским населением, поскольку осетинская миграция в Шида Картли происходила главным образом через Двалети. Ассимиляция Двалети осетинами с XV-XVI веков была усилена после того, как кабардинцы оккупировали территорию исторической Алании и изгнали оттуда осетин⁸.

Вся территория Двалети была захвачена российскими властями в 1859 году и присоединена к Осетии (фактически России)⁹.

С начала XIX века осетинская миграция началась в долинах Проне, Меджуда, Лехура, Ксани и в других грузинских населенных пунктах. Они воспользовались тяжелыми последствиями «лекианоба» (нашествия на Грузию Лезгин) и заняли опустевшие от грузинского населения долины Триалети, Боржоми-Бакуриани, ущелья Дзамы и Тедзмы.

О факте, что осетины не были давними постоянными жителями этих районов, свидетельствуют переписи 1804 и 1817 годов. В записях они обычно классифицируются как «переселенцы», не имеющие недвижимого или движимого имущества, получающие поденную плату, освобожденные правительством от налогов и тд.

Большинство переселенцев было непосредственно вовлечено в экономическую и политическую жизнь, например, они активно участвовали в стро-

7 Вахтанг Итонишвили. Из истории грузино-осетинских отношений, Тбилиси. 1995. стр. 12.

8 Включение народа Самурзахано, то есть части Гальского муниципалитета и Очамчира, в качестве негрузин и как отдельный «народ Самурзахано» открыто отражает попытку Российской Империи нарисовать некорректную демографическую картину.

9 Роланд Топчишвили. Расселение осетин в Грузии и вопросы этноистории Шида Картли, с. 169.

ительстве оборонительных сооружений Ираклия II, состояли а в дежурных армиях и т. д.

После утверждения российской власти в восточной Грузии этот процесс еще более укрепился. Для закавказских южных осетин отношения с Грузией 5 Вахтанг Итонишвили. Из истории грузино-осетинских отношений, Тбилиси. 1995. стр. 12. были насущно важны, потому они именно здесь, поденной работой получали необходимые продукты и товары. Некоторые из них возвращались обратно, а большинство оставалось здесь навсегда.

На занятых территориях осетины вскоре начали переделывать или изменять грузинские топонимы, зачастую преднамеренно. например. Вот так «Брут- Сабздели» стал «Бур-Самджелом», «Багини» - «Багиатом», «Дудети» - «Додотом», «Хцве» - «Хвце», «Бжисхеви» - «Сбаидоном», «Гиоргицминда» - «Исаккаудом», «Цунари» - «Хетагуровом»¹⁰ и др.

Часть осетин «прославилась» грабежами, разбоями и нападениями, что в грузинской историографии носит название «осианоба».

Переселение осетин с гор на равнины стало особенно интенсивным при правлении Ермолова. Условием их переселения была верность России и защита военной дороги от грабителей. Взамен этому правительство обещало им защиту от угнетения другими народами и освобождение от земельных налогов в пользу кабардинцев¹¹.

В 1829-1830 годах на грузинских равнинах было основано всего 23 осетинских села с 1400-1450 семьями. Если в 10-20-х годах XIX в. переселение осетин на равнины было добровольным, то в 30-х годах российские власти этому процессу придали принудительный характер¹².

К 1838 году в Горийском уезде проживало 1573 осетин¹³, что составляло 5,03% всего населения уезда. К 1886 году численность осетин в Горийском уезде, Меджврисхевском районе (с. Хурвалети, Коды, Орчошани, Чареби, Цинагара, Снекви и др.) увеличилась до 7483 человек¹⁴, составив 37% грузинского населения. Что касается Хидиставского района (села Танской долины: Бобневи, Бошури, Гведрети, Дре, Иквневи, Ипнара, Ормоци, Церети, Гвареби, Тусреби и др.), то количество осетин составило 7377 человек и составляло 33% грузин¹⁵.

Количество осетин особенно увеличилось после установления советской власти в Грузии. В 1926 - 1939 гг. количество осетин увеличилось на 35382 душ и достигло 148680-и. Это было в то время, когда число грузин уменьша-

10 Коба Харадзе. Против подделки топонимов в Шида Картли, сборник «Осетинский вопрос», с. 166-171.

11 Очерки истории народов Северного Кавказа под редакцией Зураба Анчабадзе, Сюжет II. Тбилиси, 1978. с. 27.

12 Очерки истории народов Северного Кавказа, Сюжет II. П. 27-28.

13 Сборник материалов для описания Тифлиской губернии, под. ред. К. Л. Зиссермана, т. I, ч. I, Тифл., 1870, с. 62.

14 Свод статистических данных о населении Закавказского края извлечённых из посемейных списков 1886 г. Ти-флись 1893, с. 49-50.

15 Свод статистических данных... 56.

лось в результате репрессивной политики власти. Под этим подразумевается физическое устранение, переселение или изгнание в эмиграцию оставшихся в живых лиц, неприемлемых для советской власти слоев – грузинского дворянства, духовенства и интеллигенции.

Правительственная инициатива в отношении осетинской миграции касалась не только переселения осетин с Северного Кавказа в т.н. Южную Осетию, но и глубже в Шида Картли из долин Великого и Малого Лиахви. Например, 8 мая 1932 года Совет Народных Комиссаров Грузинской ССР приняла решение о переселении мелких крестьян из Южной Осетии в Тифонскую долину и предоставлении им земель и строительных материалов¹⁶.

Некоторые осетинские авторы намеренно подделывали и подделывают документы и пытаются искусственно увеличить количество осетин, фактически проживающих в Грузии. Например, по словам проф. Г. Тогошвили, М. Джиеова, К. Пухаева, Л. Чибирова и под редакцией Чибирова, в изданном в 1990 году в Цхинвали учебнике «История Южных Осетин», в Цхинвали указано 1015 семей, в том числе 44 осетинских семей, а источником цитируется опись 1804 года¹⁷.

Реально, согласно переписи 1804 года, в Цхинвали насчитывалось 182 семей. Из них грузинских – 41,¹⁸ армянских – 116, осетинских – 12. Отдельно указаны «жиды» – 6 семей и католики – 7 семей¹⁹.

Некоторые советские и современные осетинские историки (например, Теймураз Тадтаев, Людвиг Чибиров, Константин Пухаев и т. Д.) в процессе переселения осетинских поселенцев в Грузии стремятся подчеркнуть только политические цели правительства с точки зрения деэтнизации небольшой нации (в данном случае осетин) и ассимиляции их с грузинами с применением насилия, что носило и грубый, и дискриминационный характер и ничего не говорят о целях, желаниях и инициативах самого осетинского населения. Кроме того, эти авторы подчеркивают якобы осознанную и продуманную политику правительства, направленную на стагнацию региона и отсталость экономики²⁰.

Если вышеупомянутый процесс до 2008 года маскировался, то после войны Россия намеренно, открыто и жестоко начала стирать все грузинские следы в историческом Самачабло. В результате грузинское население было полностью изгнано с этих территорий, а осетинское значительно сократилось.

Согласно официальной переписи 2015 года, проведенной Южной Осетией, в селе Дадиянети осталось 36 человек, в Махиарети – 10, в Тохте только 2. Село Павлиант-кари превратилось в Павлита, Карчохи – в Картсухи, Чичиант-кари

16 Территориальное управление Национального архива Грузии, Горский районный архив, фонд 4, запись 1, дело 104, с. 7, 1932.

17 Чибиров Людвиг, Тогошвили Георгий, Джиеов Мурат, Фухаев Константин. История Южной Осетии, Под редакцией проф. Л. Чибирова. Учебное пособие, Цхинвали. 1990. стр. 60.

18 Стоит отметить, что записаны в отдельную графу «Грузины» и «Имеретинцы».

19 Горийский историко-этнографический музей 7486, Описание, стр. 16.

20 Теймураз Тадтаев. Демографические процессы в пореформенный период в Южной Осетии (1861- 1900 гг.), с. 205.

– в Цихтикау и т.д.²¹

Это краткий, но реальный, опирающийся на источники, обзор ситуации в исторических регионах Грузии. Наш долг состоит в том, чтобы разрешить конфликт, ставший непреодолимой проблемой на этих двух исконных грузинских землях, создать новый механизм, который исключит отрыв грузин, абхазов и осетин от своих корней, а также заточение этих народов в «скорлупу» собственного национального опыта.

Факт, что до сегодняшнего дня в мирном процессе трансформации конфликта участвуют и включены государственные и неправительственные структуры. Несмотря на их количество или желание участвовать, нельзя нормальным назвать положение, когда у большей части институций вместо того, чтобы критически осмыслить положение дел, появляется неправильное чувство самодовольства и неспособность реальной оценки сложившейся ситуации.

Большинство из них, не говоря уже об уровне и качестве их компетенции, из-за недостатка ресурсов и исходя из субъективных факторов не состоялись как полноправные участники мирного процесса. Например:

- I. Государственные, особенно исполнительные и законодательные органы, в том числе де-юре правительство Автономной республики и Верховный совет. При наличии с их стороны мотивации, внутренней потребности, им не хватает правительственных ресурсов, без которых невозможно разрешить конфликт. Несмотря на то, что они являются стороной конфликта (часто как вчерашние «солдаты нации», даже на личном уровне), они не обладают достаточной степенью свободы, не имеют адекватного, объективного информационного выбора в оценках, формах выражения, избегают смелых, неординарных шагов. Надеясь на международные организации и находясь в процессе ожидания, они не в состоянии внести свой вклад в важный процесс социальной интеграции. Из-за этих и других обстоятельств, даже учитывая природные факторы, их деятельность - государственных структур - не будет полностью эффективной и полноценной, что ни в коем случае не освобождает государство (правительство) от ответственности урегулирования конфликта.
- II. Негосударственные-международные организации (глобальные, региональные), гражданские и неправительственные сектора, хотя и представляют сторон, но характеризуются относительно большей степенью свободы. Их знания о процессах, происходящих в регионах конфликтов, качественно превосходят знания других. Они принимают участие в различных встречах, диалогах, они одним из первых создали примеры сотрудничества, работают над исследованием мира, как ценностной категории, его лоббирования и др. Однако, нередко из-за финансовых интересов (мы имеем в виду НПО) они свои приоритеты приспособливают к приоритетам в объявленном конкурсе грантов и «эксплуатируют конфликт», а

²¹ Итоги всеобщей переписи населения республики Южная Осетия 2015 года, Цхинвал 2015, стр. 15- 16.

в худшем случае, выступают представителями интересов учредителей или других государств. Они не имеют государственных ресурсов и, исходя из ограниченных возможностей, вынуждены сосредоточиваться на относительно небольших или местных проблемах и служить политической воле «клиента», ограничиваться выражением своего отношения и консультационной деятельностью, которая подогнана под их же интересы и не имеет механизма реализации - перспективы.

Основной причиной этого является незнание истории Грузии и боязнь «смотреть ей в глаза», а в частности, с одной стороны внутренний фактор - низкий уровень политической конкуренции в стране, слабая мобильность т.н. элит (и не только политических), выраженная в портации «элиты Шеварднадзе» в последующее правительство, в попытке их «идейных детей», деструктивных, управляемых сил, монополизировать оппозиционное поле с их необоснованным участием в формировании политической повестки дня ... и с другой стороны, зарубежный фактор, из-за негосударственного подхода, связанного с проблемой Абхазии, не мог в полной мере служить для разрешения конфликта. Мы имеем в виду беспрецедентную поддержку международного сообщества после поражения в войнах 1993 и 2008 годов: создание Группы друзей Грузии (эпоха Э. Шеварднадзе) и женевского формата (эпоха М. Саакашвили), а также резолюции в ООН и других международных организаций, поддерживающие страну и которые, в основном использовались не в пользу страны, а для удерживания власти. В результате получили растянутую во времени проблему - так называемые Замороженные конфликты и тупиковое положение страны. Это, в свою очередь, привело к чувству безнадежности, нигилистического отношения общества и стала основой евроскептицизма вместо безграничной благодарности странам-партнерам.

Мы считаем, что функционирование любой организационной структуры (в том числе существующей формы Автономной Республики Абхазии, без трансформации) будет устанавливать только те нормы, которые являются основополагающими для ее существования и легитимности. Другой подход нарушает мирный процесс, порождает ложные ожидания, за которыми следует обоснованное разочарование к разрешению конфликта, что, в свою очередь, трансформируется в нигилистические взгляды общества на будущее нашей страны, особенно на процесс единства. Такова политическая реальность, которая больше похожа на уход от проблемы. Мы должны признать эту реальность и понять, что она требует серьезной корректировки.

Системный подход к вопросу вынуждает нас отделить приспособленную к личным интересам проблему от работы отдельных лиц и учреждений и сделать ее национальным, государственным приоритетом и началом нового пути к единству грузинского государства.

Для достижения этой цели необходимо:

1. Качественно преобразовать существующие структуры;
2. Объяснить с помощью преобразованного института в пределах своей ком-

петенции причины инспирированного извне конфликта и попытки разделения общей для ее детей земли одного государства, направленного против грузин и абхазов (несмотря на их многовековое сосуществование);

3. Разрешение конфликтов - выявление общих, валидных, прагматических интересов, их продвижение и активное использование;
4. Создание нужной ситуации из существующего положения. Такой универсальный ресурс может иметь структура, которая:

- Сосредоточена, более того, ответственна за будущее. Оторвана от арены политической конкуренции;

- Не воспринимается как прямая или косвенная сторона конфликта. Будет иметь высокую степень доверия и свободы со стороны общества и правительства;

- Обеспечит формирование следующего альтернативного миротворческого формата: пространство - свободное, академическое; язык коммуникации в пространстве- мирно-дипломатический; основа диалога- образовательная, научно- исследовательская.

Это будет содействовать, прежде всего, окончанию фазы войны (прошло более четверти века) в конфликте в будущем поколении, вовлечение наиболее здоровой, образованной, информированной и аналитически свободной студенческой молодежи в формирование партнерских отношений;

- Будет связывающим звеном особых этнических, ментальных и социокультурных ценностей, станет ассоциированным от государства аполитичным органом - институтом, который противопоставит всесторонне обоснованное, истинное научное мнение лишенных объективности оправданию результатов.

- Из вышеупомянутых и всех других действующих лиц единственным учреждением, которое в основном отвечает этим и другим существенным требованиям, является Университет. Речь идет не о государственных университетах в целом, а только о Сухумском государственном университете, который пострадал в результате конфликта и, подобно стране, разделенной на две неполноценные части, временно оторван от своих исторических корней;

- Университет, который «Отождествляет свою судьбу с судьбой государственной целостности, освещает ее целенаправленной силой просвещения», и его идея как университета - совпадает с интересами государства, то есть у него одного, есть способность превратить 29-летний заколдованный круг в совершенно новую среду, совершенно новым подходом стать медиатором. Более того, поставить правильный диагноз, а не подобно другим институциям, бороться с последствиями и причиной, определить причину возникновения конфликта и стать реальным источником его разрешения. С этой целью создать в своем лоно качественно новое образовательное пространство, научно-исследовательскую платформу, конечно же, совместно с ее неотъемлемой частью и корнем - Университетом Абхазии. Совместимым со временем простым способом – чистосердечным раскаянием за участие не в нашей

собственной войне, а в войне против нас, без бесполезной критики, без какого-либо ущемления наиболее ценного - чувства собственного достоинства, установлением прагматичных, полезных, добровольных отношений (при активном участии государственных и неправительственных организаций, международного сообщества), установить, что:

- Элементарная истина о том, что мирное вхождение абхазов (а также осетин) в общее грузинское политическое пространство, т. е. наше единство, было результатом не меркантильных интересов и завоеваний, а являлось государственным объединением, полным доверия двух народов – Грузин и Абхазцев с общими культурными, этническими, религиозными, политическими и другими ценностями. В исторических источниках и научной литературе Абхазия (и так называемая Южная Осетия) всегда была частью грузинского мира, и, как и в древние времена, территория, населенная предками абхазов и грузин (а также грузин и осетин), неизменно являлась частью грузинского государства. Более того, Абхазское царство стало основой создания грузинского политического объединения. Даже титулы царей объединенной Грузии XI века звучали так: Царь абхазцев, грузин, ранов и кахов, ширванша и шаханша и т. д.);

- С самого начала радикальных изменений с учетом настоящего чрезвычайного положения, описание прошедшего пути грузинского государства и сосуществования детей одной земли, его народов-основателей, - грузинского и абхазского, анализа и оценки (без посредников) реальных причин отчуждения и противостояния в Абхазии. Еще раз определить вместе - «Кто мы? Где мы? Куда мы направляемся? осозная, что, несмотря на этнические различия, абхазы не имеют культурно и духовно более духовной близкой нации, чем грузины. Более того, Абхазия никогда не существовала без Грузии, а Грузия – без Абхазии. Не говоря ничего о существовании других, человеческих началах и скрытых мистических связях, одно остается фактом: грузины не чувствуют себя чужими в Абхазии (и аналогично в т.н. Южной Осетии), а абхазы и осетины жили вместе с грузинами, и только в единстве с грузинами Абхазия и т.н. Южная Осетия сохраняли свое этническо- историческое пространство, а абхазы и осетины самобытность и идентичность.

- Необходимое условие для дальнейших грузино-абхазских (грузино- осетинских) отношений - проведение политики мира, создание соответствующего настроя. В частности, поиск жизненно важной платформы межэтнического согласия, общественного консенсуса и консолидации, которая превыше всех существующих препятствий, и которая позволит грузинам и абхамам, несмотря на различия, по ценностной совместимости преодолеть разногласия и считать себя единым организмом, ориентированным на одну, главную цель. Разработать совместный документ о неприменении силы, который устранил угрозу недоверия, военного насилия, подготовки к такому насилию и станет ключевым фактором в инициировании грузино-абхазского процесса реальной реинтеграции;

– Современное понимание понятий - свобода, единое государство, общее государство, суверенитет, безопасность, культурная идентичность, национальное явление, остановка угрозы для того, чтобы стать угасающим государственным образованием на периферии глобального процесса - времени, прогнозирование общих целей, создание консенсуса между обществами через платформу консолидации и придерживаясь потребностей друг друга - принципа взаимозависимости, преодоление разногласий, достижение фактического главенства гражданского государства над провинциально-этническим мышлением. Появление новых возможностей в вопросе службы Родине;

– Новую попытку развязать узел, который завязали внешние деструктивные авторы, основываясь на внутренние власти и другие силы, питающиеся личными интересами, и ответить на главный вопрос: Где баланс между интересами грузин и абхазов (осетин)? В какой степени сохранение национальной идентичности возможно в современном пространстве действий в условиях кажущейся независимости Абхазии (Осетии), и тем более, как связаны так называемая независимость и реальная свобода? Является ли единственным спасением для абхазской (осетинской) нации расширение жизненного пространства и увеличение ареала действий? Мы имеем в виду реинтеграцию исторически существовавшей грузино-абхазской (также так называемой южно-осетинской) природной среды обитания в пространство, где больше не будут сосуществовать линии разделения или конфронтации, и ее превращение в часть цивилизованного мира - вместе с грузинами. Это стало бы основой для создания единого, эффективного, правового и справедливого государства;

– Создание совершенно новой концепции мировоззрения и условий окружающей среды, определение ее масштабов, географического района (пространства), партнеров (внутри и за пределами страны) и определение сети заинтересованных сторон. Разработать единую концепцию, направленную на удовлетворение наших общих грузино-абхазских (грузино-осетинских) интересов, которая может быть реализована путем выявления и сближения интересов геополитических центров, политических систем, стран, социальных групп и в соответствии с нашими общими государственными интересами;

– Парадигматические изменения в мышлении грузинского и абхазского народов, устранение различий и противоречий, возникших после трагических событий, а также устранение культурного и ментального отчуждения. Замена существующего разрыва позитивно-конструктивным отношением. Содействие подготовке наших обществ к будущему грузино-абхазскому, (а также осетинскому) сосуществованию. Исходя из постулата единства, ответить на вопрос: Каким путем мы идем и исполнителями чьей воли мы являемся?! Основываясь на общей исторической памяти, одна из главных задач - вести себя как организм, ориентированный на сохранение национальной идентичности;

– Преодоление искусственного разделения общего грузино-абхазского университета на Сухумский государственный и Абхазский университеты совместными усилиями, устранение общими силами противостояния, вызванного процессом и полученным результатом, и последующим созданием здоровых, а не доминантных отношений. Это позволит нам сделать Абхазский государственный университет частью европейского образовательного пространства;

– Изменение реальности, вызванной пассивными лидерами и неозвучиванием международных мирных инициатив университетов, на лучшую. Реинтеграция Абхазского университета (Сухуми) и Сухумского государственного университета (Тбилиси), демократизация мирного процесса как во внешнем, так и во внутреннем политических форматах, создание молодежной версии, укрепление образовательных компонентов и забота о грузино-абхазском (а также грузино-осетинском) едином национальном организме;

– Путем создания образовательного формата, устранение общих вызовов и угроз, создание новых систем совпадения интересов, которые придадут университету моральные и интеллектуальные функции. Кроме этого, в Абхазии (также в Цхинвальском регионе, т.н. Южной Осетии) открытие доступа группам населения с особыми потребностями к приобретению качественного образования, необходимого для успеха, творческой самореализации и формирования видения;

– Помощь авангарду грузинских и абхазских (осетинских) ученых, особенно главным вдохновителям социального процесса, политических или социальных перемен - студентам в преодолении ограниченных возможностей улучшением ориентированных на приобретение знаний условий окружающей среды, воспитанием поколений на новых ценностях, расширением кругозора, созданием здорового и разного информационного ресурса, расширением возможности их интеграции в европейское образовательное и мировое научное пространство; осмыслением образования как важнейшей ценности. Слова лауреата Нобелевской премии мира Нельсона Манделы «Образование - самое мощное оружие, которое мы можем использовать, чтобы изменить мир» должны стать нашим жизненным кредо и девизом.

– Создание реального чувства полноправного членства единого образовательного пространства и принципов сосуществования, совместные миротворческие мероприятия, подготовка дипломатов /послов мира и установление других традиций. Развитие Преподавания мира и конфликтологии как научной дисциплины, их изучение на системном и научном уровнях, изучение причин конфликтов и определение участвующих сторон и их интересов, их возможного совпадения и т. д.;

– Реальную трансформацию университетов, состоящих из сторонников решения конфликта (не имеющих ранее этнического характера), в несущих соединяющую с остальной Грузией и цивилизованным миром функцию институционно сильного, систематически правильного уникального пути, клю-

ча и моста посредством гармоничных отношений и сотрудничества, как наша судьба, у которой есть два опорных столпа - берега, один - Сухуми, Абхазский университет, другой - Тбилиси, Сухумский государственный университет.

Исходя из вышесказанного, мы считаем, что должен быть задействован совершенно новый способ реализации политики «мягкой силы», определяющий мировой порядок: «Университетская дипломатия», как новый тип международных отношений и дипломатии. Мы повторимся и скажем, что это концепция, которая в результате модернизации сущности университета и дипломатии создает новое качество, в отличие от нынешних государственных и неправительственных структур, борется не с результатом и причиной конфликта, а с субстанцией / первопричиной. Согласно ее научному пониманию, она фактически разработает новый метод построения мира и выступит в качестве основной модели грузино-абхазского (грузино-осетинского) сосуществования, которая все еще незадействована. Университетская дипломатия является важным, до сих пор неиспользованным ресурсом и инструментом, который будет служить построению мира, восстановлению грузино-абхазского (и не только) доверия, изменению взглядов и мирному сосуществованию.

«Университетская дипломатия» также поможет создать дополнительные возможности:

- Реинтеграции двух очагов одной основы - Абхазского университета (Сухуми) и Сухумского государственного университета (Тбилиси, столица единой Грузии) на институциональном уровне. Одна из основных целей - университет должен играть роль «несущей конструкции» для поддержания и укрепления способности грузин и абхазов в сохранении национально-государственной идентичности и самобытности.

- Выразим нашу искреннюю благодарность международному сообществу и странам-партнерам (особенно Государству Белорусий) за ту беспрецедентную поддержку и помощь, которые в недалеком прошлом, к сожалению, были использованы в личных интересах и себе на службу прошлыми правителями (властями);

С целью преодоления «разъединенного моста» с остальной частью Абхазии, для сохранения национальной идентичности абхазцев и изменения общественного мнения и отношения к ним, поиск тем, которые нас не разделят, а наоборот объединят. Обогащать подобной тематикой существующий (т. н. женевский формат) и создать новый международный формат протекционистской политики, и направить их, в первую очередь, в сторону прогрессивно мыслящей, свободной, миролюбивой части нового общества - молодежи. Подобную позицию поддерживает большинство стран-друзей;

Все заинтересованные вопросами конфликта субъекты станут участниками мирного процесса и частью университетского, свободного академического пространства, это: Правительство Грузии, Де-юре и Де-факто Правительства Абхазии, гражданские общества Грузии и Абхазии, религиозные, непра-

вительственные и международные организации, участие которых является обязательным условием урегулирования конфликта. Они только совместной, а не разобщенной, координированной и системной деятельностью смогут действовать мирному процессу реального урегулирования конфликта;

- Сухумский государственный университет (в Тбилиси) как институция целенаправленно вернется к своим историческим корням, к своей органической части-к Абхазскому университету (В Абхазии) организационно, на первых порах в качестве филиала.

- Данный необратимый процесс, направленный к реинтеграции, создаст предпосылки: путем воссоединения университетов, призвать Абхазский университет в единое грузинское и европейское образовательное пространство, тем самым увеличив ареал действия абхазцев и самих Абхазии и т.н Южной Осетии, в отличие от прошлого, когда разделение университета (Сухуми) на грузинскую и абхазскую части стало одним из провоцирующих факторов временного разъединения Грузинского государства (единого грузино – абхазского пространства). Окажем помощь друг другу, восстановив бывшее или создав новую среду сосуществования и стать единым полноценным государством и частью цивилизованного мира;

- Верховная власть Грузинского государства на уровне декларирования должна выразить готовность «удовлетворить» навязанное Российской Федерацией требование к Международному содружеству, чтобы Грузия оформила договор о невозобновлении войны и неприменении силы в Абхазии. Этот подход будем приемлемым, оправданным и правовым в случае, если в качестве сторон выступают не субъект международного права-Грузинское правительство и так называемое правительство оккупированной Абхазии, а Де-юре (Тбилиси) и де-факто (Сухуми) правительства Абхазии. При необходимости Де-юре (Тбилиси) правительство Абхазской АР в изгнании, может быть «вооружено» дополнительным, соответствующим временным статусом. Такой подход «оживит» тему и приостановит процесс вырывания Абхазии из грузинского контекста, то есть ускорит обратный процесс -динамику возвращения Абхазии в единое пространство Грузии;

- Эффективно задействовать все экономические возможности, максимально использовать поддержку Евросоюза и США, в том числе в сфере свободной торговли. Сформировать особую экономическую зону, которая охватит обе административно граничащие территориальные единицы страны-Абхазию и часть Самегрело- Земо Сванети (отрезок Гали и Зугдиди). С целью совместной деятельности и конструктивного сотрудничества с международным содружеством основать соответствующую управленческую структуру-грузино-абхазскую смешанную администрацию с международными гарантиями. С учетом разных политических и экономических интересов США и Российской Федерации и возможности их совпадения, частью данного пространства, как единого экономического комплекса Грузии, может стать порт Анаклии и «Железная дорога». Данная модель реинтеграции Грузии,

вместе с особыми геостратегическими и пространственными возможностями региона и страны, может стать новой моделью формирования геостратегически-мирного пространства на Южном Кавказе в качестве моста между Европой и Азией;

- Мир по-новому должен узнать и познать Грузию и в процессе ее преобразования из проблемного в прогнозируемое государство и восстановления ее пространственной целостности увидеть свое предназначение и обязательное присутствие. Наш опыт (пример) в регионе покажет главным акторам - США, России, Турции, международному содружеству с учетом их же интересов необходимость единства Грузии и возможность использования важного ресурса Грузинского государства-геополитического и геоэкономического положения. Все это может стать достаточной мотивацией и перерастающей в конкретные действия

- Россия может прекратить т.н. бордеризацию и начать необратимый процесс реальной деокупации: на начальном этапе (в ближайшем будущем) в направлении Абхазии (Кодорское ущелье), а в направлении т.н. Южной Осетии -Ахалгорский район и несколько деревень могут быть возвращены в единое грузинское пространство.

- Реализация нашего видения позволит Грузии стать одним из наиболее активных геостратегических игроков в процессе перехода от проблемного к прогрессивному государству, приобрести реальную международную функцию и вернуться к собственному вектору развития (соответствующий проект создан и рассмотрен в нашей книге «Выбор Грузии»), создать собственный грузинский национальный бренд. Вместе с тем, дать политическую оценку всем важным событиям, произошедшим в Грузии с 90 - х годов прошлого столетия по сей день, всем конфликтам и антигосударственным действиям деструктивных сил как внутри страны («безмозглых друзей»), так и за ее пределами («умных врагов» с собственными интересами) и лживой элиты, выяснить «что с нами происходит», «какой болезнью страдаем» и всегда искать выход не в далеке от нас в недостижимом, а внутри нас -внутри страны, в наших же представлениях и в отрыве от реальности.

Формат, созданный под эгидой «Университетской дипломатии», поможет детям двух ближайших народов выяснить: «Что с нами происходит? Каким недугом мы одержимы (больны)?» и подготовит нас к нашему единству. Покажет нам, что решение находится не далеко от нас, но внутри нас и оно не скрыто, и два брата - грузин и абхазец, (а также грузин и осетин), безвмешательства сил, провоцирующих конфликты, должны стремиться найти его в соответствии с нашей собственной здоровой идеей и реальностью. При правильном выборе мы сможем вместе определить новую цель, обосновать ее необходимость, доказать пользу единства, системным подходом сформулировать единую программу последовательных действий в соответствии с мировоззрением и условиями окружающей среды. Другие попытки достижения цели, как до сих пор, разрозненные и с «отсутствием общего интереса», будут

неэффективными и в будущем не только отдалят от решения проблемы (навязанного конфликта), но и создают новые угрозы.

Этот факт обуславливает нашу готовность и открытость к дискуссии с людьми, заинтересованными в проблеме. Таким образом, Сухумский государственный университет не только избегает проблем, а наоборот, исходя из исторической ответственности, старается служить делу мира, в пределах своей компетенции выступает с инициативами международного масштаба, создает в Грузии среду для мирных исследований на академических, соответствующих учебных и научных уровнях, укрепляет здоровые отношения с Сухуми и делает конкретные шаги. Например, он основал «Исследовательский центр мирного образования» в своем университетском пространстве в нескольких областях:

- I. Конфликтология и региональная политика;
- II. Абхазские исследования;
- III. Университетская дипломатия.

В ближайшем будущем центр сформируется как систематическая, институционально сильная международная исследовательская организация со своими филиалами в Самегрело (г. Зугдиди), граничащее с Абхазией, через которое пролегает сухопутный маршрут из Сухуми в Тбилиси, а также в Аджарии (Батуми), у которой морская граница с Абхазией (как у Автономной республики с Автономной республикой), где проживают более 2000 этнически абхазских семей (со времен Мухаджирства). Центр с участием абхазских и осетинских исследователей, молодежи и международных партнеров будет изучать и анализировать не только конфликты в Грузии, их психологические, геополитические, политические, социальные, экономические, экологические и связанные с ними другие глобальные вопросы, но и текущий опыт Южного Кавказа и Ближнего Востока. Помимо конкретных проблем в области исследований, образования и академических вопросов, качественно меняются подходы, содержание обучения, планируется внедрение модулей исследования мира, новых предметов, направлений и академической практики, характерных для учебно-исследовательской дисциплины, фокусирование на определенных научных проблемах, разработка и предложение фундаментальных программ для государства, которые помогут построить политике мира и доверия.

Университет, который разделяет жизненную важность феномена мира, широко открыл дверь для всех заинтересованных в разрешении конфликтов сторон: как правительственных, так и неправительственных организаций, а также весьма авторитетных патриотически настроенных деятелей, представителей грузинской, абхазской и других национальностей, которые несмотря на внутреннюю потребность и на имеющиеся ресурсы, не стали или не смогли стать частью мирного процесса. Это создает новую реальность с максимальной мобилизацией внутренних и внешних ресурсов для урегулирования этнических, этнополитических или других видов конфликтов, мирного об-

разования, создания базисной, академической и научно-исследовательской среды, что создаст предпосылки для превращения университета в региональный центр интеллектуальной, культурной, образовательной и духовной жизни (в дальнейшем вместе с Университетом Абхазии).

Очевидно, что исходя из политического реализма и учитывая перспективы, в этих подходах гораздо больше реальности, а в будущем - привлекательности. Таким образом, было бы ошибкой упустить возможность нового ресурса - «университетской дипломатии», который логически объединяет Университет Абхазии и Сухумский государственный университет, коренное население Грузии (грузин и абхазов), их прошлое, настоящее и будущее.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В жизни каждой нации или страны настает время, когда нахождение правильной стратегической цели и поиск ресурсов для ее реализации, предложение нового проекта для достижения государственной цели, означает возвращение национальной веры. Для грузин и абхазов (а также осетин) сегодня настало похожее историческое время. Было бы ошибкой упустить эти возможности. Это правильный выбор, более того, это наша судьба!

По глубокому убеждению, автора, это не переходная, а общегрузинская идея

– средство, новая форма международных отношений и новый вид дипломатии. То есть, та новая концепция, которая в университетском новом свободном академическом пространстве создаст новую платформу, (подразумеваемая Сухумский государственный университет и Абхазский университет), объединит все существующие ресурсы институций и все виды дипломатии для достижения общей цели, способствуя мирному урегулированию конфликта, а не его продлеванию.

„Университетская дипломатия» обладает достаточными ресурсами, чтобы стать методом мирного учения и создаст для грузинского государства дополнительные возможности для регионального, глобального и национального примирения:

1) путем расширения ареала действий ускорить и обеспечить формирование нового свободного пространства, (подразумевая не только грузинское, но и южно- кавказское пространство); 2) урегулировать внутризтнические, этнополитические, политические и региональные межгосударственные конфликты, направленные против всеобщего единства; 3) создать незадействованную по сей день общую модель грузино-абхазского совместного сосуществования, а также грузино- осетинского, не нанося ущерба друг другу.

Она, как другие политические и социальные акторы, естественно, не сможет иллюзорным патриотизмом и ложной политикой, ориентированной на накопление частного капитала, на силы иностранных держав или искусственно разделенных сторон, манипулировать нашей главной трагедией (как это часто бывает по сей день). Ее главным постулатом является и будет служба государству с академической ответственностью.

Данная концепция, значение которой выходит за пределы границ, вызвала огромный интерес среди международных организаций, аккредитованного в Грузии дипломатического корпуса, а также в академических кругах Израиля, Турции и в нескольких европейских странах (университеты, исторические общества, научно-аналитические центры). Более того, происходит активный процесс их подключения в реализации данного не только грузинского, но и глобального проекта. «Университетская дипломатия» уже преподается в Сухумском государственном университете в качестве новой учебной дисциплины. Разработана новая магистерская программа на трех языках (грузинский, английский, русский) и после получения аккредитации данный реалистично-инновационный метод в качестве «Грузинской модели» имплементации мирного процесса будет внедрен в ведущих университетах мира.

Исходя из выше сказанного, Сухумский государственный университет

вместе с Абхазским университетом последовательно возложит на себя функцию регионального университетского центра миротворческого образования и, в случае поддержки, появится вера в те ценности, о которых говорится в данной книге, что в конечном итоге приведет к твердой убежденности общества по отношению к сакральным идеалам.

Мы считаем, что необходимо понять важность основной мысли и направления Сухумского государственного университета - «Университетской дипломатии», осмысление значения ее сегодняшних и завтрашних потенциальных возможностей. Совместными усилиями грузинского государства и международного сообщества должно быть создано новое «пространство» с его вечно живыми и уникальными особенностями.

Мы думаем, что пришло время лучше осмыслить и понять нам грузинам, абхазам и осетинам, что:

- Отношение правительства к Сухумскому государственному университету.
- самый чуткий индикатор отношения всего грузинского общества к проблемам Абхазии. Отношение к проблематике Абхазии (как и так называемой Южной Осетии) - это отношение к единому грузинскому государству. Таким образом, очевидно, что успех университета - это успех грузинского государства;

- Государственные университеты Абхазии и Сухуми - два ростка одного корня

- являются уникальными центрами стратегического значения, функционирование которых, независимо друг от друга, будет по-прежнему неполноценным. Наше желание - совместная разработка плана стратегических, идеологических и экологических действий университетов, это не сделка, а возможность задействования совокупности наших, доселе неиспользованных ресурсов, соответствующих национальным интересам грузин и абхазов, - и содействующих необратимому процессу мирного сосуществования. Выход очевиден, он не скрыт, главное, чтобы мы были открытыми. Если какой-то «друг» думает иначе, то мы не сможем оправдать его надежд!

Наряду с европейским выбором, реальный и кратчайший путь - служить Родине, ее единству, защищать нашу - грузин и абхазов (а также осетин) - национальную самобытность и идентичность, создать дополнительную потребность и необходимость в нашем университете и стране - Грузии, проходит через установление и внедрение принципов «университетской дипломатии» и одного из его основных исполнителей - Сухумского государственного университета;

Я верю, что Сухумский государственный университет является именно тем центром, который логически соединяет прошлое, настоящее и будущее, осознает свою ответственность, прислушивается к голосу Родины, в долгу перед ней и готов, исходя из своей особой национальной ответственности, в случае получения полномочий от общественности, правительства и международного сообщества, совместно с Абхазским университетом подготовить грузино-абхазское (и также грузино-осетинское) общество для наших отношений - единства, и с этой целью действовать и служить созданию такой модели, которая обеспечит понимание необходимости мира, самообновления, разрешения конфликтов и всеобщего мироздания.

Все идеи, в том числе и наша, совершенствующиеся самой жизнью, естественно, будут иметь своих сторонников и критиков. Исходя из принципов и приоритетности Родины и мира, мы с чувством благодарности примем во внимание и учтем все конструктивные замечания, мнения, рекомендации ...

Примечания и толкование терминов и аббревиатур

1. Парадигма — исходная концептуальная схема, способ организации научного знания, которые в течение определенного времени дают научному сообществу определенное видение мира, модель постановки проблем и их решения.

2. Под словом « Пространство » Ратцель подразумевает окружающую среду в самом обширном смысле слова, начиная с воздуха, света и небесного свода, отражающегося у него в душе, и заканчивая землёю, возделываемой земледельцем, и глыбой камня, венчающего нередко один из красивейших его храмов. Таким образом, всякое изучение любого народа мы должны начинать с почвы, на которой он живёт и действует и которая нередко служит родиной уже большого числа поколений.

3. **SWOT**-анализ-метод стратегического планирования, который включает идентифицирование внутренних и внешних факторов организаций и разделение на четыре категории: сильный и слабые стороны, возможности и риски;

4. **GAP**- анализ -это анализ прогнозирования (нахождение различий между прогнозами и фактическим данными, диагностика причин и составление необходимых корректировочных схем действий);

5. **PEST** -анализ -это инструмент маркетинга, цель которого идентифицировать политические, экономические, социальные и технологические аспекты в существующей среде, оказывающие влияние на организацию.

Библиография

1.1. Грузинская литература

А) Исторические источники

1. Батонишвили Вахушти. Описание Грузинского Царства. Житие Картли. Т. IV. Текст установлен по всем основным рукописям Симона Каухчишвили. Тбилиси, 1973.(на груз. языке);
2. Джавахишвили Иванэ перед судом тирании - документы и материалы (20- 30-е годы XX века). Кондратьевщина в Грузии (13-17 декабря 1930 г.), была подготовлена к публикации, вступительное письмо и комментарии были приложены к проф. Мерабом Вачнадзе и проф. Вахтангом Гурули, Тбилиси, 2004 (на груз. языке);
3. Джуаншер. Жизнь Вахтанга Горгасали, в книге: «Житие Картли», текст установлен по всем рукописям Симоном Каухчишвили, Тбилиси. 1955. (На груз. языке);
4. Диадок Прокл. Платоновский философ. «Богословские Связи». Перевод и объяснение Иоанна Петрици. Факсимильное издание рукописи Н-1337, том I. Редактор-издатель Дамана Меликишвили, Национальный центр рукописей им. К.Кекелидзе. Тб., 2016.(на груз. языке).
5. Ивериели Антимоз, Учения и другие сочинения (ридер). Ридер подготовлен при финансовой поддержке Национального научного фонда ЮЛПП им. Шота Руставели, для фундаментальных исследований в рамках Государственного научного гранта(№FR/454/2-170/13). https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty_humanities/antimusIverieliRideri.pdf Последний просмотр: 11 июня 2020г. (на груз. языке);
6. Историк царя Давида. Жизнь царя Давида. В книге «Житие Картли». Текст установлен по всем основным рукописям Симона Каухчишвили. Тбилиси, Том I. Тб., 1955. (на груз. языке).
7. Итоги всеобщей переписи населения республики Южная Осетия 2015 года, Цхинвали 2015.
8. Георгий Мцире. Жизнь Георгия Мтацминдели, текст подготовил к публикации исследованием и словарем Иване Лолашвили. Тбилиси. 1994 (на груз. языке);
9. Речи Фемистиоса, Грузия, Т. I. Сведения византийских писателей о Грузии, Греческий текст с грузинским переводом. Издание и примечания С. Г. Каухчишвили. Тф. 1934 (на груз. языке);
10. Решение бюро парламента Грузии от 17 августа 2016 г. О регистрации предложения инициативной группы. <http://www.parliament.ge/uploads/other/49/49745.pdf> (на груз. языке);
11. Рождественское послание - Святейшего и Блаженнейшего Патриарха всея Грузии Ильи II. <http://patriarchate.ge/geo/2007-2/> Последний просмотр:

- 11 июня 2019 года (на груз. языке);
12. Старые редакции книг жизни ассирийских деятелей, текст с исследованиями исловарь издал Абуладзе Илья. Тб., 1955 (на груз. языке);
  13. Схоласт Агатий. Георгика, т. III. Сведения византийских писателей о Грузии, Греческие тексты с грузинским переводом. Издание и примечания С. Г. Каухчишвили. Тбилиси, 1965 (на груз. языке);

В) Научная литература

14. Бердзенишвили Нико. Основное направление развития грузинской историографии. Тезисы. - Тбилиси. Наука, 1964. (на груз. языке)
15. Булл Хэдли. Анархическое общество: проблема порядка в мировой политике, перевод Гиоргия Хелашвили, Тбилиси, 2003 (на груз. языке).
16. Вадачкори Шота. Дилемма Кодорского ущелья и грузинское общественно - политическое мнение (1993-2010), Тбилиси, 2014 (на груз. языке);
17. Гамахария Джемал. Из истории грузино-абхазских отношений, Тбилиси, 1992.
18. Гамсахурдия Свимон. Образование в древней Грузии. Тбилиси. 1975 (на груз. языке);
19. Гулия.Д., История Абхазии, т. I, Тифлис 1925;
20. Гунба.М., Абхазия в первом тысячелетии н.э. (социально-экономические и политические отношения), Сухуми, 1989;
21. Джавахишвили Иванэ. История грузинского права, Книга первая, сочинения в двенадцати томах. Том VI. Тбилиси, 1982 (на груз. языке);
22. Джанашиа Симон. Арабские завоевания в Грузии, Труды, т. II, Тб. 1952 (на груз. языке);
23. Джентлсон Брюс. Американская внешняя политика, (динамика выбора в XXI веке. Университет Дьюка, переводчики: Давид Апраксидзе, Анна Микаутадзе, АрчилАбашидзе, Георгий Гвалиа, Нино Тикаридзе, Тариел Сихарулидзе, ТамарКумисиашвили, Нино Фавленишвили, Тбилиси, 2015 (на груз. языке);
24. Итонишвили Вахтанг. Из истории грузино-осетинских отношений, Тбилиси, 1995 (на груз. языке)ж
25. Кавтария Михаил, Из истории грузинской общественной мысли 17 века, Тбилиси, 1977 (на груз. языке);
26. Кикодзе Манана. Государственная деятельность Вахтанга VI. (политикоэкономическая и социокультурная деятельность), Тбилиси, 1988 (на груз. языке);
27. Лорткипанидзе Мариам. Абхазы и Абхазия. Второе, дополненное издание, Тбилиси, 2012. (на груз. языке);
28. Лорткипанидзе Мариам., Абхазское царство. В книге: Разыскания по исто-

- рии Абхазии/Абхазия, Тб., 1999;
29. Малазония Давид., Грузинская историческая мысль XIX века о классификации признаков нации, Фонд развития науки и общества. Периодический научный журнал «Интеллект», № 3 (26), 2006 (на груз. языке);
  30. Метревели Роин. Давид IV Строитель. Обзор социально-экономической и политико-культурной истории эпохи. Тб., 1986 (на груз. языке);
  31. Метревели Роин. Украшенный короной подвижничества и мученичества. Иванэ Джавахишвили - 130. В кн.: Исторические очерки, Тбилиси, 2009. (на груз. языке).
  32. Нуцубидзе Шалва. Критические очерки. Тб. 1965 (на груз. языке);
  33. Орбелиани Сулхан - Саба. «Мудрость вымысла». Тбилиси. 1970 (на груз. языке);
  34. Очерки истории народов Северного кавказа, Ред. З. Анчабадзе, часть II, Тб. 1978;
  35. Папаскири Зураб. К вопросу о создании католикосата «Абхазии», Сборник статей: И восстала Грузия от Никопсии до Дарубанда, Тбилиси, 2009 (на груз. языке);
  36. Папаскири Зураб. Абхазия – это Грузия. Тбилиси, 1998 (на груз. языке);
  37. Папаскири Зураб. Очерки из исторического прошлого современной Абхазии, ч.1.Тб., 2004; ч.2.Тб., 2007;
  38. Пиралишвили Заза. Национализм и образование. Сборник : Грузинское общество и европейские ценности, Тб., 2007 (на груз. языке);
  39. Рейнхольд Иейк Удо. Александрийский проект и его последствия. Музейон, как центр межкультурных знаний, в кн. : Миссия современного университета. Редакторы сборника: Митрополит Григол (Бербичашвили), Удо Рейнхольд Иейк и Тенгиз Иремадзе. Тбилиси, 2018 (на груз. языке);
  40. Словарь социально-политических терминов - Справочник. Редактор серии Марине Читашвили. Тбилиси, 2004 (на груз. языке);
  41. Тадтаев Теимураз. Демографические процессы в пореформенный период в Южной Осетии (1861-1900 гг.), <https://cyberleninka.ru/article/n/demograficheskie-protsessy-v-poreformennyy-period-v-yuzhnoy-osetii-1861-1900-gg/viewer>. Последний просмотр 15 января 2020 г.
  42. Тевзадзе Гурам. История средневековой философии. Тб., 1996 (на груз. языке);
  43. Топчишвили Роланд. Заселение осетин в Грузию и этноисторические вопросы Шидакартли, Тбилиси, 1997 (на груз. языке);
  44. Топчишвили Роланд. Этническая история грузин и историко этнографические области Грузии, <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/3450/1/SaqartvelosIstoriulEtnografiuliSakitxebi.pdf> Последний просмотр 15 декабря 2020 г. (на груз. языке).
  45. Хантадзе Шота. Грузинская историография в XVIII в. Тбилиси 1985 (на

- груз. языке);
46. Харадзе Коба. Против подделки топонимов в Шида Картли, сборник «Осетинский вопрос», Тб., 1996 (на груз. языке);
  47. Хонелидзе Зураб. «Мягкая сила» в современной политике и Грузии. Юбилейный сборник, посвященный 80-летию со дня рождения академика Роина Метревели. Тбилиси, 2019 (на груз. языке);
  48. Хуровили Георгий. Александр Амилахвари. Восточный Мудрец – попытка утвердить политическую философию в грузинской мысли нового века, Сборник: Грузинская философия нового века и ее основные представители. Тбилиси. 2014 (на груз. языке);
  49. «Шаг к лучшему будущему». Мирная Инициатива. Поощрение торговли вдоль разделительных линий. Тбилиси. 2018. https://www.smr.gov.ge/uploads/prev/Concept_GE_7dd46c38.pdf (на груз. языке);
  50. Чибиров Людвиг, Георгий Тогошвили, Мурат Джигоев, Константин Пухаев. История Южных осетин, под ред. Л. Чибирова, учебник, Цхинвали 1990 (на груз. языке);
  51. Чикваидзе Александр. Политические шахматы. Глазами послов трех разных стран. Тбилиси, 2004 (на груз. языке);
  52. Чикваидзе Александр. Чипашвили Гамлет, Дипломатическая кухня. Тбилиси, 2008 (на груз. языке);
  53. Чиковани Нино. Религия и культура на Южном Кавказе. Тб., 2006 (на груз. языке);
  54. Чипашвили Гамлет. Азбука дипломатии. Тбилиси, 1993 (на груз. языке);
  55. Шатиришвили Заза. Идея университета: две парадигмы. Серия «Европейские исследования»; Сборник статей-2006. Грузинское общество и европейские ценности. Тб., 2007 (на груз. языке);
  56. Ясперс Карл. Идея университета. (на груз. языке); <http://www.socium.ge/index.php/articles/education/60-2012-08-07-20-16-19>

1.2. Литература на иностранном языке

1. Анчабадзе З. В., Из истории средневековой Абхазии (VI- XVII вв.) Сухуми. 1959.
2. Букалова С. В. Научная дипломатия: сущность и роль в системе международных ответных действий // Мировая политика. № 2. 2018. с. 95-103. DOI: 10.25136 / 2409-8671.2018.2.25855. URL: http://e-notabene.ru/wi/article_25855.html ;
3. Гамахария Дж., Гогия Б., Абхазия – историческая область Грузии, Тбилиси 1997;
4. Гамахария Джамал. Политическая история Абхазии/Грузии (Короткий научный очерк), Тбилиси, 2012.
5. Герман Вейль. Университеты и наука в Германии, В книге: Математиче-

скоеМышление. перевод с английского и немецкого составитель Ю. А. Данилов под редакцией Б. В. Бирюкова и А. Н. Паршина. Москва, 1989.

6. Гулия.Д., История Абхазии, т. I, Тифлис 1925;
7. Гунба.М., Абхазия в первом тысячелетии н.э. (социально-экономические иполитические отношения), Сухуми, 1989;
8. Ридингс Бил.,Университет в Руинах, Перевод с английского Андрея Корбу-та. Москва2010. // Bill Readings. The University in Ruins, Harvard University Press <https://b-ok.org/book/3166800/1f4f79>
9. Сборник материалов для описания Тифлисской губернии, под. ред. К. Л. Зиссермана, т. I, ч. I, Тифл., 1870;
10. Свод статистических данных о населении Закавказского края извлечён-ных изпосемейных списков 1886 г. Тифлиси 1893;
11. Fedoroff, N., "Science diplomacy in the 21st Century", Cell, 2009, 136 (1), January;
12. Harold Nicolson, Diplomacy (Oxford University press), 1950.
13. HuntigtonSamuel, Why International Primacy Matters, International Security17.4, Spring, 1993; 69-70;
14. Karl Jaspers. Die Idee der Universität... In: Die Idee der Universität. Springer, Berlin,Heidelberg. (1961Committee on Global Science Policy and Science Diplomacy (2011).
15. Khonelidze, Zurab., New "Soft Power" For Sustainable Peace Building / Новая «МягкаяСила» ДляСтроительстваУстойчивогоМира, 2ND INTERNATIONAL BLACK SEA JOURNALSOCIAL SCIENCES SYMPOSIUM , THE BOOK OF PROCEEDINS 21-23 JUNE - 2019, GİRESUN -TURKEY. pp. 61- 65. http://www.dergikaradeniz.com/ibsess/upload/bildiri_kitabi.pdf
16. National Academies U.S. and International Perspectives on Global Science Policy and ScienceDiplomacy: Report of a Workshop National Academies Press, ISBN 978-0-309-22438-3, 60pp. (наанглийскомязыке).
17. National Research Council. 2015:
18. Pedersen, Olaf. The First Universities: StudiumGenerale and the Origins of UniversityEducation in Europe. Cambridge: Cambridge Univ. Press. 1997;
19. Sir Ernest Satow. A Guide to Diplomatic Practice. 4th edn (London), 1957;

1.2. Архивные материалы

1. Горийский районный архив, территориальный орган Национального Ар-хива Грузии.Фонд 4, запись 1, дело 104, с. 7, 1932.

საქართველოს არჩევანი

პროექტი:

სამხრეთ კავკასია - გეოპოლიტიკური სივრცე

(რეგიონული თანამშრომლობის ახალი ფორმატი)

წინასიტყვაობა

საერთაშორისო ფუნქციიდან ამოვარდნილ საქართველოს მომავალს, თანამედროვე სამყაროში, ავტორი, ქვეყნის როლის ახლებურ გააზრებასა და მისთვის დამატებითი ფუნქციის შეძენის აუცილებლობაში ხედავს. პრობლემის არსის გაგების, მისი სისტემური და თანმიმდევრული გადაწყვეტის მიზნით, ნაშრომი: „**სამხრეთ კავკასია - გეოპოლიტიკური სივრცე (რეგიონული თანამშრომლობის ახალი ფორმატი)**“, ჯერ კიდევ 1993 წელს შეიქმნა („საქპატენტი“-ს მიერ გაცემული მოწმობა № 3830). რაც შეეხება წინამდებარე პროექტის შემოკლებული სახით გამოცემას, იგი, სამმა ძირითადმა გარემოებამ განაპირობა:

პირველი - ავტორს, რომელიც არ წარმოადგენს არცერთ პარტიას და პოლიტიკურად ორიენტირებული ჯგუფის ინტერესს, ბედმა არგუნა მონაწილეობა მიეღო საქართველოს უახლესი ისტორიის ტრაგიკულ პროცესებში. წარსულში, უშედეგო მცდელობების მიუხედავად, მისი მოტივაცია და მიზანი უცვლელია - **დაეხმაროს ქართველ საზოგადოებას, ხელისუფლებას, ე. წ. პოლიტიკურ ელიტას, რომელიც ვერა და ვერ ამაღლდა ეროვნულის არსამდე, გაიაზროს არა მხოლოდ ცნება „სამშობლო“ (რაც ისედაც ვიცით და დღემდე გაუცნობიერებლად ვენირებით), არამედ „თანამედროვე სახელმწიფო“-ს მნიშვნელობა, რომელიც სამშობლოსათვის გაცნობიერებულად, შეუწირავად სამსახურის შესაძლებლობას იძლევა.**

მეორე - ავტორის, ბოლო ოცი წლის მცდელობა, საქართველოს უმაღლეს ხელისუფალთ ყურად ეღო მის მიერ მიწოდებულ ანალიტიკური ხასიათის მასალებში ასახული არსებული და მოსალოდნელი საფრთხეები, უშედეგო აღმოჩნდა, რამაც მნიშვნელოვანწილად განაპირობა ქართული სახელმწიფოს მწარე რეალობა. **დღეს, საბედნიეროდ, როცა ძველი ე.წ. „ნაციონალური“ ხელისუფლების „მოღვაწეობა“ დასასრულს უახლოვდება, საფუძვლიანი იმედი ჩაგვესახა, თუმცა, სამწუხაროდ, საქართველოს ბედი, მისი ადგილი და როლი საერთაშორისო ურთიერთობათა სისტემაში კვლავ ბუნდოვანი რჩება. ვფიქრობთ, დუმილი დანაშაულის ტოლფასია. ისღა დაგვრჩენია საკუთარი ნააზრევნი სახელისუფლებოდან საზოგადოების სამსჯავროზე გამოვიტანოთ, საერთო განსჯის საჯარო საგნად ვაქციოთ და მომავლის ქეშმარიტი გზის ძიებაში, მოქმედი ხელისუფლებაც და საზოგადოებაც უფრო აქტიური, მიზანმიმართული გავხადოთ.**

მესამე - სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, მისი უწმინ-

დესობისა და უნეტარესობის, ილია მეორის მოწოდებამ – „ვიბრძოლოთ ჩვენი გმირი წინაპრების მსგავსად, რათა საკუთარ თავში და ჩვენს გარშემო დავიცვათ ჩვენი წილი საქართველო“, ავტორს გაუშყარა რწმენა, დაგროვილი ცოდნა და გამოცდილება მოახმაროს სამშობლოს - საქართველოს უანგარო სამსახურს და არ უღალატოს მიზანს.

შევახსენებთ შექირვებულ მდგომარეობაში, ცრუ მოლოდინებით, ცნობიერებადამახინჯებული ყალბი პოლიტიკოსების ცქერით გადაღლილ ქართველ საზოგადოებას, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ განვითარებული მოვლენებისა და საბჭოთა რეჟიმის 20 წლიანი, უსისტემო დემონტაჟის შედეგებს. ქართული მარადიული იდეის-თავისუფლების დეკლარირებამ (რომელიც კრემლმა პირად საფრთხედ, ხოლო, ვაშინგტონმა, მოსკოვთან მიღწეული შეთანხმების-ერთიანი სივრცისა და მასზე კონტროლის შენარჩუნების საწინააღმდეგო ქმედებად აღიქვა) ვერ უზრუნველყო თავისუფლება, მისი უსაფრთხოება. მეტიც, ქვეყანამ, შიდა და გარე დესტრუქციული ძალების ქმედებით, განიცადა ნგრევა, საზოგადოებამ - დეგრადაცია, ტრადიციულმა ღირებულებებმა - დევალვაცია; დაიკარგა (დროებით) სახელმწიფო ტერიტორიის საუკეთესო 1/5, დაახლოებით 1/10 საკუთარი მიწა-წყლიდან განდევნილი და სამშობლოში იძულებით გადაადგილებულ პირად-დევნილად იქცა, საერთო მოსახლეობის 1/3-მა, ასევე, საუკეთესო ნაწილმა დატოვა ქვეყანა, ხოლო დარჩენილის 2/3 სიღარიბის ზღვარზე იმყოფება, ყოველი მეორე ადამიანი უმუშევარი აღმოჩნდა, საზოგადოებაც (ვგულისხმობთ, ქვეყანას) დაბნეულია, საზოგადოებრივი ურთიერთობის ყველა მხარე (მიმართულება) „ნივთად თავისთვის“ პრინციპით ვითარდება, ტრანსფორმაციულ პროცესებში მონაწილე სუბიექტებს მხოლოდ საკუთარი მდგომარეობის გადარჩენა-შენარჩუნების მოძალებული ინსტინქტები ამოძრავებს და ა. შ. ფაქტიურად, განაგრძლივდა „გარდამავალი პერიოდი“, მეტიც ვერ შედგა ახალი ქართული სახელმწიფო.

არსებული მდგომარეობისა და ქართველ საზოგადოებაში ფესვგადგმული მოსაზრებების (თანამედროვე სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების პროცესს ხელს უშლის: სახელმწიფოებრივი ტრადიციის ხანგრძლივი წყვეტა; ქართველი ხალხი მოკლებულია სახელმწიფოებრივი მშენებლობის უნარს და სხვ.) დრამატიზების ნაცვლად, მით უფრო დღეს, როცა გარე ფაქტორების ზემოქმედების ძალა მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ქვეყნის მომავალს, სახელმწიფოებრიობაზე რეალური ზრუნვა არ ნიშნავს მხოლოდ რეფორმების (პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული, საგანმანათლებ-

ლო, ჯანდაცვის, სოფლის მეურნეობის, საინვესტიციო პოლიტიკის და ა. შ.) გატარების მცდელობას. პრობლემის არსიდან გამომდინარე, რეალობის ძირეულად შესაცვლელად და ქართული სახელმწიფოს გასამთლიანებლად აუცილებელია საქართველომ განსაზღვროს საშინაო მიზანი, მასზე მორგებული საგარეო პოლიტიკა (მათი ერთიანობა) და არსებული სტრატეგიული რესურსის - გეოპოლიტიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით, შეიძინოს (ნაწილობრივ აღიდგინოს) საერთაშორისო ფუნქცია, ანუ დაიმკვიდროს თავისი კუთვნილი ადგილი გლობალიზებულ სამყაროში.

ავტორის მცდელობა, მომავლის განჭვრეტა-საქართველოს ფუნქციის პოვნის შეგნებული ნაბიჯი, დაგვეხმარება ქვეყნის რეორიენტაციის იმ მომავალი რეალისტური ვექტორის მოძიებაში, რომელიც განაპირობებს საქართველოს ახალ, თანამედროვე ტიპის სრულფასოვან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბებას და ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნებით უზრუნველყოფს მის უსაფრთხო, გარანტირებულ მომავალს.

წარმოდგენილი „პროექტი“ ვერ შეიქმნებოდა სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე, მაღალი ღირსების მქონე, პროფესიონალიზმის ნიშნით გამორჩეულ იმ ადამიანთა გარეშე, რომლებთანაც ცხოვრებამ შეგვახვედრა და ბევრი რამ გვასწავლა. ყველა კონცეფციას, მათ შორის ჩვენსას, რომელსაც ცხოვრება თავად სრულყოფს, ბუნებრივია, გამოუჩნდებიან კრიტიკოსები. მათ მოსაზრებებს, სამშობლოს კეთილდღეობის უპირველესობის პრინციპიდან გამომდინარე, მაღლიერების გრძნობით მივიღებთ და გავითვალისწინებთ.

სამხრეთ კავკასია – გეოპოლიტიკური სივრცე

(რეგიონული თანამშრომლობის ახალი ფორმატი)

საქართველოს სრულფასოვან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების გადაუდებელი ამოცანაა, გლობალურ სამყაროში, ქვეყნის როლის ახლებური გააზრება და მისთვის დამატებითი - საერთაშორისო ფუნქციის შეძენის (ნაწილობრივ, ალდგენის) აუცილებლობა.

მიზნის მიღწევის, არსებული და მოსალოდნელი საფრთხეების, ამოცანებისა და საშუალებების განსაზღვრისათვის ვიხელმძღვანელებთ შემდეგი რეალობით - ქართული სახელმწიფოსადმი ინტერესი განპირობებულია უპირველესად, გეოპოლიტიკით. ეს არის მოცემულობა, რომელიც არა მხოლოდ გავლენას ახდენს, არამედ განსაზღვრავს მის ბედსა და დანიშნულებას საერთაშორისო პოლიტიკაში (საკუთარ საცხოვრისს, საარსებო სივრცეს, დროს, სამოქმედო არეალს, დამოკიდებულებას სხვა სახელმწიფოებთან, პოლიტიკურ სახეს და სხვ.). სამწუხაროდ, უახლეს ისტორიაში განსაკუთრებული გეოსტრატეგიული მდგომარეობა საქართველოსათვის დაბრკოლებად იქცა. მიზეზები:

- საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ (პოსტსაბჭოთა ტრანსფორმაციის ზღურბლზე), საქართველოს ვერცერთმა ხელისუფლებამ:

1. ქვეყანას ვერ მოუპოვა თავისი ბუნებრივ-ისტორიული ფუნქციის შესაფერისი ადგილი და ვერც დროის მოთხოვნის ადექვატური ნაბიჯი გადადგა;

2. ვერ შეძლო, საქართველოს მომავალ ბედში, ტრადიციულად ჩართული გარე ფაქტორების, თანდაყოლილი კონფრონტაციული ძალების იდენტიფიცირება, თანამედროვე ეტაპზე ორი ძირითადი გეოპოლიტიკური ცენტრის – აშშ-ისა და რუსეთის როლისა და მათი ინტერესების (მოკლევადიან თუ გრძელვადიან პერსპექტივაში) გათვალისწინება, ერთის მეორეთი ჩანაცვლების მცდელობის საფრთხე;

3. ვერ გაითავისა, რომ საქართველოს ტერიტორია, აშშ-სა და რუსეთის წინააღმდეგობრივი ხასიათიდან გამომდინარე, არასაკმარისი სივრცეა ინტერესთა თანხვედრისათვის, მით უფრო, მათი ქართულ სახელმწიფო ინტერესებთან შესაბამისობაში მოსაყვანად.

- საქართველო, რთული სამეზობლოთი, არ არის ავტონომიური, ჩაკეტილი სისტემა. იგი რელიგიურად, ისტორიულად და გეოგრაფიულად იმ გეოპოლი-

ტიკურ, გეოეკონომიკურ და სამხედრო-პოლიტიკურ ინტერესთა გადაკვეთის ეპიცენტრშია, რომელსაც არა მხოლოდ ქართული, არამედ, სამხრეთ კავკასიური, ერთიანი კავკასიური სოციო-კულტურული და პოლიტიკური სივრცე ჰქვია. ჩვენი ბედ-იღბალის განსაზღვრა და სახელმწიფოებრივი ამოცანების რეალიზაცია (მათ შორის, უპირველესი – ერთიანობისა და ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა), სცილდება ქვეყნის საზღვრებს, იძენს რა რეგიონულ და გლობალურ მასშტაბებს, ვერ იქნება დამოკიდებული მხოლოდ საქართველოზე, ან რუსეთზე და არც ქართულ-რუსულ ურთიერთობებზე. რეგიონი, ჯერ კიდევ „დიდი აბრეშუმის გზის“ ისტორიული ეპოქიდან, საკვანძო-სტრატეგიული მდებარეობით (მოქმედი თუ პოტენციური ენერგოდერეფანი, სატრანსპორტო, სავაჭრო კავშირების მაგისტრალი და ა. შ.), XXI საუკუნის ახალი მსოფლიო წესრიგის ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებული - ამერიკის, რუსეთის, ევროპის, თურქეთის, ირანის, აზიისა და სხვა საერთაშორისო ძალთა ინტერეს-ჯგუფებს შორის დაპირისპირების ადგილია.

- საერთაშორისო თანამეგობრობამ - საქართველოს წარსულ ხელისუფალთა არაეფექტიანი და არათანმიმდევრული საქმიანობის, უპირველესად, საკუთარ ინტერესს მორგებული სახელმწიფო პოლიტიკის (მათ შორის, საკრალურად ქცეულ დსთ-ს თემასთან მიმართებით), რუსეთის ენერგო-იმპერიასთან კონფრონტაციის რეჟიმში ყოფნის, საერთაშორისო სისტემაში რუსეთის ფაქტორისა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებით მეტი დაინტერესების შედეგად, ბოლომდე ვერ/არ გააცნობიერა საბჭოთა იმპერიის მიერ ჩვენს ქვეყანაში სუვერენულობის წინააღმდეგ ჩადებული ნაღმების, ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტების პროვოცირების და მისი გლობალურ პრობლემად ქცევის რეალური მიზეზები. იგი, უფუნქციოდ დარჩენილი ქართული სახელმწიფოსადმი არასაკმარისი მოტივაციისა და შიდა პრობლემის ფორმალური ინტერნაციონალიზაციის გამო, დღემდე მოუმზადებელია არა თუ მათი მოგვარების, არამედ, ცივი ომის შემდგომ ჩამოყალიბებული რეალობის, ქართულ-რუსული, ერთმანეთზე დამოკიდებული საერთო რეგიონული და მთლიანად ევროპის შემდგომი ბედის პერსპექტივის გააზრების თვალსაზრისითაც.

ანმყოსა და დღევანდელობაზე საუბარი შორს წაგვიყვანს, დაგვაშორებს საკითხის პრაქტიკული გადაწყვეტივას. თუმცა, არსებული მდგომარეობა – საკუთარი ფუნქციიდან ამოვარდნილი ქვეყნის, მოკლე ისტორიული ექსკურსი, პრობლემის ფილოსოფიური და პოლიტიკური გააზრება (ზედმეტი პოლიტიკების გარეშე) დაგვეხმარება იმის გარკვევაში - „**თუ რა გვჭირს**“, „**რა სენით ვართ შეპყრობილნი**“ (დაავადებულნი) და გამოსავალი ყოველთვის ჩვენგან

შორსა და მიუწვდომლის წიაღის ნაცვლად, ჩვენშივე – ქვეყნის შიგნით, საკუთარი წარმოდგენებისა და რეალობის შეუსაბამობაში ვეძებთ. პასუხი - რა (და არა ვინ!) გვიშველის, ძირითადად მაინც, ხელისუფლების გონიერებაზე, მის პოლიტიკურ ნებასა და ქმედუნარიანობაზე იქნება დამოკიდებული. არჩევანამდე – რა გზას დავადგეთ, აუცილებელია სწორი არჩევანით განვსაზღვროთ ახალი მიზანი, დავასაბუთოთ მისი საჭიროება, სარგებლიანობა (მათ შორის, გარე სამყაროსთვის) და სისტემური მიდგომით ჩამოვაცალიბოთ მიზნის მიღწევის - მსოფლმხედველობისა და გარემო-პირობების შესაბამისი, თანმიმდევრული მოქმედების ერთიანი პროგრამა, რომელიც დაეფუძნება და მოემსახურება:

- საქართველოს, ამ გლობალური ფუნქციის მატარებელი, ქრისტიანული (მართლმადიდებელი) ქვეყნის სრულფასოვან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბებისა და მისი ბედის გამზიარებლის (თანაზიარის), ერთი ფუძიდან წამოსული ერთიანი ერის -ქართველის, ყველა პრობლემის სათავეს - ისტორიული ფუნქციის აღდგენას;

- ერთიანი ქართული იდეისა და ეროვნულ - სახელმწიფოებრივი ცნობიერების ფორმირებას, მის იდეოლოგიურ უზრუნველყოფას.

- ქვეყნის მთლიანობას, ქართველი ერის, როგორც საკუთარი მიწა-წყლის პატრონის, ეთნიკური, რელიგიური და კულტურულ-ისტორიული ერთიანობის შენარჩუნების პოლიტიკური სისტემის ჩამოყალიბებას.

რეალისტური გაგებით - სახელმწიფოს მომავალი დამოკიდებულია იმ ფუნქციაზე, თუ რა როლს ასრულებს ის საერთაშორისო ურთიერთობათა სისტემაში. თანამედროვე სამყარო არ იძლევა საშუალებას, რომ ქვეყანამ დამოუკიდებლად, თვითიზოლაციით, თუნდაც რომელიმე სამყაროსა თუ ცივილიზაციისაკენ ორიენტაციით ეფექტიანად აკონტროლოს ყველა შიდა და გარე საფრთხეები. აღნიშნულიდან გამომდინარე, დროის მოთხოვნად იქცა - საქართველოსთვის საერთაშორისო ფუნქციის შექმნის აუცილებლობა. საკითხის სიღრმისეული შესწავლის შემდგომ, მისი მიღწევის ერთადერთ რეალურ გზად გვესახება (თუ არ გვინდა მხოლოდ უცხო ქვეყნის ინტერესებით ცხოვრება) ქართულმა სახელმწიფომ საკუთარი საარსებო სივრცის (და არა ტერიტორიის) გაფართოების, სხვა ერებთან მშვიდობიანი თანაარსებობის, სწორი გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბების, გლობალურ პოლიტიკაში ძირითადი რეგულატორის – დამატებითი ინტერესისა და მსოფლიოს მომწესრიგებელ ძალთა წონასწორობის დაცვის გზით, შეძლოს საერთაშორისო ურთიერთობათა სისტემაში რეგიონული სივრცით ინტეგრირება.

მიდგომა, ქვეყნის დამატებითი და რეგიონის გამაერთიანებელი ფუნქციის შეძენა (სახელმწიფო პოლიტიკის რეგიონული პოლიტიკის კონტექსტში გადატანა), ერის სუვერენული თვითდაცვის ის ალტერნატიული, ეფექტიანი იარაღი - ქართული მისიაა, რომელიც პრობლემურიდან პროგრესულ ქვეყნად გარდაქმნასთან ერთად, საქართველოსთვის უმთავრესი - საერთაშორისო ფუნქციის მინიჭებას განაპირობებს.

რეგიონულ სივრცეში (რომელიც საკუთრივ - კავკასიურის, აღმოსავლურისა და დასავლურის სინთეზია) უნდა ვიგულისხმოთ მხოლოდ სამხრეთ - კავკასია, სადაც მაორგანიზებელი ცენტრის პრიორიტეტული მნიშვნელობა ოდითგანვე საქართველოს ენიჭება. რაც შეეხება კავკასიას - მსოფლიო ხალხთა ცივილიზაციის აკვანს და მის კუთვნილებას, მართალია, იგი, ერთიანი რეგიონია და საქართველოც იმ ისტორიის ნაწილია, რომელსაც კავკასიური ერთობა ჰქვია. ამასთან, ფაქტია, რომ IV საუკუნიდან დღემდე, მისი დამადასტურებელი კოდის მიუხედავად (მსგავსი ფაქტები საქართველოსა და კავკასიის ხალხთა ისტორიიდან მრავლად მოგვეპოვება), ამ ერთიანობის იდეის რეალიზაცია ვერ მოხერხდა. ამდენად, ძველი იდეისადმი „ჩაბლაუჭების“ ნაცვლად უმჯობესია, მით უფრო დღეს (როცა ანგარიშგასაწიფი გარეშე ძალების, უპირველესად, რუსეთისთვის, კავკასიური სოლიდარობაც კი მიუღებელია), კავკასია კავკასიელ ხალხთა მხოლოდ კულტურულ-ცივილიზაციურ ერთობად განვიხილოთ, ხოლო სამხრეთ კავკასია, სუვერენული სახელმწიფოებისგან შემდგარ იმ ერთიან რეგიონულ სივრცედ, რომელიც ერთად წარსდგება მსოფლიოს ძირითადი გეოპოლიტიკური ცენტრების - აშშ-ს, რუსეთის ფედერაციისა და ევროკავშირის წინაშე.

ფაქტია, პოლიტიკური რეალიზმიდან გამომდინარე, პერსპექტივის გათვალისწინებით, აღნიშნული სივრცისა და მისდამი დამოკიდებულებაში ბევრად მეტი რეალობაა, ხოლო მომავალში - მიმზიდველობა.

სამხრეთ კავკასიის ერთიან (არა იზოლირებულ, დახურულ) სივრცედ ჩამოყალიბების აუცილებლობას, ახალ რეალობაში, განაპირობებს:

- ევროპა-აზიის გზაჯვარედინზე მდებარე და მისი დამაკავშირებელი ქვეყნების: საქართველო - აზერბაიჯან-სომხეთის ერთიანი გეოსტრატეგიული მდებარეობა, რომელიც ევრაზიის სივრცეში წარმოდგენილია არა მისი ევროპული და აზიური ნაწილების (შემადგენლების) არითმეტიკული ჯამის სიდიდით, არამედ, მასზე მეტი განზომილებით;

- დადგენილი პოლიტიკური საზღვრები (იგი - მხარე, ურთულესი რისკის რეგიონი, თავისი მეზობლების: რუსეთის ფედერაციის, თურქეთისა და ირანი-

საგან განცალკევდა);

- გეოგრაფიული ტერმინი (შეესაბამება რუსულ „ზა კავკაზიეს“ და გულისხმობს რუსეთისთვის კავკასიონის გადაღმა - „იზა კავკაზომ“, საქართველოსთვის კი კავკასიონის გადმოღმა - ამიერკავკასიის ტერიტორიას);

- ბუნების კანონზომიერება (კავკასიონის ქედმა კავკასია ორ ორგანულ - ჩრდილოეთ და სამხრეთ ნაწილებად დაჰყო);

- პოლიტიკური ცენტრის მიმართ მდებარეობა (გეოპოლიტიკური ცენტრი - რუსეთის სამხრეთის სასაზღვრო ზოლი ჩრდილოეთ კავკასიის მიღმა, სამხრეთ კავკასიაში, კერძოდ, საქართველოში აღმოჩნდა);

- საერთაშორისო თანამეგობრობის, განსაკუთრებით, ევროპის დამოკიდებულება საქართველოსადმი (რომელიც მას ისლამური სამყაროსგან ბუფერის როლსაც უსრულებდა) და პოლიტიკურად მოტივირებული ორიენტაცია სამხრეთ კავკასიაზე, როგორც ერთიან ორგანიზმზე (საერთო განწყობა);

- კულტურული გარემო (განსხვავებული ჩრდილოური - სლავურის, სამხრეთული - თურქულისა და ირანისგან), მსგავსი პოლიტიკური სუბ-კულტურები;

- აშშ-სა და რუსეთის, ასევე ევროპის, თურქეთის, ირანის მზარდი საგარეო მისწრაფებები და მისით გაჯერებული სამოქმედო გეგმა-პროექტები;

- საქართველო - აზერბაიჯანი - სომხეთის საუკუნეობრივი, ურთიერთგადაჯაჭვული ბედ-იღბალი და თითოეული მათგანის რთული ურთიერთობა რეგიონში მასთან მოსაზღვრე ერთ-ერთ ძლიერ მეზობელთან მაინც: **საქართველოს-რუსეთთან, აზერბაიჯანის-ირანთან (რუსეთთან), სომხეთის - თურქეთთან;**

- თავისთავადობის გადარჩენის მიზნით, რეგიონში მცხოვრები ხალხების გამომუშავებული გაერთიანებული ბრძოლის მენტალიტეტი და საგარეო ძალთა ინტერესების დაბალანსების მექანიზმების შექმნა;

- საქართველო - აზერბაიჯანი - სომხეთის საერთო ტერიტორიების იმგვარად გამოყენება, რომელიც უზრუნველყოფს, მოსალოდნელი დამატებითი სიკეთით, საერთო სარგებლიანობას;

- სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში ეთნო-პოლიტიკური, პოლიტიკური თუ სახელმწიფოთაშორისი კონფლიქტების მოგვარების რეალური პროცესის დაწყება; შიდა და გარე საფრთხეები, ახალი გამონეგებები და სხვა.

სამხრეთ კავკასიის მომავალი (წინააღმდეგობის განევის იმუნიტეტის გარეშე, დღემდე ბუნდოვანი), რეგიონის ქვეყნებთან ერთად, მნიშვნელოვანწილად აშშ-სა და რუსეთის, ასევე ევროკავშირის, თურქეთის, ირანის ცალ-ცალკე და საერთო ინტერესებზეა დამოკიდებული. მისი - სივრცის, ერთიანობაში

ფლობის, სარგებლის მიღების მიზნებიდან გამომდინარე მოითხოვს აღნიშნული „ძირითადი მოთამაშეების“ ინტერესების, ზოგადი ტენდენციების დონეზე მაინც, განხილვას. ასე, მაგალითად:

- **რუსეთი**, თავისი სტრატეგიული გავლენის აღდგენას, სამხედრო-პოლიტიკური გეოგრაფიის კონტექსტში, ბუნებრივ და კანონზომიერ მოვლენად აღიქვამს. „კარგად“ უხამებს ერთმანეთს უსაფრთხოების პოლიტიკას და ენერგეტიკულ ინტერესებს, ცდილობს განიმტკიცოს პოზიციები კავკასიასა და შუა აზიაში, დაეუფლოს, ირანთან და სომხეთთან ტანდემში, ენერგორესურსებს, მიაღწიოს აღმოსავლეთ - დასავლეთის სატრანზიტო დერეფნის გაკონტროლებას, ისლამური სამყაროსაგან დაპირისპირების თავიდან აცილებას (თუმცა, აღნიშნული ფაქტორი ძლიერდება თვით რუსეთის შიგნით), ვერ ეგუება რეგიონში თურქეთის როლის ზრდას, მისი პოლიტიკური ორბიტიდან საქართველოს გამოსვლის მცდელობას, დასავლეთით ნატო-ს მოახლოებას, აღმოსავლეთით აზიის გაძლიერებას, ევროპის მოსალოდნელ ენერგო-დამოუკიდებლობას, სატრანზიტო მარშრუტებზე კონტროლის დაკარგვას. მეტიც, მანიპულირებს აფხაზეთისა და ე. წ. სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობით და სასაზღვრო არასტაბილურობას საზღვრის გადაწვევით პასუხობს. ის არც შეიარაღებული ძალის გამოყენებას ერიდება საქართველოს წინააღმდეგ და მისთვის ხელმისაწვდომი (მათ შორის, კავკასიური) ძალების გამოყენებაზეც არ ამბობს უარს. რუსეთის მიზანია საკუთარი ინტერესის სასარგებლოდ, შეცვალოს ევროპაში ცივი ომის შემდგომი უსაფრთხოების არქიტექტურა და ახალი პროექტის - „ევრაზიის“-ს განხორციელების მცდელობით, საერთაშორისო თანამეგობრობა შეაგუოს „ახალ რეალობას“, დაუბრუნდეს იმ სტრატეგიას, რაც მის გერბზეა გამოსახული: ორთავიანი არწივი, რომელიც ერთი მხრივ ევროპას უყურებს, მეორე მხრივ აზიას.

- **აშშ**, რომელსაც მყარად აქვს ფეხი მოკიდებული ევროპული დემოკრატიის პლაცდარმზე, მსოფლიო ახალ წესრიგში გულისხმობს რუსეთის იმპერიული სულისკვეთების დაძლევას და მისი ენერგეტიკული ამბიციების დასავლურ კალაპოტში ჩაყენებას. ის საქართველოში იცავს თავის კონკრეტულ ინტერესს, ამისათვის მოკავშირედ ესაჭიროება შემდგარი სახელმწიფო, განსაკუთრებით, ისეთ რეგიონში, როგორიც სამხრეთ კავკასიაა. ამდენად, აშშ-სთვის მნიშვნელოვანია დამოუკიდებელი საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და მიუღებელია რუსეთის სამხედრო ძალების კონცენტრაციის ზრდა, როგორც აფხაზეთში, ისე ე.წ. სამხრეთ ოსეთში. ამასთან, არ არის

დაინტერესებული მხარი დაუჭიროს მეზობლების მხრიდან რუსეთისადმი კონფრონტაციულ დიპლომატიას. მართალია, მისთვის რეგიონისადმი გეოპოლიტიკური ინტერესი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე მხოლოდ ეკონომიკური (რუსეთის მსგავსად), მიზანი კი კავკასიისა და კასპიის მიმართულებაზე სტრატეგიული კონტროლის დამყარებაა, რომლის მიღწევას, რეგიონის ქვეყნების ნატო-ში თანდათანობითი ინტეგრაციის, ლიბერალური ღირებულებების, პროდასავლური ელიტების ჩამოყალიბების, დასავლეთ-აღმოსავლეთის ენერგო-პროექტების რეალიზაციის, „ირანის თემის“ პერიოდულად გააქტიურებითა და თურქეთის რეგიონულ ლიდერ სახელმწიფოდ აღიარების, მისი გავლენის გავრცელების მეშვეობით ცდილობს;

- **ევროკავშირის** (ანუ, ძირითადი ქვეყნების: გერმანიის, საფრანგეთის, იტალიის, ნაწილობრივ, დიდი ბრიტანეთის) სტრატეგიული ინტერესია აშშ-ისა და რუსეთთან ურთიერთობების შენარჩუნება, რეგიონის უსაფრთხოება, ენერგეტიკული პროექტების დივერსიფიცირება, ევროპის კონტინენტზე აშშ-ის გავლენის შემცირება, რუსულ-ევროპული ალიანსის შექმნა. მართალია, მისმა ჩართვამ ქართულ-რუსულ შეიარაღებულ კონფლიქტში დადებითი როლი შეასრულა, მაგრამ იმის გამო, რომ რუსეთს გრძელვადიან პერსპექტივაში საფრთხედ არ მიიჩნევენ, საქართველოსადმი უპირობო მხარდაჭერის სურვილი მაინც პრაგმატიზმმა გადაფარა და სამხრეთ კავკასიაში წარმმართველი როლი კვლავ რუსეთს გადააბარა. ევროპა პოლიტიკურად, იდეოლოგიურად და ეთნოკულტურულადაც არ არის ერთიანი. გამყოფი ხაზი, რომელიც გადის დასავლური ქრისტიანობის აღმოსავლეთ საზღვარზე, ერთმანეთს აშორებს დასავლეთ კათოლიკურ, პროტესტანტულ, აღმოსავლეთ მართლმადიდებლურ და მუსლიმურ ნაწილებს. არც ევროკავშირსა და ნატო-ს შორის არსებობს აუცილებელი კავშირი, ალიანსის გაფართოების საკითხი (ჩვენი რეგიონის ქვეყნების ხარჯზე) არ დამდგარა ამ სახელმწიფოთა დღის წესრიგში. იგი ძირითადად აშშ-ზე ორიენტირებული, მხოლოდ მცირე ევროპული სახელმწიფოების ინტერესებშია. ამასთან, გეოპოლიტიკურ ცვლილებებთან ერთად, დღეს ევროკავშირი, როგორც დამოუკიდებელი მოთამაშე და საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მექანიზმი - რეგიონში მასტაბილიზებელ ფაქტორად, მშვიდობის გარანტადაც კი შეიძლება იქმნეს განხილული.

- **თურქეთი**, რეგიონის დამოუკიდებელი მოთამაშე სახელმწიფოდან, რეგიონული ძალის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ცენტრად გარდაიქმნა. მისი ინ-

ტერესები გარკვეულწილად დაემთხვა აშშ-ისა და დასავლეთის გეოსტრატეგიულ ინტერესებს, რომლებიც ცდილობენ არ დაუშვან ირანული, ასევე რუსული გავლენის დომინირება რეგიონში. დღეს თურქეთში მიმდინარე ცვლილებების პროცესი, როგორც ჩანს, შეამცირებს „პანთურქიზმის“, თურქული ნაციონალიზმის მემკვიდრეობას, ატლანტისტურთან ერთად გაზრდის ევრაზიულ მიდრეკილებებს, რაც შეიძლება დადებითად აისახოს, არა იმდენად სამხრეთ კავკასიაზე, რამდენადაც, თვით თურქეთის, როგორც სატრანზიტო ქვეყნის სტატუსსა და ქართულ-რუსულ ურთიერთობებში მედიატორის როლზე. თუმცა, ვარაუდი, კომპრომისი რეგიონში რუსეთ-თურქეთის ერთობლივ გავლენაზე (როგორც ჩვენი უსაფთხოების ერთ-ერთი გარანტი) ნაკლებად მოსალოდნელია. მიზეზი: სხვა ძალების მსგავსად, ორივე მხარის ინტერესია არ დაუშვან ერთმანეთის გაძლიერება ერთპიროვნული კონტროლის (მათ შორის, ძირითადი – ქართულ-აზერბაიჯანული სივრცის) ხარჯზე, რუსეთის გამობატული პოზიციის საწინააღმდეგოდ, ნატო-ს წევრი თურქეთის მცდელობა საქართველოს ნატო-ში განევრიანების, „სომხური გენოციდის“, ქურთების საკითხის და ე. წ. „თურქული ძმობის“ – აზერბაიჯანის მფარველობის გამო. ასევე, რაც მთავარია, „პანთურქიზმის იდეა“, რომელიც ჯერ კიდევ ცოცხლობს და ხმელთაშუა ზღვიდან ჩრდილო ყინულოვან ოკეანემდე, ყველა თურქული მოდგმის ხალხების გაერთიანებასა და ე. წ. პანთურქული სახელმწიფოს შექმნას ითვალისწინებს, (შუა აზიის ქვეყნების მოსახლეობაც, ტაჯიკების გარდა, გენეტიკური კავშირით, თურქულ ჯგუფს მიეკუთვნება), წინააღმდეგობაში მოდის რუსულ სახელმწიფო ინტერესებთან და სხვ.

- **ირანი**, სამხრეთ კავკასიის მეზობლობის მიუხედავად, რეგიონის ნაკლებად მნიშვნელოვანი მოთამაშეა, მაგრამ მისი როლის შეუფასებლობაც გაუმართლებელია. **იგი აზერბაიჯანს დღემდე „ბაქოს რესპუბლიკას“ უწოდებს და მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში ეთნიკური აზერბაიჯანელების რაოდენობა დაახლოებით სამჯერ აღემატება თვით აზერბაიჯანში მცხოვრები მოსახლეობის რაოდენობას, მისთვის მხარდაჭერა ყარაბაღის კონფლიქტში არ აღმოუჩენია.** თეირანი საერთო საზღვრის პრინციპის, რუსეთისა და შიდა რელიგიური ფაქტორიდან გამომდინარე, ინარჩუნებს აზერბაიჯანთან კეთილმეზობლურ და სომხეთთან სტრატეგიული პარტნიორობის პოლიტიკას, (განსაკუთრებით სავაჭრო - ეკონომიკური ურთიერთობების მიმართულებით), რომ არაფერი ვთქვათ აშშ-ისა და ისრაელის ირანისადმი დამოკიდებულებაზე და იმ მოსალოდნელ საფრთხეებზე, რაც შეიძლება მოყვეს ამ უკანასკნელის

სურვილს, ფლობდეს ბირთვული ტექნოლოგიების სრულ ციკლს, გაძლიერდეს მუსლიმურ სამყაროში (პირველ რიგში, შიიტებით დასახლებულ რეგიონებში). **რთულია პროგნოზირება, თუ როგორ განვითარდება მოვლენები, მაგრამ ადვილია და აუცილებელია თქმა იმისა, რომ საქართველოს არ სჭირდება მტერი ირანის სახით.** ირანს, ჩრდილოეთ რეგიონის სტაბილურობიდან გამომდინარე, როგორც მინიმუმ, დღესაც შეუძლია ხელი შეუშალოს რეგიონის ტერიტორიაზე ნატო-ს სამხედრო ბაზების განლაგებას და სამხრეთ კავკასიაში „სტატუს ქვოს“ იმ სახით შეცვლას, რომელიც აშშ-ის როლს ცალმხრივად გაზრდიდა. მას, თურქეთისგან განსხვავებით, აშფოთებს არამარტო ეთნიკური, ან ეკონომიკური, არამედ რეგიონში ორი სუპერ სახელმწიფოს - აშშ-ისა და რუსეთის ინტერესთა შეუსაბამობიდან გამომდინარე, მისთვის მოსალოდნელი სამხედრო საფრთხეები.

აღნიშნული ღია თუ სხვა ფარული ინტერესები (მათ შორის, ჩინეთის თანდათანობით მზარდი) და აშშ-რუსეთის, ასევე, რეგიონით დაინტერესებული სხვა გავლენიანი ძალების ურთიერთობის ხარისხი (თანაარსებობა რთული, ხოლო მის გარეშე შეუძლებელი), გამორიცხავს საქართველოსა და საერთო რეგიონული სივრცისადმი ყოველგვარი ცალმხრივი სტრატეგიის არსებობას, რაც მთლიანობაში მათი მონაწილეობისა და გადაწყვეტილების ერთობლივად მიღების აუცილებლობას, ანუ კონსტრუქციული თანამშრომლობის რეალურ შესაძლებლობას განაპირობებს.

სამხრეთ კავკასია, რომელიც პრაქტიკულად არასოდეს დაკარგავს თავის გეოსტრატეგიულ მნიშვნელობას (პირიქით), მართალია მისი შემადგენელი ქვეყნების, ხალხების, საერთო სახლია, მაგრამ, ისტორიული, ასევე მორალური თვალსაზრისით მათგან ერთადერთს – საქართველოს, შესწევს უნარი შეცვალოს საკუთარი, ასევე მეზობელი სახელმწიფოების ბედი, გადამწყვეტი როლი ითამაშოს ახალი – ერთიანი რეგიონული მოდელის შექმნაში და ამ გზაზე დანარჩენებიც თანამონაწილენი გახადოს. პოლიტიკური თამაშების - „ვინ ვის გვერდითაა“ მიუხედავად, საერთო სივრცეში ერთიანობის იდენტიფიკაცია, ორმხრივი, მხოლოდ საქართველო-აზერბაიჯანისა და საქართველო-სომხეთის ურთიერთობის ფორმატში რეგულირდება, რეგიონით დაინტერესებული ყველა საგარეო ძალა პრიორიტეტულ მნიშვნელობას, სწორედ, საქართველოს ანიჭებს. ფაქტიურად, დღევანდელი გადასახედიდან ნათლად ჩანს, რომ:

- სამხრეთ კავკასიის ხალხები იმდენად იყვნენ თავისუფალნი, რამდენადაც საქართველო, როგორც ლიდერი, იყო ძლიერი. ამ საკუთარი, გეოგრაფიული

მდებარეობისა და ისტორიზმზე დაფუძნებული, არაერთხელ დასაბუთებული მისიის განხორცილება, საქართველომ მომავალშიც უნდა უზრუნველყოს;

- სამხრეთ კავკასიაში მისწრაფებები, თავისი არსით, ყოველთვის ანტიიმპერიულ ხასიათს ატარებდა. საერთო სივრცეში სეპარატიზმი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი მოძრაობის აღმავლობისა და რუსული პოლიტიკური ორბიტიდან ქვეყნების გამოსვლის მცდელობის კვალობაზე ძლიერდება;

- სამხრეთ კავკასიის არასტაბილურობა, შიდა რეგიონული ჩრდილოეთ კავკასიის (ე. ი. რუსეთის) პირდაპირი და ევროპის ფარული საფრთხეა. აუცილებელია ვიფიქროთ იმ მშვიდობიანი და მსგავსი ინტეგრაციული პროცესების შესაძლებლობებზე, რომლისკენაც ევროპა მრავალი ათეული წელია მიდის.

საქართველოს უპირატესობა მისთვის საგანგებო და ისტორიული პასუხისმგებლობაცაა, პასიური ლიდერის პოლიტიკამ და მისგან საერთაშორისო მასშტაბის ინიციატივების გაუფლერებლობამ კი შეიძლება ქვეყანას დააკარგვინოს კავკასიაში ეთნიკური, რელიგიური და კულტურული მიმდინარეობის შემაკავშირებელი ფუნქცია, უნიკალური გეოპოლიტიკური სტატუსი და იგი მხოლოდ გეოპოლიტიკურ დანამატად აქციოს.

ამდენად, საქართველოს სრულფასოვან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების მიზანმა გამოკვეთა ჩვენი უპირველესი ამოცანა - ქვეყანა მიუბრუნდეს საკუთარი განვითარების შეწყვეტილ ტრაექტორიას; მისი მიღწევის საშუალება - თანამედროვე გლობალურ სამყაროში შეექმნათ არა მხოლოდ ქართული (თუნდაც, ისტორიული სამართლიანობის აღდგენაზე დაფუძნებული, რომელიც ჩვენს გარდა არავის დააინტერესებს), არამედ, საერთო ღირებულებათა, ინტერესების დაბალანსებისა და დამატებით კეთილდღეობას მორგებული ისეთი რეგიონული - გლობალური პროექტი, რომელსაც ისტორიული, ბუნებრივი და გეოგრაფიული ფაქტორები დაედება საფუძვლად; მოსალოდნელი შედეგი, სამხრეთ კავკასიის სტაბილურობისა და თანამშრომლობის ახალი სამშვიდობო, ურთიერთობათა გრძელვადიანი, ინტერესთა თანხვედრის ერთიანი მიდგომითა და მასში საერთაშორისო თანამეგობრობის გარანტირებული მონაწილეობით, განაპირობებს:

I. საქართველომ დაიბრუნოს სამხრეთ კავკასიის ბუნებრივი მედრომის უნიკალური ფუნქცია, წარსულის გათვალისწინებით (შეცდომის დაშვების შიში შედეგს არ მოგვიტანს) აიღოს პასუხისმგებლობა და აქტიურად ჩაერთოს ყარაბაღის კონფლიქტის მოგვარების პროცესში. პასიურიდან აქტიურ მოთამაშედ ქცევა (ფსიქოლოგია პოლიტიკაში დიდ როლს თამაშობს) შეც-

ვლის ქვეყნისადმი განწყობას, შეაჩერებს ჩვენი მეზობელი სახელმწიფოების პოლიტიკური ელიტებისა და არა ერების დაკვეთას, მათ შორის, რეგიონში „ცენტრის“ გადანევის, საქართველოს იურისდიქციის აღდგენის მცდელობით გამოწვეულ ე. წ. სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის საქართველოს, საქართველოს კი სამხრეთ კავკასიისა და მთლიანად, კავკასიის კონტექსტიდან ამოვარდნის დინამიკას. რაც მთავარია, დააჩქარებს პროცესის უკან – წარსულის მიმართულებით (ორიენტაციადაკარგული საქართველოს – სამხრეთ კავკასიისა და კავკასიაში, საქართველოს ოკუპირებული რეგიონების – საქართველოში) მობრუნებას და რეალობის გააზრებით, საერთო რეგიონული პრობლემის – კონფლიქტების (აფხაზეთში, ე. წ. სამხრეთ ოსეთში და მთიანი ყარაბაღის) ერთიანი ძალისხმევით მოგვარებას.

II. განვსაზღვროთ სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების - საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთის არამხოლოდ ცალ-ცალკე, არამედ მთლიანობაში არსებული და დღემდე გამოუყენებელი ერთიანი რესურსი - ეკონომიკური პოტენციალი (სივრცე, რისკ-ფაქტორების გათვალისწინებით, ფუნქციონირებს თავისი შესაძლებლობის მხოლოდ 6-7%-ის ფარგლებში), საზიარო ინტერესებიდან გამომდინარე შეექმნათ მათი სამხედრო - პოლიტიკური, სავაჭრო - ეკონომიკური დაახლოების, მდგრადი ეკონომიკური განვითარების ახალი ურთიერთდამოკიდებულების რეგიონული მოდელი. უზრუნველყოთ მისი, როგორც ერთიანი, უსაფრთხო სივრცის მსოფლიო გლობალურ ეკონომიკურ პროცესებში ინტეგრირება. უახლოეს პერსპექტივაში, საერთო ბაზრის გათვალისწინების, სავაჭრო - სატრანზიტო ცენტრის აღდგენისა და კონკრეტული ტრანსნაციონალური პროექტების რეალიზაციის შედეგად, სამხრეთ კავკასია გადაიქცევა საერთაშორისო კაპიტალის ფორმირების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გეოეკონომიკურ სივრცედ და რეგიონის შესაძლებლობები მინიმუმ 10-ჯერ გაიზრდება.

III. ახალი სამეზობლო პოლიტიკის სამშვიდობო პლატფორმით ჩამოვაცალიბოთ (კონსენსუსის შედეგად) სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების შიდა - ეროვნული და გარე - კოლექტიური უსაფრთხოების, თავდაცვის ერთიანი რეგიონული სისტემა. ერთი მხრივ - მსოფლიოს დომინანტ სახელმწიფოს - აშშ-ს, რეგიონული ლიდერის - რუსეთის, ევროპის, თურქეთის, ირანისა და შუა აზიის ფაქტორის გათვალისწინებით, სამხრეთ კავკასიური რეგიონული სივრცის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა (მისი მიღწევის მიზნით სამი ქვეყნის სამხედრო - პოლიტიკური ალიანსის შექმნაც კი, თუ ამისი აუცილებლობა დადგა

და ქართულ-აფხაზური, ქართულ-ოსური, აზერბაიჯანულ-სომხური საზოგადოებების მშვიდობიანი თანაცხოვრების საჭიროება) ვაქციოთ საერთო ინტერესის საგნად; მეორე მხრივ – მათაც სრულად დავანახოთ საქართველოს ახალი ფუნქციის აუცილებლობა და რეგიონის, როგორც ერთიანი სივრცის ინტეგრირების საჭიროება საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემაში.

მიზნის მიღწევის სხვა დანარჩენი მცდელობა, როგორც დღემდე (საერთო რეგიონული კავშირის გარეშე, განცალკევებული, ერთიან ინტერესმოკლებული), მომავალშიც არაეფექტიანი იქნება, დაგვაცილებს ეროვნული, რეგიონული უსაფრთხოებისა და მასთან ორგანულად დაკავშირებული პრობლემის (კონფლიქტების) გადაწყვეტას, გაგვიჩენს ახალ საფრთხეებს, მოითხოვს ჩვენთვის მიუღებელი ქართული სახელმწიფოს სუვერენიტეტის ნაწილის, მაგალითად, „მშვიდობა ტერიტორიის სანაცვლოდ“ დათმობას, ან საქართველოს მიერ რუსეთის ახალ პროექტში – ევრაზიის ეკონომიკურ კავშირში („ევრაზესში“) განუვრიანების თაობაზე წინასწარ განაცხადს და სხვ.

თვისებრივად ახალი რეინტეგრაციული პროექტის შექმნა, საერთო კეთილდღეობის ძლიერი მიზიდულობის ეფექტიდან გამომდინარე, სამხრეთ კავკასიაში რადიკალურ განწყობებს (მათ შორის, მოსალოდნელ სამხედრო-პოლიტიკურ დაპირისპირებებს), რეგიონის სახელმწიფოებისა და გარე ანგარიშგასაწევი ძალების დაბალანსებული ინტერესები ჩაანაცვლებს. შედეგი - არა ვინმეს დამარცხება, არამედ, პირიქით –სამშვიდობო გარიგების ახალი მიდგომა და მასში საერთაშორისო თანამეგობრობის ჩართვა (დეკლარირების დონეზე მხარდაჭერის ნაცვლად), გაზრდის საქართველოს როლს სომხურ-აზერბაიჯანული კონფლიქტის დარეგულირებაში, განაპირობებს საქართველოს მკვიდრი არაქართველი ხალხების შემობრუნებას ჩვენი საერთო ისტორიული ბედისაკენ და სამხრეთ კავკასიის (ხიდი ქრისტიანულ და ისლამურ სამყაროთა შორის, გასაღები დასავლეთის - აღმოსავლეთთან, ჩრდილოეთისა - სამხრეთთან, კარი შუა აზიისა და მთელი ახლო აღმოსავლეთისკენ) განხილვას ყოველგვარი იურიდიული პირის - კონფედერაცია, ფედერაცია და ა. შ. სტატუსის გარეშე, ერთ დიდ ოჯახად. საერთო სოლიდარული ინტერესების ერთიან სივრცედ.

წარმოდგენილი არასტრუქტურირებული მოდელი, „სამხრეთ კავკასია - გეოპოლიტიკური სივრცე“, როგორც იდეა, არც ახალია და არც ძველის, ჩვენი დიდი წინაპრების (განსაკუთრებით, დავით აღმაშენებლის) არასრულად განხორციელებული ნააზრევის, ასლია. იგი (ახალი – კარგად დავიწყებული

ძველი), მკვეთრად განსხვავდება ძველი ქართული - „კავკასიური სახლი“-ს, „მშვიდობიანი კავკასიის“, მით უფრო, კავკასიის ერთიანობაში ფლობის, ძველი - „ამიერკავკასიის სეიმი“-ს, „ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკის“, „ამიერკავკასიის კონფედერაციის“, „ამიერკავკასიის სოციალისტურ-ფედერაციული რესპუბლიკის“, ასევე, ერთიანი ქართული სახელმწიფოს მრავალსუბიექტიან ერთეულებად დაშლის - ახალი და უახლესი რუსული (მისივე დომინირებით, 1+3 ფორმატი, რუსეთს + საქართველო - აზერბაიჯან - სომხეთის საპარლამენტო ოთხეული; 3+3 ფორმატი, რუსეთ - თურქეთ - ირანს + საქართველო - აზერბაიჯანი - სომხეთი, „კავკასიის კონფედერაცია“, „ევრაზიიზმის თეორია“), ე. წ. ემერსონის ფორმატის - „სტაბილურობის პაქტი კავკასიისათვის“, თურქულის (აგვისტოს ომამდე ფორმატი, საქართველო - აზერბაიჯან - სომხეთს + თურქეთი - რუსეთი და შემდგომ ირანთან ერთად „კავკასიაში სტაბილურობისა და თანამშრომლობის პლატფორმა“), სომხურის („სამხრეთ კავკასიის კონფედერაცია“, „სომხეთ-საქართველოს ფედერაცია“) სააკაშვილის მიერ გაჟღერებული „საქართველო - აზერბაიჯანის კონფედერაცია“ და სხვა არაქართული პროექტებისგან. ახალი რეგიონული მიდგომა (საქართველო ინტერესთა ნონასწორობის სასწორი) სამხრეთ კავკასიის სამი სახელმწიფოდან თითოეულს იმ ქმედებისთვის მოამზადებს, რომელთა სწორად განსაზღვრული ინტერესების დაკმაყოფილება შესაძლებელი იქნება არა დამოუკიდებლად, არამედ, ერთობლივად, მხოლოდ პარტნიორობის საფუძველზე ფორმულით - I. ფორმატი $3=1+1+1$; თუ საჭიროებამ მოითხოვა ფორმულით II. ფორმატი $3=2+1$.

I. $3=1+1+1$, იგულისხმება - საქართველო + აზერბაიჯანი + სომხეთი;

II. $3=2+1$, იგულისხმება სანყის ეტაპზე ფორმატი 2, საქართველოს + აზერბაიჯანი, ანუ ის ორი სახელმწიფო, რომლებიც ავსებენ ერთმანეთს, აერთიანებენ შავსა და კასპიის ზღვებს, მოიცავენ სამხრეთ კავკასიის ტერიტორიისა და მოსახლეობის საერთო რაოდენობის 80 პროცენტს, ევროატლანტიკური სივრცისა და ევრაზიული დერეფნის სტრატეგიულ მონაკვეთს, დიდი ენერგეტიკული პოტენციალის მქონე გეოგრაფიულ არეალს. შემდგომ, მიუერთდება ასევე ჩვენი მეზობელი და მეგობარი სახელმწიფო + 1 სომხეთი (ვერ დარჩება იზოლირებული). შედეგად მივიღებთ, საქართველო + აზერბაიჯანისა და სომხეთთან ერთად (შემდგომ ეტაპზე მაინც) ერთიან სივრცეს, რომელიც შიდა რეგიონული კავშირით (საქართველო - აზერბაიჯანის შემთხვევაშიც კი) ჩვენს უპირველეს სტრატეგიულ პარტნიორს - აშშ-ს, ევროკავშირს, თურქეთს,

ირანსა და ყველაზე დიდ მეზობელ სახელმწიფოს – რუსეთს, განაწყობს დაინ-
ყონ ერთმანეთთან მჭიდროდ შეკრულ კომპონენტთა კონსტრუქციის შექ-
მნა, ფორმატით - 3+3+2. (საქართველო – აზერბაიჯანი – სომხეთი + რუსეთი
– თურქეთი – ირანი + აშშ - ევროკავშირი), ანუ ჩამოაყალიბონ ახალი სტაბი-
ლური ჯგუფი, (ყოველგვარი გაყოფისა და დაპირისპირების ხაზების გარეშე)
და საერთაშორისო თანამშრომლობისა თუ უსაფრთხოების ერთიანი სისტემის
გაძლიერების მიზნით „საქართველო-პრობლემა“ კოლექტიური თავდაცვის,
კრიზისული სიტუაციების მართვის, ეროვნული და რეგიონული უსაფრთხოე-
ბის პრობლემის გადანყვეტის ფაქტორად აქციონ.

**შეცდომა იქნებოდა იმ შესაძლებლობის (დღემდე გამოუყენებელი პოტენ-
ციალის) ხელიდან გაშვება, რომელიც ლოგიკურად ამთლიანებს ჩვენი ქვეყ-
ნის (არა მხოლოდ) წარსულს, აწმყოსა და მომავალს. ამასთან, მისი შესაძლებ-
ლობის (ახალი ფუნქციის) გამოყენება ძირითადი ფაქტორების (ინტერესების)
გათვალისწინებით, ადექვატურად პასუხობს მსოფლიოში მიმდინარე სამ-
ხედრო-პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, კულტურულ-რელიგიური,
ეკოლოგიური პროცესების გადაკვეთაზე ჩამოყალიბებულ ახალ პარადიგმას
– გლობალური აზროვნების, ლოკალური მოქმედებისა და ეფექტიანობის ერ-
თიანობის პრინციპს.**

რაც შეეხება რეგიონის სახელმწიფოების საგარეო-პოლიტიკურ ორიენ-
ტირს – ვექტორს, შიდა, სახელმწიფოთაშორისი და გლობალური (რასობრი-
ვი, რელიგიათა სახელით ძალადობების, ცივილიზაციათა, კულტურათაშო-
რისი და სხვ.) საფრთხეებიდან გამომდინარე, გარედან მუდმივი დახმარების
იმედით, ცალ-ცალკე სხვის ინტერესებში მოქცევა, პრორუსული, პროამე-
რიკული, პროდასავლური, დიფერენციაციის თემებით მანიპულირება, სა-
ქართველოში დამკვიდრებული სტერეოტიპებითა და ნუთიერი სიმპატია
- ანტიპატიებით („აშშ ან რუსეთი“, „ამერიკასთან, თუ რუსეთთან“, „ნატო“,
„ნეიტრალიტეტი“, „ნატო, ან ნეიტრალიტეტი“, „ნატო, ან რუსეთი“, „არც ნატო,
არც ნეიტრალიტეტი“ და სხვა) პოლიტიკური სპექტრისა და საზოგადოების
დაყოფა, არის არა ტაქტიკური, არამედ, სტრატეგიული შეცდომა. იგი, უკეთეს
შემთხვევაში, უმცირესი პარტნიორის დროებითი ხვედრიდან გამომდინარე,
მიზნის მიღწევის, ძირითადი პრობლემის – ერთიანობის აღდგენის, კონფლიქ-
ტების მოგვარების, არც გარანტიაა და არც გზა, პირიქით, უკეთეს შემთხვე-
ვაში მხოლოდ ყალბი მოლოდინია, უარეს შემთხვევაში კი, მოსალოდნელია
უფრო მასშტაბური და დამანგრეველი კატაკლიზმებიც. ნუთუ ასე ძნელია

იმის გაგება, რომ სახელმწიფოებრიობაზე ზრუნვა არ ნიშნავს ქვეყნის ორიენტაციას მხოლოდ დასავლეთზე, ან, ჩრდილოეთზე. ჩვენს შემთხვევაში (იქნებ გასაჭირმა სიბრძნეს ამჯერად მაინც გვაზიაროს), ყოველგვარი ცალმხრივი, მხოლოდ ერთი მიმართულებით კავშირი, ანუ, „პრო“, გარდა „პროქართული“-სა, როგორც უცხო მოდელი, ვერ მოემსახურება ქართული სახელმწიფოს ინტერესებს. მეტიც, წინააღმდეგობაში აღმოჩნდება ეროვნულ სინამდვილესთან. ამასთანავე, საქართველოს მორგებული ნებისმიერი სისტემა, თუ მისი მონაწილენი არ იქნებიან ძირითადი გეოპოლიტიკური ცენტრები – აშშ და რუსეთი ერთად (ასევე ევროპა), ანუ ქვეყნები ვისაც ვჭირდებით, „არ იმუშავებს“. ვფიქრობთ, **დროა ერთხელ და სამუდამოდ დავამთავროთ ის ეპოქა, როცა სხვის ინტერესებს საკუთარი ქვეყნისას ვანაცვალავდით** და ორიენტირის განსაზღვრისას, ვიმოქმედოთ ახალი მიდგომით. კერძოდ, იგი, აშშ-სთან და რუსეთთან ურთიერთობების გაღრმავებით, ურთიერთსარგებლიანობისა და ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე მივმართოთ ევროკავშირის სივრცეში სრული ინტეგრაციისკენ და გავხადოთ ერთიანი. ასე, მაგალითად, სამხედრო-პოლიტიკურ ბლოკ ნატო-ში განევრიანება (ასევე ნეიტრალიტეტი, არამეომარი ქვეყნის სტატუსი თუ სხვ.) არა ერთი რომელიმე ცალკე აღებული ქვეყნისა და მმართველი „ელიტის“, არამედ, როგორც რეგიონული სივრცის ქვეყნების, მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობისთვის (მათ შორის, აფხაზებისა და ოსების) მისაღები საერთო - ერთიანი საგარეო კურსი, ინტერესისა და მიზნის მიღწევის საშუალებად უნდა ვაქციოთ.

მსგავსი მიდგომა, გარდა იმისა, რომ მოხსნის აშშ-ის, რუსეთისა და ევროპისთვის საფრთხის შემცველ ფაქტორებს, რეგიონის სახელმწიფოებს ერთიანი რეგიონის სრულუფლებიანი წევრობის რეალურ განცდას ჩამოუყალიბებს, გაზრდის შესაძლებლობას, საქართველოს ახალი ფუნქციიდან გამომდინარე, სამხრეთ კავკასია დემილიტარიზებულ სივრცედ ჩამოყალიბდეს და მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს საერთო ევროატლანტიკური თუ საერთაშორისო უსაფრთხოების ერთიანი სისტემის განმტკიცებაში.

საგარეო ორიენტირის განსაზღვრაში (არ უნდა მოვექცეთ მარტოობასა და „ხელოვნურ ტყვეობაში“, უარი უნდა ვთქვათ რადიკალიზმზე), საერთაშორისო პოლიტიკის გათვალისწინების ფონზე, რეგიონის სახელმწიფოებთან ერთად, მონაწილეობა უნდა მიიღონ და შეთანხმდნენ გეოპოლიტიკურ კომპრომისზე: აშშ, ევროკავშირი, რუსეთი და თანამეგობრობის სხვა დაინტერესებული გავლენიანი სუბიექტები. ანუ, დიდი ილიას სიტყვებით რომ ვთქვათ, უნდა შედგეს

„ბედნიერი მორიგება ერთმანეთის დაუმონებლად და შეურყვნელად“.

ქვეყნის საგარეო ორიენტირს არა მხოლოდ ქვეყნის ნება, მისი კეთილგანწყობის დემონსტრირება, არამედ, ისტორიული აუცილებლობა განაპირობებს. ისტორიულ აუცილებლობას კი, როგორც წესი, მსოფლიო დომინანტი სახელმწიფოები განსაზღვრვენ.

პროექტის ძირითადი იდეა - „საქართველომ - რეგიონში და რეგიონმა - ევრაზიულ სივრცეში იტვირთოს ფუნქცია და დაიმკვიდროს ღირსეული, მისაღები ადგილი“- რთული, მაგრამ განხორციელებადია. მისი შესაძლო წინაპირობაა, საქართველოს გეოპოლიტიკურად დასაბუთებული ფუნქციიდან გამომდინარე, ქვეყნისა და რეგიონისადმი თანამეგობრობის მხრიდან გაჩენილი დამატებითი მოტივაცია, დომინანტი ძალების, უპირველესად, აშშ-ისა და რუსეთის (რომელთა ურთიერთობის ხარისხი საქართველოს თავისუფლების ხარისხის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორია) ინტერესები, დროში მათი არა მხოლოდ ერთმანეთისადმი, არამედ ქართულ სახელმწიფო ინტერესთან თანხვედრა, თავსებადობა (ჩვენთვის, მოკავშირე, მხოლოდ რეალური, მფარველზე უფრო საიმედო პარტნიორი იქნება) და სამხრეთ კავკასიური სივრცისადმი ერთიანი, კომპლექსური მიდგომა.

პოლიტიკური სინერგიის შედეგად ჩამოყალიბებული ახალი - ერთიანი სისტემა (არა აშშ-ის, ან რუსეთის ხარჯზე, მათთან ურთიერთობების ფასად და არც რომელიმეს სანაცვლოდ) განაპირობებს:

- საქართველომ დაიმკვიდროს თავისი ბუნებრივ-ისტორიული ფუნქციის შესაფერისი ადგილი, ქვეყანა - კავკასიის სტაბილურობის არსებითი ფაქტორიდან გამომდინარე, აშშ-ის, ევროკავშირის, უპირველესად კი რუსეთის საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტულ მიმართულებად იქცეს;

- აიხსნას, თუ რა უარყოფით შედეგებამდე შეიძლება მიგვიყვანოს მხოლოდ ემოციურმა ფონმა და ერთიანი იდეის, ეროვნული იდეოლოგიის გარეშე ქართველი საზოგადოების პროდასავლურ (ლიბერალური დასავლეთის) - პრორუსულ (ფსევდო-დემოკრატიული რუსეთის) სეგმენტებად პოლარიზებამ, საქართველოს მიერ თავშესაფრის ძიებამ, ანუ რომელიმე ერთი - აშშ-ის, ან რუსეთის მიმართულებით არჩევანმა და რა უპირატესობა გააჩნია (ინტერესთა დაბალანსებით) სამხრეთ კავკასიის რეგიონულ სივრცეს;

- რეგიონის „გახსნილობას“, საქართველოს რუსეთისგან იზოლირების მცდელობით გამოწვეული კონფრონტაციის ნაცვლად, რუსეთთან ურთიერთობების კორექციას, ევროპასთან ინტეგრირების ბუნებრივი პროცესის

დაჩქარებას, აშშ-თან სტრატეგიული თანამშრომლობის გაღრმავებას, მათი მხარდაჭერის ეფექტიანობას (მით უფრო, როცა აშშ, ასევე, ევროპა თბილისზე მეტად მოსკოვთან ურთიერთობის შენარჩუნებითაა დაინტერესებული და სანამ რუსეთი საქართველოს მხოლოდ მტრად აღიქვამს, დახმარება უფრო აქტიური ვერ იქნება);

- საქართველოს, პარტნიორი სახელმწიფოების მხარდაჭერით, რუსეთის დომინირების სივრციდან საქართველო-აზერბაიჯანისა და მთლიანად სამხრეთ კავკასიის რეგიონის პოლიტიკური და ეკონომიკური თანამშრომლობის სივრცედ გარდაქმნას (რუსეთის ინტერესი სამხრეთ კავკასიაში უფრო დიდია, ვიდრე მხოლოდ აფხაზეთზე და ე. წ. სამხრეთ ოსეთზე კონტროლი, სეპარატისტული რეგიონებისადმი მუდმივი მხარდაჭერა რუსეთს გრძელვადიან პერსპექტივაში დააზარალებს);

- რუსეთს, საქართველოს მხრიდან, რომლის აქტიური პოლიტიკური მოქმედების არეალი შემოიფარგლება მხოლოდ სამხრეთ კავკასიის სივრცით, მნიშვნელოვნად მოუხსნის – ჩრდილოეთ კავკასიის მაპროვოცირებელ (ჩრდილოეთ კავკასიის მომავალი გარკვეულწილად საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიის მომავალზე დამოკიდებული), კავკასიურ ეთნოცენტრიზმთან დაკავშირებულ რიგ პრობლემებს, ხელს შეუწყობს რუსულ საზოგადოებაში მილიტარისტული „ანტიქართული“ და ქართულში „ანტირუსული“ რიტორიკის შეცვლას;

- საქართველოს მიერ რუსეთის რეგიონულ ლიდერ სახელმწიფოდ აღიარებას და ამ უკანასკნელის დარწმუნებას, რომ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ხელყოფა არ არის მისთვის კავკასიური პრობლემების გადაჭრის გზა (პირიქით). რუსეთის მხრიდანაც აუცილებელია საქართველოსთან ჯანსაღი ურთიერთობებით საერთო ინტერესების პოვნა;

- საქართველოს გარემო, საარსებო სივრცე – ბუფერი ქრისტიანულ და ისლამურ სამყაროებს შორის (ისლამური კარი), მართლმადიდებლობასთან ასოცირებული და მისი მოსარჩლე ისტორიული დიდი მეზობელი ქვეყნის – რუსეთისთვის იქცეს უსაფრთხოების უზრუნველყოფის იმ ახალ სარტყელად, რომელიც არ გარდაიქმნება მისთვის საფრთხის შემცველ, მათ შორის, ისლამური ფუნდამენტალიზმის სამიზნედ, „კავკასიის ისრაელად“;

- დააფიქროს რუსული საზოგადოება, რატომ ექმნებათ რუსეთის სახელმწიფოსგან ყველაზე დიდი პრობლემები (პერიოდულად) ერთიანი აღმსარებ-

ლობისა და მჭიდრო თანამშრომლობის სურვილის მქონე, მათთვის ყველაზე ახლო ერებს: ქართველებს, ბელორუსებს, უკრაინელებს, ან რატომ ეწერებიან რუსეთის მეზობელი სახელმწიფოები ნატო-ში შესვლის ღია თუ ფარულ რიგ-ში, ხოლო, აფხაზეთის, ე. წ. სამხრეთ ოსეთის, ყარაბაღის, დნესტრისპირეთის სეპარატისტული რეჟიმები, რატომ მიისწრაფვიან რუსეთთან ინტეგრაციისკენ;

- ქართულ-რუსული ურთიერთობების წყალგამყოფი – აფხაზეთისა და ე. წ. სამხრეთ ოსეთის პრობლემა, მათ შორის, გარკვეულ დამაკავშირებელ კვანძად იქცეს და საქართველოსთან მიმართებაში რუსული სახელმწიფო პოლიტიკისთვის პრაქტიკად ქცეული რომაული პრინციპი - „დაჰყავი და იბატონე“, ახლით - „გააერთიანე და მეტი სარგებელი მიიღე“, შეცვლას;

- სამხრეთ კავკასიის სახელმწიფოების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას და თავისუფალი სტაბილური, დემოკრატიული და წარმატებული სამოქალაქო საზოგადოებრივი სივრცის შექმნას;

- მსოფლიოს დომინანტი ქვეყანა – აშშ და რეგიონული ლიდერი სახელმწიფო – რუსეთი (რომელთა ურთიერთობების გამწვავება ნეგატიურად აისახება საქართველო-რუსეთის ურთიერთობებზე) ინტერესთა მეტ-ნაკლებად დაკმაყოფილების ხარჯზე, ევროკავშირთან ერთად, იქცნენ „დიდი აღმოსავლეთის“ მოსაზღვრე რეგიონის – სამხრეთ კავკასიის უსაფრთხოების გარანტად და სხვ.

სამხრეთ კავკასია, უპირველესად, მისი შემკრები ქვეყანა - საქართველო, როგორც ორი დიდი სამყაროს, ევროპისა და აზიის, დასავლურ და აღმოსავლურ ცივილიზაციათა და კულტურათა შესაყარი, ევრაზიულ სივრცეში ახალი გეოპოლიტიკური კონსტრუქციის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი (სივრცე, მარად ცოცხალი და უნიკალური თავისებურებებით, სადაც თავმოყრილია კავკასიური, თურქული, სპარსული და სლავური კულტურები, ქრისტიანული და მუსლიმური ცივილიზაციები), როგორც სრულიად ცალკე სამყარო, შესაძლებელია იქცეს:

- აშშ-ისა და რუსეთს შორის არა დაპირისპირების პლაცდარმად, არამედ, ურთიერთობების დამაკავშირებელ თვისობრივად ახალ საკონტაქტო სივრცედ;

- საერთო ფუძიდან აღმოცენებული სამი უძველესი რელიგიის – ქრისტიანობის, იუდაიზმისა და ისლამს შორის ტოლერანტული ურთიერთდამოკიდებულების დაცვის, აუცილებელი დიალოგის წარმართვის უნიკალურ ადგილად;

- ცივილიზაციათა შორის დამაკავშირებელ, ინტეგრაციული მიმზიდველო-

ბის მქონე რეგიონულ ცენტრად - მსოფლიოს ახალ „მშვიდობის ზონად“.

ვგულისხმობთ, შვეიცარიის მსგავს, მხოლოდ ახალ, თანამედროვე რეგიონულ მოდელს, სადაც წარმოდგენილი იქნება არაერთი ქვეყანა და არც ერთი რელიგიის ქვეყანათა ჯგუფი, არამედ, გეოსტრატეგიული მდებარეობის რეგიონში სხვადასხვა, ძირითადად მაინც ქრისტიანული და ისლამური რელიგიის მატარებელი ქვეყნები, რომელთათვის იუდაიზმის ცხოვრების წესი არ იქნება მიუღებელი. მსოფლიოში მსგავსი მოცემულობით მხოლოდ ერთადერთი რეგიონული სივრცეა და იგი სამხრეთ კავკასიაა. ასევე, მსგავსი მიზიდულობის მქონე მაგალითის თვალსაზრისით, საყურადღებოა თვით საქართველოს დედაქალაქი - თბილისი, მისი ძველი ცენტრი, ე. წ. მეიდანის, სადაც საუკუნეების განმავლობაში ქართველები, აზერბაიჯანელები, სომხები, ებრაელები, რუსები, ქურთები და სხვა ერის შვილები მშვიდობიანად თანაარსებობენ.

მიდგომა, სხვა სიკეთესთან ერთად, შეცვლის კონფლიქტებისადმი დღემდე მოქმედ დამოკიდებულებას (საქართველოში, ორი ეთნოპოლიტიკური, ქართულ-რუსულ პოლიტიკური და აზერბაიჯან - სომხეთის სახელმწიფოთაშორისი, ყარაბაღის გამო). იგი, შენარჩუნდეს გაყინულ მდგომარეობაში, ქაოსის შემთხვევაში დაექვემდებაროს მართვას, შედეგთან ბრძოლის ნაცვლად საშუალებას მოგვცემს, მოვხსნათ მისი გამომწვევი ის ძირითადი მიზეზები, რასაც ემსახურებოდა წინა ისტორიაში კრემლის დესტრუქციული პოლიტიკა (ვგულისხმობთ, ისტორიის გაყალბებას, ავტონომიების შექმნას, სეპარატიზმის გაღვივებას, ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტების პროვოცირებას, ქართველთა გენოციდს, „აგვისტოს ომს“, ტერიტორიების ოკუპირებას, მათი მითვისების მცდელობას და სხვ.) და საბჭოთა იმპერიის სამართალმემკვიდრე - დღევანდელი რუსეთი, ახალი გარემოებების (მოცემულობის) შეცვლიდან გამომდინარე, გაგებით მოეკიდოს, მეტიც, ხელი შეუწყოს, საქართველოსათვის ახალი ადგილის დამკვიდრებას.

რაც შეეხება ერთიან ქართულ სივრცეში რეინტეგრაციის პროცესს, კონფედერაციულ თუ სხვა სახის სახელმწიფოებრივი მოწყობის პრინციპებთან შეთანხმებაზე მეტად (იგი არც გამოსავალია და არც აუცილებლობა) უმჯობესია გახლეჩილ საზოგადოებას, ქართველ და აფხაზ ერებს, ოს ხალხს დავანახოთ ქართული სახელმწიფოს მკვეთრად ნეგატიური დამოკიდებულება უახლეს წარსულში განვითარებული ტრაგიკული მოვლენის, ხელისუფალთა არაადექვატური მოქმედების - თვითგადარჩენის რეაქციისადმი, საქართველოს ახალი მმართველი ძალის რეალური მიზანი - არა მხოლოდ ტერიტორიუ-

ლი მთლიანობის, არამედ, ნდობის აღდგენა და ჩვენი მოძმეების ღირსების შენარჩუნებით, მათი განუმეორებელი ეროვნული თვითმყოფადობის, ისტორიულ-კულტურული რაობის გადარჩენა (ამჟამად ტენდენცია მკვეთრად უარყოფითია), მისი მიღწევის საშუალება – გაუცხოების დამღუპველი პროცესის შეჩერება, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება, ერთიან, სრულფასოვან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბება, საზოგადოების გამთლიანება და ერთმანეთთან დაბრუნების აუცილებლობა, უსაფრთხო, გარანტირებული და ღირსეული თანაცხოვრების პირობების უზრუნველყოფა (თუნდაც ახალ, მხოლოდ საერთო მშობლიური მიწით ერთიან სახელმწიფოში).

ჩვენი – ქართველების, აფხაზებისა და ოსების ერთობის ისტორიული მეხსიერება, პოლიტიკაზე, რელიგიაზე, ომზე მეტია და მას ჯერ კიდევ შეუძლია შეცვალოს არსებული რეალობა - არ დაუშვას ერთმანეთისათვის ყველაზე ახლობელ ხალხებს, სისხლისმეორ ნათესავენ შორის რეციდივის განმეორება.

მოვლენათა განვითარების პროგნოზირებადი პერსპექტივით, მოსალოდნელი რეალობა და რეგიონის სივრცობრივი მდგომარეობა, ეხმიანება ქართული სახელმწიფოსა და რეგიონის ნებაყოფლობით პოლიტიკურ ორიენტაციას - ევროინტეგრაციას, ითვალისწინებს, საკუთარი თვითმყოფადობის შენარჩუნებით, ევროპული მახასიათებლებისადმი პატივისცემას, საქართველოს (სომხეთთან ერთად, სადაც ქრისტიანული ფასეულობანი ევროპული იდენტიფიკაციის აუცილებელ კომპონენტს წარმოადგენს) ისტორიის სულიერი და პოლიტიკური კულტურის ევროპულობას, წარსულის შეცდომებსა და დღევანდელობის გამონგვევებს, მათ შორის, ევროკავშირის სტრატეგიულ მოთხოვნას - უსაფრთხო ევროპა უკეთეს მსოფლიოში, ევროპის უსაფრთხოების ახალ კონცეფციას, გლობალიზაციის ტენდენციების გათვალისწინებითა და მასზე მორგებით, ღირსეულად ჩაენერება მსოფლიო თანამედროვე არქიტექტურაში.

ოპტიმიზმის საფუძველს, აღნიშნულ და სხვა ღია (ასევე ფარულ) გარემოებებთან ერთად, იძლევა:

I. დრო – როგორც ცვლილების პროდუქტი (და არა პირიქით), ჯერ კიდევ არსებობს, ვინაიდან ამ ეტაპზე აზერბაიჯანისა და სომხეთის, სომხეთისა და თურქეთის რადიკალური დამოკიდებულება მთიანი ყარაბაღის გამო (ასევე, აზერბაიჯანის რუსეთთან და ირანთან ურთიერთობის ხარისხი) გამორიცხავს მათ შორის პოლიტიკური კონსენსუსის მიღწევას; აშშ და რუსეთი საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, მხოლოდ აფიქსირებენ განსხვავებულ

პოზიციებს საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობასთან დაკავშირებით და როგორც საქართველოს, ასევე სამხრეთ კავკასიის რეგიონთან მიმართებაში (დაკავებულნი არიან რა მათთვის უფრო მნიშვნელოვანი გლობალური თემებით), საბოლოოდ არ ჩამოყალიბებულან და სხვ.

შესაძლებლობა გვეძლევა დავცილდეთ მოსალოდნელ კატაკლიზმებს, დრო ჩვენდა სასიკეთოდ შემოვატრიალოთ და ჩვენი ბედის გადანწყვეტის დარჩენილ (მცირე) დროში მხოლოდ მაყურებლის როლში არ აღმოვჩნდეთ.

II. ახალი ფორმატი – რომელიც გულისხმობს განსაკუთრებულ ხაზგასმას რეგიონული თანამშრომლობის კომპონენტებზე, მოიცავს სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყანას და წარმოადგენს რუსეთზე საუბრის ნაცვლად, რუსეთთან და ამერიკასთან შედეგზე ორიენტირებული მოლაპარაკებების წარმართვის, რეგიონის ერთიან, გეოპოლიტიკურ ერთეულად ჩამოყალიბების, მისი საერთაშორისო თანამშრომლობის სისტემაში ინტეგრირების, ერთმანეთზე დამოკიდებული რეგიონული პრობლემის – კონფლიქტების (აფხაზეთში, ე. წ. სამხრეთ ოსეთსა და მთიანი ყარაბაღში) მოგვარების ერთადერთ რეალურ გზას;

ახალი, გეოპოლიტიკურად დასაბუთებული, სტრატეგიის კეთილშობილური და ჰუმანური მიზნები შეიძლება იმ საკმარის მოტივაციად იქცეს, რაც საერთაშორისო თანამეგობრობას განაწყობს აღიაროს ქართული სახელმწიფოს მნიშვნელობა, განვითარებული სამყაროს ღირსეულ, სრულუფლებიან წევრად ქცევის საჭიროება და უზრუნველყოს მისი (რეგიონის ბედის განმსაზღვრელი სახელმწიფოს) ტერიტორიული მთლიანობა.

III. ახალი ფუნქცია – რომელიც თანამედროვე სამყაროში საქართველოს გამოუყენებელი რესურსის (ინტელექტუალური, გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური) ახლებური გააზრებით, ქვეყნისთვის საერთაშორისო ფუნქციის მინიჭებას, სამხრეთ კავკასიის საერთაშორისო უსაფრთხოების ერთიანი სისტემის ორგანულ ნაწილად გარდაქმნას, ხოლო რეგიონულ სივრცეს კი აშშ-რუსეთს შორის გეოპოლიტიკური კომპრომისის საგნად აქცევს.

მოსალოდნელი რეალობა და საერთაშორისო ურთიერთობათა სისტემაში საქართველოს ჩართვა, იძლევა შესაძლებლობას (არა ჩვენი თვითმყოფადობის დაკარგვისა და ქართული სახელმწიფოს ტერიტორიული გადანაწილების, არამედ, პირიქით, მისი გაერთიანებისა და რეგიონის გაძლიერების ხარჯზე) აშშ-მა და რუსეთმა (ორმხრივ თუ მრავალმხრივ ფორმატში – ევროკავშირის, თურქეთის, ირანის, გაერო-ს, ეუთო-ს მონაწილეობითა და მრავალმხრივი საერთაშორისო სამშვიდობო აქტით) თავად განსაზღვრონ სამხრეთ კავკა-

სიის სტატუსი და ჩამოაყალიბონ თანაარსებობის პრინციპები.

სამხრეთ კავკასია – გეოპოლიტიკური სივრცე, არ არის მხოლოდ ქართული პროექტი. იგი, ტერიტორიით პატარა, განსაკუთრებული სივრცობრივი მდგომარეობის მქონე, ჩვენი სახელმწიფოს მისიიდან გამომდინარე, მრავალწლიანი ძიების, ბრძოლისა და შეთანხმების შედეგია. მისი სისტემური და თანმიმდევრული რეალიზაცია მოემსახურება საქართველოს სახელმწიფოებრივ ინტერესებს, ქვეყნის ხელისუფლების დადებითი იმიჯის შექმნას (მის შიგნით და გარეთ), შესაძლებელს გახდის სოციალური ფენის, ეთნიკური წარმომადგენლობის, რელიგიური მრწამსის მიუხედავად ჩვენი დიასპორის, ახალგაზრდობის, მთლიანად საზოგადოების, ამ მშვიდობიანი ეროვნულ-ზნეობრივი (არა მხოლოდ დასავლური - ლიბერალური, მით უფრო, რუსული - შოვინისტური თუ ქართული-ულტრანაციონალისტური) იდეის გარშემო გაერთიანებას და სარგებელს მოუტანს, როგორც საკუთრივ საქართველოს, აზერბაიჯანს, სომხეთს, ისე ევროპასა და დანარჩენ მსოფლიოს.

ავტორის ღრმა რწმენით, ეს, ზოგადქართული იდეა-მიზანი, ხორცს შეიხამს მხოლოდ ქართული ხელისუფლების, ქართული ეკლესიისა და ქართველი საზოგადოების ერთიანი ძალისხმევით.

ბოლოსიტყვაობა

წინამდებარე „პროექტში“ საქართველოს ისტორიული და გეოპოლიტიკურად დასაბუთებული ფუნქციის გააზრებიდან გამომდინარე, წარმოდგენილია ჩვენი ქვეყნის შიდა, საერთო - რეგიონული, გლობალური პრობლემების მოგვარების შეუქცევადი პროცესის კონცეპტუალური ხედვა (შემცირებული ვარიანტი).

გვჯერა, ყველა ერისა თუ ქვეყნის ცხოვრებაში დგება ჟამი, როდესაც სწორი სტრატეგიული ამოცანისა და მისი სარეალიზაციო რესურსების მოძიებიდან გამომდინარე, სახელმწიფოებრივი მიზნის მიღწევის ახალი ზოგადქართული პროექტის შეთავაზება (მით უფრო, როცა ჩვენი სახელმწიფო, მისი ტერიტორია უცხო ქვეყნისა თუ ქვეყნების საერთო პროექტად და განხორციელების პოლიგონად გადაიქცა), ეროვნული რწმენის დაბრუნებას ნიშნავს. საქართველოს, რომლის ძალა მრავალფეროვნებაში, ეფექტიანობა კი სივრცის გაფართოებაში მდგომარეობს, დღეს, სწორედ, მსგავსი ისტორიული ჟამი დაუდგა. ეს ერთადერთი სწორი არჩევანია, მეტიც, ჩვენი ბედისწერაა!

იმედს ვიტოვებთ, საქართველოს სრულფასოვან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების მიზნით, ჩვენი მცდელობიდან გამომდინარე, არსებულ გეოპოლიტიკურ რეალობას გონივრულად შევიმეცნებთ, რაც დაგვეხმარება თავიდან ავიცილოთ მოსალოდნელი საფრხთეები და აღმოვაჩინოთ კონსენსუსი მომავლის ახალი პრიორიტეტების განსაზღვრაში. ვფიქრობთ, ჩვენი მცდელობა ამჯერად მაინც არ ჩაივლის უშედეგოდ.

CHOICE of GEORGIA

PROJECT

THE SOUTHERN CAUCASUS - GEOPOLITICAL SPACE

(NEW FORMAT FOR REGIONAL COOPERATION)

PREAMBLE

The future of Georgia – currently fallen out of international functions - is viewed by the author in a new comprehension of the role of the country and the necessity of assignment the additional functions.

The present work - “South Caucasus - Geopolitical Space (New Format for Regional Cooperation)” – was developed in 1993 yet (certificate No. 3830, issued by SAKPATENTI (Georgian Patent)); the work focused on the issues of understanding of the problem essence and its regulation in a systemic, consistent manner. As for the abridged edition of this project, it is stipulated by three principal circumstances:

The first - the author, who does not represent any of the parties or a group politically oriented, tempted his fate to participate in the tragic processes of recent history of Georgia. Despite his futile attempts in the past, motivation and goals of the author remain the same – to help Georgian society, the Government, the so-called political elite, which could not manage to perceive the national essence as well as failed to comprehend the concept of not only the “Homeland” (the notion we’ve always been knowing and sacrificing ourselves unconsciously to this day), but the significance and content of the “Modern State”, providing with the opportunity to serve our Homeland consciously, without any sacrificial offering.

The second - the attempts of the author for the last twenty years to make Georgia’s senior management to realize the existing and potential threats reflected in the analytical materials submitted by him appeared to be abortive and futile, though specifically these threats were the factors that significantly conditioned the severe reality of Georgian State. Fortunately, today, when the “activity” of the so-called “national” power is drawing to a close, we have a tremendous amount of hope. However, we have to say that the fate of Georgia, its role and place within the system of international relations still remains obscure. We believe that silence in this case is a crime. The only thing left for us is to submit our own ideas to the civil society by making it the subject of general public debate as well as to enforce the government and society to be more active and meaningful in the search for a true path of future.

Third - the appeal of His Holiness and Beatitude Catholicos-Patriarch of All Georgia Ilia II - “Fight like our heroic forefathers to protect our share of Georgia belonging to each of us in our own heart and around us” - has strengthened the faith of the author to use the experience and knowledge for the benefit of his homeland – pro bono service to Georgia only through diplomacy of good-neighborliness and at the same time to remain committed to his ideals and objectives.

I afford myself to remind Georgian society with consciousness distorted, exhausted and tired of false expectations from the false politicians the events developed after restoration of the independence of the country and the consequences and outcomes of 20 years non-

systemic dismantling processes of the Soviet regime. Declaration of the Georgian eternal ideas of liberty (perceived by Kremlin as a threat and by Washington – as a resistance to the agreement with Moscow for maintenance of common space and conduction the control over it) did not provide with much-coveted freedom and its security. Moreover, the action of external and internal destructive forces destroyed the country, the society was degraded and traditional values devaluated; 1/5 of the best areas of the State was lost, approximately 1/10 of the population had been expelled from their own lands and they turned into internally displaced person, refugees in their homeland, 1/3 part of the total population - the best strata of the society was forced to leave the country, and the remaining 2/3 of the population is on the verge of poverty, every second person is unemployed, the civil society (I mean the country in whole) is confused; all directions (trends) of public relations is being developed under the principle “for its own”, the subjects participating in the transformation processes are driven by the enhanced instinct of survival and retaining of their status only etc; the “transitional period” has been extended, more - in fact, **the new Georgian State could not be established itself.**

The process of formation of the modern state in the current situation, on the background of the general opinions having its roots in far past is prevented by the following factors: long term interruption of governmental tradition (Georgian people is lack of the ability to build the government).

Instead of dramatizing the situation we need in real concerns and approaches for our state; it absolutely does not imply only attempts to implement reforms (political, economic, social, cultural, educational, health, agriculture, investment policies, etc.). Based on the nature of the problem, with a view to a thorough change of reality, it is essential that Georgia has to set internal goals, acceptable and appropriate for its foreign policy (their symbiosis) and in view of the current geopolitical situation, to gain (or partially restore) international function; in other words Georgia has to take its own place in the global world.

The author’s efforts to predict upcoming conscious step in search for the function helps us to find the prospective realistic vector for re-orientation of the country, which will result in the formation of Georgia as a completely new, modern type state that will preserve the national identity and ensure in this manner a secure and guaranteed future of the country.

This would have been impossible without those decent, highly professional, widely-minded people committed to the public interest with whom we were and are lucky to meet and learn. Naturally, each concept, including ours, the subject of improvement and perfection by a life itself will have the critics; we will be pleased to consider and take into account the views of our opponents, based on the principle of the primacy of the well-being and prosperity of our motherland.

THE SOUTHERN CAUCASUS - GEOPOLITICAL SPACE

(New format for Regional Cooperation)

Formation of Georgia as a fully established State is one of the urgent tasks; it needs the thorough analysis of the role of our country in the global world and acquisition (partial recovery) of additional international functions.

For achievement of our goals, determination and identification of the current and anticipated threats, objectives and means we followed the absolute reality – geopolitics. This is the condition, the status quo that not only impacts and influences but also determines the fate and destiny of the country within the system of international politics (own geographical location, space, action, time, area, relationship with other States, political image and more). Unfortunately, in the recent history, particular geostrategic location served as a kind of obstacle for Georgia. The reasons are the following:

- After the collapse of the Soviet Union (at the threshold of the post-communist transformation) none of the Governments of Georgia: 1. Acquired for a country the place, commensurate with its natural-historical features or make the adequate step tailored with time and space; 2. None of them had been able to identify Georgia's future, external factors traditionally involved in the fate of the country as well as the congenital confrontational forces, prediction and envisagement of the roles and interests of two major geopolitical centers – the USA and Russia in the modern stage (in the short or long term), also the threat of substitution of one centre by another; 3. None of them managed to understand that based on the conflicting nature of the United States and Russia, the territory of Georgia was insufficient space to match their interests, even more so, to bring the latest in line with the State interests of Georgia.

- Based on the complexity of its neighborhood, Georgia is not a self-contained, closed system; religiously, historically and geographically it is situated in the epicenter, at the crossroads of geopolitical and geo-economic and military-political interests, and the name of this epicenter is not only Georgia, but the whole South Caucasus, all Caucasian socio-cultural and political space. Definition of destiny and the implementation of public tasks (including one of the greatest challenges – restoration of territorial integrity and the unity of the country) are beyond the borders of our State and gaining regional and global dimensions, it cannot be depended only on Georgia or Russia or the Russian-Georgian relations. Since the historical era of the Big Silk Way, this region with its strategically-hub location (current, potential ener-

gy-corridor, highway transport, trade, etc.) is the place of conflict of interests related to the emergence of a new world order of the XXI century for the certain groups with the certain interests such as America, Russia, Europe, Turkey, Iran, Asia and other.

– The international community – because of inefficient and inconsistent activities of the former Governments of Georgia, and primarily as a result of its state policy tailored with the some private interests (including, and in respect of the CIS, which has become a sacred theme), also because of the host mode of confrontation with the Russian energy empire, strengthening of the Russian factor in the international system and greater interest of the countries of the East – could not/or did not fully realize the real causes of the provocation of ethno-political conflicts and their transformation into global problems, the mines laid by the Soviet Empire in our country against our sovereignty. It, appearing to be left without any function due to lack of sufficient motivation and commitment to Georgian State as well as due to formal internationalization of the domestic problems, yet is not capable not only to resolve them, but cannot realize the perspectives of the reality after the period of the cold war or understand the perspectives of the further fate of closely interrelated destinies of the region as a whole, it failed to see the role of Georgia that has lost its functions and thus to view the future of Caucasus and Europe in general.

talking about the present and today's situation can entrap us too far, thus stray us from a practical solution to the issue. Although, the situation – brief historical overview of the country fallen out from its own assignments and functions, philosophical and political thinking on the pressing problem (without excessive politicizing) will help us to understand what is really going on with us, what the heavy illness are we sick with; it will help us in searching for the solution that is in ourselves but not far from us in vast expanses of reach, it is in our own perceptions and reality. The answer to the question “what?” and not “who?” will help us, though the principal issues will be mainly depended on the reasonable, sensible government, its political will and capacity. Before we choose the way we have to go along we must define **the Georgian mission**, the sort of a new goal, we have to justify its necessity, benefit (including the outside world) and by systems approach to form the ideology and environmental conditions in a single consistent action plan (program) to achieve the goals, which will be based and serve to:

– Formation of Georgia - the Christian (Orthodox) country carrying the global mission and restoration of the functions of its historic features, the basics of all the problems of the people of Georgia, sharing the destiny of their homeland;

– Formation of unified Georgian ideas and national public consciousness, its ideological promotion;

– Integrity of the country, formation of the political system for maintenance of ethnic, religious, cultural and historic unity of the Georgian nation, the owner of its own land.

On realistic concepts – the future of the State depends on the functions, its role in the system of international relations. The modern world does not give an opportunity to the country to exist independently, in isolation, to conduct effective control over all internal and external threats even by orienting on any world or civilization. On this basis, the demand of time **for Georgia is the need for the acquisition of its international responsibilities**. Following an in-depth study, the only real way for us to achieve the goal (if we do not want to live oriented on only the interests of a foreign State) is to extend the range of the space of its existence (not territories) by Georgian state, to conduct the peaceful coexistence with other nations, to form the correct geopolitical system by maintaining the balance of forces ruling the world and additional interest - the main regulator of world politics, it should have the ability to integrate into the system of international relations with its own regional boundaries.

Approach, acquisition of additional and the region unifying functions (transfer of public policy in the context of the regional policy), a kind of alternative and effective weapon of self-defense of sovereign nation – is a Georgian mission, which along with the goal of transformation of the problem country into progressive state, would stipulate awarding of the major assignment for Georgia – international functions.

At the regional level (as a rule, Caucasian, East and West synthesis) one must take into account only the South Caucasus, in which the priority significance of the organizing center originally was assigned Georgia. As for the Caucasus – the cradle of civilizations of the peoples of the world and its amenities, certainly this single region and Georgia are also the parts of history referred to as the Caucasian Unity. However, the fact remains that since the IV century to the present day, despite its evidencing code (similar facts are numerous in the history of Georgia and many peoples of the Caucasus), the idea of such unity could not be implemented; so, instead of clutching at the old idea, it is better – especially now (when even Caucasian solidarity is unacceptable for some external forces, especially for Russia – the country that should be taken into consideration) to consider the Caucasus only in the terms of cultural and civilized unity of the Caucasian peoples and to consider the southern Caucasus as the common regional space consisting of sovereign states, which will be represented in whole before the major world geopolitical centers – the United States, the Russian Federation and the European Union.

The fact is that, according to the political realism, given the accent to the

further prospective, that space and the relationship with it shows much more reality while its future offers more attractiveness.

The necessity of forming of the South Caucasus as a unified (rather than isolated and closed) single space in the new realities are stipulated by the following factors:

- The overall geo-strategic location of Georgia, Azerbaijan and Armenia at the intersection, connecting European and Asian countries;
- Established political borders (it, i.e., the region of severe risks, separated from its neighbors - the Russian Federation, Turkey and Iran);
- Geographical term (corresponds to Russian “Caucasus” and implies for Russia “on the other side of the Caucasus Ridge”-and for Georgia-in contrast, “on this side of the Caucasus Mountains” - the whole Caucasus);
- Natural regularity (Caucasus Mountains divided the Caucasus in two organic parts-North and South Caucasus);
- Location to the political center (the geopolitical centre – South boundary line of Russia found itself on the wrong side of the Northern Caucasus, in the borders of the South Caucasus, in particular in Georgia);
- The attitude of the international community, especially of Europe to Georgia (which served as a sort of buffer between the Islamic world) and politically motivated orientation to the South Caucasus, as a single total body (general attitude);
- Cultural environment (different from the North - Slavic, and South - Turkish and Iranian), similar political sub-culture;
- The increasing external ambitions of the United States and Russia as well as Europe, Turkey and Iran, and their action plans based on their ambitions.
- Georgia „s, Azerbaijan„s and Armenia„s fates and fortune interconnected for centuries, each region has a complicated relationship with at least one of its neighboring country: Georgia - Russia, Azerbaijan - Iran (with Russia), Armenia - Turkey;
- Creation of the balancing mechanisms for external forces and the mentality of the joint struggle developed in the people residing in the region to survive their originality;
- The use of the common areas of Georgia, Azerbaijan and Armenia in the manner that will provide with overall benefit/profit from possible additional benefits;
- Initiation of the real settlement processes of ethno-political, political or inter-state conflicts in the South Caucasus countries; external and internal threats, new challenges and more.

The Future Of the Southern Caucasus (still obscure without resistance immunity), together with the States of the region are more depended on common and individual interests of the United States and Russia, as well as the European Union, Turkey and Iran. On the basis of the common ownership of space and the purposes to get the benefit there should be considered the interests of the “major players”, at least at the level of general trends, for example:

- Restoration/rebuilding of its strategic influences in the context of military-political geography is perceived by **Russia** as a natural and regular phenomenon; perfectly combining with each other the security policy and energy interests, it tries to introduce and adopt its principles in the Caucasus and Central Asia, to take over energy resources in tandem with Armenia and Iran, to achieve control over the East-West transit corridor, to avoid confrontation with the Islamic world (though it must be recognized that this factor increases directly in the Russia), it (Russia) cannot put up with the growing role of Turkey in the region, with an attempt of Georgia to release from its political orbit range, approaching of the NATO and intensification and strengthening of Asia to the East, it cannot also put up with the expected energy-independence of Europe, with the loss of control over transit routes, moreover, it manipulates the independence of Abkhazia and so-called South Ossetia and shows its reaction to the border instability by moving the boundaries. It is not shying away from the use of military force and does not refuse to use all available forces (including the Caucasus) against Georgia. The goal of Russia is to change the security architecture created in Europe after the cold war in its favor; it tries to implement a new “EURAZE” project in order to make the international community adapt with the “new reality” and to return to the strategy shown in its National Emblem: a double-headed eagle with one head looking at Europe and the other at Asia.

- **The USA**, which has firmly settled on the springboard of European democracy, aims to overcome Russia’s imperial ambitions in the new world order and to send its energy ambitions to the western direction. In Georgia America protects its own specific interests, for this it needs strong States, particularly in the region of the southern Caucasus. Thus, the territorial integrity of independent Georgia is important for the United States and therefore, the unacceptable thing for the USA is the rise of the concentration of military forces of Russia, both in Abkhazia and so-called South Ossetia. At the same time, America is not interested in supporting the neighbors’ confrontational diplomacy toward Russia. Certainly the geopolitical interest in the region for the United States is more important than economic (as in the case of Russia), and the objective is to establish strategic control in the Caucasus and

Caspian Sea areas. To achieve this goal the United States try to manage progressive integration of the countries of the region in the NATO, to distribute liberal values, to form the pro-western elite, inter alia to implement the Western-Eastern energy projects, periodically to inactivate "Iranian subjects"; the USA tries to meet its goals also by recognition of Turkey as a regional leader and by expanding its spheres of influence;

– The strategic interest of the European Union (major countries are Germany, France, Italy, the United Kingdom) remains the preservation of mutual cooperation with the United States and Russia, the security of the region, the diversification of the energy projects, reducing the influence of the United States on the European continent, the creation of a Russian-European Alliance; of course, involvement of the EU in the Russian-Georgian armed conflict has a positive role, but since the European Union in the long run do not perceive Russia as a threat, the desire of unconditional support for Georgia was defeated by pragmatism and the reins of manager in the South Caucasus were once again transferred to Russia. Europe is not single and integrated politically, ideologically or ethnic-culturally; the separation line passing the eastern border of Western Christianity, separates West Catholic, Protestant, Eastern Orthodox and Muslim parts. No such binding ties exist between the European Union and NATO; the issue of the expansion of the Alliance (at the expense of the states of our region) has not been inserted in the agenda of these states. This issue is relevant only for small European States, mainly oriented to the United States. However, along with the geopolitical changes, as an independent player and one of the most important mechanisms of the international security system, the EU can now be considered as one of the stabilizing factors and even the guarantor of peace in this region;

– **Turkey**, one of the independent player states in the region has become one of the most important centers of regional forces. Turkey's interests to some extent coincided with geostrategic interests of the United States and the West that are trying to prevent the dominance of Iranian and Russian influence in the region. The change process, taking place today in Turkey, will greatly reduce the aggressive Pan-Turkism, the legacy of Turkish nationalism, together with Atlantic increase Eurasian preferences that are most likely to have a positive impact not only on the South Caucasus, also on Turkey's status as a transit State and its role of the mediator in Russian-Georgian relations. However, the assumption of compromise on the issue of the joint Russian-Turkish influence in the region (as a guarantor of our security) is least expected. The reason lies in the fact that, like other forces, in the interest of the both parties it aims to avoid reinforcing of each other through sole control

(including major Georgian-Azerbaijani space), in contrast to the expressed position of Russia, Turkey, the NATO member's attempt to introduce a member of the Georgia Alliance, "Armenian genocide", the Kurdish question and the so-called "Turkish Brotherhood" due to the patronage of Azerbaijan. Also, what is the most important, "the idea of Pan-Turkism", which is still alive and provides for the unification of all peoples of Turkic origin from the Mediterranean to the North coast of the Arctic Ocean and the creation of so-called Pan-Turkish States (population of the Central Asian countries, with the exception of Tajik people, refers to a group of Turkish peoples), is in contradiction with the State interests of Russia, etc.

– **Iran**, despite its close proximity to the southern Caucasus, is less significant player in the region, however, the underestimation of the role of the State is not justified. Iran still calls Azerbaijan "Baku Republic" and despite the fact that the number of ethnic Azerbaijanis in the country is about three times more than total population living in Azerbaijan, Iran did not render assistance to Azerbaijan in the Nagorno-Karabakh conflict. Based on the principle of the common border, Russian and domestic religious factors, Tehran maintains good-neighbor policy with Azerbaijan and strategic partnership policy (particularly in the area of trade and economic relations) with Armenia anything about the attitude of the United States and Israel to Iran and about the possible threats following Iran's desire to own a full cycle of nuclear technologies and in this manner to strengthen its positions in Muslim world (primarily in the regions inhabited by Shiites). It's difficult to predict how events will unfold, but it should be emphasized that Georgia does not need an enemy in the face of Iran. Based on the stability of the northern region, Iran, at least today, can prevent the deployment of NATO military bases in the territory of the region, and consequently, to change the status quo in the southern Caucasus so that the role of the United States would be increased unilaterally – this fact is the great concern for Iran unlike Turkey and it is worried about not only ethnic and economic threats, but also the possible military threats from the mismatch of interests of two super powers in the region, in particular the United States and Russia.

The above mentioned open or other secret interests (including, gradually increasing interests of China), also the relationship quality (joint coexistence is complicated, but individually - impossible) between the United States and Russia, as well as between other influential forces interested in the region, exclude the existence of any one-sided strategy for Georgia and a regional space in general, which stipulates their participation and joint decision making, in other words, it conditions the real possibility of constructive cooperation.

The South Caucasus, which almost never will lose its geostrategic importance, certainly is a single, common house for the people of his country, but respected the historical and moral point of view the only one of them, namely, Georgia can change its own destiny and the destiny of its neighboring states and play a crucial role in the creation of a new common regional model and make other participators at this stage. Despite the political game of “who’s who”, the identity of unity in a common space will be fully regulated only in the format of Georgian-Azerbaijani and Georgian-Armenian relations. The whole external forces interested in the region assign a priority to Georgia. In fact, the current situation clearly shows the following:

- the peoples of the South Caucasus were as free as Georgia was strong in the capacity of the leader. Based on the geographical location and history, Georgia should undertake to implement this mission – numerously justified – in the future as well;

- Aspiration of the South Caucasus in its essence always was anti-imperialistic. Against the background of the revival of the National Patriotic Movement and attempts to escape from Russian political orbit the separatism in the common space is being gradually enhanced;

- instability in the South Caucasus is a direct threat to the intraregional North Caucasus (Russia) and the hidden threat for Europe. One needs to think about the possibilities of peace and similar integration processes, to which Europe is committed for several decades.

Georgia’s dominance is also its historic responsibility. The passive leader policy of Georgia, its omission in the international initiatives can contribute to the loss of the country, its functions of interconnection of ethnic, religious and cultural trends in the Caucasus, the unique geopolitical status and turn the country into a geopolitical appendage.

Thus, the objective of transforming Georgia into a full-fledged State has identified our task – the country needs to return to its original trajectory, the achievement of which is the establishment of a global world not only for Georgian (albeit based on the restoration of historical justice, which will be of interest to no one but ourselves), and this kind of balancing the common values and interests and cause related to additional benefits **regional - global project**, which will be based on a historical, natural and geographical factors; with the expected result, the stability of the southern Caucasus, new, peaceful long-term relationship, common approach to common interests and guaranteed participation of international cooperation there will be able to determine:

I. Georgia’s aspiration to return its unique function as a natural standard-bearer of

the southern Caucasus, and in view of the past (the fear of making mistakes will not bring the result) to take on responsibility and actively participate in the process of settling the Nagorno-Karabakh conflict; transition from passive to active player (psychology plays a huge role in politics) will change the attitude toward our country, suspend the desire of the political elite, not the people of our neighboring states, including the dynamics of the so-called putting South Ossetia and Abkhazia out of Georgia's, and Georgia out of context of the South Caucasus and the whole Caucasus, caused by an attempt to transfer the "Centre" in the region, and attempt to restore the jurisdiction of Georgia. And most importantly, it will accelerate the process – back to the past (return of Georgia with its orientation lost to the South Caucasus and the whole Caucasus, in general, and the occupied territories of Georgia to the bosom of the country (Georgia)) as well as it will support resolving of the common regional problems - the conflicts in Abkhazia and so-called South Ossetia and Karabakh – with joint efforts and sober assessment of reality;

II. Define not only individually each, but common, existing and yet unused resources of the countries of South Caucasus – Georgia, Armenia, Azerbaijan-economic potential (space, taking into account the risk-factors is functioning within only 6-7% of capacity), on the basis of mutual interests to create a regional model of sustainable economic development of a new relationship, military-political and trade-economic convergence. the integration of the South Caucasus global economic processes of the world as a single, secure space (in the recent term, in view of the common market, as a result of the restoration of trade and transit centre and implementation of specific projects, the ability of the region to rise, at least 10 times);

III. Based on a new platform of peaceful neighborly policy to form the inside-national and foreign – collective unified, regional system of security and defense of the countries of the South Caucasus, on the one hand, ensuring the security of the South Caucasus regional space (and, if necessary, the establishment of military-political Alliance of the three countries, and the need for peaceful coexistence of the Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian, Azerbaijani-Armenian societies), to turn into a subject of general interest, taking into account the world's dominating country – the United States, and regional leaders - Russia, Europe, Turkey, Iran, and Central Asia, and on the other hand – to show them in general the needs for a new role for Georgia, new functions and the need to integrate the region as a single space in the international security system.

All remaining attempts to achieve the goal to this day (without overall regional union, in conditions of disconnection, the lack of general interest) as well as in the future will be insufficient but it will move us away from regional security and solutions, organically related problems (conflicts), besides, it will facilitate the

emergence of new threats, that would require unacceptable concessions on the sovereignty of Georgia, for example, “Peace at the expense of the territories” or provisional application of Georgia for membership in the new Russian draft – Eurasian Economic Union (EURAZES) etc.

Creation of the absolutely new reintegration project, based on the effect of the powerful appeal of the general welfare, the radical sentiments (including possible military-political confrontation) in the South Caucasus will be replaced by the balanced interests of regional states and the external forces that have to be considered. The result is not a victory over anyone, but on the contrary-a new approach to world trade and integration in the global community (instead of just declaring level support) will increase the role of Georgia in the Armenian-Azerbaijani conflict, it will address to turn non-Georgian population, living in Georgia to our common historical destiny and the South Caucasus (as the bridge between the Christian and Islamic worlds, key West to East, North to South Gates, to Central Asia and the Middle East) without any legal status – the Confederation, Federation, etc., one huge family, a single space of common shared interests.

The unstructured model “South Caucasus – geopolitical space”, as the idea is neither new nor the copy of old, not fully realized vision of our great ancestors (particularly I would like to mention David Agmashenebeli – (David the Builder)). This idea (all new is well forgotten old) is significantly different from the old Georgian ideas “Caucasian House”, “Peaceful Caucasus”, the more common ownership of the Caucasus, the old “Trans-Caucasian Seim”, “the Trans-Caucasian Democratic Federative Republic, Confederation of Caucasus”, “Trans-Caucasian Socialist Federative Republic”, as well as the ideas of dismemberment of the unified Georgian state in multi-stakeholder units – new Russian idea (with the same dominance), in the format 1+3, Russia + Georgia-Azerbaijan - Armenia parliamentary foursome; 3+3 format-Russia-Turkey-Iran + Georgia-Azerbaijan-Armenia, the Caucasian Confederation “, the “Eurasism Theory”, the so-called “Emerson format - Stability Pact for the Caucasus”, Turkish format (the format that existed before the August war: Georgia-Azerbaijan-Armenia +Turkey-Russia and in the future together with Iran “platform of stability and cooperation in the Caucasus”), Armenian “South Caucasus Confederation”, “Armenian-Georgian Federation“, the idea of “Georgian-Azerbaijan Confederation”, voiced by Mikheil Saakashvili, and other non-Georgian projects. The new regional approach (scales for the balance of interests of Georgia) will prepare one of the three Caucasian States for the actions, the satisfaction of true certain interests of which will be admitted not separately, independently from all, but together, only on the basis of the partnership by the formula: I. Format 3 = 1 + 1 + 1; in the case of necessity - by the formula II. Format of 3 = 2 + 1.

(I). Format 3 = 1 + 1 + 1 means Georgia + Azerbaijan + Armenia;

(II). Format 3 = 2 + 1 means the initial format 2, Georgia + Azerbaijan, that is those two States that complement each other, combine the Black and Caspian Seas covering 80% of the total territory and population of the South Caucasus, a strategic stretch of the Euro-Atlantic space and the Eurasia Corridor, geographic area of huge energy potential; later it will be joined by a friendly neighboring state, + 1 Armenia (which cannot be isolated); as a result, we receive the total space of Georgia + Azerbaijan, together with Armenia (even at a later stage), with its intraregional union (even in the case of tandem Georgia + Azerbaijan) the main partners, the United States, the EU, Turkey, Iran and the largest neighbor – Russia will start to create closely related collaborative components designed in format - 3 + 3 + 2. (Georgia + Azerbaijan + Armenia + Russia - Turkey - Iran + United States - EU), that is to form a stable Group (in the absence of any kind of divisions and strife) and to strengthen the overall system of international cooperation either security, turn the “Georgia-problem” in the factor solution of collective security, crisis management, national and regional security.

It would be a mistake to miss this opportunity (hitherto untapped potential), which logically unifies the past, present and future of our country (and not only our country); besides the mentioned, application of the opportunities (new functions) in consideration of the major factors (interests) adequately responds and meets the new paradigm developed on the cross point of military-political, social-economic, religious, ecological processes having place on the given stage, namely it meets the principles of global thinking, local activity and efficiency.

With regard to foreign policy guideline-vector of the States of the region, on the basis of domestic, international and global (racial, under the guise of religious violence, threats to the civilization, intercultural differences), with the constant hope of outside support, influence interests of each state, manipulation of the pro-Russian, pro-American, pro-Western themes differentiation established in Georgia stereotypes and a minute sympathy-dislikes (“United States or Russia, with America or with Russia, “NATO”, “neutrality”, “NATO or neutrality”, “NATO or Russia, not NATO, not the neutrality”, etc), division of the political spectrum and society is not a tactical but strategic error, it is based on the temporary fate of junior partner, it cannot guarantee by resolving the underlying problem to achieve the goal regarding restoration of unity and integrity, settlement of the conflict, on the contrary-it is only misleading and false expectation. Is it really so hard to understand that caring for statehood does not mean orientation of the country solely on the North or West. In

our case, (perhaps hardships and difficulties, though this time will make us wiser), any one-sided communication in one direction only, in other words, all kinds of “Pro”, except “pro-Georgian” as the unknown model, cannot serve as a leisure of Georgian statehood. However, any suitable Georgian system, if the parties would not be major geopolitical centers-United States and Russia together, (as well as Europe), that is, countries that we need, “will not work”. Assume that once and for all to put an end to the era when we favoured foreign interests over our own state interests and when setting benchmarks to begin guided by a new approach: in particular, the deepening of relations with the United States and Russia at the expense of mutual advantage and benefit from the mutual consistency of the guideline on the west and make it uniform. So for example, entry into military and political block of NATO (as well as the neutrality and not-fighting status of the country or another) a universally acceptable common external rate for any single country and ruling “elite”, and for the absolute majority of the population of the regional area (including the Abkhazians and Ossetians) we must make in the means to achieve its own interests and goals.

Such an approach, moreover, that will alleviate the factors that pose threats to the United States, Russia and Europe, will form the States in the region to have a real sense of perception of full participation in one region, will enhance the ability to transform the South Caucasus in a demilitarized space, based on new Georgia and make a significant contribution to the strengthening of the Euro-Atlantic or UM international security.

For definition of the external benchmark (avoiding exclusion and “artificial” captivity, we must renounce radicalism), taking into account the developments in international policy, together with the States of the region they should participate and reach the geopolitical compromise: the United States, EU, Russia and other influential actors; in the words of Ilia Chavchavadze, the great Georgian writer and figure, “A lucky deal should be made without slavery and harassment”.

The external guidelines and orientation of the State is stipulated by not only the will of this State or demonstration of its goodwill but the historical necessity; historical necessity is usually determined by the world dominant States.

The main idea of the project “**to undertake by Georgia in region and the region – in Eurasian space its function and establish the decent, acceptable place**” – is quite difficult but implementable mission. The precondition of it – according to the geopolitical justification of the country – are the additional motivation from the commonwealth approaches to the country and the region of the dominant forces, in the first place, the interests of the USA and Russia (the degree of relationship of which

is one of the major factor for determination of the freedom degree of Georgia), their compliance in time with not only each other but with the state interests of Georgia (for us the ally will be only a real, reliable rather than patron partner) and the joint complex approach to the South Caucasus.

A new joint system established as a result of a political synergy (not at the expense of the USA or Russian, neither the relations with them or any of them) stipulates the following:

- Opportunity for Georgia to find the place compliance with its natural-historical function and according to the essential factor of the stability in the Caucasus to became the prior trend for the USA, EU and in the first place, for Russian foreign policy;

- To be explained the negative outcomes that may be arisen as a result of the emotional background only, polarization of the pro-western (liberal west) Georgian society into pro-Russian (pseudo-democratic Russia) segments, Georgia's search for asylum, that is choosing one - Russia or the USA; also to be explained the benefits (by interests balancing) the regional space of the South Caucasus;

- The “openness” of the region instead of the confrontation caused by the attempts to be isolated from Russia, correction of the relationship with Russia, acceleration of the natural processes of integration to Europe, deepening of the strategic cooperation with the USA, effectiveness of their support (provided that the USA as well as Europe are more interested in maintaining the relationship with Moscow rather than Tbilisi and no assistance and support will be more active until Russia perceives Georgia as its enemy);

- With the support of the partner states transformation of Georgia from the space of Russian domination into the space of political and economic cooperation of Georgia and Azerbaijan and the whole South Caucasian region in general (the interest of Russia in the South Caucasus is larger rather than its interests to conduct control over Abkhazia and s.c. South Ossetia only; permanent support to the separatist regions will damage Russia in the long term perspective);

- From Georgian side, the area of political activity of which is limited with the South Caucasian space only, Russia will not have number of problems provoking the North Caucasus (the future of the North Caucasus is significantly depended on the future of Georgia and the South Caucasus) and related with Caucasian ethno-centrism , it will support changing the anti-Georgian militarist rhetoric in Russian society and anti-Russian rhetoric in Georgian society;

- Recognition of Russia as a regional leader state by Georgia and persuasion of

the latter that negligence of the territorial integrity and independence of Georgia is not the way of solution of the Caucasian problem (but on the contrary); also Russia should find the common interests by healthy relationship with Georgia;

- Environment of Georgia, its space – buffer between the Christian and Islamic worlds (Islam Gate), associated with orthodoxy will be the security guarantee for Russia – its historically neighbor enemy country, i.e. Georgia should be a new harbor that will not become the target of Islamic fundamentalism, Israel of the Caucasus;

- Russian society have to think about the largest problems (periodically) faced by the nations with common religion and close cooperation from it (Russia): why Georgia, Belarus, Ukraine face this threat from Russia, why the neighbor states of Russia have open or concealed aspiration for integration to the NATO and why the separatist regimes of s.c. South Ossetia, Karabachos and Transdnistria have aspiration for integration to Russia;

- The problem of Abkhazia and s.c. South Ossetia – unsettled concern of Georgian-Russian relationship – may become the connecting point and the Roman principle so beloved by Russian state policy – “Divide and Rule” may be changed with the new one: “Unify and get more Benefit”;

- Social-economic development of the states of the South Caucasus and creation of free, stable, democratic and successful civil society;

- The world,s dominant country – the USA and the regional leader state – Russia (the relationship of which is seriously reflected on the relations between Russian and Georgia) may become the security guarantor for the border region of the “Great East” – the South Caucasus together with the EU at the expense of satisfaction of the interests of the states above.

- The region and in the first place Georgia – the most significant space with a new geopolitical construction within the Eurasian space, the country connecting two largest worlds – Europe and Asia, western and eastern civilizations (the eternal space with its unique features, the center of Caucasian, Turkish, Persian and Slavic cultures, Christian and Muslim civilizations) – as an absolutely separate world may become:

- Not the springboard of confrontation between the USA and Russia but an absolutely new contact space for the relations;

- The unique place for conduction the dialogue and protection of the tolerant relationships among Christianity, Judaism and Islam – three oldest religions arisen

from the common cores;

– The regional center with integrated attractiveness, connecting the civilizations with each other, the new “peace area” of the world.

We mean Switzerland type, but a new, modern regional model where there will be represented number of countries but no group from any religion, where there will be gathered different countries in the regions, mainly Christian and Islam states, for which the Judaism rules will not be unacceptable. The similar space in the world in only one and that is South Caucasus; also, respecting the similar attractiveness, the capital of Georgia - Tbilisi - should be emphasized, its old center, so called Meidani – the place of cohabitation of Georgian, Azerbaijani, Armenian, Jews, Kurtish and other nations.

The relevant approach will change the attitude to the conflicts (in Georgia – due to Karabakh, Georgian-Russian political and Azerbaijan-Armenian interstate conflict); in this manner such conflicts will be kept in a “frozen” condition and in case of any chaos it will be the subject of management instead of combat the outcomes; so we will be able to erase the major causes of such conflicts strongly supported by Kremlin destructing policy in the previous years (I mean falsification of history, foundation of the autonomies, instigation of separatism, entrapment of ethno-political conflicts, Georgian genocide, “August War”, occupation of the territories, attempts to appropriate those etc.) and make current Russia – the legal successor of the Soviet empire – to perceive and support establishment of a new place for Georgia.

As for the process of reintegration in Georgian space, it is better to show to the separated society, Georgian and Abkhazian nations, Ossetia people clearly negative approaches of Georgian state to the tragic events developed in the nearest past rather than to focus on the agreement of the principle for accomplishment of confederation or any other type state order; to show them their negative reaction to the inadequate activities of the officials – their response to self-defense and surviving, to emphasize the real goal of a new power of Georgia – restoration of not only territorial integrity but of the trust to each other and maintenance of dignity of our brother nations, their unique national originality and historical-cultural essence (currently the trend is clearly negative); to achieve this goal we need to stop the process of alienation but support economic development of the country, establishment of a perfect and integrated state, integration of the society and realization the necessity of return to each other, maintenance of safe, guaranteed and wealthy cohabitation (even in a new state with its native lands).

Though we cannot erase the past but our (Georgians, Abkhazians and s.c South

Ossetians') historical memory is more than any policy, war, religion and it can change the existing reality yet, it can prevent any recurrence of the events among the people and relatives.

Prediction of the future events development, anticipated reality and special conditions of the region complies with the voluntary political orientation of Georgian state and the region in whole – Euro integration; it aims to maintain its originality, respect to European values, the European nature of spiritual and political culture of the history of Georgia (together with Armenia, where Christian values are the necessary factor for European identification), the past omissions and current challenges, including the strategic demand of the EU – safe Europe in a better world, the new concept of European security tailored with globalization trends; taking into consideration all this factor the country will be able to take its decent place in the modern architecture.

The basis of such optimism - with the above mentioned or other (also concealed circumstances) conditions is supported by the following factors:

I. Time – the product of changes (and not on the contrary) yet exists, as on this stage radical attitude of Azerbaijan and Armenia, Armenia and Turkey due to the Nagorno-Karabakh (also the relationship between Azerbaijan and Russia and Iran) excludes achievement of a political consensus among them; According to their interests the USA and Russia only fix their different position to the territorial integrity of Georgia, they have not yet established their final approaches regarding Georgia and the South Caucasian region (they are busy with other global issues of greater significance).

We are given the opportunity to drive away from the expected cataclysms, to turn the time in our favour and not to take the roles of spectators within the small period of time left to decide our fate;

II. New format – means to emphasize the regional cooperation components; it covers all three countries of the South Caucasus and instead of talking about Russia represents the only reliable way for settlement of the conflicts (in Abkhazia, in so called South Ossetia and Nagorno-Karabakh) - the regional problem as well as for achievement of integration in international cooperation system and establishment in the capacity of a joint geopolitical unit in the region on the basis of oriented dialogues with Russia and America;

New, geopolitically justified human and noble goals may become the sufficient motivation which support the international community to recognize the significance of Georgian state, to show to the world the urgency of becoming of the country a wealthy, competent member of the developed world and maintain its (the state,,s, determining the fate of the region) territorial integrity.

III. New function – means transformation of the South Caucasus into the organic part of the international security unified system by a new geopolitical understanding of the intellectual resources not yet used of Georgia, assignment the international functions to the country; it will also make the regional space to be the subject of geopolitical compromise between the USA and Russia.

Anticipated reality and involvement of Georgia in international relations system gives the opportunity (not at the expense of loss of our originality and territorial distribution of Georgian state but on the contrary – at the expense of its integration and strengthening of the region) to the USA and Russia (in bilateral or multilateral format – with participation by EU, Turkey, Iran, UN, OSCE and the multilateral international peace acts) to determine themselves the status of the South Caucasus and establish the principles of cohabitation.

South Caucasus – the geopolitical space is not only the Georgian project; this project - according to governmental mission of our State, which has small territory and special spatial conditions - is the result of many years search, struggles and agreements; its systemic and consistent realization will serve to the governmental interests of Georgia, creation of a good image of the state (inside it and outside); it will enable to integrate the social strata, our youth and Diaspora and the civil society in general into the peaceful national-moral idea (not only western-liberal or Russian-chauvinistic or Georgian-ultra-national) in spite of their ethnic origination, religion; it will benefit the country, in particular Georgia, Azerbaijan, Armenia, Europe and the world in common.

In the strong belief of the author, this general Georgian idea – goal will be achieved only with the joint efforts of Georgian government, Georgian church and Georgian society.

CONCLUSION

In the present work, based on the understanding of historically and geopolitically sound functions of Georgia, I have submitted a draft plan (brief version) for settlement of the domestic, Pan-regional irreversible process and global issues.

We believe that in a life of every people and every country there comes the time when according to the faithful strategic tasks and their implementation resources making the offering of a new Georgian project (especially when our State, its territory has become a common project and the ground of another State or States for its implementation) means the revival of our national faith. Today for Georgia, the power of which lies in its diversity and effectiveness in expanding of its space, this is exactly the kind of historic moment. This is the only correct choice, and what's more - this is our fateful destiny!

I do hope that, in order to form a full-fledged State, our attempts to make sense of the current geopolitical reality, which will help us to clearly predict and avoid possible threats and find consensus in the definition of new priorities in the future will be successful.

We believe our efforts will not be in vain this time.

ВЫБОР ГРУЗИИ

ПРОЕКТ:

**ЮЖНЫЙ КАВКАЗ - ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО
(НОВЫЙ ФОРМАТ РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА)**

ПРЕДИСЛОВИЕ

В современном мире будущее Грузии, выпавшей из международной функции, автору видится в новом осмыслении роли страны и в необходимости присвоения ей дополнительной функции.

В целях осознания сущности проблемы, ее системного и последовательного решения, настоящий труд: «Южный Кавказ - геополитическое пространство (Новый формат регионального сотрудничества)» был создан еще в 1993 году (Свидетельство №3830, выданное Грузпатентом). Что касается сокращенного издания настоящего проекта, то это было обусловлено тремя основными обстоятельствами:

Первое – то, что автору, который не представляет интересы ни одной из партий и политически ориентированной группы, волею судьбы пришлось участвовать в трагических процессах новейшей истории Грузии. Несмотря на тщетные попытки в прошлом, его мотивация и цели остались неизменными - помочь грузинскому обществу, правительству, так называемой политической элите, которая никак не постигла национальной сути в осознании не только понятия «Родина» (что нам и без того известно и чему по сегодняшний день мы неосознанно приносим себя в жертву), но и значения «Современного государства», предоставляющего возможность осознанного, благородного служения Родине.

Второе - попытки автора последних двадцати лет заставить прислушаться высшее руководство Грузии к существующим и возможным угрозам, отраженным в представленных им материалах аналитического характера, оказались безрезультатными, что в значительной степени обусловило горькую реальность грузинского государства. К счастью, на сегодняшний день, когда «деятельность» так называемой «национальной» власти близится к концу, у нас появилась огромная надежда. Однако с сожалением приходится отметить, что судьба Грузии, ее роль и место в системе международных отношений, все еще остается туманными. Считаем, что молчание в данном случае, равносильно преступлению. Остается представить собственные размышления на суд общественности, сделав его предметом общего публичного обсуждения и заставить действующую власть и общество стать более активными и целенаправленными в поисках будущего истинного пути.

Третье – призыв Святейшего и Блаженнейшего Католикоса – Патриарха всея Грузии Ильи Второго «Бороться подобно нашим героическим праот-

цам, дабы защитить принадлежащую каждому из нас в собственном сердце и окружении, свою долю Грузии» укрепил веру автора в применении накопленного опыта и знаний на благо своей родины – безвозмездному служению Грузии только путем дипломатии добрососедства и оставаться верным своим идеалам и целям.

Напомним бедствующему, утомленному от ложных ожиданий грузинскому обществу, много лет глядящему на лжеполитиков с искаженным сознанием, итоги событий, последовавших за восстановлением независимости Грузии и двадцатилетнего бессистемного демонтажа советского режима.

Декларация извечной грузинской идеи свободы, (воспринятых Кремлем личной угрозой, а Вашингтоном – противодействием достигнутому с Москвой соглашению единого пространства и сохранения контроля над ним), не обеспечила столь желанной свободы и ее безопасности. Более того, от действий внешних и внутренних деструктивных сил страна подверглась разрухе, общество – деградации, традиционные ценности – девальвации; утеряно (временно) 1/5 часть лучших территорий государства, приблизительно 1/10 часть населения была изгнаны с собственных земель и превратилась на своей родине в вынужденно переселенных лиц, в беженцев, 1/3 часть от общего населения страны, причем ее лучшая часть, была вынуждена покинуть страну, а оставшиеся 2/3 населения находится на грани бедности, каждый второй человек оказался безработным, общество (под которым автор подразумевает государство, в целом) растеряно, все стороны общественных взаимоотношений (их направления) развиваются по принципу «только для себя», субъекты, участвующие в трансформационных процессах движимы лишь усиленным чувством спасения и самосохранения собственного положения и т.д.

Фактически затянулся «переходный период», и более того, можно констатировать, **что новое грузинское государство не состоялось.**

В существующем положении и укоренившихся в грузинском обществе мнений, процессу формирования современным государством препятствуют: продолжительный срыв государственных традиций, грузинский народ лишен навыков государственного строительства и др.

Вместо драматизации создавшегося положения, тем более сейчас, когда силы воздействия внешних факторов в значительной степени предопределяют будущее страны, забота о нашей государственности не означает только попытки проведения реформ (политических, экономических, социаль-

ных, культурных, общеобразовательных, сфер здравоохранения, сельского хозяйства, инвестиционной политики и т.д.). Исходя из сущности проблемы, с целью основательного изменения реальности и объединения грузинского государства, необходимо, чтобы Грузия определила внутренние цели, приемлемую и подходящую для нее внешнюю политику (их симбиоз) и с учетом существующего стратегического ресурса - геополитического положения, приобрести (частично восстановить) международную функцию, иными словами занять собственное место в глобальном мире.

Попытки автора предсказать предстоящий осознанный шаг в поисках функции Грузии, поможет найти тот будущий реалистический вектор, ориентации страны, который предопределит формирование Грузии новейшим, полноценным государством современного типа и, в условиях сохранения национальной самобытности, обеспечит безопасное, гарантированное будущее страны.

Данное было бы неосуществимо без тех достойных, высокопрофессиональных, широко мыслящих в государственных интересах людей, с которыми нам посчастливилось встретиться на жизненном пути и многому научиться от них. Естественно, что у каждой концепции, в том числе и предлагаемой нами, которую совершенствует сама наша жизнь, появятся критики. Мы будем благодарны, принять во внимание и учесть мнения оппонентов, основанные на принципе главенства благоденствия и процветания нашей родины.

ЮЖНЫЙ КАВКАЗ-ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО (Новый формат регионального сотрудничества)

Формирование Грузии полноценным состоявшимся государством представляет собой одну из неотложных задач. Новейший анализ роли страны в глобальном мире и приобретение (частично, восстановление) для нее дополнительной международной функции является насущной необходимостью.

Это общность, не только оказывающая влияние, но и определяющая судьбу и предназначение страны в международной политике (собственное географическое местоположение, пространство существования, ареал действий, время, взаимосвязь с другими государствами, политический имидж и другое). К сожалению, в новейшей истории, особое геостратегическое пространственное местоположение послужило для Грузии своего рода преградой.

Причины:

- После распада Советского Союза (на пике постсоветской трансформации) ни одно из правительств Грузии: 1. Не обрело для страны место, соответствующее ее по природно-исторической функции и не сделало шаг, адекватный зову времени; 2. Не смогло произвести идентификацию традиционно вовлеченных в судьбу будущего Грузии внешних факторов, врожденных конфронтационных сил, предусмотреть роли и интересы двух основных на современном этапе геополитических центров США и России (в краткосрочной ли, или в долгосрочной перспективе), угрозу замещения одного центра другим; 3. Не смогло осознать, что исходя из противоречивости характера США и России, территория Грузии является недостаточным пространством для общности их интересов, тем более, для приведения последних в соответствие с государственными интересами Грузии.
- Исходя из сложности соседства, Грузия не является автономной, закрытой системой. Религиозно, исторически и географически она находится в эпицентре, на стыке геополитических, геоэкономических и военно-политических интересов, имя которому не только Грузия, но и весь Южный Кавказ, все единое кавказское социально-культурное и политическое пространство. Определение нашей судьбы и реализация государственных задач (в том числе одной из главнейших задач – по восстановлению территориальной целостности и единства страны), выходит за пределы го-

сударства, приобретая региональные и глобальные масштабы, не может зависеть только от Грузии или от России или же от российско-грузинских отношений. Еще с исторической эпохи «Великого шелкового пути», своим стратегически – узловым месторасположением (действующим, потенциальным энерго–коридором, магистралью транспортных, торговых связей и т.д.) этот регион является местом столкновения интересов, связанных с формированием нового мирового порядка XXI века, таких интерес-групп мировых сил какими являются Америка, Россия, Европа, Турция, Иран, Азия и другие.

- В результате неэффективной и непоследовательной деятельности бывших правительств Грузии, и в первую очередь, в результате проводимой ею не соответствующей собственным интересам государственной политики (в том числе, и в отношении СНГ, ставшей сакральной темой), в режиме пребывания конфронтации с российской энерго – империей, усиления российского фактора в международной системе и большей заинтересованности странами Востока, международное содружество до конца не осознало или не смогло осознать мины, заложенные Советской империей в нашей стране против нашей суверенности, реальных причин провоцирования этнополитических конфликтов и их превращения в глобальные проблемы. Оно, в виду недостаточной мотивации к оставшемуся без функций грузинскому государству и формальной интернационализации внутренних проблем, по сегодняшний день не готово не только к их урегулированию, но и после периода холодной войны, в условиях реально произошедшей русско-грузинской войны, не готово к осмыслению перспективы дальнейшей судьбы и, с точки зрения тесно взаимосвязанных между собой судеб всего региона в целом, утратившей в международной политике свою функцию Грузии, Кавказа и всей Европы, наконец.

Разговоры о настоящем и сегодняшнем положении дел могут завлечь нас слишком далеко, отдалив тем самым, от практического решения вопроса. Хотя, существующее положение – краткий исторический экскурс, выбившейся из собственной функции страны, философское и политическое осмысление насущной проблемы (без излишней политизации) поможет понять нам, что же на самом деле происходит с нами, какой такой „тяжелой болезнью мы больны“! Поможет искать выход не вдали от нас, в бескрайних просторах недостижимости, а в нас самих, внутри страны, в несоответствие собственных

представлений и реальности. В этом поможет ответ на вопрос «что?», а не «кто?», который, в основном, будет зависеть от рассудительной, здравомыслящей власти, ее политической воли и дееспособности. Перед тем, как встать перед выбором, необходимо определить **грузинскую миссию**, своего рода новую цель, обосновать ее необходимость, пользу (в том числе и для внешнего мира) и путем системного подхода сформировать, соответствующий мировоззрению и окружающим условиям, единый план (программу) последовательных действий достижения цели, который будет базироваться и служить:

- формированию Грузии – этой христианской (православной) страны, носительнице данной глобальной функции, в полноценное государство и восстановлению ее исторической функции, основы всех проблем народа Грузии, вместе со своей страной разделяющего ее судьбу;
- формированию единой грузинской идеи и национального государственного сознания, ее идеологическому обеспечению;
- целостности страны, формированию политической системы сохранения этнического, религиозного и культурно-исторического единства грузинской нации, как хозяина собственной земли.

По реалистическим понятиям – будущее государства зависит от функции, выполняемой им в системе международных отношений роли. Современный мир не дает возможность, чтобы страна, независимо, в условиях самоизоляции, пусть даже ориентируясь на какой – либо из миров или цивилизаций, эффективно контролировала все внутренние и внешние угрозы. Исходя из этого, велением времени для Грузии является **необходимость приобретения ею международной функции**. После глубокого изучения вопроса, единственным реальным путем достижения этой цели нам представляется (если мы не хотим жить только интересами иностранного государства) возможность расширения грузинским государством ареала своего существования (а не территорий), мирного сосуществования с другими нациями, формирования правильной геополитической системы, путем сохранения баланса сил мирового порядка и дополнительных интересов - основного регулятора мировой политики, возможность интеграции в систему международных отношений собственных региональных границ.

Подход, приобретение страной дополнительной и объединяющей регион функции (перенос государственной политики в контекст региональной политики), своего рода альтернативное и эффективное оружие суверенной самозащиты нации – представляет собой грузинскую мис-

сию, которая наряду с преобразованием страны из проблемного в прогрессивное государство, предопределяет для Грузии присвоение ей главной – международной функции.

В региональной плоскости (как правило, представляющей кавказский, восточный и западный синтез) необходимо учитывать лишь Южный Кавказ, в котором приоритетное значение организационного центра изначально присваивалось Грузии. Что касается Кавказа – колыбели цивилизаций народов мира и ее принадлежности, справедливо, что этот единый регион и Грузия также является частью той истории, которая зовется кавказским единством. Вместе с тем, остается фактом, что начиная с IV века по сегодняшний день, несмотря на удостоверяющий этот факт код (подобных фактов в истории Грузии и народов Кавказа множество), реализовать идею такого единства не удалось. Таким образом, вместо того, чтобы «впиваться в старую идею, благоприятнее, тем более сейчас (когда, в первую очередь для России, без сил, с которыми приходится считаться, неприемлема даже кавказская солидарность), рассмотрим Кавказ только с точки зрения культурно – цивилизованного единства Кавказских народов, а Южный Кавказ – общим региональным пространством, состоящим из суверенных государств, которые вместе предстанут перед основными мировыми геополитическими центрами - США, Россией и Евросоюзом.

Факт, что исходя из политического реализма, с учетом дальнейшей перспективы, в указанном пространстве и отношении к нему намного больше реальности, а в будущем – притягательности.

Необходимость формирования Южного Кавказа единым пространством (а не изолированным и закрытым) в новых реалиях определяют:

- общее геостратегическое месторасположение Грузии – Азербайджана и Армении, расположенных на стыке и связывающих Европу и Азию стран;
- установленные политические границы (она, то есть сторона, регион со сложнейшими рисками, освободиться от своих соседей - Российской Федерации, Турции и Ирана);
- географический термин (соответствует русскому «Закавказью» и подразумевает для России «по ту сторону Кавказского хребта» - «и за Кавказом», а для Грузии же, напротив, «по эту сторону Кавказского хребта» - территорию всего Закавказья);
- природную закономерность – Кавказский хребет разделил Кавказ на две

органические части - Северный и Южный Кавказ);

- месторасположение к политическому центру (геополитический центр – южная пограничная линия России оказалась по ту сторону Северного Кавказа, в границах Южного Кавказа, в частности в Грузии);
- отношение международного содружества, особенно Европы, к Грузии (которая служила для нее своего рода буфером от исламского мира) и политически мотивированная ориентация на весь Южный Кавказ, как на единый общий организм (общий настрой);
- культурную среду (отличная от северно-славянской, южно – турецкой и иранской), схожесть политических суб - культур;
- растущие внешние стремления США и России, а также Европы, Турции и Ирана и насыщенные ими проекты планов действий
- азербайджано-армяно-грузинская многовековая, взаимно переплетенная судьба и сложные взаимоотношения каждой из этих стран хотя бы с одним из граничащих с ней сильным соседним государством в регионе: у Грузии – с Россией, у Азербайджана с Ираном (Россией), у Армении – с Турцией;
- с целью сохранения самобытности, создание механизмов балансирующих выработанным народами населяющими регион менталитетом объединенной борьбы и интересов внешних сил;
- такое использование общих территорий Грузии, Азербайджана и Армении, которое сможет обеспечить получение общей выгоды/пользы от возможных дополнительных благ;
- начало реальных процессов урегулирования этно-политических, политических или межгосударственных конфликтов в странах Южного Кавказа; внешние и внутренние угрозы, новые вызовы и другое.

Будущее Южного Кавказа (без иммунитета сопротивления представляется и сегодня туманным) вместе с государствами региона в большей степени зависит от общих и отдельных интересов США и России, а также Евросоюза, Турции и Ирана. Исходя из общего владения пространства, целей получения пользы, не лишним было бы рассмотреть интересы вышеприведенных «основных игроков», хотя бы на уровне общих тенденций. Так, например:

- восстановление/воссоздание своих стратегических влияний, в контексте военно-политической географии, **Россия** воспринимает, как естественное

и закономерное явление. Прекрасно совмещая друг с другом политику безопасности и энергетические интересы, пытается утвердить свои принципы на Кавказе и Средней Азии, в тандеме с Ираном и Арменией завладеть энергоресурсами, достичь контроля над транзитным восточно-западным коридором, избежать противостояния с исламским миром (хотя необходимо признать, что этот фактор усиливается сегодня непосредственно в самой России), не мириться с усиливающейся ролью Турции в регионе, с попыткой выхода Грузии из ареала ее политической орбиты, с запада - с приближением НАТО, с востока - с усилением Азии, с ожидаемой энергонезависимостью Европы, с потерей контроля над транзитными маршрутами, более того, Россия манипулирует с независимостью Абхазии и так называемой Южной Осетии и в ответ приграничной нестабильности переносит границы. Она не чурается использования военной силы и не отказывается от применения против Грузии, доступных ей (в том числе и кавказских) сил. Целью России, является изменение архитектуры безопасности, созданной в Европе после периода «холодной войны», в свою пользу и попыткой осуществления нового «Евразийского» проекта примирить международное содружество с «новой реальностью», возвратиться к стратегии, изображенной на ее гербе, в виде двуглавого орла, одной головой взирающего на Европу, а другой – на Азию.

- **США**, которая прочно обосновалась на плацдарме европейской демократии, ставит перед собой целью преодолеть имперские стремления России в новом мировом порядке и направить ее энергетические амбиции в западное русло. В Грузии Америка защищает свои конкретные интересы, для этого она нуждается в сильных, состоявшихся государствах, особенно в таком регионе, каким является Южный Кавказ. Таким образом, для США важна территориальная целостность независимой Грузии и неприемлем рост концентрации военных сил России, как в Абхазии, так и так называемой Южной Осетии. В то же время, Америка не заинтересована в поддержании конфронтационной дипломатии, осуществляемой соседями в отношении России. Безусловно, геополитический интерес к региону для США намного важнее экономического (как в случае с Россией), а целью является установление стратегического контроля в Кавказском и Каспийском направлениях. Достичь же эту цель США пытаются постепенной интеграцией стран региона в НАТО, насаждением либеральных ценностей,

формированием прозападной элиты, кроме всего прочего, путем реализации западно-восточных энергетических проектов, периодической активностью «Иранской темы» и признания Турции региональным лидером, посредством расширения ее сфер влияния;

- стратегическим интересом **Европейского союза** (основными странами которого являются Германия, Франция, Италия, частично Великобритания) остается сохранение взаимного сотрудничества с США и Россией, безопасность региона, диверсификация энергетических проектов, сокращение влияния США на европейском континенте, создание русско-европейского альянса. Безусловно, что вовлечение Евросоюза в русско-грузинский вооруженный конфликт, выполнил положительную роль, но в виду того, что в долгосрочной перспективе Евросоюз не воспринимает Россию, как угрозу, желание безусловной поддержки Грузии победил прагматизм и бразды управляющего на Южном Кавказе были вновь переданы России. Европа ни политически, ни идеологически, ни тем более по этнокультуре не является единой. Разделительная линия, проходящая на восточной границе западного христианства, разлучает западно-католическую, протестантскую, восточную православную и мусульманскую части. Нет столь необходимой связи между Евросоюзом и НАТО, вопрос расширения альянса (за счет государств нашего региона) не вставал на повестку дня этих государств. Этот вопрос актуален лишь для малых европейских стран, в основном ориентированных на США. Вместе с тем, наряду с геополитическими изменениями, в качестве независимого игрока и одного из важнейших механизмов международной системы безопасности, Евросоюз в настоящее время может быть рассмотрен, как один из стабилизирующих факторов и даже гарант мира в данном регионе.
- **Турция**, из игрока одного из независимых государств в регионе превратилась в один из главнейших центров региональных сил. Интересы Турции в определенной степени совпали с геостратегическими интересами США и Запада, которые пытаются не допустить доминирование иранского и русского влияния в регионе. Протекающий сегодня в Турции процесс перемен, значительно уменьшит агрессивный пантюркизм, наследие турецкого национализма, вместе с атлантическими увеличит евразийские предпочтения, что вероятнее всего положительно скажется не столько на Южном Кавказе, сколько на статусе транзитного государства самой Турции и роли

медиатора в русско-грузинских отношениях. Однако, предполагаемый компромисс в вопросе объединенного русско-турецкого влияния в регионе (в качестве одного из гарантов нашей безопасности) наименее ожидаем. Причина кроется в том, что подобно другим силам, в интересах обеих сторон не допустить усиления друг друга за счет единоличного контроля (в том числе, основного грузино-азербайджанского пространства), в противовес выраженной позиции России, попытка Турции, участницы НАТО по вводу Грузии в ряды членов данного альянса - «армянский геноцид», курдский вопрос и так называемое «турецкое братство» - за счет покровительства Азербайджана. И главное, «идея пантюркизма», которая все еще жива и предусматривает объединение всех народов тюркского происхождения от Средиземноморья до берегов Северно-Ледовитого океана и создание так называемого пантюркского государства, (население среднеазиатских стран, за исключением таджиков, относится к группе тюркских народностей), входит в противоречие с государственными интересами России и др.

- **Иран**, несмотря на близкое соседство с Южным Кавказом, является наименее значительным игроком в регионе, однако недооценка роли этого государства не оправдана. Иран до сегодняшнего дня называет Азербайджан «Бакинской Республикой» и, несмотря на то, что число этнических азербайджанцев в стране приблизительно в три раза больше всего населения, проживающего в Азербайджане, Иран не оказал помощи Азербайджану в Карабахском конфликте. Исходя из принципа общих границ России и внутренних религиозных факторов, Тегеран осуществляет с Азербайджаном добрососедскую политику, а с Арменией - политику стратегического партнерства (особенно в направлении торгово-экономических отношений). Ничего не говоря уже об отношении США и Израиля к Ирану и о тех возможных угрозах, которые могут повлечь за собой желание Ирана владеть полным циклом ядерных технологий, усилиться в мусульманском мире (в первую очередь в регионах, заселенных шиитами). Сложно прогнозировать как будут развиваться события, однако нетрудно и необходимо говорить о том, что Грузии не нужен враг, в лице Ирана. Исходя из стабильности северного региона, Иран, как минимум, и сегодня может помешать размещению военных баз НАТО на территории региона, или соответственно, изменить статус-кво на территории Южного Кавказа так, что роль США

возрастет в одночасье. В отличие от Турции, Иран беспокоят не только этнические и экономические угрозы, но и возможные военные угрозы, исходящие из несоответствия интересов двух супер-держав в регионе, в лице США и России.

Вышеприведенные, открытые или другие скрытые интересы (в том числе, постепенно возрастающие интересы Китая), качество взаимоотношений США и России, и других, заинтересованных регионом влиятельных сил (совместное сосуществование сложно, но по отдельности невозможно), исключают существование любой односторонней стратегии в отношении Грузии и общего регионального пространства, что в целом определяет необходимость их участия и совместного принятия решений, иными словами, предопределена реальная возможность конструктивного сотрудничества.

Южный Кавказ, который практически никогда не потеряет своего геостратегического значения, безусловно является единым, общим домом для народов составляющих его стран, однако с исторической и моральной точки зрения, единственная из них, а именно Грузия, способна изменить как собственную судьбу, так и судьбу соседних государств, сыграть решающую роль в создании новой общей региональной модели и на данном этапе, сделать остальных соучастниками. Несмотря на политические игры рода «кто за кого», идентификация единства в общем пространстве, двухсторонняя регулируется только в формате грузино-азербайджанских и грузино-армянских взаимоотношений. Все заинтересованные регионом внешние силы приоритетное значение присваивают именно Грузии. Фактически с нынешней позиции дел видно, что:

- народы южного Кавказа были настолько свободны, насколько Грузия была сильна, как предводитель. Это свое, основанное на географическом местоположении и истории предназначение и осуществление этой неоднократно обоснованной миссии, Грузия должна обеспечить и в будущем;
- стремления Южного Кавказа, по своей сути, всегда носили антиимперский характер. На фоне возрождения национально - патриотического движения и попытки выхода страны с российской политической орбиты в общем пространстве усиливается сепаратизм;
- нестабильность Южного Кавказа является прямой угрозой для внутри регионального Северного Кавказа (а значит России), скрытой угрозой для

Европы; Необходимо думать о возможностях мирных и схожих интеграционных процессов, к которым Европа стремится несколько десятилетий.

Политика пассивного лидера Грузии, ее бездействие в представлении инициатив международного масштаба может способствовать утери страной связующей функции этнических, религиозных и культурных течений Кавказа, уникального геополитического статуса и превратить страну лишь в геополитический придаток.

Таким образом, цель преобразования Грузии в полноценное государство, выявила нашу наиважнейшую задачу – стране необходимо вернуться к собственной прерванной траектории развития, средством достижения которой является создание в глобальном мире не исконно грузинского (пусть даже обоснованного на восстановлении исторической справедливости, который никому не будет интересен, кроме нас самих), а своего рода приводящего общие ценности и интересы в нужное соотношение, в равновесие и ориентированного на дополнительные блага **регионального – глобального проекта**, в основу которого будут заложены исторические, природные и географические факторы. Ожидаемый результат, в условиях стабильности Южного Кавказа, новых, мирных долгосрочных взаимоотношений, единого подхода к общим интересам и гарантированным участием международного сотрудничества сумеет предопределить:

I. Возвращение Грузией уникальной функции естественного знаменосца Южного Кавказа, и с учетом прошлого (страх совершения ошибок не принесет результата), принять на себя ответственность и активно влиться в процесс урегулирования Карабахского конфликта. Переход из пассивного игрока в активного (психология играет в политике огромную роль) изменит отношение к стране, приостановит желание политической элиты, а не народов наших соседних государств, в том числе, динамику выпадения так называемой Южной Осетии и Абхазии из контекста Грузии, а Грузии – из контекста Южного Кавказа и всего Кавказа, вызванной попыткой переноса «Центра» в регионе и попыткой восстановления юрисдикции Грузии. И что самое важное, ускорит обратный ход процесса – направленный в прошлое (возврат потерявшей ориентир Грузии в лоно Южного Кавказа и всего Кавказа, в целом, а оккупированных территорий Грузии – в лоно Грузии) и общими силами, при трезвой оценке реальности, урегулирование общих региональных проблем – конфликтов в Абхазии, т.н. Южной Осетии и Карабахе.

II. Определить ресурсы стран Южного Кавказа – Грузии, Азербайджана, Армении – экономический потенциал (пространство, с учетом риск – факторов функционирует в пределах лишь 6-7% от собственного потенциала) не только отдельно каждой из них, но и общие, существующие и неиспользованные по сей день, исходя из взаимных интересов создать региональную модель новых взаимоотношений устойчивого экономического развития, военно-политического и торгово-экономического сближения. Обеспечить интеграцию Южного Кавказа в глобальные экономические процессы мира, в качестве единого, безопасного пространства (в новейшей перспективе, с учетом общего рынка, в результате восстановления торгово-транзитного центра и реализации конкретных международных проектов, Южный Кавказ превратится в одно важнейшее гео-экономическое пространство формирования международного капитала и возможности региона возрастут, как минимум в 10 раз).

III. На основании новой платформы мирной добрососедской политики, сформировать (на основе консенсуса) внутри – национальную и внешнюю – коллективную единую, региональную систему безопасности и обороны стран Южного Кавказа. С одной стороны, обеспечение безопасности южнокавказского регионального пространства (и с этой целью, если это потребует, создание военно-политического альянса трех стран, и необходимость мирного сосуществования грузино-абхазских, грузино-осетинских, азербайджано-армянских обществ) превратить в предмет общего интереса, с учетом факторов доминирующего государства мира – США и региональных лидеров – России, Европы, Турции, Ирана, и Средней Азии; и с другой стороны – показать им в целом необходимость применения к Грузии новой роли, новой функции и необходимости интеграции региона, как единого пространства, в международную систему безопасности.

Как до сегодняшнего дня (без общего регионального союза, в условиях разобщенности, отсутствия общего интереса), так и в будущем все оставшиеся попытки достижения цели будут неэффективны, отдалят нас от региональной безопасности и решения, органически связанных с ней проблем (конфликтов), будут способствовать возникновению новых угроз, потребуют неприемлемых нам уступок по части суверенитета грузинского государства, например, «мир, взамен территорий» или предварительной заявки Грузии на членство в новом российском проекте – Ев-

разийском Экономическом Союзе и др.

По своему, исходя из эффекта мощной притягательности общего благополучия при создании ре-интеграционного проекта, радикальные настроения (в том числе возможное военно-политическое противостояние) на Южном Кавказе будут замещены сбалансированными интересами региональных государств и таких внешних сил, с которыми приходится считаться. Результат – не победа над кем – то, а наоборот - новый подход к мировой сделке и вовлечение в нее мирового содружества (вместо поддержки лишь на уровне декларирования) увеличит роль Грузии в армяно-азербайджанском конфликте, обусловит обращение негрузинского населения, исконно проживающих в Грузии к нашей общей исторической судьбе и принятия Южного Кавказа (как моста между христианским и исламским мирами, ключа запада к востоку, севера – к югу, врат к Средней Азии и всего Ближнего Востока) безо всякого статуса юридического лица – конфедерации, федерации и т.д., одной огромной семьей, единым пространством общих солидарных интересов.

Представленная неструктурная модель «Южный Кавказ – геополитическое пространство», как идея не нова и не стара, она является копией не в полной мере осуществленного замысла наших великих предков (особо хочется упомянуть Давида Агмашенебели – (Давид Строитель)). Эта идея (все новое – хорошо забытое старое) значительно отличается от старо грузинских идей «Кавказского дома», «Мирного Кавказа», тем более совместного владения Кавказа, старого – «Закавказского сейма», «Закавказской Демократической Федеративной Республики», «Конфедерации Закавказья», «Закавказской Социалистической Федеративной Республики», а также идей расчленения грузинского государства на многосубъектные единицы – новая и новейшая русская идея (с ее же доминированием), в формате 1+3, Россия + Грузия – Азербайджан – парламентская четверка Армении; в формате 3+3 - Россия – Турция – Иран + Грузия – Азербайджан – Армения, «Кавказская Конфедерация», «Теория Евразийзма», т.н. формат Эмерсона – «Пакт стабильности для Кавказа», турецкий формат (формат, существовавший до августовской войны: Грузия – Азербайджан – Армения + Турция – Россия, в дальнейшем вместе с Ираном «Платформа стабильности и сотрудничества на Кавказе»), армянский «Конфедерация Южного Кавказа», «Армяно-грузинская Федерация, озвученная Михаилом Саакашвили идея «Грузино-азербайджанской Конфедерации» и других негрузинских проектов. Три государства Кавказа подготовят по одной деятельности нового регионального подхода (весов равновесия интере-

сов Грузии), удовлетворение верно определенных интересов которого, будет возможно не отдельно, самостоятельно от всех, а совместно, только на основе партнерства по формуле - I. формат $3=1+1+1$; если возникнет необходимость, по формуле II. формат $3=2+1$.

I. Под форматом $3=1+1+1$, подразумевается - Грузия + Азербайджан + Армения;

II. Под форматом $3=2+1$, подразумевается на начальном этапе формат 2, Грузия + Азербайджан, то есть те два государства, которые дополняют друг друга, объединяют Черное и Каспийское моря, охватывают 80% общего числа территории и населения Южного Кавказа, стратегический участок евроатлантического пространства и евразийского коридора, географический ареал огромного энергетического потенциала. В дальнейшем к ним присоединится дружественное, соседнее государство + 1 Армения (которая не сможет оставаться изолированной). В результате мы получим, общее пространство Грузии + Азербайджан, вместе с Арменией (хотя бы на последующем этапе), которое своим внутри региональным союзом (даже в случае тандема Грузия + Азербайджан) предрасположит наших главных партнеров США, Евросоюз, Турцию, Иран и самого крупного соседа – Россию начать создавать тесно связанную совместными компонентами конструкцию, в формате - $3+3+2$ (Грузия + Азербайджан + Армения + Россия – Турция – Иран + США - Евросоюз), то есть сформировать новую стабильную группу (при отсутствии любого рода разделений и противостояний) и с целью усиления общей системы международного сотрудничества либо безопасности, превратить «Грузия – проблема» в фактор решения проблемы коллективной безопасности, управления кризисными ситуациями, национальной и региональной безопасности.

Было бы ошибкой упустить из рук такую возможность (доселе нево-стребованный потенциал), которая логически объединяет прошлое, на-стоящее и будущее нашей страны (и не только). Вместе с тем, с учетом ос-новных факторов ее использования (новой функции), дает адекватный ответ новой парадигме – принципу единства глобального мышления, локального подхода и эффективности, сформировавшейся на стыке протекающих в мире военно-политических, социально-экономических, религиозных и экологических процессов -

Что касается внешне - политического ориентира-вектора государств реги-

она, то исходя из внутренних, межгосударственных и глобальных (рассовых, насилий под религиозным прикрытием, угроз цивилизации, межкультурных) различий при постоянной надежде поддержки извне, влияния интересов каждого в отдельности, манипулирование пророссийскими, проамериканскими, прозападными темами дифференциации, установленными в Грузии стереотипами и минутными симпатиями и антипатиями («США или Россия», «С Америкой или с Россией», «НАТО», «Нейтралитет», «НАТО или нейтралитет», «НАТО или Россия», « Не НАТО, и не нейтралитет» и т.д.) разделение политического спектра и общества, является не тактической, а стратегической ошибкой. В лучшем случае, исходя из временного удела младшего партнера, она не является ни гарантией и не путем разрешения основной проблемы для достижения цели – восстановления единства и целостности, урегулирования конфликта, напротив – это лишь заблуждение и ложное ожидание. Неужели так сложно понять то, что забота о государственности не означает ориентации страны исключительно на север или запад. В нашем случае, (быть может лишения и трудности, хоть на этот раз сделают нас мудрее), любая односторонняя связь только в одном направлении, иначе говоря, всякого рода «про», за исключением «прогрузинской», как неведомая модель, не сможет послужить интересам грузинской государственности. Более того, окажется в противоречии с национальной действительностью. Вместе с тем, любая подходящая Грузии система, если ее участниками не будут основные геополитические центры – США и Россия совместно, (также как Европа), то есть страны, которым мы нужны, «не сработает». Предполагаем, что раз и навсегда необходимо покончить с той эпохой, когда мы чужим интересам отдавали предпочтение, замещая ими интересы собственного государства и при определении ориентиров пора начать руководствоваться новым подходом: в частности: углублением взаимоотношений с США и Россией, за счет взаимной выгоды и пользы на основе взаимной согласованности направить этот ориентир на запад и сделать его единым. Так например, вступление в военно-политический блок НАТО (также как нейтралитет и статус невоюющей страны или другое) обще приемлемый единый внешний курс ни для одной какой-то отдельно взятой страны и правящей «элиты», а для абсолютного большинства населения стран регионального пространства (в том числе абхазов и осетин) мы должны превратить в средство достижения собственных интересов и целей.

Подобный подход, кроме того, что снимет факторы, содержащие для

США, России и Европы факторы угроз, сформирует у государств региона реальное чувство восприятия полноценного участия в едином регионе, расширит возможности превратить Южного Кавказа в демилитаризованное пространство, исходя из новой функции Грузии и внести весомый вклад в укрепление единой системы евроатлантической или международной безопасности.

В определении внешнего ориентира (избегая обособленности и «искусственных застенок», необходимо отказаться от радикализма), учитывая веяния международной политики, совместно с государствами региона, участвовать и прийти к геополитическому компромиссу США, Евросоюз, Россия и другие заинтересованные влиятельные субъекты содружества. То есть, выражаясь словами великого Ильи, должно состояться **«удачное соглашение, без рабских условий и потрясений»**.

Внешний ориентир государства, обусловлен не только волей самого государства, демонстрацией своего благорасположения, но и исторической необходимостью. А историческую необходимость, как правило, определяют доминирующие в мире государства.

Основная идея проекта - **“Возложить на Грузию” в регионе и как на регион в евразийском пространстве функцию и занять в нем достойное и приемлемое место** – сложна, но осуществима. Возможным ее предусловием, исходя из геополитически обоснованной функции Грузии, дополнительной мотивации, возникшей у содружества в отношении страны и региона, интересом доминирующих сил, и в первую очередь США и России (степень взаимоотношений которых является одной из определяющих степени свободы самой Грузии), их интересы не только друг к другу, но и к совпадающими во времени грузинским государственным интересам, совместимость (для нас, союзник, только реальный, будет более надежным партнером, чем любой покровитель) и единый, комплексный подход к пространству Южного Кавказа.

Новая единая система, сформированная в результате политической синергии (не за счет США или России, ценой взаимоотношений с ними и не вместо какой-либо из них) предопределил следующее:

- Грузия займет подходящее ее природно-исторической функции место, государство - исходя из существенного фактора стабильности Кавказа, станет приоритетным направлением внешней политики США, Евросоюза и в первую очередь России;

- разъяснить к каким отрицательным итогам может нас привести эмоциональный фон и в отсутствие национальной идеологии поляризация грузинского общества на прозападные (либерально западные) или пророссийские (псевдо демократически российские) сегменты, поиск Грузией убежища или покровительства, то есть ее выбор в пользу одной из держав - США или России и какими преимуществами (сбалансированностью интересов) обладает региональное пространство Южного Кавказа;
- «открытость» региона, взамен конфронтации, вызванной попыткой Грузии быть изолированной от России, коррекция взаимоотношений с Россией, ускорение естественных процессов интеграции с Европой, углубление стратегического сотрудничества с США, эффективность их поддержки (тем более, что США, также как и Европа е заинтересована сохранением отношений с Москвой, в большей степени, чем с Тбилиси и до тех пор пока Россия воспринимает Грузию, как врага, помощь не будет более активной);
- перевоплощение Грузии, при поддержке стран партнеров, из плоскости с доминирующим влиянием России в плоскость грузино-азербайджанского и полностью юго-кавказского регионального политического и экономического сотрудничества (интерес России на Южном Кавказе значительно больше, чем контроль над Абхазией и так называемой Южной Осетией, постоянная поддержка сепаратистских областей в долгосрочной перспективе только навредит России);
- Грузия, ареал активного политического действия которой ограничен лишь пространством Южного Кавказа, в значительной степени освободит Россию от ряда провоцирующих Северный Кавказ проблем (будущее Северного Кавказа в определенной степени зависит от будущего Грузии и Южного Кавказа), связанных с кавказским этно - центризмом, будет способствовать смене милитаристической, «антигрузинской» в русском обществе, а в грузинском - «антироссийской» риторики;
- признание Грузией России лидирующим государством региона и убеждение последней в том, что посягательство на территориальную целостность и государственную независимость Грузии не является для России путем разрешения Кавказской проблемы (а скорее наоборот). России также необходимо найти общие интересы в отношениях с Грузией, но только путем здоровых взаимоотношений;

- Пространство Грузии, среда ее существования – буфер между христианским и исламским мирами (врата Ислама), ассоциированный с православием и ее историческим истцом, для большой соседней страны России должно стать обеспечение безопасности, тем новым поясом, который не станет для нее угрозой, как и целью исламского фундаментализма, «Кавказским Израилем»;
- заставить задуматься русское общество, почему у российского государства самые большие проблемы (периодически) возникают с самыми близкими им народами, одного с ними вероисповедания, которые стремятся к тесному сотрудничеству с Россией, грузинами, белорусами, украинцами. Почему соседние с Россией государства открыто или тайно записываются в очередь на вступление в НАТО, и почему сепаратистские режимы Абхазии, т.н. Южной Осетии, Карабаха, Приднестровья стремятся к интеграции с Россией;
- водораздел российско-грузинских отношений, в том числе и проблема Абхазии и т.н. Южной Осетии, должна стать определенным связующим звеном и ставший для Российской государственной политики в отношении с Грузией практикой римский принцип - «разделяй и властвуй» должен быть заменен новым- «объединяй и выигрывай»;
- социально-экономическое развитие государств Южного Кавказа и создание свободного, стабильного, демократического и успешного общественно-гражданского пространства;
- за счет удовлетворения интересов доминирующего в мире государства – США и лидирующего в регионе государства – России (обострение взаимоотношений которых негативно отражается на российско-грузинских отношениях) вместе с Евросоюзом должны стать гарантом безопасности пограничного с «Великим Востоком» региона – Южного Кавказа и др.

Регион, и в первую очередь, связующая его страна - Грузия, как стык двух великих миров, Европы и Азии, западной и восточной цивилизаций и культур, в евразийской плоскости важнейшая часть новой геополитической конструкции (пространство, с вечно живым и уникальным своеобразием, где собраны кавказская, турецкая, персидская и славянская культуры, христианская и исламская цивилизации), в виде совершенно отдельного мира, может стать:

- не плацдармом противостояния между США и Россией, а качественно но-

вым взаимосвязующим пространством для контактов;

- уникальным местом для ведения обязательного диалога защиты взаимозависимой толерантности трех древнейших религий, произошедших из одной основы - иудаизма, христианства и ислама;
- связью между цивилизациями, с интегративной привлекательностью, своеобразным региональным центром, новой «мирной зоной» мира.

Подразумевается, схожая со Швейцарией, но только новая, современная региональная модель, в которой будут представлены ни одна страна и ни группа стран одной религии, а в одном регионе несколько стран, в основном носительниц христианских и исламских религий, для которых присущий иудаизму порядок жизни, будет приемлем. С подобной данностью в мире существует один единственный регион и это Южный Кавказ. С точки зрения примера такой привлекательности очень интересна столица Грузии - Тбилиси, ее старый центр, так называемый «мейдан» (площадь), где на протяжении веков мирно сосуществуют грузины, азербайджанцы, армяне, евреи, русские, курды и дети других национальностей.

Наряду с другими благами, этот подход изменит действующее по сегодняшний день, отношение к конфликту (два этно-политических в Грузии, русско-грузинский политический и азербайджано-армянский межгосударственный - Карабах). Сохранить его в замороженном состоянии, в случае хаоса подчинить управлению, вместо борьбы с результатом предоставит нам возможность снять те основные вызывающие его причины, которым служила в прошедшей истории деструктивная политика Кремля (имею в виду искажение истории, создание автономий, провоцирование этнополитических конфликтов, геноцид грузин, «августовскую войну», оккупацию территорий, попытку их присвоения и другое) и правовое наследие Советской империи - сегодняшняя Россия, исходя из изменения новых обстоятельств (данности), должна с большим пониманием отнестись и более того, способствовать тому, чтобы Грузия заняла новое место.

Что касается процесса реинтеграции в едином грузинском пространстве, важнее согласования принципов конфедеративного или другого типа государственного устройства, показать разобщенному обществу, грузинской и абхазской нациям, осетинскому народу четко выраженное негативное отношение грузинского государства к произошедшим в недавнем прошлом трагическим событиям, неадекватности действий правителей - реакции самосо-

хранения. Реальной целью новой правящей силы Грузии является не только восстановление территориальной целостности, но и восстановление доверия и оберегая достоинство наших братьев, спасение их неповторимой национальной самобытности, исторически- культурного наследия (в настоящее время тенденция резко отрицательная). Средство достижения этого - приостановление уничтожающего процесса отчуждения, экономическое развитие страны, формирование ее единым полноценным государством, объединение общества и необходимость возвращения друг к другу, обеспечение гарантированных и достойных условий сосуществования (хотя бы в новом, только в общем отечестве, в едином государстве). Неоспоримо, что нельзя перечеркнуть прошлое, однако историческая память нашего единства, больше и выше политики, религии и войн и она все еще может изменить существующую реальность, не допустить повторения рецидива между самыми близкими, связанными кровным родством народами.

Прогнозируемой перспективой развития событий, ожидаемая реальность и пространственное месторасположение региона, перекликается с добровольной политической ориентацией грузинского государства и региона - с евро интеграцией, предусматривает при условии сохранения самобытности, уважение европейских характеристик, европейские корни исторической, духовной и политической культуры Грузии (вместе с Арменией, где христианские ценности представляют собой обязательный компонент европейской идентификации), ошибок прошлого и вызовов настоящего, в том числе и стратегических требований Евросоюза - безопасная Европа в совершенном мире, новой концепции безопасности Европы, с учетом тенденций глобализации и устройств под нее, достойно впишется в современную мировую архитектуру.

Основание для оптимизма, вместе с вышеизложенными и другими открытыми (и скрытыми) обстоятельствами предоставляют:

I. Время – как продукт изменений (а не наоборот), все еще существует, так как на данном этапе радикальные отношения Азербайджана и Армении, Армении и Турции в связи с Нагорным Карабахом (как и качество отношений Азербайджана с Россией и Ираном) исключают достижение политического консенсуса между ними; США и Россия, исходя из собственных интересов, лишь фиксируют различные позиции в связи с территориальной целостностью Грузии, и как в отношении с Грузией, так и всего региона Южного Кавказа (занятые более важными для них темами), не определились окончательно и др.

Нам предоставляется возможность разойтись с возможными катаклизмами, заставить время работать на наше благо и не оказаться лишь только зрителем в то оставшееся (короткое) время, когда будет решаться наша собственная судьба.

II. Новый формат – который подразумевает особое внимание к компонентам регионального сотрудничества, охватывает все три государства Южного Кавказа и вместо дискуссий о России, представляет единственный реальный путь проведения ориентированных на результаты переговоров с Россией и Америкой, формирования региона объединенной геополитической единицей, ее интеграции в систему международного сотрудничества, урегулирования взаимосвязанных региональных проблем - конфликтов (в Абхазии, т.н. Южной Осетии и Нагорном Карабахе);

Благородные и гуманные цели новой, геополитически обоснованной, стратегии могут явиться той достаточной мотивацией, которая предрасположит международное содружество признать значение грузинского государства, необходимость его вступления в полноправные, достойные члены прогрессивного, развитого мира и обеспечить его (в качестве государства, определяющего судьбу региона) территориальную целостность.

III. Новая функция – которая в современном мире, с новым осознанием неиспользованного интеллектуального, геополитического ресурса Грузии присвоение государству международной функции, становление Южного Кавказа органичной частью единой системы международной безопасности и региональное пространство превратит в предмет геополитического компромисса между США и Россией.

Предстоящая реальность и вовлечение Грузии в систему международных отношений даст возможность (не за счет потери своей самобытности и территориального перераспределения грузинского государства, а, напротив, за счет ее объединения и усиления региона) США и России (в двухстороннем или многостороннем формате, при участии Евросоюза, Турции, Ирана, ООН, ОБСЕ и многосторонним международным мирным актом) самостоятельно определить статус Южного Кавказа и сформировать принципы сосуществования.

Южный Кавказ – геополитическое пространство, не является только грузинским проектом. Этот проект, исходя из малой по территории, особого пространственного месторасположения и миссии нашего государства, явля-

ется итогом многолетних исканий, борьбы и соглашений. Его системная и последовательная реализация послужит государственным интересам Грузии, созданию благоприятного и привлекательного имиджа государственной власти (как внутри страны, так и за ее пределами), независимо от социального слоя, этнического происхождения, религиозного вероисповедания сделает возможным объединение нашей диаспоры, молодежи, общества в целом вокруг этой мирной, национально нравственной (не только западно-либеральной, тем более российско-шовинистической или грузинской - ультранационалистической) идеи и принесет пользу, как собственно Грузии, Азербайджану и Армении, так и Европе и остальному миру в целом.

По глубокому убеждению автора эта обще грузинская цель - идея может воплотиться в реальность при объединенном усилии грузинского правительства, грузинской церкви и грузинского общества.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В настоящем проекте, на основе осмысления исторически и геополитически обоснованной функции Грузии, представлен концептуальный взгляд (сокращенный вариант) необратимого процесса урегулирования наших внутригосударственных, обще-региональных и глобальных проблем.

Мы верим, что в жизни каждого народа и каждой страны наступает время, когда исходя из верных стратегических задач и поиска ресурсов для их реализации, предложение нового обще-грузинского проекта достижения государственной цели (тем более, когда наше государство, ее территория превратилась в общий проект другого государства или государств и в полигон по его осуществлению) означает возрождение национальной веры.

Сегодня для Грузии, сила которой заключена в ее многогранности (многообразии), а эффективность в расширении пространства, наступил именно такой исторический момент. Это единственно правильный выбор и более того наше судьбоносное предназначение!

Смею надеяться, что в целях формирования Грузии полноценным государством, наши попытки осмыслить существующую геополитическую реальность, помогут нам ясно предсказать и избежать всевозможных угроз и обнаружить консенсус в определении новых приоритетов в будущем. Думаю, что на этот раз наша попытка не окажется безрезультатной.

Zurab Khonelidze

Zurab Khonelidze was born on December 1, 1963 in Poti. He graduated from Tbilisi Ivane Javakhishvili State University, Faculty of History, Postgraduate Studies, Faculty of Law at Sokhumi Branch of the same University, and Diplomatic Academy of the Russian Ministry of Foreign Affairs. In different periods he worked in the Ministry of Education of Georgia; the Supreme Council of Georgia; the Professional Council of Georgia - as the first elected Chairman of the Georgian Trade Unions in the history of independent Georgia; in the CIS Executive Committee - as a Director of the Department of Political Relations; Permanent and Plenipotentiary Representative of Georgia to the CIS; Head of the Diplomatic Mission of Georgia to the CIS and the Republic of Belarus. He has been awarded the highest diplomatic rank of Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary, is a Doctor of Political Sciences, Professor, Rector of Sokhumi State University, President of the Georgian Academy of Education, Honorary Member of International Sectoral Academies of various countries, author of numerous scientific papers and books. He has a wife and three children.

Зураб Хонелидзе

Родился 1 декабря 1963 года в г. Поти. Закончил исторический факультет Тбилисского государственного университета имени Иванэ Джавахишвили, аспирантуру, Дипломатическую Академию Министерства иностранных дел России, изучал право в Абхазском государственном университете. В разные периоды работал в Министерстве образования Грузии, в Верховном Совете Грузии, в Профсовете Грузии - первым избранным председателем Профсоюзов в истории Независимой Грузии. Работал директором департамента политических отношений в исполнительном комитете СНГ, постоянным и полномочным представителем Грузии в СНГ, руководителем дипломатической миссии Грузии в СНГ и Белоруссии. Присвоен высший дипломатический ранг Чрезвычайного и Полномочного посла, доктор политических наук, профессор, ректор Сухумского государственного университета, президент Академии Наук Образования Грузии, почетный член международных отраслевых научных Академий разных стран, автор многочисленных научных работ и книг.

Женат, трое детей.

სარჩევი

წინათქმა	3
საუნივერსიტეტო დიპლომატია	31
შესავალი	33
თავი I. ქართული საგანმანათლებლო სკოლისა და დიპლომატიის ისტორიიდან	37
თავი II. საუნივერსიტეტო დიპლომატია – სამართაშორისო ურთიერთობების განახლებული ფორმა და დიპლომატიის ახალი სახეობა	63
თავი III. ვისწავლოთ მშვიდობა	89
დასკვნა	112
საქართველოს არჩევანი	275
წინასიტყვაობა	279
სამხრეთ კავკასია გეოპოლიტიკური სივრცე	282
ბოლოსიტყვაობა	304

CONTENTS

FOREWORD.....	13
UNIVERSITY DIPLOMACY.....	123
INTRODUCTION	125
CHAPTER I. FROM HISTORY OF GEORGIAN EDUCATIONAL SCHOOL AND DIPLOMACY.....	129
CHAPTER II. UNIVERSITY DIPLOMACY - A NEW FORM OF INTERNATIONAL RELATIONS AND A NEW KIND OF DIPLOMACY	151
CHAPTER III. LET'S LEARN PEACE.....	169
CONCLUSION	187
 CHOICE OF GEORGIA.....	 305
PREAMBLE	309
THE SOUTHERN CAUCASUS - GEOPOLITICAL SPACE	311
CONCLUSION	328

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	22
УНИВЕРСИТЕТСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ	196
ВВЕДЕНИЕ	199
ГЛАВА I. ИЗ ИСТОРИИ ГРУЗИНСКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ И ДИПЛОМАТИИ	203
ГЛАВА II УНИВЕРСИТЕТСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ – НОВАТОРСКАЯ ФОРМА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И НОВЫЙ ТИП ДИПЛОМАТИИ	225
ГЛАВА III. ПРИЗЫВАЕМ К МИРУ	247
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	267
 ВЫБОР ГРУЗИИ	 329
ПРЕДИСЛОВИЕ.....	333
ЮЖНЫЙ КАВКАЗ - ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО.....	336
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	357

ინგლისური ტექსტის რედაქტორი:
ნუგზარ ბ. რუხაძე

რუსული ტექსტის რედაქტორები:
მაკა კაჭარავა, ნინო მეუნარგია

Редактор Английского текста:
Нугзар Б. Рухадзе

Редакторы Русского текста:
Мака Качарава, Нино Меунаргия

English Text Editor:
Nugzar B. Ruhadze

Russian Text Editors:
Maka Kacharava, Nino Meunargia